

**Naalakkersuisut
Grønlands Selvstyre**

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 2 • 2021

Grønlandsk socialpolitik & sociale forhold – en tekstsamling

Steven Arnfjord

**Naalakkersuisut
Grønlands Selvstyre**

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 2 • 2021

Grønlandsk socialpolitik & sociale forhold – en tekstsamling

Steven Arnfjord

Grønlandsk socialpolitik & sociale forhold – en tekstsamling

INUSSUK • Arktisk forskningsjournal 2 • 2021

Copyright © Forfatteren og Departementet for Forskning og Miljø, Nuuk, 2021

Tilrettelæggelse: Monika Brune, allu design – www.allu.gl

ISBN: 978-87-972925-1-8

EAN: 9788797292518

ISSN: 1397-7431

Uddrag, herunder figurer, tabeller og citater er tilladt med tydelig kildeangivelse. Skrifter, der omtaler, anmelder, citerer eller henviser til denne publikation, bedes venligst tilsendt.

Skriftserien INUSSUK udgives af Departementet for Forskning og Miljø, Grønlands Selvstyre.

Det er formålet at formidle resultater fra forskning i Arktis såvel til den grønlandske befolkning som til forskningsmiljøer i Grønland og Danmark. Skriftserien ønsker at bidrage til en styrkelse af det arktiske samarbejde, især inden for humanistisk, samfundsvidenskabelig og sundhedsvidenskabelig forskning.

Redaktionen modtager gerne forslag til publikationer.

Redaktion

Sten Lund
Forskningskoordinator
Departementet for Forskning og Miljø
Grønlands Selvstyre
Postboks 1614
3900 Nuuk
Telefon: +299 34 50 00
E-mail: stlu@nanoq.gl

Forsidefoto: Det første hold socialhjælpere i 1966.

Indholdsfortegnelse

Forord	5
1. Sociale forhold og socialpolitik i Grønland	19
2. 50 år med socialadministration og socialfaglighed – del 1	45
3. 50 år med socialadministration og socialfaglighed – del 2	58
4. Grønlændernes deltagelse i socialforskningen i Grønland	76
5. Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland	106
6. Deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland	125
7. Hjemløshed i Nuuk – et kritisk sociologisk- og planlægningsperspektiv	143
8. Grønlandsk politisk neokonservatisme overskygger behovet for åbne socialpolitikker	159
9. "De Søger Trygheden" – Kvinder ramt af hjemløshed i Nuuk	166
10. Hjemløshed i Grønland – og socialpolitiske perspektiver	186
Litteratur	196

Forord

I de sidste årtier har vi i Grønland været vidner til en positiv velfærds­mæssig udvikling i befolkningen. Men, når man kigger nærmere på udviklingen, så lader den til kun at gælde for visse dele af befolkningen, alt imens andre dele af befolkningen skal kæmpe mere for at få dagligdagen til at hænge sammen — både socialt og økonomisk. Det handler grundlæggende om landets forståelse af fordelingen af velfærdsniveauet. Velfærdsdiskussionen fungerer som denne tekstsamlings overordnede tema (meta-tema) med sociale forhold og socialpolitik som det gennemgående tematiske grundlag.

Velfærd og samfundets udvikling blev i sin tid også behandlet af Knud Hertling, der omtalte det, som jeg skrev indledningsvist som samfundets lagdeling — at det går bedre for nogle dele af samfundet end andre. Hertling kunne ikke forlige sig med, at Grønland kunne betegnes som et socialistisk samfund. I tråd med Hertlings bogtitel fra de polemiske, men velskrevne 70'ere, foreligger der et grønlandsk paradoks i, at vi livligt snakker om og diskuterer socialpolitik og sociale forhold, men mangler at se politiske strategier, politikker og lovgivning ført ud i praksis (Hertling 1977).

Finn Lynges mente, at man med bulldozerens tromlende symbolske modernisering skulle forsøge at skabe social balance i moderniseringsprocessen. Lynges skriver direkte at: *"I diskussionerne omkring udviklingen af de nordlige områder opstår der et spørgsmål om, hvorvidt de nordlige befolkningsgrupper vil være i stand til at skabe deres egen samfundsmodel, eller om fremtidens arktiske samfund vil fremstå som en forlænget arm af en sydlig samfundsmodel."* (Lynges 1977:13)

Guldborg Chemnitz minder ligeledes om i kapitlet: *"Udviklingen som en grøn­lænder ser den"*, at man i moderniseringsprocesser (Chemnitz 1964) skal have befolkningen med. Jeg antager, at Chemnitz her mente hele befolkningen. De tre ovenstående debattører har sammen med et væld af andre socialt orienterede debatører som Aasi Chemnitz Narup, Lise Lennert, Robert Pedersen og Aqqaluk Lynges formet meget af min forståelse af de væsentlige sociale dimensioner af det grønlandske samfund, og dermed vigtigheden i at insistere på forsat at diskutere socialpolitik og sociale forhold. Når der

i bogen her behandles emner som moderniseringsprocesser, så fokuseres der på den sociale planlægning af moderniseringen — og ikke den tekniske. Socialplanlægning lægger fokus på en analyse af samfundets sociale forandring og, hvorledes den kan understøttes af en tilsvarende social indsats. Fokus ligger i mindre grad på koloniseringsteori og diskussionen om kulturelle brydninger af det traditionelle overfor det moderne. Flere af teksterne kan kategoriseres som socialvidenskabelige — når det dernæst kommer til min skrivestil og opfattelse af videnskabens samfundsmæssige bidrag, så bevæger jeg mig væk fra en traditionel afstandstagende tilgang til samfundet. En socialvidenskab må modsat en objektivisme tage del i det samfund, som er genstandsfeltet for det, som udforskes. Det betyder dermed, at der kan tilkendes værdier i tekstsamlingen. F.eks. argumenteres der derfor for, at inkluderende socialpolitikker er bedre end ekskluderende, og at deltagerorienterede aktiviteter bør vinde mere terræn frem for individorienterede tilgange.

For at kommentere på Finn Lynges citatet ovenfor, som stammer fra hans egen private bogudgave,¹ så kan nordlige (arktiske) samfund som det grønlandske helt afgjort skabe deres egne samfundsmodeller. Politikkerne skal i højere grad tilkendes strategier eller ideologier for, hvordan de ser arktiske velfærdssamfund udvikle sig.

Diskussioner som ovenstående styrkes af læsning og træning i argumentation. I disse tider med højredrejningstendenser i verden kan vi se, hvad der sker, når man tror at tidligere argumentationer for børns rettigheder, kvinders rettigheder, fredskamp, ytringsfrihed, demokrati og fri bevægelighed er vundet. Man mister fokus og momentum. Man hviler på laurbærerne så at sige og risikerer dermed samtidig, at der opstår et neokonservativt og nationalistisk modtryk — som vinder gehør. Det bliver pludselig legalt at tale om problemer med de fremmede, om accepten af en velhavende elite, godkendelse af ulighed i uddannelse og i sundhed.

Det er min beskedne opfattelse, at vi længe, rent bogligt, har manglet tidsvarende steder at henvise denne debat til. Jeg skal ikke her hævde at vi

1 Forordet til denne tekstsamling er skrevet i Finn Lynges enkes hjem i Qaqortoq, hvor jeg en hel sommer var privilegeret af at have adgang til deres bibliotek.

nu, med denne udgivelse har et sted at henvise til — for denne tekstsamling skal bestemt ikke stå alene. Jeg håber, at dette blot kun bliver ét blandt mange bidrag med flere bidragsydere fremover. Der er et gennemgående stort behov for at få diskuteret, hvad velfærd er herhjemme — i form af hvad socialpolitikker skal bidrage med i forståelse af det sociale forhold. Denne bog er et forsøg på at skabe et indspark, hvor en samling af tidligere udgivelser nu kan findes ét sted. Det væsentlige med denne samling tekster er, at den nu foreligger på grønlandsk og dansk. Det er de to gennemgående motivationer for denne udgivelse — at få samling på sagerne, og at få det formidlet på begge sprog. Jeg er jo vokset op herhjemme, og det er en evig irritation for mig, at mine grønlandskkunderskaber er så begrænsede — for jeg ønsker at bidrage til en diskussion af de problemstillinger, som jeg via mit, i øvrigt offentlig finansierede, arbejde på Ilisimatusarfik tager del i til dagligt gennem forskning og undervisning af kommende samfundsvidenskabsfolk og socialrådgivere.

Her i slutningen af forordet skal der gå en tak til min familie og særligt til Ivalo for ordren: *"Du SKAL altså få det udgivet på Grønlandsk!"* Som altid har hun naturligvis ret, men det gav lige lidt ekstraarbejde i sommerferien 2019.

Tak også til Nikke, Mette og Jonas, Gestur Hovgaard og Kevin Perry. Departementet for Uddannelse, Kultur og Kirke, Inussuk og Grønlandsfonden har økonomisk støttet med oversættelse og redigeringen. Tak til Marie Kathrine Barlaj Lyberth for oversættelserne. Tak til Grønlands Forskningsråd, Dudo og Povl Brandts fond for at støtte forskningen og til mine kollegaer. Tak også til de anonyme reviewere som undervejs har givet sparring og råd i forbindelse med det skrevne materiale. Tak til Per Arnfjord for at være en utrolig kompetent og tålmodigt gennemgående korrekturlæser. Ansvar for hele misæren er naturligvis mit.

Rigtig god læselyst.

Indledning

Når det handler om sociale problemstillinger og spørgsmål omkring velfærd, så har disse diskussioner altid fyldt meget i Grønland. I denne bog veksles der frit mellem begreberne velfærd og socialpolitik. Begreberne er dog ikke de samme. Socialpolitikken forstås normalt som det felt eller det forum, hvori velfærden diskuteres — hvis vi holder os til en lidt snæver politologisk definition af socialpolitikken som den politologiske dimension, hvor fokus ligger på, om det er det politiske systems ansvar at sikre et socialt sikkerhedsnet de forskellige livsstadier som landets borgere gennemgår. I den vestlige del af verden findes der en gennemgående overensstemmelse om at et beskyttende og udviklende socialt system både er et gode for borgerne, for en langtidssikring af landets fremtidige konkurrencedygtighed og den velværemæssige udvikling. I Grønland ser udenlandske investorer f.eks. også på landet uddannelses- og velfærdsniveau som et grundlag for at kunne foretage investeringer. Grønland tilhører en lille gruppe af lande, hvor befolkningen har accepteret skattetryk på næsten 50 %. Den høje skat finansierer en række universelle ydelser såsom uddannelse, sundhed og socialforsikring. Der er tale om temmelig store investeringer i samfundet. I 2019 blev der afsat ca. 776 millioner til socialområdet. Det er finanslovens tredje største område med sundhed (ca. 1,5 milliarder) som nummer et og uddannelse (ca. 1,2 milliarder) som nummer to. På trods af socialområdets økonomiske tyngde og særlige medieopmærksomhed, så findes der ikke en ret tydelig strategi for forvaltningen af de enorme økonomiske ressourcer, som hvert år afsættes. Borgerne i Grønland har med andre ord et begrænset kendskab til, hvad de offentlige økonomiske midler bruges til, og om de afsatte midler rent faktisk kommer samfundet eller bare midlernes målgruppe til gode. En af grundene til den begrænsede viden handler om den lave grad af politisk åbenhed omkring det socialpolitiske område. Man kan observere ganske få reelt ideologiske udmeldinger, hvor endda hovedpartierne diskuterer, hvad velfærd eller socialpolitik er i deres politiske programmer. Hvis man i skrivende stund tjekker partier som Siumut, Atassut, Demokraterne og Inuit Ataqatigiit, så er det kun det sidste parti, der i deres partiprogram fra 2018 har defineret, hvad de forstår ved velfærd. Enkelte partier har detaljerede formuleringer omkring socialpolitik, som vi hermed kan betegne som direkte politiske udmeldinger. Det er formuleringer, som bør være i løbende tråd med

samfundsforandringerne, så der også kan iværksættes initiativer foranlediget af politikerne, som rækker udover partipolitikken. Et nuværende eksempel herpå er de årlige fastsatte finanslovsmidler til efteruddannelse af ansatte i kommunernes socialforvaltninger. Andre og fremtidige initiativer kunne være en forankring af en evalueringskultur på offentlige og private institutioner, og af de forskellige sociale projekter der igangsættes hvert år. Man kunne starte med selvevalueringer i form af årsrapporter og virksomhedsplaner, så borgerne som et indledningsvist kunne få et indblik i offentlige godkendte sociale institutioners eller projektindsatsers vurdering af deres egne virksomhed. Det kunne være i form af refleksioner over, hvad der virkede godt og mindre godt, samt hvorledes man ser på aktiviteter fremadrettet. Det er ikke optimalt med selvevalueringer. Platon spørger i Staten retorisk; *"Who will guard the guardians?"* Platons spørgsmål har en relevans i denne sammenhæng i form af muligheden for overhovedet at stille spørgsmålet. Vi har i Grønland en konstitueret åbenhed i form af, at vi kan og skal afkræve svar fra offentlige myndigheder. Men et offentligt system kan tage et yderligere skridt, når det kommer til at styrke grundlaget for at stille spørgsmål. Når informationsniveauet er lavt i form af manglende evalueringer, virksomhedsplaner eller fremtidsstrategier, så forudsætter yderligere spørgsmål at grundlæggende information er tilgængelig. Det tager med andre ord tid, før der kan fremsættes mere kvalificerede problemformuleringer til det sociale offentlige system. Årsrapporter og selvevalueringer kunne være et første træk til et mere åbent offentligt indblik i socialpolitiske aktiviteter.

Et andet træk ville være iværksættelse af langtidsplaner. 5-års planer eller 10-års planer for: hvorledes volden mod kvinder nedbringes, hvordan flere unge gennemfører en uddannelse, bekæmpelse af hashmisbrug, bostøtte-tilbud og lignende. Årsplanerne skal være målbare, så processerne kan følges, således at det brede samfund kan lære af projekterne. Dette kunne resultere i gennemgående socialprogrammer, som svarer til, hvad vi har set på sundhedsområdet i form af Inuuneritta-planerne.

Ikke alle teksterne i denne bog er skrevet med det overordnede tema for øje. Alligevel forholder teksterne sig til socialpolitik og generelt til sociale forhold. Når der i teksterne sker et sammenfald med begreberne socialpolitik og velfærd, såskyldes det en bred sociologisk tilgang til velfærdsområdet. Velfærd

er et bredere begreb end socialpolitik og forekommer i Inatsisartut under samlingerne, velfærdsdebatten foregår udenfor samlingerne, typisk i medierne, og vi ser den udspille sig i vores kommunale forvaltninger, hvor rådgivningsassistenter, socialrådgivere og nogle borgere har deres daglige gang.

En del af tekstsamlingen omhandler socialrådgiverprofessionen. To ting er gennemgående i teksterne om socialrådgiverne. For det første har det været vigtigt at få sammenskrevet professionens historie. Professionens historiske rolle i opbygningen af det grønlandske velfærdssamfund spiller tæt sammen med socialpolitikken. Der findes tidlige diskussioner af dette i både de danske politiske råd og udvalg og i landsrådet. De tidlige overvejelser om for eksempel at ansætte én socialrådgiver til hele Grønland i 1950'erne viste en, fra dansk side, noget distanceret og udenforstående forståelse af en socialrådgivers arbejdsmetoder. Man regnede med at ansætte en rejsende socialrådgiver til at understøtte alle kommunernes forsorgsudvalg og børneforsorgsudvalg. Det lykkedes ikke at ansætte nogen, og i stedet arbejdede man videre med at oprette en til Grønland tilpasset socialarbejderuddannelse. På intet tidspunkt taler man om tilkaldt arbejdskraft, som det har været tilfældet med de øvrige velfærdsprofessioner som sygeplejersker, skolelærere og pædagoger. Historisk er socialrådgiverne ligeledes adskilt fra de øvrige velfærdsprofessioner ved at være de eneste som til dato ikke har deres egen fagforening. Det har stillet socialrådgiverne i en mærkbar ringere position i forhold til velfærdssamfundet, da de ikke har haft en fælles stemme. Den internationale sammenslutning af socialrådgivere (International Federation of Social Workers) har i deres internationale værdisæt som en af deres opgaver at advokere på vegne af udsatte befolkningsgrupper i samfundet. Hvis socialrådgivere gennem deres arbejde f.eks. bemærker stigende problemstillinger som kunne vedrøre: voldsramte kvinder, misrøgtede børn, fattigdom eller lignende, så skal de gøre samfundet opmærksom på dette. En velforankret socialrådgiverprofession kan med andre ord udgøre en ganske central del af det socialpolitiske felt med løbende input om, hvorledes et socialpolitisk område bør være i bevægelse med nye politikker og lovgivninger, der sikrer et velfærdssamfund der er tilpasset befolkningens skiftende behov.

Den anden ting er diskussionen af selve professionsbegrebet. Profession som begreb (professio: jeg bekender mig) har typisk været knyttet til ældre fagområder såsom lægevirksomheden, juraen og ingeniørfaget. Det er områder,

som er kendetegnede ved at være fagligt selvforsynende i den forstand, at det typisk er læger der underviser læger, jurister som underviser jurister osv. Når det kommer til en profession som socialrådgiver, så er den kendetegnede ved at være tværfaglig med undervisning af blandt andet sociologer, psykologer, jurister og socialrådgivere. I ovenstående er begrebet velfærdsprofessioner anvendt for socialrådgivere, sygeplejersker, skolelærere og pædagoger. Dette er blot de fire største faggrupper, og man kunne argumentere for at andre faggrupper kunne indgå såsom bibliotekarer, fysioterapeuter og jordmødre mv. I andre sammenhænge ser man det knapt så positive semi-professionsbegreb anvendt. Begrebet blev gjort populært af sociologen Amitai Etzion i 1960'erne og skulle betegne en adskillelse mellem de klassiske professioner som nævnt ovenfor og faggrupper, som på daværende tidspunkt ikke var universitetsuddannelser og men praksisorienterede fremfor forskningsbaserede. I dagens Grønland er velfærdsprofessionerne universitetsuddannelser og har både et kandidat- og et ph.d.-niveau på tilsvarende niveau med læger og jurister, hvilket udvander de tidligere argumenter.

Gennemgående i teksterne anvendes begrebet semi-profession sjældent og træder i baggrunden for velfærdprofessionsbegrebet. Når vi bruger tid og plads på at beskæftige os med denne lidt akademisk tekniske side af velfærdssamfundet, så er det fordi den bidrager til forståelsen af professionsbegrebets funktionalistiske og kritiske dimension. I en funktionalistisk forståelse af professioner, som vi ser hos sociologen Talcott Parsons, skal en profession så at sige blot udfylde den nødvendige arbejdsopgave inden for deres afrettede arbejdsområde. F.eks. skal socialrådgiverne lave sagsbehandling og have kontakt med en kommunes sociale klienter for at det sociale system fungerer. I et funktionalistisk perspektiv stilles der ikke yderligere forventninger til socialrådgiverne. I et kritisk perspektiv handler det om socialrådgivernes magtposition f.eks. i forhold til deres arbejdsfelt. Her ses der diskussioner om professioner tilkæmper sig magt, f.eks. en råderet over et bestemt område som ligefrem lovfæstes. Det kan være i form af lægen, som ved lov kun må være den profession, som udskriver medicin eller opererer en patient. Det samme gør sig ikke altid gældende for det sociale arbejde med landets borgere. Her er der ikke som i f.eks. Inatsisartutlov om folkeskolen, der definerer, hvad en skolelærer er, nedskrevet hvad en socialrådgiver er. En undtagelse her kan findes i den seneste "børnelov";

Inatsisartutlov nr. 20 af 26. juni 2017 om støtte til børn. Heri ses kapitlet om den socialfaglige undersøgelse. Det må formodes, at det kræver en socialfaglighed at foretage en socialfaglig undersøgelse, og man kunne argumentere for, at det alene er socialrådgiverne, som besidder denne faglighed. Loven erstatter en tidligere lov fra 2003, hvor det blot hed at kommunalbestyrelsen skulle foretage en undersøgelse, når et barn trængte til særlig støtte. Her ses et lille eksempel for, hvordan et fagområde ændrer sig og, hvorledes en velfærdsprofession teknisk set opnår råderet over et område, som ellers tidlige kunne varetages af uspecificerede faggrupper. Det kritiske perspektiv handler endvidere også om de mere overordnede roller, som en velfærdsprofession kan udgøre — jævnfør det ovenstående om socialrådgivernes etiske ansvar for at tale på vegne af udsatte grupper i befolkningen, som risikerer at blive overhørt.

Når det i denne tekstsamling overordnet skal handle om socialpolitik og sociale forhold, så kan begge temaer overordnet kobles til velfærdsbegrebet. Velfærd er noget, vi forbinder historisk med social sikring. Herhjemme så vi tidlige forsøg under forstanderskaberne med at oprette fattigkasser og understøttelsesydelse, som var tiltænkt enker, ældre og børn. Tiltagene lignede til dels de europæiske fattiglove, hvor man ville sikre et eksistensminimum. I 1800tallet og 1900tallet er det forsorg man taler om — eller hjælp til at oprette livet. Når vi i dag snakker om velfærd, så handler det om forebyggelse og empowerment — eller det burde det gøre. Gennem de sidste 10 års undervisning i temaerne har jeg ofte trukket på den franske filosof Jean Rousseau, som blandt andet har skrevet om samfundskontrakten i 1788. Med kontraktsproget kunne man få den tanke, at vi nu alle sammen er på kontraktforhold med staten. Det er vi i princippet også i Rousseaus socialfilosofiske forstand — vi er sammen om at bære staten og om at forme den. Vi er også sammen om at støtte os til hinanden i tider, hvor vi bliver ramt af ulykke. Rousseau bemærker i sin gamle tekst, at borgeren er forpligtet til at opretholde sit eget liv. Rousseau henviser her til de borgere, der kan og dermed skal. Jeg har arbejdet med mange sider af samfundet i mit arbejde. Været til møder med spidserne, om man så kan sige. For den økonomisk tunge og ofte veluddannede klasse i samfundet skal det nok gå. Jeg møder også gennem forsknings- og frivilligt arbejde dem på den økonomiske og uddannelsesmæssige bund. Det er mest mennesker i marginalerne, som

jeg har beskæftiget mig mest med. I marginalerne er der et lille segment, som måske aldrig vil kunne leve op til Rousseaus samfundskontrakt. Dog er det yderst sjældent, at jeg møder folk i suppekøkkener eller i arbejdsintegrationsindsatser, som ikke brændende ønsker at bidrage. Det virker næsten naturgivent, at vi som mennesker ønsker at deltage og føle os nyttige. Det er ekstremt få, som gennem et helt liv ikke tager del. Næsten os alle kommer i perioder ud i at have behov for offentlig hjælp, at have behov for socialpolitiske foranstaltninger der træder i kraft, når trangen melder sig.

Grønland er et velfærdssamfund. Det er et første verdensland. Det står ikke til diskussion. I Grønland har der fra før hjemmestyret været et skattefinansieret sundheds-, socialt- og uddannelsessystem. Der har længe været støtte til pensioner og hjælp til mennesker med handicaps. Vi kan altid diskutere niveauet og omfanget, men præmissen er, at det som en naturlighed er et offentligt anliggende. Det er et socialt forhold.

Denne bog er relevant, fordi at vi fra tid til anden skal huske at få diskuteret, hvad vi som land og befolkning forstår ved velfærd. Med tiden er velfærd blevet et så offentligt anliggende, at vi tager det for givet og blot administrerer velfærdssystemet i stedet for at stoppe op og få evalueret, om det velfærdssystem vi havde sat i værk for 20-30 år siden, stadig lever op til de behov som befolkningen har. Vi gennemgår i øjeblikket nogle meget heftige forandringer dels på råstofområdet og på den trafikale infrastruktur, men den største forandring foregår på nuværende tidspunkt fra et sociologiske perspektiv omkring den helt massive byudvikling i Nuuk. Det er en udvikling, som markant forandrer det sociale landskab herhjemme. Flere unge flytter mod Nuuk, og der foregår en sivning fra mindre byer og bygder ind mod de nuværende borgmesterbyer og fremtidige lufthavnsbyer. Det er forandringer, som jeg tidligere har argumenteret for kræver en socialplanlægningstilgang. Vi har herhjemme nærmest tilbage fra G50- og G60tiden set, hvordan den tekniske planlægning foranstaltede havneanlæg, skoler, infrastruktur og sundhedsvæsenbygninger osv. Vi er vant til det. Vandkræftværker, nye lufthavne og et par nye hoteller. Det bygger vi bare. Men ikke i alle byer og ikke til gavn for alle. Til gavn for de prospektive lokaliteter. Anken over G50 og G60 gik dels på, at man ikke havde den grønlandske befolkning med i udviklingen — og at det gik for hurtigt. Den alt for hurtige udvikling.

Det vil endog være vanskeligt at begrebsliggøre, hvad der skulle forstås ved en langsom udvikling. Hastigheden har altid været noget, man klagede over — om det var byudvikling i London eller fodgængertempoet på Manhattan. Jeg er sjældent stødt på langsommelighed, som en udviklingspraksis. Der hvor anken er berettiget i et socialpolitisk perspektiv er, om magten bag en udviklingsproces sikrer sig, at befolkningen er deltagtiggjort. Resultatet er typisk todelt. Det er ofte kvinder, som er hurtige til at følge med. De er mere mobile og migrerer hurtigere ind mod byerne end mændene, og så er det generelt den veluddannede middelklasse, der holder af udviklingen. Der er altid en gruppe i samfundet, der har et efterslæb. De kommer ikke til folkehøringerne om de nye bydele, og de skriver ikke sociale mediekommentarer på online nyhedsartikler. Selvom de ikke er så synlige, så har de dog alligevel et folkeretligt krav om at blive hørt som samfundsborgere.

Når flere grupper overses, så handler det i min optik om to grundlæggende ting. Den ene er en manglende justering af velfærdssystemet gennem aktive socialpolitikker, som tager bestik at den nutidige trang i samfundet, og hvordan trang kan blive til empowermentprocesser, der sætter folk i stand til at genvinde et fodfæste. Den anden er nært forbundet til socialpolitikken, og handler om ansvaret for når man planlægger tiltag i form af by- og erhvervsudvikling —at man samtidig analyserer på de mulige sociale tiltag, som indregnes i den sammenhæng. At bygge flere skoler, flere arbejdspladser, flere lufthavne —alt det skal koordineres med de sociale problemstillinger omkring dette. Vil det kræve flere specialklasser, får vi også skabt flere skånejobs, og hvordan forandrer en ny trafikal infrastruktur folks mulighed for at komme rundt i landet og eventuelt benytte sundhedstilbud og sociale ydelser?

Det centrale i denne tekstsamling er diskussioner om socialpolitik og sociale forhold, samt hvordan diskussionerne indvirker på det dagligt, levede liv herhjemme og baner vejen for en aktuel tilgang til, at velfærdssystemet er noget vi løbende skal diskutere — ved middagsbordet, i Brugsen, på uddannelserne og i de politiske miljøer på et fagligt grundlag.

Bogens samling af tekster har alle tidligere været udgivet. Bogen er overordnet opdelt i to dele. Del 1 indeholder tekster, som forholder sig til socialpolitik som et overordnet tema. Afsættet sker i kapitel 1 *Sociale forhold og socialpolitik i Grønland*. I kapitlet introduceres der til brede socialpolitiske

temaer, og dertil kommer en gennemgang af dele af den historiske opsamling af velfærdssamfundet.

Kapitel 2 og kapitel 3 hænger sammen og hedder: *50 år med socialadministration og socialfaglighed del 1 og del 2*. Her kommer der mere ned i detaljerne med dels den socialpolitiske historie og særligt med socialrådgiverne eller socialarbejderne og deres professionshistorie. Når kapitlerne hedder "50 år med (...)", så hænger det sammen med min argumentation for, at Grønland siden 1968 overvejende selvstændigt har styret den socialfaglige del af det offentlige system. Det skete 10-12 år før indførelsen af hjemmestyret i 1979. Artiklerne udkom i 2017, og de forhandlinger der førte til at Grønland selv kunne forvalte det sociale område kulminerede i 1967 med en godkendelse. Man kan gå i yderligere detaljer, hvilket jeg har gjort i andre sammenhænge og argumenteret for, at kommunerne i 1920'erne var selvstyrende på det sociale område. Dengang var kommunerne organiseret med instanser som sysselråd og landsråd over sig, og man kan tale om den daværende udpræget tilstedeværelse af dansk kolonimagt.

Kapitel 4 hedder: *Grønlændernes deltagelse i socialforskningen i Grønland*. Kapitlet er i sin udformning det eneste kapitel, som ikke nøjagtigt forholder sig til socialpolitik og sociale forhold. Og dog. I kapitlet ser vi på den historiske socialforskning herhjemme. Det er de tidlige studier af, hvordan velfærdssituationen tager sig ud. Hvordan undersøgte man velfærd til at begynde med i tiden efter anden verdenskrig? Og hvordan inkluderede det dansklede forskerteam grønlændere i forskning, samt hvorledes gør man det i dag, når der laves socialforskning? Kapitlet er medtaget for at vise aspekter af, hvorledes socialforskningen tog sig ud indefra maskinrummet. I kapitlet støder vi på kendte navne som f.eks. Ilisimatusarfiks første rektor Robert Pedersen og velfærdsforskeren og kvindesagsforkæmperen Guldborg Chemnitz.

I bogens del 2 bevæger vi os fra de mere overordnede temaer om socialpolitik og velfærdens historie og nutid og over til sociale forhold. Begrebet sociale forhold er valgt frem for f.eks. praksisproblemstillinger. Det er et begreb, som i dag findes ind i en socialfaglig bevidsthed herhjemme. Sociale forhold som begreb har lagt navn til en styrelse, Styrelsen for forebyggelse og sociale forhold, og til en universitetsafdeling, afdeling for sociale forhold. Der er to niveauer i del 2. Den første handler overordnet om socialrådgivernes

arbejdsforhold. Jeg har forskningsmæssigt brugt en del tid på socialrådgiverne som profession og som et socialfagligt arbejdsområde. Denne gruppe af offentlige ansatte spiller en central rolle i det grønlandske velfærdssamfund.

Kapitel 5 hedder: *Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland*. Kapitlet er skrevet sammen med min kollega professor John Andersen. I kapitlet sætter vi fokus på og diskuterer, hvorledes socialrådgiverne som en faggruppe gennem en styrkelse af deres faglige organisation kan spille en vigtig brik i et mere stabiliseret og forbedret velfærdssamfund.

Kapitel 6, som hedder: *Deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland*, understøtter det forrige kapitel. I kapitlet fokuserer vi på empowermentbegrebet, og på hvorledes det kan anvendes til at se på socialrådgivernes position som en velfærdsprofession i et socialpolitisk perspektiv.

I kapitel 7 drejes diskussionen igen ind på praksis. Praksis i kapitlet, som har titlen: *Hjemløshed i Nuuk – et kritisk sociologisk- og planlægningsperspektiv*, er socialt udsatte myndige borgere. Fokus er i flere af de efterfølgende kapitler vendt mod hjemløshed helt specifikt, som har været et forskningsområde, der har taget afsæt i forskningsprojektet: *"Social Dynamics of Homelessness"*. Projektet har været et forskningssamarbejde mellem Ilisimatusarfik og Memorial University i Canada. I kapitlet handler det om hjemløshed og om planlægningsbegrebet, som herhjemme næsten alene er forstået som et teknisk begreb – altså som teknisk planlægning. Alligevel handler en stor del af planlægningen af byudvikling også om, hvordan det sociale liv for borgerne udformer sig. Man kan godt med andre ord trække på socialplanlægnings-teori, når man tænker byudvikling herhjemme.

Kapitel 8 hedder: *Grønlandsk politisk neokonservatisme overskygger behovet for åbne socialpolitikker*. Det er et kort og lidt polemisk kapitel. Samtidig med at jeg diskuterer den daværende alkohollovgivning sættes der samtidig fokus på, hvorledes en arktisk storby som Nuuk nu har zoner, hvor borgerne disciplineres. Det vil sige, hvor tidligere fuldt lovlige aktiviteter ikke længere er lovlige i form af zoneforbud.

Kapitel 9 ligesom tager to temaer op. I kapitlet: *"De Søger Trygheden"* — *Kvinder ramt af hjemløshed i Nuuk*, som er skrevet med min kollega associate professor Julia Christensen fra Canada, sættes der fokus på kvinder, som er ramt af hjemløshed. Vi ser blandt andet på, hvorledes dele af den grønlandske kvindehistorie kan ses i et moderne perspektiv, og hvilke tiltag der er behov for, når det handler om kvindernes ret til velfærdsydelse, der er målrettet dem.

Det sidste korte kapitel 10 hedder: *Hjemløshed i Grønland — og socialpolitiske perspektiver*. Kapitlet samler op på praksisproblestillinger omkring sociale forhold for mennesker, der er ramt af hjemløshed og sætter konkluderende dette i et socialpolitisk perspektiv.

Størstedelen af teksterne har været igennem en faglig redaktion. Det skal sikre at teksterne lever op til et videnskabeligt fagligt niveau. Det er min forhåbning, at teksterne skal kunne læses af alle, der måtte have interesse for grønlandsk socialpolitik og sociale forhold.

1. Sociale forhold og socialpolitik i Grønland

Indledning

De seneste år har problematiske velfærdsforhold blandt et grønlandsk mindretal i Danmark trukket flere overskrifter i danske medier. Opmærksomheden i medierne, herunder også de grønlandske, blev yderligere optrapet efter at rapporter fra Grønlands Børnetalsmand fremhævede, at det flere steder i Grønland også stod dårligt til med børns velfærd (Rasmussen 2015). De to problematikker: Dårlig velfærd hos mindretallet i Danmark og hos børn i Grønland hænger sammen, og danner sammen med ny grønlandsk socialforskning grundlaget for dette kapitel om grønlandske sociale forhold og socialpolitik. Medierne har især fokus på at dramatisere grønlandske sociale problemer, om de foregår hjemme i Grønland eller om de strækker sig helt til Danmark. Sociale problemer er ikke nye eller for den sags skyld noget, der kan beskrives som en pludselig hændelse. Der foretages sjældent gennemgribende socialpolitiske reformer i Grønland. De sociale problemstillinger er langvarige og permanente. Det gør behovet for løsninger aktuelt. Det er stadig ekstremt vigtigt at tage hånd om problemstillingerne, som påviseligt strækker sig over flere generationer.

Hensigten med dette kapitel er at give et indblik i grønlandske sociale problemstillinger og deres relevans i en socialfaglig sammenhæng. Perspektivet i dette kapitel er grønlandsk og er beskrevet indefra. Det er en vigtig forudsætning for læseren, for det hører med til den socialfaglige historie omkring landets mange sociale indsatser, politikker og velfærdsforskning, at de i vid udstrækning har været præget af et udefrakommende distanceret perspektiv. Kapitlet fortsætter efter indledningen med en analyse af nutidens sociale problemer. Det efterfølges af en beskrivelse af centrale træk i den socialpolitiske historie. Den sidste del af kapitlet handler om socialt arbejde i Grønland og forskningen inden for det socialfaglige område. Afslutningsvis præsenteres nogle perspektiver på fremtidige indsatser.

Grønland er sammen med Færøerne en del af det danske Rigsfællesskab. På grund af Grønlands og Færøernes særlige nationale, kolonihistorie og

geografiske forhold har de en udvidet grad af selvstyre. Grønland fik hjemmestyre i 1979, som blev afløst af Selvstyret i 2009. Med hhv. hjemmestyre- og selvstyreordningen fik de grønlandske myndigheder mulighed for at overtage ansvaret for en række sagsområder og for at lovgive og administrere de områder, de overtog. Grønland har under Hjemmestyret hjemtaget områder som f.eks. erhverv, kirke, kultur, undervisning og sundhed, dele af råstofområdet og officielt den sociale forsyning. Grønland fik med hjemtagelsen et selvstændigt økonomisk ansvar, som den danske stat yder et årligt økonomisk tilskud til — det såkaldte bloktilskud. Grønlands BNP var i 2018 på 19,3 mia. (løbende tal), hvoraf bloktilskuddet udgør 3,8 mia., ca. 20,1 % af BNP. Danmark har fortsat ansvaret for: Statsforfatningen, statsborgerskab, højesteret, udenrigs-, forsvars- og sikkerhedspolitik samt valuta- og pengepolitik (Statsministeriet 2009). Grønland regnes internationalt stadig som en del af det danske suveræne territorium (Danmark står til at miste 98 % af landets territorium i det øjeblik Grønland gennemfører en løsrivelse).

Kapitlet beskriver Grønland i et kritisk socialpolitisk perspektiv, idet landet står overfor nogle gennemgående sociale udfordringer. Der tages afstand fra, at landet generelt kan forstås som ét stort socialt problem. Det er langt fra tilfældet. Kulturhistorien og det nutidige samfund rummer et utal af rigdomme og skønheder, som læseren ved selvsyn opfordres til at tage i betragtning.

Det er vanskeligt at definere ét udgangspunkt for problemerne. I tidligere kritiske politiske miljøer henvises der ofte ensidigt til koloniforholdet, som årsagen til problemer med alkoholmisbrug, arbejdsløshed, kriminalitet, vold og selvmord. Det er for mig at se en for hurtig og unuanceret konklusion på de sociale problemer. Blandt oprindelige folkeslag som: Grønlændere, Inuit (Canada/Alaska), Yupik (Alaska/Rusland), Inupiat (Alaska/Rusland), Chukchi (Rusland), der alle har været udsat for kolonisering (som her betyder assimilering til kolonimagtens værdisystemer), kan vi i dag tale om omfattende sociale problematikker. Industrialisering, som har skabt en række kriser i samfundet blandt sociale grupper og mellem generationer, har også fået skylden, hvilket Verner Goldschmidt, som en af de første sociologer i Grønland med en reference til Bottomore, reflekterede over i 1960'erne (Goldschmidt 1964). Før industrialiseringen var der også sociale problemer. Hungersnød, tuberkuloseepidemier og en høj børnedødelighed holdt

det grønlandske befolkningstallet nede på 20.000 mennesker i begyndelsen af det 20. århundrede (Kristiansen 2004). En forståelse af nutidige sociale udfordringer skal ansues kontekstuel, hvilket er en gennemgående trend i socialfagligheden. Det betyder, at socialrådgiveren, politiker, underviseren og forskeren skal kende til dele af den grønlandske socialpolitiske historie dels for at have et nuanceret perspektiv på de nutidige udfordringer og dels for at kunne forholde sig kritisk til, at kolonihistoriens synder måske begrundes og forklarer de sociale problemer, men at det ikke løser de udfordringer, som socialarbejdere i Grønland står overfor i dag.

Det skal handle om nutidens sociale problemer. For uanset årsagen, så er det for de mennesker, man møder i køen til suppekøkkenet i Nuuk en konkret erfaring at mangle grundlæggende fornødenheder som mad, et hjem, et arbejde og et ressourcestærkt netværk. Dette er perspektivet i næste afsnit. De sociale problemstillinger er i dette kapitel belyst ud fra en konkret tilgang til at erfare en social problematik. Dette modsætter sig f.eks. en mere socialkonstrueret tilgang til erkendelse. Der er intet socialkonstrueret ved at mangle en bolig og være sulten. Sult er konkret. Marx beskriver sult som en tilstand, der er afhængig af et objekt uden for kroppen for at blive stillet (Marx 1959:69). Den brasilianske kritiske pædagog Paulo Freire konstaterede under sin opvækst, at han ikke kunne gennemføre undervisning og lære noget, når han var sulten (Freire 2007:30). Så de er konkrete og håndgribelige de sociale problemer, og det skal det efterfølgende handle om.

Socialpolitiske udfordringer i dag

I dette afsnit kigges der på sociale udfordringer i et kritisk og i et fremtidsorienteret perspektiv. Her identificeres problemstillinger at skabe positive forandringer og at have en indflydelse på en positiv fremtid. Den følgende fremstilling af sociale problematikker sker ikke i en prioriteret rækkefølge. Hvis man genlæser tidligere rapporter fra de tre socialreformskommissioner, vil man kunne se, at mange af temaerne gentager sig. Der vil også være overlap mellem flere af temaerne. Inden for sundhedsvidenskaben taler man om co-morbiditet (at have flere livstruende sygdomme — f.eks. på engang HIV og tuberkulose). Inden for socialvidenskaben vil det kunne kaldes for flerfaktorelle udfordringer. F.eks. hænger en lav børnevelfærd unægtelig sammen med alkoholmisbruget. Det er en problemstilling, som går langt

tilbage. Som noget nyt kan vi tilføje en offentlig sektor med organisations udfordringer. Det hænger direkte sammen med erfaringer fra mit eget forskningsarbejde. Efter hvert enkelt tema følger en kort analyse af problemets oprindelse.

Misbrug af alkohol er en af de største udfordringer. Vi drikker muligvis mindre end lande, som vi sammenligner os med, men vores drikkemønster er det sundhedsskadelige "binge-drinking", hvor store mængder konsumeres over kort tid. Eftervirkningerne af alkoholforbruget er meget omfattende. F.eks. eskaleres husspektakler i weekenden, hvor især hovedstadens politi har travlt. En konsekvens er, at børn enten forlader et utrygt hjem og først vender tilbage når spektaklerne har lagt sig eller, at de må midlertidig anbringes i weekenden over af socialvagten hos akutte plejefamilier. En anden stor udfordring er arbejdet med at øge velfærdsniveauet blandt børn og unge. Mange tiltag er i gang, men der er et stykke vej endnu til realiseringen af de gode intentioner. En tredje udfordring handler om en stor minoritet af unge med usikre fremtidsudsigter. En fjerde handler om en stagneret befolkningsvækst. Den femte handler om en desorganiseret offentlig sektor, hvor der endnu mangler at blive etableret reelle tværsektorielle og tværfaglige samarbejder.

Alkohol

Alkohol og det sociale arbejde omkring misbruget fylder meget. Det er et tilbagevendende tema, når samtalen falder på årsagen til sociale problemers opståen. Problemerne med alkohol er forsøgt forklaret i en biologisk sammenhæng, hvor grønlandere, som et oprindeligt folkefærd, skulle være særligt (uheldigt) disponeret for at have svært ved at håndtere den gifttilstand, som alkoholen påfører leveren. Dette er biologisk blevet tilbagevist (Bjerregaard m.fl. 2015). Kendskabet til, hvordan problemet med alkohol er opstået, bør dog ikke flytte fokus væk fra udfordringen med at ændre på mønstret omkring alkoholforbruget, som ofte kan kædes sammen med husspektakler, omsorgssvigt og vold i hjemmet (Poppel 2010). Der foretages løbende store forebyggende indsatser, som i nogle sammenhænge har en indvirkning blandt børn og unge. Blandt andet har vi haft en succesfuld kampagne, koordineret af Nakuusa (støttet af UNICEF), hvor børn deltog i videoproduktioner med budskabet: "Lyset peger på dig". I videoerne kræver børn anerkendelse og omsorg (Nakuusa 2014). Kampagnen havde en

empowermentvinkel i den forstand, at børn signalerede til andre børn, at de ikke behøver at være alene med deres problemer med forældrenes alkoholmisbrug. Set over et årti er der tale om et mindre fald i alkoholforbruget, som i nedenstående tabel er målt på import:

Import af Alkohol 2009– 2018										
År	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ren alkohol i gns. pr. person over 14 år	10,6	10,4	9,8	9,7	8,8	8,6	8,3	8,7	8,4	7,4

Grønlands Statistik 2019.

I tabellen kan man se, at antallet af liter ren alkohol er nedadgående. Der er stadig tale om et højt niveau. Der er rapporteret og lavet forskning omkring alkoholforbruget i Grønland gennem de sidste 50 år. Perspektivet og forebyggelsesindsatsen har først inden for de seneste år haft fokus på måden, hvorpå alkoholen konsumeres. I Grønland har vi et drikkemønster som svarer til "binge-drinking". Når man taler om alkohol i en sociologisk kontekst, så er det de sociale omstændigheder eller rettere følgerne af alkoholen, som primært er i fokus fremfor den individuelle sundhedstilstand. Alkohol forbliver, på trods af en nedgang i forbruget over de sidste 30 år, et socialt problem. Fra tid til anden bliver flere bygder pålagt alkoholforbud. Der er flere byer, hvor der ikke kan købes stærkt alkohol.

I dag arbejdes der med at bryde med den hidtidige isolerede og individualiserede alkoholbehandling, som oftest kun var muligt i storbyerne. Behandling sker tættere på misbrugernes nærmiljø. F.eks. forsøger kommunen i Sydgrønland, Kommune Kujalleq, sig med at etablere familiebehandling, hvor forældre forbliver sammen med deres børn samtidig med, at de gennemgår en alkoholbehandling.

Børn

Et andet centralt og i disse tider altoverskyggende socialpolitisk tema er det lave velfærdsniveau blandt mange grønlandske børn. Forskningen taler sit eget tydelige sprog med studier, som påviser omsorgssvigt (Kristensen, Christensen, og Baviskar 2008), selvmord blandt unge (Pedersen og

Bjerregaard 2012), mobning i skolen (Niclasen og Arnfjord 2015), fattigdom (Schnohr, Nielsen og Wulff 2007) og et alarmerende højt niveau af anbringelser (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011a). Vi har set en stigning i NGO'er, som deltager i den offentlige debat. Der har de seneste år endvidere været udsendt stærke signaler fra den offentlige Børnerettighedsinstitution MIO (Børnetalsmanden), som blev etableret i 2012. MIO arbejder ud fra FN's Børnekonvention og har til opgave at sikre og fremme børn og unges interesser i samfundet og advokerer på vegne af oversete og overhørte børn. F.eks. kobler børnetalsmanden hyppigt drikkekulturen sammen med omsorgssvigt, hvilket blev illustreret, da Tuborg Bryggerierne fandt det interessant, at lave et public relation stunt med øletiketter, hvorpå der stod: "Asasaaranguara" (dansk: min lille elskede) (Søndergaard 2015). At forbinde øl med noget kærligt, som man affektfuldt kunne prioritere frem for f.eks. børn og børneomsorg, blev meget udskældt af MIO. Tuborg erkendte efterfølgende problemet med etiketten og dens uheldige ordlyd.

Et gennemgående tema i socialpolitikken omkring børn er manglen på kvalificeret arbejdskraft, som skal tage vare om det socialfaglige og det socialpædagogiske arbejde. Grønland har et stort efterslæb med at få uddannet tilstrækkeligt med socialrådgivere til at kunne varetage sagsbehandlingen, og vi mangler uddannede pædagoger i vore institutioner. Dertil kommer, at lovgivningen ikke altid hænger sammen med den virkelighed, som socialrådgiverne dagligt står overfor. For et par år siden var der kun en uddannet socialrådgiver i Nanortalik. Hun har langt over 100 sager og kun meget begrænsede muligheder for, i henhold til loven, at lave årlige opfølgninger på børn, som er anbragt i familiepleje eller på institution. Når hun deltager i møder på forskellige institutioner, er det ikke udsædvanligt at mødet afholdes med ufaglært personale, som givet gør et godt stykke arbejde, men som ikke har fået lært at udforme en pædagogisk handleplan eller på andre måde er i stand til systematisk dokumentere barnets behov og forløb på depågående institutioner.

Børnetalsmanden MIO og forskellige NGO'er er tydelige i den socialpolitiske debat omkring børn. Det er et område, hvor vi også ser en del frivilligt arbejde i form af f.eks. sommerlejre for børn i mere afsidesliggende byer som Qaanaaq og Ittoqqortoormiit. Der er oprettet behandlingscentre for børn, som har været udsat for overgreb, og der er nyere familiecentre i flere

kommuner. Selvstyret har for nylig iværksat en central rådgivningsenhed, som skal supplere det sociale arbejde i de områder, hvor kvalificeret arbejdskraft stadig er en mangelvare.

Unge livsførelse

Når børn bliver ældre, ser vi andre problematikker såsom udfordringer med at få skabt en meningsfuld fremtid. Det giver f.eks. nogle udfordringer at være teenager rundt om i mindre bygder og byer. En stor mængde af de unge må rejse væk for at tage en uddannelse. Det kan ske under selve skole-tiden, at børn kun kan gå i bygdens skole til 6.-7. klasse og derefter må rejse indtil storbyen via båd, hundeslæde eller helikopter for at bo på elevhjem og gøre skoleforløbet færdigt. Derfra skal de måske videre igen på uddannelse til større uddannelsesbyer som: Aasiaat, Ilulissat, Nuuk, Qaqortoq og Sisimiut, til Danmark eller det øvrige udland.

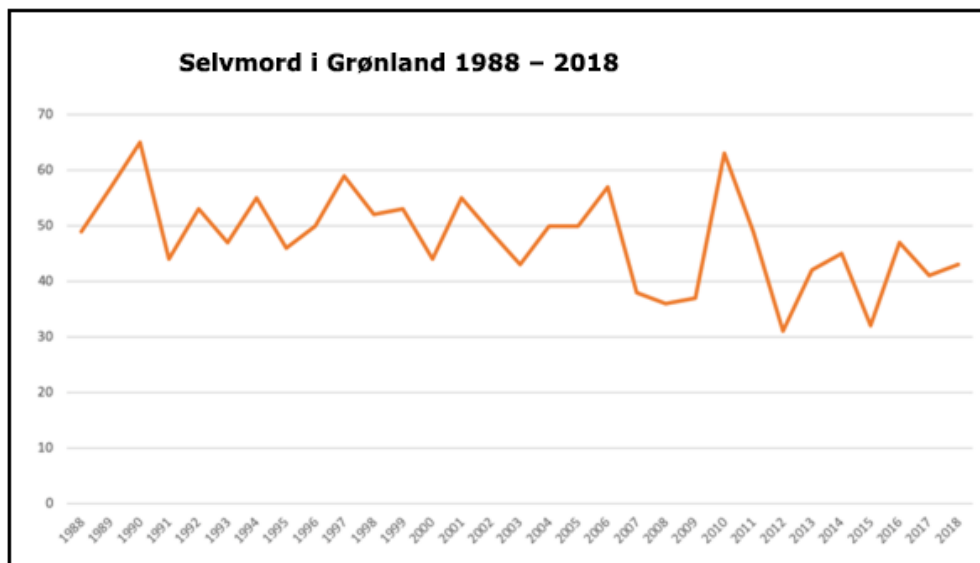
I 2018 foretog Økonomisk Råd en fremskrivning af befolkningens uddannelsesniveau. Beregningen viser at trods indsats har ca. 44 % af en årgang har stadig folkeskolen som højeste uddannelse som 35-årige. Dette har vakt en del bekymring, og der er opstået et skærpet fokus på gruppen af 16-18 årige, som af regeringen kaldes for ungemålgruppen (Økonomisk Råd 2018). F.eks. sættes der forskellige indsats i gang, som skal motivere målgruppen til at tage en uddannelse.

Visse steder er ungdomsarbejdsløsheden tæt på 10 %. Det hænger ofte sammen med byer, hvor der er mangel på uddannelses-, praktik og arbejdspladser. Det er ofte byer, som på grund af kommunesammenlægningen i 2009 ikke længere huser kommunens rådhus. De er ikke længere borgmesterbyer og har mistet politisk opmærksomhed. Grønland oplever en lignende skævhed i fordelingen af køn, som man også kan se på verdensplan, hvor det i højere grad er kvinderne, som er mobile og uddanner sig. Man taler om fraværet af hvide anorakker på dimissionsbillederne.

Selv mord

Selv mord er en folkesygdom i Grønland. På trods af et omfattende forebyggelsesarbejde, er det ikke lykkedes at nedbringe selvmordstallet. Grønland ville på en WHO-liste, som ellers officielt kun måler på stater, være placeret som et af de lande, hvor selvmordsraten er højest. Vi ser lignende høje tal

blandt de oprindelige folkeslag, som er nævnt tidligere (Young, Revich, og Soininen 2015). Selvmord fylder meget i et lille samfund. Der er en konsensus i medierne om ikke at rapportere, når en person har begået selvmord, men alle i lokalsamfundet kender alligevel til det. Det er almindeligt, at selvmord er en del af ungdomslivet, og det hører til sjældenhederne at støde på personer, som ikke har haft det tæt inde på livet eller bare som en del af deres sociale berøringsflade.

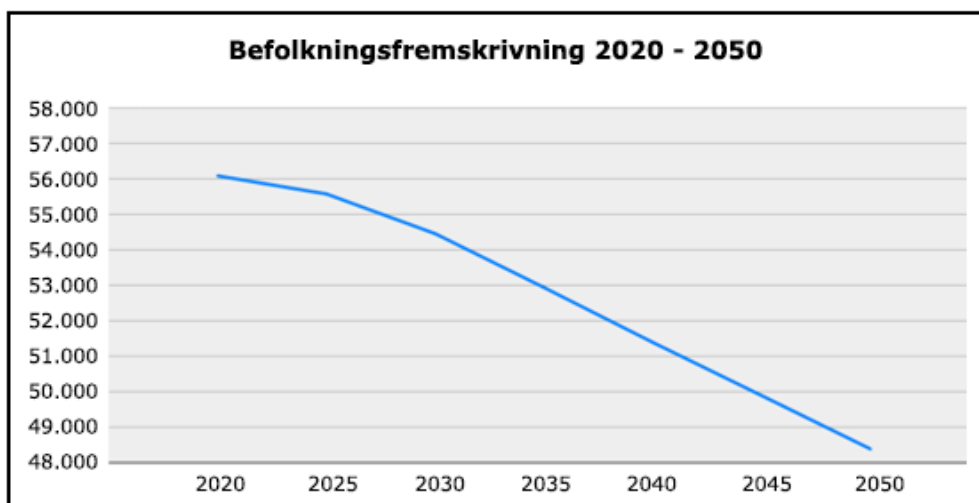
Arnfjord 2019b.²

Der arbejdes meget med forebyggelse på området, hvilket har stået på i årtier. Grundlæggende handler det om at få skabt meningsfulde fremtidsudsigter for ungdommen. Fremtiden kan handle om uddannelse og arbejde, men også om at lette livet for unge, der f.eks. bliver forældre i tidlig alder. Flere unge mobiliserer protester mod det faktum, at de er nødt til at rejse langt væk for at tage en uddannelse, og at disse over en bred kam foregår på dansk og ikke på grønlandsk. Fra et socialfagligt perspektiv kan der gøres væsentligt mere på området. Det handler blandt andet om at forstå de unges virkelighed, og hvad der motiverer dem.

² Henvielse er til en artikel, hvor jeg har samlet statistik om selvmord fra Landslægeembedet, Grønlands Statistik og Politiets Årsrapporter.

Negativ befolkningsvækst

Med en negativ befolkningsvækst menes der, at antallet af indbyggere i landet er faldende. Det skyldes blandt andet, at en del af de unge, der rejser til Danmark for at tage en uddannelse, ikke vender tilbage til Grønland efter et endt uddannelsesforløb. Der er også flere formuende pensionister, som vælger at flytte til Danmark, hvor pensionsudbetalingen er højere, og hvor der er flere tilbud til ældre. Men den mest gennemgående problematik er en kombination af lave fødselstal og det faktum, at aborttallet og fødselstallet er cirka lige stort. Der fødes ca. 900 børn om året, og der gennemføres et tilsvarende antal aborter. Med en gradvis længere levealder betyder det, at befolkningen med tiden vil blive ældre. Der vil derfor være færre i arbejdsstyrken til at finansiere velfærdssamfundet.

Grønlandsstatistik 2020.

Når unge tager til Danmark, er det ofte for at videreuddanne sig på akademiske- og specialuddannelser. Unge vænner sig hurtigt til et vist kulturelt udbud i de miljøer, hvor de uddanner sig og ofte ønsker at bosætte sig. De har forventninger til, hvad et godt dagsinstitutions- og skolemiljø er, de interesserer sig for global kultur i en bred sammenhæng, som det kan være svært for en mindre by at efterkomme. En fremtidig indsats skal handle om, at det økonomisk skal være nemmere at være både ung og en ung familie i Grønland. Der har længe været kampagner i gang for at lokke de unge

veluddannede tilbage til Grønland. Udfordringer på socialområdet resulterer i nogle borgere, som eftersøger bedre sociale- og sundhedstilbud, rejser til Danmark — det reelle omfang kendes ikke. Endvidere handler det om at få skabt nogle bedre ældrepolitikker, som gør Grønland til et attraktivt sted i den tredje alder. Selvstyret reformerede alderspensionen i 2015. Det betyder, at vi skal blive længere på arbejdsmarkedet, men det betyder også, at det skal være mere økonomisk fordelagtigt at være pensionist, selv hvis ens ægtefælle stadig er på arbejdsmarkedet.

En desorganiseret offentlig sektor

En central del af et tidligere og et kommende forskningsarbejde har tydeligt indikeret et stærkere behov for en bedre organiseret offentlig sektor. Her er både tale om, at de enkelte velfærdsprofessioner (sygeplejersker, skolelærere, pædagoger og socialrådgivere) skal være bedre internt organiseret, men der skal også arbejdes med en tværfaglighed. En desorganisering betyder netop, at der bruges rigtig meget energi på misforståelser, fejlkommunikation og mistillid. Det er hæmmende for en udviklende kommunikation, som kunne bevirke, at der var systematiske indsatser, som kunne tilgodese borgernes velfærd.

I et forskningsprojekt, hvor vi over mellem 2015-2020 har arbejdet med hjemløshed og social udsathed (Christensen m.fl. 2017a), er et gennemgående tema manglen på tværfagligt samarbejde. Projektet tager nærmere bestemt afsæt i sociale forhold for mennesker med en hård livsførelse. Det er f.eks. sin sag at være hjemløs i Nuuk, hvor årsmiddeltemperaturen er $-1,5^{\circ}$. Behovet for øget tværsektoriel kommunikation italesættes fra alle sider: Borgergruppen som er i fokus, NGO-medarbejdere, sundhedsvæsenet og socialvæsenet. Der er derfor blevet iværksat procedurer, som skal styrke denne kommunikation. Projektet har særligt Nuuk som udgangspunkt. Der eksisterer lignende udfordringer i landets øvrige store byer. Et punkt handler om arbejdet med at styrke borgernes retslige anerkendelse i det offentlige system. Der skal med andre ord skabes et øget fokus på at sikre, at borgere kan bevare en selvrespekt også selvom de i perioder er marginaliseret fra samfundet. F.eks. har vi ikke altid et sikkerhedsnet, som garanterer, at man kan flytte til en anden by for at passe en syg pårørende. Det kræver f.eks. et tværfagligt samarbejde. Fra tidligere forskning er der eksempler på,

at offentlige instanser ikke altid er opmærksomme på hinandens faglighed. Det er i den forbindelse typisk, at vi ser et højere fagligt niveau i sundheds- væsnet end i socialvæsnet. Socialarbejdere har oplevet at være syndebukke, når de er til tværfaglige møder. Den gensidige anerkendelse skal så at sige genopdages for, at disse relationer kan forbedres.

Med denne udvælgelse af sociale problemstillinger er det forhåbentlig ind- lysende, hvilken central rolle det sociale arbejde spiller, men også hvor vigtigt det er at prioritere socialpolitikken. En forståelse af disse forhold er tæt forbundet med socialpolitikken historiske baggrund.

Den socialpolitiske historie – fra kolonistyre til social- faglig uddannelse

Velfærd har altid været et tema, når tilrejsende har skrevet om Grønland. Der blev skrevet om munterheden, om villigheden til altid at dele ud af over- skuddet, men også om bekymrende hygiejniske forhold og om periodisk hun- gersnød. Der må i dette korte historiske afsnit om socialpolitikken tages forbehold for, at der i grovsorteringerne opstår simplificeringer. Afsnittets formål er at beskrive konteksten, og herved foretages der visse afgrænsnin- ger, som jeg håber læseren bærer over med.

De tidlige socialpolitiske diskussioner handlede om, hvordan man administra- tivt skulle håndtere problematikker som: hungersnød, fattigdom, alderdom og børn født uden for ægteskabet. Socialpolitik kræver en politisk styring af et område, og det kom først i 1960erne og egentlige rigtig først med Hjemmestyret (1979) i 1980. Her foretager vi nedslag omkring de tidlige beskrivelser af socialforsorg i slutningen af 1800tallet og dernæst i starten af 1900tallet. Efter anden verdenskrig og tiden før 1980 opnår Grønland en selvstændig forvaltning af socialpolitikken. Vi starter med et socialpolitisk fokus, som bygger på forsorg og afrunder med et fokus, der handler om fore- byggelse og oprettelsen af de socialfaglige uddannelser. Det skal signalere en heldig om end langsom forståelse af vigtigheden af kontekstuel baseret socialt arbejde.

I 1858 italesætter inspektør H.J. Rink behovet for en social forsorg. Rink, som var dr.phil. i kemi, kom første gang til Grønland i 1848 og virkede i Sydgrønland som kolonibestyrer og senere inspektør, som var betegnelsen

for den overordnede tilsynsførende for kolonistederne, i hele Sydgrønland mellem 1853-1868. Etnografen Ole Høiris udlægger Rinks menneskesyn således: *"Menneskene er stort set lige i åndelige evner. Klogskab beror nemlig på erfaringer, og dem får man lige mange af, hvis man beskæftiger sig med det samme problem i lige lang tid"* (Christensen m.fl. 2017). Høiris udlægger Rinks opfattelse således at han var af den opfattelse, at mennesker har den samme forudsætning for at lære nye ting. Mennesker er ligestillet, når det handler om at lære. Denne tankegang er bestemt ikke tidstypisk hos datidens repræsentanter af det danske kolonistyre. Når man læser Rink, ser man en empati og en anerkendelse af grønlændernes livsverden. Derudover er det socialhistorisk vigtigt at kende til Rink, fordi hans menneskesyn og hans arbejde med at oprette en social forsorg går forud for det nuværende velfærdssamfund. Rink understreger i hans artikler og foredrag vigtigheden af, at der i det grønlandske samfund er en bestående sammenhængskraft. En kim der har fangsten som omdrejningspunkt. 10-12-årige drenges oplæring i fangst fra kajak var dengang grundlaget for fremtiden. Rink kalder det for: *"familiens fremtidsstøtte — dens driftskapital"* (Rink 1884). I denne driftskapital kan man sagtens se en pendant til moderne teorier om kapitalbegrebet. Driftskapitalen ligner en overordnet kapitalform. En økonomisk kapital kan f.eks. være i form af sæler og hvaler, som er direkte forbundet med en kulturel kapital omkring hele det iværksættereri, der udløber af fangsten. Rink skælder i sine tekster ud på nybyggere (kolonibestyrer), som overser den oprindelige samfundsindretning. Det oprindelige forstyrres så at sige af nye magtforhold, som sætter handel og kristendom forud for værdier såsom fangst og sammenhængskraften på bopladserne. Rink observerer under sit lange ophold megen elendighed. Han er klar i mælet omkring det ansvar, der ligger hos hans arbejdsgiver, den danske stat, omkring udredningen af de problemer, som forstyrrelser i samfundsindretning har haft af konsekvenser:

(...) grønlænderne har i årenes løb ydet et betydelige bidrag til den danske statskasse, samtidig ernæret mange danske og beredt mange af dem et kært og venligt hjem i deres fattige land. Kunne vi nu ikke tilstede, at de skulle hentæres af fattigdom og sygelighed uden at have gjort, hvad der var i vor magt for at forhindre, at [Hans] Egedes værk skal tage en så sørgelig og uhæderlig ende. (Rink 1884:8)³

3 [Hans] er min tilføjelse, og teksten er oversat af mig fra gotisk skrift.

En løsning blev, at Rink som inspektør i Sydgrønland oprettede en fattigkasse. Det blev starten på et fattigvæsen i 1862. Der blev ikke oprettet fattighuse eller centralinstitutioner i noget mærkbart omfang. Med nogen tilpasning kom ordningen, som var styret af kolonibestyrerne, til at gælde hele landet i 1872 (Rink 1884).

Socialpolitik har derfor handlet om opretholdelsen af en human levestandard. En almindelig omfordeling har altid været en skik i Grønland. Det gav ganske enkelt ringe mening, uden at der dog kan spores en instrumental logik i dette, at nogle på en boplads sultede, mens andre havde overskud. Alle bidrog til livets gang med hver deres funktion. En boplads havde typisk en storfanger — en funktion med visse magtbeføjelser. En ung inspektør for Nordgrønland kalder positivt omfordelingsskikken for en: *”bestående kommunisme”* (Daugaard-Jensen 1911). Man skønner, at det allerede går galt med denne omfordeling med oprettelsen af de første kolonier. Særlig Herrnhutmissionens indtog fik skyld for en manglende forståelse for de traditionelle skikke. Med indførelsen af kristendommen og med periodiske uddelinger af mad og andre ressourcer til de tilstødende bopladser mister storfangerne gradvis deres status (Heckscher 1974).⁴ Et tab af status for storfangerne betyder at den hidtidige omfordelingsskik går i opløsning og man kunne stille det retoriske spørgsmål: Hvorfor skal jeg give dig min overskudsfangst, når du alligevel bare kan få af koloniherrn eller missionærerne? Danmark måtte påtage sig et ansvar og laver en administrativ løsning på de skabte sociale problemer. Der kommer for alvor, omend meget langsomt og skub i processen med at etablere en socialadministration i 1900-tallet. Daugaard-Jensen bliver senere Direktør i Grønlands Styrelse. Direktørposterne i den danske administration af Grønland kan man kalde kolonimagts bureaukratiske kongerække. Det er ledelsen i Administrationen for Kolonierne i Grønland (1908-1912), Styrelsen for Kolonierne i Grønland (1912-1925), Grønlands Styrelse (1925-1950) og senere Ministeriet for Grønland (1955-1987), der i mange sammenhænge bærer ansvaret for, at Grønland forblev afsondret fra omverdenen, men også gennemløb en hastig udvikling

4 Jeg skylder Kirsten Heckshers bog og Grønlands første bibliotekar Hans Westermann meget for forståelsen af sociale forhold før 1950. Flere af kilderne er blevet genlæst og genanvendt i dette kapitel. Kirsten og hendes mand Alfred Dam, som var social direktør for Grønland i 1960'erne, har efterfølgende stillet op til et meget indholdsrigt ekspertinterview.

med mange menneskelige omkostninger i form af en hastig og en til tider fremmegørende industrialisering, som gennemgående forandrede den traditionelle livsførelse. Der er flere beretninger, som fortæller, at de grønlandske borgere oplevede at mange administrative beslutninger blev taget hen over hovedet på dem. Man kan følge denne bureaukratiske kongerække for også at følge arbejdet med oprettelsen af socialvæsnet. Knud Oldendow overtager direktørposten efter Daugaard-Jensen og forfatter bogen "Socialforsorg i Grønland" (Oldendow 1930). Værket forbinder den tidlige forståelse af de sociale forhold med overgangen til den socialfaglige modernisering, som påbegyndes i 1950.

I tiden efter 1945 sker der for alvor noget med socialforsorgen. Der blev arbejdet på, at forholdet mellem Grønland og Danmark skulle normaliseres (Chemnitz og Goldschmidt 1964). I starten af 1947 modtager Danmark international kritik fra FN på grund af koloniens status og forpligter sig til at bedre forholdene i Grønland. Efterfølgende får Grønland i 1953 status som et dansk amt, og med dette følger en forpligtigelse til at sørge for, at alle borgere i samfundet modtager samme servicetilbud og at normalisere forholdet mellem Danmark og Grønland. Løsningen blev en normaliseringspolitik, som Guldborg Chemnitz kaldte det: "*[grønlænderne] blev klar over, at normalisering var et politisk tvetydigt begreb. Tænkte man sig, at vi skulle nå frem til en tilstand som svarede til, hvad der anses for normalt i Danmark?*" (Chemnitz 1964). Reformerne blev kaldt for G50 og G60 og medførte kort sagt, at landet blev moderniseret på 25 år, med sanering, lange betonrækkehuse, havneanlæg, moderne sygehuse og et skolevæsen, hvor der skulle tales dansk, for det blev anset som grønslændernes adgangsbillet til den industrialiserede tidsalder. G50 og G60 har senere været særdeles udskældt på grund af deres manglende inddragelse af grønlandske kulturelle perspektiver. Kort sagt skete tillæring af dansk for mange på bekostning af det grønlandske sprog, kultur og levevej.

Sideløbende med G50- & G60-politikerne nedsætter Grønlandsministeriet en gruppe af forskere under navnet: Udvalget for Samfundsforskning i Grønland. Udvalget, som blev ledet af Verner Goldschmidt, havde følgende mandat: "*[at] sikre lovgivningsmagt og administration et solidt grundlag for det videre arbejde til fremme af en rolig harmonisk kulturel udvikling fra*

gammelt til nyt" (Dybbroe m.fl. 2005). Der skulle gøres noget ved det, som flere omtaler som et problematisk levestandard.

I 1950'erne var der endnu ikke blevet skabt en egentlig socialpolitik. Der er indikationer på, at man fra grønlandsk side, som det hed, egentlig ønskede en socialpolitik som lignede den danske (Frederiksen 1953). En socialpolitik manglede der i hvert fald. En artikel af en kæmner (datidens kommunaldirektør) Helge Knudsen omhandler praktikerens perspektiv på de sociale forhold fra arbejdet i 1950'erne. Der blev f.eks. oprettet en aldersrenteordning (som senere blev til pension). Knudsen efterlyser egentlige plejehjem, som dog var under oprettelse. Der fandtes også en invalideunderstøttelse, som økonomisk svarede til aldersrenten. Dertil kom fattighjælp, som Knudsen kalder en sidste instans med bemærkningen om, at modtagerne misbruger det offentlige system (her ses et andet menneskesyn end hos Rink) og børneforsorgen. Den sidste beskrives relativt kort, men omhandler en for-
sorg for børn, hvis forældre er i langvarig tuberkulosebehandling og blev starten på oprettelsen af børnehjem og børnehaver (Knudsen 1960). Knudsen afslutter med at foreslå, at man skeler til det norske trygd-system, som er mere enkel ordning med stats- og arbejdsgiverforsikring mod sygdom, arbejdsløshed, ulykke og invaliditet (Knudsen 1960:416). Det norske system, som er delvist finansieret af arbejdsgiverne og den norske stat men obligatorisk for nordmænd, var muligvis nemmere at administrere, da det sikrede alle uarbejdsdygtige en mindstepension (Mæland og Hatland 2017). Dette system ville dog også have krævet sine tilpasninger og tillige have været endnu et indtog af et udenlandsk system.

I 1967 tiltræder Alfred Dam som landets første socialdirektør (Chemnitz 1967). Stillingen kan forstås som en forløber til en position som styrelseschef i nutidens Selvstyret. Dams ansvarsområde var den landsdækkende sociale indsats. Dam blev leder af "Den centrale enhedsadministration for det grønlandske socialvæsen". Organisationen skulle ligge i Nuuk og ikke i Grønlandsministeriet i København, hvilket ellers var på tale. Derved starter den første grønlandskbaserede administration af sociale forhold herhjemme. Der lå et stykke arbejde forude med at opkvalificere de administrative medarbejdere. Andre velfærdsprofessioner som sygeplejersker og skolelærerne var langt fremme i deres positioneringer i forhold til socialfaglige professionelle, som der ikke var nogen af. Dam forklarer det socialfaglige efterslæb således:

Medens man har planlagt og udviklet sundhedsvæsen, undervisningsvæsen, boligbyggeri, havneanlæg og fiskeindustrier, så er det sociale og arbejdsmarkedsmæssige område først kommet med de seneste år. Årsagerne hertil er flere, men det skyldes først og fremmest, at ansvaret har været fordelt på to instanser, og at den instans som skulle varetage det sociale, ikke har haft saft og kraft til at gøre sig gældende. Man synes først temmelig sent at være blevet opmærksom på, at også det sociale område bør være veludviklet, for at alt det øvrige i samfundsudviklingen kan siges at være planlagt. (Dam 1968:257-58)

Dam fokuserede i første omgang på forebyggelsen som kernen i socialt arbejde. Der var to omfattende problemer, som han så det: Alkoholmisbruget og børneforsorgen. Alkoholen fyldte meget i det socialfaglige landskab, og ligeledes gjorde antallet af enlige mødre.

I 1970erne påbegyndes det forberedende arbejde med at etablere et egentligt grønlandsk hjemmestyre, som realiseres i 1979 og med det den konkrete overtagelse af det socialpolitiske område.

Moderne socialpolitik efter hjemmestyrets indførelse 1979-2015

Med nedsættelsen af socialreformkommissionen (kommissionen) i 1979 påbegyndes arbejdet med den første selvstændige socialpolitik. Det er en politisk begivenhed, som man ser frem til og afventer med spænding. Kommissionen udgøres af politikere og ansatte inden for det sociale område.⁵ Kommissionen blev opdelt i arbejdsgrupper med følgende temaer:

1. Takstmæssig hjælp, som var en forløber til arbejdsløshedsunderstøttelse
2. Offentlig hjælp
3. Børne- og Ungdomsforsorg
4. Ungdomsgruppen
5. Ældreområdet
6. Grønlandere i Danmark (Chemnitz 1980)

5 Dette er en kontrast til nutidens skatte- og velfærdskommission, som ledes af professorer og departementschefer.

I kommissionsrapporten beskrives et behov for at modernisere de sociale ydelser og en øget skelnen mellem objektive ydelser (f.eks. at alle over 60 år skal have pension) til subjektive ydelser (f.eks. at børnetilskud kun gives til de, som har et reelt behov). Det understreges endvidere, at man ønsker en socialreform, som kræver mindst mulig socialadministration (Socialreformkommissionen 1981). Set udefra er her muligvis en modsætning i, at man lægger op til en administration med flere subjektive ydelser, som kræver socialfaglige vurderinger samtidig med, at man ønsker at begrænse administrationen.

Kommissionen afslutter rapporten med en bemærkning om, at man hellere ser, at der etableres en socialadministrativ sagsbehandleruddannelse frem for en egentlig socialrådgiveruddannelse. Den tilkendegiver et behov for enkelte socialrådgivere rundt omkring, men at dette bør kunne dækkes via uddannelser i Danmark (Socialreformkommissionen 1981:140–41).

I 1990erne bliver den socialpolitiske orientering drejet fra forsorgen over mod et mere proaktivt fokus på forebyggelse. F.eks. oprettes der projekter omkring socialt udsatte unge, hvor idræt blandt andet er en metode til deres resocialisering (Berliner 2013). Det sociale arbejde kommer i fokus, men også den problematiske boligstandard har en socialpolitisk bevågenhed. Flere generationer boede og bor stadig væk under samme tag i utidssvarende boliger.

Ved årtusindeskiftet blæser der nye politiske vinde i den ellers så hidtidige lighedsorienterede socialpolitiske debat. Dette sker samtidig med optakten til en ny selvstyrelov, der ses som et yderligere skridt mod selvstændighed. Majoriteten af befolkningen er positive overfor denne proces, men en gruppe vælgere giver opbakning til nye liberale strømninger, som advarer mod en øget passivitet i befolkningen og argumenterer for en mere rational økonomistyring. Daværende politolog ved Ilisimatusarfik Aksel Carlsen konkluderede i et kapitel om Grønlands velfærdspolitik (Carlsen 2007), at man står ved en korsvej, og at man må tage stilling til, om man vil fastholde den hidtidige lighedspolitik, eller om man skal styre mod øget brugerbetaling, workfare og aktivering. Samtidig ser vi forsøg på en ratificering af FN's Børne-konvention. Konventionen bliver direkte skrevet ind i lovgivningen. I kølvandet på dette opstår en mere socialdemokratisk strømning i

socialpolitikken, som sætter barnet i centrum. Nogle socialrådgivere mener at det styrkede fokus på forebyggende socialt arbejde med børn og deres familier er for ensidigt. Socialrådgivning begynder først og fremmest at koncentrere sig meget omkring hjælpen til børn. Med dette kommer den terapeutiske dimension af det sociale arbejde til udtryk og dermed træder gruppe- og netværksmetoder træder mere i baggrunden.

Den seneste velfærdskommission kom i 2011. Det er et kommissionsarbejde, som i høj grad råber vagt i gevær omkring økonomien. For at finansiere det nuværende velfærdsniveau, skal der omfattende besparelser og omstruktureringer til. De offentlige udgifter overstiger indtægterne, og majoriteten af arbejdsstyrken er offentligt ansat. I rapporten er der et omfattende afsnit om børn, hvori det beskrives, at en meget stor minoritet har alvorlige vanskeligheder (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011a). Økonomisk er gennemsnitsindkomsten ikke fulgt med den danske. Hvor den danske årsindkomst er steget med 2 % over en 10-årig periode, er indkomster herhjemme kun steget med 1 %. Sammenlignet med lande som Danmark, Norge og Sverige har Grønland problemer med: Uligheden i indkomstfordelingen, relativ fattigdom, uddannelse og middellevetid. De sociale problematikker, som er omtalt tidligere i dette kapitel (alkohol, børns velfærd, unges livsførelse, selvmord, negativ befolkningstilvækst og desorganiseret offentlig sektor) fylder en del i rapporten, som generelt er skrevet og formidlet i vores medier i et bekymrende tonefald.

Det videre forløb i socialpolitikken handler forsat meget om forebyggelse. I de seneste årtier har vi set et større aftryk fra NGOer, som markerer sig i den socialpolitiske debat og lobbyere for øget opmærksomhed på børn og unge i socialpolitikken. Der er i det hele taget et meget stort fokus på børn og unge. Det gennemgående socialpolitiske mantra hedder barnet i centrum. Det er indskrevet direkte i en meget central landstingsforordning "Om hjælp til børn og unge" fra 2003: "*§1 Formålet med Landstingsforordningen er at sætte barnet i centrum, og alle tiltag i henhold til forordningen skal ske med udgangspunkt i barnets behov*". Selv om der er meget få, der vil modsætte sig dette, så gavner det dog en socialpolitik at fokusere simultant på flere borgergrupper (Arn fjord 2015c). Børn er f.eks. defineret som en gruppe op til myndighedsalderen. Der er ikke et nært tilsvarende fokus på langtidsledige eller folk, som er helt marginaliserede fra arbejdsmarkedet. Et af

resultaterne er, at denne gruppe søger væk mod Danmark, hvor de tit ikke finder et ressourcefuldt netværk, og som konsekvens ender mange i et uoverskueligt misbrug og hjemløshed (Rådet for Socialt Udsatte 2014, 2016)

Det sociale arbejde

I 1964 beslutter Landsrådet, at der skal uddannes socialhjælpere til administrationerne. Der skulle endelig gøres noget omfattende for at skabe en socialpolitik og hæve leveniveauet, som det hed (Heckscher 1974:113). Det krævede blandt andet en videreuddannelse af de nuværende administrative medarbejdere. Det bliver Alfred Dam, der var forstander på den sociale højskole i København, som i 1966 bliver den første underviser på et hold af 29 deltagere (Chemnitz 1966).

Fra midten af 1970erne og op til 1980erne var det meget almindeligt at flere tog til Danmark for at uddanne sig som socialrådgivere. Flere af landets ledende politiske skikkelser havde blandt andet været den vej forbi. I 1985 oprettes den første socialrådgiveruddannelse ved Ilinniarfissuaq (som en del af lærerseminariet, hvor også socialpædagogerne blev uddannet). Det første hold socialrådgivere blev færdigt i 1988 (Atuagagdliutit 1988).

I dag har en nyuddannet socialrådgiver en bachelorgrad på lige fod med deres europæiske og nordamerikanske fagfæller. Det betyder blandt andet, at socialrådgiverne kan videreuddanne sig på master- og kandidatniveau. Det sker typisk ved danske universiteter, som Ilisimatusarfik har et samarbejde med. Der er endvidere igangsat en række efteruddannelsesstilbud til socialrådgivere uden en BA-grad, som nu kan gennemføre en diplomuddannelse og senere hen en masteruddannelse.

I praksis er socialt arbejde i dag offentligt kommunalt kontorarbejde. Det er også blevet kaldt sagsbehandling, som har en lidt nedladende ordlyd med konnotationer til arbejde, som er mindre fagligt og klientorienteret end *socialt* arbejde, idet man arbejder med sager og ikke med mennesker. Der udspiller sig på nuværende tidspunkt en mindre fagkamp omkring retten til at udføre socialt arbejde. Det socialfaglige landskab er opdelt i en ufaglært gruppe af kontorassistenter, som udfører sagsbehandling ved at uddele ansøgningsblanketter til borgere, der spørger om hjælp. De er servicearbejdere og er ikke fagligt klædt på til at håndtere det, som uddannede

socialrådgivere hævder er deres gebet, nemlig borgerkontakt og rådgivning. Der er ikke en fagforening for socialrådgivere i Grønland. Socialrådgivere er organiseret i foreningen AK, som er en fællesorganisation, der organiseret alt lige fra tjenestemænd til klinikassistenter. Kendskabet til fagområdets tilstand i velfærdssamfundet er sparsomt. I 2002 udkom en officiel rapport, som beskriver en række problematikker såsom høj personaleomsætning, tegn på stress og oplevelse af vold i arbejdslivet mv. (Arbejdsgruppen om undersøgelse af arbejdsforholdene i den sociale sektor 2002). Rapporten er ikke tidsvarende. Der har i en årrække været forsket i at forstå vilkårene for socialt arbejde i velfærdssamfundet. Det er dels et meget centralt fagområde, hvis funktion vi erkender som helt elementær for at velfærdssamfundets maskineri kører. Dog har vi for lidt kendskab til socialarbejdernes arbejdsvilkår og trivsel, og det er problematisk. Der er interessenter, som selvstændigt gennemfører undersøgelser, hvor formålet er forståelsen af f.eks. børns velfærd (Børnerettighedsinstitutionen MIO 2014), men her bliver beskrivelser af det socialfaglige område sekundært. Den første indledende forskning om arbejdslivet for socialrådgivere blev lavet i et pilotprojekt i Nuuk i 2010. 15 Socialrådgivere i Kommuneqarfik Sermersooq blev interviewet om deres arbejds- og hverdagsliv. Projektet satte som et af de første socialarbejdere i centrum for det sociale arbejde. Ud af projektet kom temaer som oplevelser af stress, vold, meget alenearbejde, fremmedgørelse og mangel på tværfaglig anerkendelse. En udløber af projektet blev en konstatering af, at socialrådgiverne på intet tidspunkt refererede til en fælles professionsforståelse, og at der ikke var en oplevelse af at tilhøre et fagligt fællesskab (Arnfjord og Hounsgaard 2015).

Socialrådgivere i Grønland har mange ligheder med socialrådgivere, som arbejder inden for det forskningsfelt, der hedder ruralt socialt arbejde. Her er der fokus på socialt arbejde i f.eks. store landdistrikter i USA, Canada og Australien. Her tales der om problematikker med at arbejde tæt på klienterne, hvor der tilmed er langt til dels ekspertise og den nærmeste faglige kollega.

Det er på nuværende tidspunkt vanskeligt at tale om en egentlig socialrådgiverprofession her i landet. Hvis vi forstår profession ud fra en professionssociologisk beskrivelse, som noget der handler om et velafgrænset fagområde, som noget én faggruppe har en vis råderet over og som noget, hvor en

gruppe med et fælles fagligt grundlag taler om en professionsånd. Der er et skridt endnu, før vi har en stærkere gruppering af fagprofessionelle som siger: Isumaginninnermut siunnersorpugut (da: vi er socialrådgivere). Men processen er i gang. I nedenstående afsnit afrundes med en beskrivelse af et forskningsarbejde, som på langt sigt har til hensigt at udvikle foreningen for socialrådgivere, NIISIP, til en regulær fagforening.

Nutidens socialforskning

Socialforskningen følger på mange måder den politiske udvikling fra G50 & G60 op mod etableringen af hjemme- og selvstyre.

Den tidlige socialforskning blev i overvejende grad benyttet som et beslutningsværktøj. Den begyndte for alvor i 1950 og tog fart i 1970erne. Før Anden Verdenskrig var landet et meget lukket land. Danmark havde indtil da ført en isolationspolitik af protektionistiske årsager for at beskytte den traditionelle kultur. Vel og mærke uden at spørge repræsentanter for den traditionelle kultur om de ønskede beskyttelse. Politikken er senere blevet udkældt for dens paternalistisk udtryk. Under isolationsperioden skulle alle andre end embedsmænd have skriftlig tilladelse af Grønlands Styrelse til at komme ind. Det, vi kan kalde de egentlige "frie" indtryk af landet, skal man læse om i ekspeditionsdeltageres beretninger, men en mere illustrativ vinkel fås gennem fotografen Jette Bangs billeder. Bang fik mulighed for at tage til Grønland i 1936, og Bang tager før krigen nogle af de første socialrealistiske billeder af grønlændernes daglige livsførelse. Den første rigtige socialvidenskabelige forskning begås af Verner Goldschmidt og hans hustru Agneta Weiss Bentzon samt tolken og forskningsmedarbejderen Guldborg Chemnitz, som der er refereret til tidligere. De rejste rundt på kysten i forbindelse med de juridiske ekspeditioner i 1948-49. Det var forarbejdet til Grønlands egen kriminallov. Blandt andet studerede de opfattelser af afvigende adfærd for derved at pege på, hvordan man kunne lave en lovgivning, som kunne straffe lovovertrædere. I første omgang fandt ekspeditionsdeltagerne ikke et grønlandsk koncept for, hvad en forbryder var, men forskellige sociale systemer, hvor personer, som f.eks. havde forbrudt sig mod reglerne for acceptable adfærd, blev forflyttet til andre bopladser for at genlære acceptabel adfærd, så de igen kunne indgå i samfundet (Bentzon 1988). Goldschmidt blev efterfølgende en del af udvalget for samfundsforskning

i Grønland. Udvalgets opgave bestod i at undersøge landets faktiske forhold, trivsel og velfærd. Det blev gjort kvantitativt, og der blev udgivet rapporter om: alkohol, arbejdsforholdet mellem grønlandere og danskere, familie og ægteskab, befolkningssituationen og uddannelse (Ministerråd 1997). Udvalget gør undervejs opmærksom på, at der under den hastige teknologiske udvikling skal tages hensyn til psykologiske og kulturelle faktorer. Goldschmidt, som forfattede flere af rapporterne, understregede, at der opstår en disharmoni mellem den teknologiske- og den kulturelle udvikling (cultural lag)⁶ (Udvalget For Samfundsforskning I Grønland 1961). Goldschmidt uddyber senere dette ved at gøre opmærksom på, at man må medtænke, at mens teknologisk kultur udvikler sig i et hurtigt tempo så udvikler familiekulturen sig langsommere. Dette giver udfordringer på tre niveauer: 1) Konflikt mellem samfund i form af nye sociale opdelinger mellem grupper der tilpasser sig nye sociale og kulturelle opfindelser såsom en moderniseret urban livsførelse fremfor grupper, som ikke tager dette skridt 2) Konflikt mellem sociale grupper i form af klasse modsætninger og 3) Konflikt mellem generationer, hvor ældre træder i baggrunden, da det nu handler om ny ikke-traditionel viden (Chemnitz og Goldschmidt 1964). Vi kan her tilføje en fjerde: 4) Konflikter mellem køn. Børn og kvinder får en mere fremtræden plads. Kvinder ses især i vores tid i en demokratisk ligestillet rolle og har på nogle fronter overhalet mændene – særligt på uddannelsesområdet.

I 1970 lanceres der mikro-sociologisk forskning omkring byggerne under ledelse af Hans Gullestrup. Der blev set på bygder i Syd- og Midtgrønland. Arbejdet havde til sigte at vurdere velfærdsniveau, sundheds-, uddannelses- og erhvervsforhold (Gullestrup 1976).

Efter 1980erne bliver to spor tydeligere i den grønlandske socialforskning. Der er en stigning i kvantitative studier såsom folkesundhedsundersøgelser og forskellige velfærdsundersøgelser i et samarbejde mellem det danske Socialforskningsinstitut (SFI) og Statens Institut for Folkesundhed (SIF) og hjemmestyret/selvstyret. Generelt er denne type forskning anvendelig som politiske baggrundsrapporter og som overblik over generelle velfærdstilstande i landet.

6 Det er et begreb han henter hos William Fielding Ogburns bog "Social Change with Respect to Culture and Original Nature" fra 1922.

I 1980'erne oprettes der i Nuuk i første omgang et inuit-institut og fik fra starten navnet Ilisimatusarfik. Da instituttet senere i 1989 bliver til Grønlands Universitet, bibeholdes navnet Ilisimatusarfik. At få etableret et universitet betyder blandt andet, at en del friere forskning blev påbegyndt og tilknyttet en institution, som er løsrevet af politiske interesser, men først og fremmest er kontekstuel knyttet til landet — forskningen er på vores betingelser med udgangspunkt i Grønland. Vi ser forskning, som er komparativt med andre inuit samfund (SLICA — Survey of Living Conditions in the Arctic) (Poppel m.fl. 2007) og blandt andet forskning om børn og unge (Pedersen og Rygaard 2003b). Andre selvstændige forsknings- og ph.d.-projekter med et socialt blik opstår, blandt andet mere communityorienteret forskning inden for sanitære forhold (Rosing Olsen 1997), inden for børn og unge (Medonos 2010) og bymobiliseringsprojekter omkring sundhed og omkring velfærd generelt (Berliner m.fl. 2009; Nørby og Curtis 2005).

Der har været flere administrative tiltag til at etablere videnscentre omkring børn og unge. Nogle med kortere virkningstid. Lige nu har vi den tidligere omtalte børnetalsmandsorganisation MIO. Organisationen laver undersøgelser om børns vilkår og børnesociale indsatser. Enkelte institutioner har også teamet op med forskere og bidrager på den led til socialvidenskabelig viden. Alt sammen kendetegnet ved at have børn og unge som deres omdrejningspunkt. Viden om dette felt har en meget høj prioritet. Selvstyret rekvirerer fra tid til anden forskning på andre områder såsom en rapport om hjemløshed. Der er på mange måder langt mellem forskningsinitiativer, som ikke er bestillingsopgaver, og derfor kan siges at være fri forskning. Flere ph.d.-projekter er dog i gang, og nye communityorienterede forskningsprojekter er undervejs.

Egentlig socialforskning ses fra tid til anden, men det er ikke kontinuerligt, og en egentlig socialforskningstradition kan man ikke sige, at der eksisterer. Dette vil også kræve et mere langvarigt ansat personale. Klassisk for mindre (videns)samfund er, at fastholdelsen af personale er en udfordring. Man behøver bare at se til Norge, som er et land med en befolkning, der er 80 gange større end den grønlandske. Her har man svært med at rekruttere faglært arbejdskraft uden for de største regioner. Hvad angår specifik forskning i socialt arbejde, er der lavet undersøgelser af arbejdslivet blandt socialrådgivere i en børne- og familieafdeling (Arn fjord og Hounsgaard 2015).

Der er blevet arbejdet med et aktionsforskningsprojekt om socialfaglig organisering og empowerment (Arnfjord og Andersen 2014a). Der kommer løbende ny viden, som informerer om det socialfaglige miljø, blandt andet med forskning om det grønlandske retsvæsen (Nyborg Lauritsen 2014). Fremadrettet ventes flere projekter indenfor velfærdsområdet.

Opsummering og fremtidsperspektiver

Alle lande har deres sociale udfordringer at slås med. De forsvinder aldrig, for de er defineret ud fra en generel forståelse af normalitet. Visse grupper i et samfund vil altid være på grænsen eller udenfor det, som en dominerende magt eller en majoritet definerer som det normale. Når det sker på et administrativt og politisk niveau i et demokratisk styre, så tales der typisk om en eller anden form for velfærdspolitik. Der er omfattende sociale udfordringer. Det er erkendte problematikker, som er fremme i pressen, og som befolkningen i et relativt stort omfang er bekendt med. Der tales om dem i forretninger, på uddannelsessteder og til kaffemikker. Det er gennemgående strukturelle problemer, som kræver omfattende socialpolitiske indsatser for at blive imødegået.

I dette kapitel er det forsøgt tydeliggjort, at for at forstå den socialpolitiske historie, må man i en vis grad forstå denne i relationen til Danmark. Det tætte forhold mellem Grønland og Danmark og de danske administratorers protektionistiske politikker før Anden Verdenskrig har bevirket, at vi først sent i den socialpolitiske historie ser, hvorledes internationale konventioner påvirker den måde, man bedriver velfærd på herhjemme. Der har været tale om de meget nære og til tider reaktive beslutninger, som kan spores i kolonitidens bureaukratiske "kongerække". Der skulle gøres noget, men hvem skulle gøre det, og hvor invasivt skulle det foregå? Det var socialpolitik på afstand, hvilket i problematikkens natur er umuligt. Socialt arbejde er kontekstuel, det er nært, kulturelt sensitivt og lokalt. Med oprettelsen af uddannelser af socialhjælpere (socialadministratorer) i 1960erne og med arbejdet med at udforme hjemmestyreløven kom der gang i processen med at udforme en selvstændig socialpolitik, som har kørt siden 1980.

Spoler vi tiden frem til dette årtusinde, så kan man generelt sige om 00erne og 10erne, at socialpolitikken har haft fokus på det enkelte individ, på barnet

og på den nære familie. Nogle vil mene, at det har haft en god virkning, at man koncentrerer en indsats på noget, alle kan tilslutte sig som en alvorlig og fremtidsprioriterende sag. Men et socialpolitisk fokus på det man kan kalde et singulært mikroniveau i samfundet, kommer til dels til at overse det en socialpolitik også skal: At skabe et sundt land økonomisk og kulturelt for den samlede gruppe af indbyggere. Samtidig kommer den til at overskygge sociale problemer hos andre befolkningsgrupper, f.eks. førtidspensionister, arbejdsløse og handicappede. En fremtidig socialpolitik skal have de øvrige niveauer med således, at vi udvikler socialpolitik på et mikro-, meso- og makroniveau. De tre niveauer fokuserer på, at man på mikroniveauet forstår socialpolitikens indvirkninger på gruppe- og individniveau. På mesoniveauet handler det om, at offentlige ansatte, som udmønter socialpolitikken, ser en sammenhæng mellem politik og daglig praksis. Vi skal væk fra meningstomme globaliserede floskler og intetsigende symbolpolitik, så som barnet i centrum eller når en landsstyreformand udtaler, at børn er vores vigtigste ressource. Denne ressource skal f.eks. vokse op i et ressourcestærkt og omsorgsfuldt netværk for at kunne blomstre. Vi vil f.eks. gerne sætte barnet i centrum, men mangler gennemgående mere fagligt personale, som er en mangel på grund af for få uddannede pædagoger og socialrådgivere i vores sociale institutioner. I stedet bør fokus ligge på hverdagens realpolitik. Offentlige instanser skal kommunikere og anerkende de enkelte fagområders mandat til at lave velfærd. Hvis en skoleelev pludselig stopper med at møde op i folkeskolen, så skal de sociale instanser orienteres, så sagen følges op. Der eksisterer ligefrem en Landstingsforordning om tværfagligt samarbejde i sociale sager fra 1982, men kendskabet til denne forekommer begrænset. Skal eleven have et nyt tilbud? Skal elevens omsorgsnetværk styrkes? Det er overvågning, men det er også engagement i den unges og familiens ve og vel. Makroniveauet handler om respekten for, at vi er en del af et globaliseret samfund, hvor lande anerkendes for et højt velfærdsniveau. Det er ikke kun trivsel og velvære. Det er også økonomi. Vi taler om at genvinde produktive ressourcer i samfundet.

Så her er der foreslået to gennemgående nye skridt i socialpolitikken under temaerne tværfaglighed og fællesskab. Det sociale (fællesskabet) skal tilbage i det sociale arbejde. Vi har i dag et meget terapeutisk fokus i vores sociale arbejde. Det har handlet om individet, der skal motiveres til at komme videre og finde meninger med livet. Det har handlet om barnet i centrum og

respekten for sig selv. Det sociale er blevet en destination — frem for en metode og et perspektiv i grønlandsk socialt arbejde. Det er en fejlprioritering. Det sociale bør genopdages. Det er ikke en unik grønlandsk problemstilling. Der er flere socialfaglige forskere, som er bekymrede over en manglende fællesskabsorientering i det sociale arbejde (Kam 2014).

Ovenstående er et nutidigt bud på, hvordan socialt arbejde og socialpolitik kan fremstilles. Det er et forløb, som unægteligt er præget af kolonihistorien, hvor der tidligere har været tale om et forsøg på at fjernstyre en socialpolitisk administration fra den danske regerings side via Grønlandsmi-
nisteriet. Nogle danske politikere er ikke færdige med at slippe grebet om den grønlandske socialpolitik. Det er et område, som kendetegner en socialadministration, som stadig skal have tid til at oparbejde faglig kompetence og mere langstrakt erfaring. Vel og mærke erfaring som man bør have fra egen praksis og med inspiration fra andre velfærdssamfund — men med øget hensyn til landets egen kultur og kontekst.

2. 50 år med socialadministration og socialfaglighed – del 1

2017 er 50 året for den officielle oprettelse af Grønlands Arbejds- og socialdirektorat (Ministeriet for Grønland 1968:2 s.9). Det er en vigtig milepæl, der fortæller om et centralt administrativt område, der har været styret i Grønland 12 år før hjemmestyrets indførelse. I nutidens Grønland er der rig dokumentation for de udfordringer der er på velfærdsområdet såsom: udsatte børn og unge, misbrugsproblemer, bolignød og fattigdom (Arnfjord og Christensen 2016; E. Christensen 2012; Departementet for Erhverv Arbejdsmarked og Handel 2014; Grønlands Statistik 2013; Hansen og Andersen 2013; Pedersen og Bjerregaard 2012; Økonomisk Råd 2016).

Standardforklaringen på, hvorfor der er sociale udfordringer, er landets hurtige moderniseringsproces. Forklaringen går hverken i detaljer eller peger mod løsninger. I dette kapitel afdækkes processer omkring forløbet op til etableringen af en central socialadministration og udfordringerne med at få etableret en formaliseret og kvalificeret uddannelse af fagpersonale på det sociale område. I kapitlet her behandles perioden op til etableringen af den første socialadministration i 1967. I næste kapitel vil fokus blive lagt på moderne forhold, de tre socialreformkommissioner, socialforskningen og det seneste arbejde med at fagligt organisere socialrådgiverne (Arnfjord 2014). Kapitlerne giver en forklaring på, hvorfor det har været så vanskeligt at få socialadministrationen i landet til at fungere, samt hvorfor socialrådgivere er så vigtige i arbejdet med at reducere sociale udfordringer.

Det historiske udgangspunkt er tiden efter anden verdenskrig med FN-pagten, grundlovsændringen, kommuneloven og G60.

Optakten til hjemtagelsen: Fra FN-kritik til de første grønlandske socialassistenter

Med oprettelsen af FN blev Danmark medunderskriver af en pagt, der havde til formål at sikre, at lande, der havde kolonier, forpligtede sig til at bringe koloniens velfærdsniveau på højde med kolonimagtens. Danmark skulle aktivt gøre noget for at forbedre de problematiske levevilkår i

efterkrigstidens Grønland, hvor man stadig kæmpede med en høj børnedødelighed, fattigdom og forskellige epidemier. I FN-pagten indtager velfærdsspørgsmålet en central plads:

FN-medlemmer med ansvaret for ikke-selvstyrende områder har påtaget sig "et helligt hverv" med forpligtelse til "at fremme til det yderste disse områders indbygges velfærd".

(Dansk Institut for Internationale Studier 2007:57)

Med loven om Styrelsen af kolonierne i Grønland i 1908 blev socialforsorgen et kommunalt anliggende. Kommunerne fik hermed den sociale forsyning som en af deres centrale opgaver. Man havde dog med oprettelsen af kommunerne ikke overvejet en central styring udover landsrådene i Syd- og Nordgrønland. Der var med andre ord ikke en særskilt instans som kunne bistå kommunerne med rådgivning i forbindelse med f.eks. trangsbedømmelser på det sociale område. Der var heller ikke truffet bestemmelser, som sikrede en socialfagkyndig forvaltning af socialforsorgen.

I starten af 1950 udsendte Danmark en ekspedition, som gennemgik Grønlands tilstand i et sundhedsperspektiv. Ekspeditionsrapporten indeholder et kort afsnit om socialforsorg. Fokus er på børnenes tilstand, som visse steder beskrives som problematisk i form af underernæring og generel fattigdom. Børnevelfærden understøttes fra 1950'erne af danske NGO'er såsom Red Barnet, Røde Kors og Foreningen til Hjælp for Grønlandske Børn (i dag: Foreningen Grønlandske Børn). I rapporten kritiseres kommunernes socialhjælp: *"Det skal dog indrømmes, at den kommunale hjælp hidtil har været uddelt temmelig karrigt og sikkert også for sparsomt"* (Ministeriet for Grønland 1952).⁷

Sociale problemstillinger fyldte en del i 1950'erne. Landshøvding Lundsteen nævnte i sin nytårstale i 1953 behovet for: at bekæmpe epidemier, at få bugt med alkoholproblemerne og at man nu særligt måtte arbejde på at bringe: *"Den grønlandske befolknings erhvervsmæssige, kulturelle, sociale- og sundhedsmæssige standard på linie med forholdene i Danmark"* (Lundsteen 1954:4-6). I 1950'erne havde landet ikke en egentlig demokratisk

7 Når sparsomt er valgt efter karrigt kan karrigt være et synonym for nærigt. Understregningen i citatet er en erstatning for kursivering i den oprindelige tekst.

vedtaget socialpolitik, men der var tegn på, at man ønskede sig en, som lignede den danske (Frederiksen 1953). Kæmnerordningen påbegyndtes med Lov om Grønlands landsråd og kommunalbestyrelser i 1950. Kæmneren var en statslig foranstaltning, som blev stillet til rådighed for datidens kommunalbestyrelser. Kæmnerfunktionen ville i praksis i dag svare til en kommunaldirektør. Kæmnerne bistod kommunerne med det primært administrative vedrørende børneforsorg, offentlig underholdshjælp til børn, offentlig hjælp (kommunehjælp) og udbetaling af aldersrente. Sekundært fulgte en lang række opgaver såsom at bistå diverse udvalg som forsorgsudvalget, børneudvalget og forbrugerudvalget. Kæmneren fungerede som sekretær på kommunalbestyrelsesmøder og svarede på kommissionsforespørgsler mv. Grønlandskommissionen af 1950 (G50) anbefalede, at kæmnerne også skulle stå for regnskabsvirksomheden, hvilket trådte i kraft i 1952. De nye regnskabsopgaver bestod af: a) indkassering af renter på statslån, b) lønudbetaling i relation til kirke, politi, retsvæsen, elværket, skolevæsenet, lægevæsenet mv. (Jensen 1954; Knudsen 1960).

Kæmnerkontoret i Narsaq 1962. fotograferet af kæmnerassistent Søren Chr. Schrøder.

De sociale forhold var løbende til diskussion ved landsrådsmøderne i 1950erne. Blandt andet arbejdede man på at hæve en række ydelser til børneforsorgen og fordoble aldersrenten (pensionen). Man havde myndigheden på plads. Kommunerne refererede til landsrådet, som refererede til Ministeriet for Grønland. Det var meningen, at alle udgifter til den sociale forsyng skulle afholdes af kommunerne, men i starten 1950erne manglede man lovgivning på området. Der blev skelet meget til dansk lov, men den blev opfattet som værende for detaljeret, hvilket ville betyde et øget administrativt pres, og det ville politikerne undgå (Ministeriet for Grønland 1953:3, 1951 s. 122–128). Den socialadministrative kompleksitet var stigende. F.eks. indeholdt landsrådsvedtægterne bestemmelser om, at man skulle vurdere en borgers trang i forhold til den hjælp, der kunne ydes. Vurdering af trang er det, som socialrådgiverne i dag vil kalde for et fagligt skøn. Den stigende kompleksitet i administrationen og behovet for at styrke de faglige kompetencer på det sociale område, er også et gennemgående tema i Landsrådet i 1950erne. Landsrådsmedlem Frederik Lyngge påpegede f.eks. i 1954 i debatten om en særskilt grønlandsk sociallovgivning, at man havde et udgiftsniveau til sociale ydelser, som var tre gange højere end i Danmark (Ministeriet for Grønland 1955:2. s. 124). Man var klar over, at der var behov for reel socialfaglig bistand indenfor socialforsorgen, og i 1955 arbejdede Landsrådet og Ministeriet for Grønland derfor på at ansætte tolken Hansine Holm som socialrådgiver. Holm var ikke uddannet socialrådgiver, men landsrådet fandt hende egnet. Opgaven var at yde bistand til og vejledning af forsorgsopgaver til forsorgsudvalgene i kommunerne. Holm havde tolkeerfaring fra Øresundshospitalet og Sana (Atuagagdliutit 1955; Ministeriet for Grønland 1957). Det lykkedes ikke at få hende ansat i stillingen. Tanken var ellers at: *"socialrådgiveren skal sørge for at forsorgen sker på den rigtige måde, og at folk får hjælp, når der er grund dertil"* (Ministeriet for Grønland 1958:2b, s. 148).

Landsrådet opgav at finde en grønlandsk socialrådgiver og begyndte i stedet at søge efter en dansk kommunalmand. Det tog flere år på grund af spørgsmål om løn og bolig (Ministeriet for Grønland 1958, 1960). Først i 1961 blev socialinspektør Kaj Pedersen fra Randers projektansat i 2 år. Han udarbejdede et udkast til sociale vedtægter og rapporterede om de sociale forhold. Socialinspektørens afrapportering trak overskrifter, da den understregede,

at der flere steder i landet var tale om decideret social nød (Atuagagdliutit 1962). Landsrådet tog udgangspunkt i socialinspektørens oplæg i forbindelse med diskussionerne af: *"landrådsvedtægter om socialvæsnet i Grønland"* i 1962. Blandt andet forårsagede unges fraflytning fra bygder og udsteder, at tidligere stærke familiebånd blev løsere, hvilket forandrede samfundets sociale sammenhængskraft. I diskussionen blev det slået fast, at *"Selv om der i vidt omfang er lagt vægt på at gøre de nye vedtægter så lette at administrere som muligt, kan det ikke nægtes, at de vil stille noget større krav til administrationen, og det vil derfor være nødvendigt i de kommende år at søge denne udbygget med uddannet helst grønlandsktalende personale"* (Ministeriet for Grønland 1962a:2b s. 90). Et konkret juridisk begreb i de nye vedtægter, som dog aldrig kom i brug, var en overgang fra et forsørgelsesprincip (hjælp en ydelse) til et retsprincip (retten til en ydelse). Det er forhold, som skulle bygge på juridisk kyndighed, og som ville kræve uddannet kontorpersonale/socialrådgivere.

I betænkningen fra G60 (Grønlandsudvalget af 1960) ses et længere afsnit om administrationen. Udvalget understregede sammen med andre kilder, at der var omfattende sociale problemer, som dels skyldes befolkningens interne flytning (Bornemann 1969). Et af resultaterne af kommissionens arbejde blev oprettelsen af et nyt rådgivende udvalg Grønlandsrådet under Ministeriet for Grønland. Grønlandsrådet havde 11 medlemmer heraf 5 grønlandske (de to grønlandske folketingsmedlemmer og tre medlemmer af Landsrådet). En af Grønlandsrådets opgaver bestod i: *"Udarbejdelse af analyser, prognoser for befolkningsudviklingen, befolkningsfordelingen, erhvervsudbygningen, bolig efterspørgslen, uddannelsesbehov samt behov for sygehusbyggeri, tekniske anlæg o.s.v."* (Grønlandsudvalget af 1960 1964:72). I 1965 kom en redegørelse fra Grønlandsudvalget (G60) over socialforsorgen. Her stod der blandt andet: *"uddannelsen af socialforsorgsmedarbejdere må aktiviseres"* (Grønlandsrådet 1965). Et særligt argument for at styrke indsatsen administrativt er følgende passage: *"Der foreligger ikke tilstrækkelig koordinering af den grønlandske socialforsorgs forskellige områder, ligesom socialforsorgsniveauet set som helhed ikke svarer til det niveau, som det grønlandske samfund på andre områder er nået frem til"* (Grønlandsrådet 1965:12). Grønlandsrådet oplyste en række grunde hertil: Socialforsorgen var ikke tilstrækkelig finansieret, man havde være uforberedt på befolkningsvæksten,

indflytningen til byerne havde skabt tilflytterproblemer, og slutteligt var der ingen koordinerende indsats heller ikke på det frivillige område. Året efter understregede rådet i endnu en anbefaling, at man burde tilføje socialforsorgen yderligere midler. Til sidst blev det anbefalet, at *"arbejdsgruppen går ind for opbygningen af en centraliseret administrativ ledelse i Grønland"* (Grønlandsrådet 1966:11-12).

Blok P som stod færdig i 1965 var om noget en indikation på stor tilflytning til Nuuk – Landsarkivet.

Endvidere blev der omtalt et nært forestående uddannelsesforløb af folkevalgte udvalgsmedlemmer, administrativt personale og socialhjælpere, der skulle arbejde for de kommunale forsorgsudvalg og yde bistand i form af rådgivning- og undersøgelsesopgaver.

I Grønlandsrådets udtalelse spores de første tiltag til oprettelsen af socialfaglige uddannelsesforløb og erkendelsen af, at der var behov for en selvstændig central socialadministration.

De første socialhjælpere

I 1966 gennemførtes en uddannelse af de første grønlandske socialrådgivere (Chemnitz 1966). I kurset deltog 29 personer fra 12 kommuner. Underviseren var Alfred Dam, som havde orlov fra sin stilling som rektor på den sociale højskole i København. I landrådsforhandlingerne om efteråret fremgik det, at: *"16 af deltagerne fra socialhjælperkurset i 1966 er ansat i kommunerne i hel- eller deltidstillinger"* (Ministeriet for Grønland 1968:2b s. 451). Undervisningen var en succes, og man arbejdede på at få den formaliseret, så der kunne blive etableret en toårig-uddannelse.

Det første hold socialhjælpere i 1966.

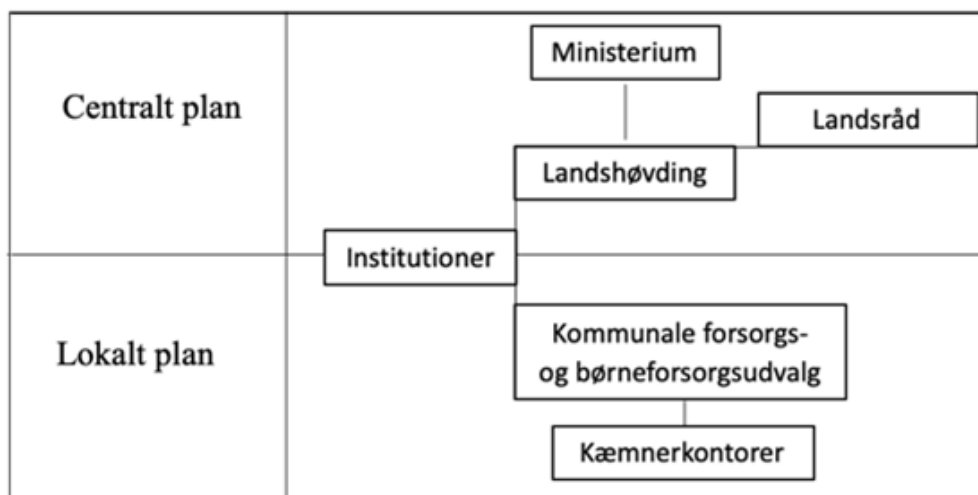
Alfred Dam var pragmatisk i tilgangen til at uddanne socialhjælpere. Han diskuterede forholdet mellem faglige og menneskelige kompetencer med den danske organisation Mødrehjælpen, som også var i Grønland i 1960'erne og med socialrådgiverforeningen i Danmark, som han havde været næstformand for. (Chemnitz 1966; Mortensen 2013). Begge organisationer efterspurgte fra starten, at man satsede på et højt fagligt niveau, som betød en fuld og måske for langvarig socialrådgiveruddannelse. Dam argumenterede for, at der var et stort kompetencegrundlag hos kursusedtagerne, hvor han så et engagement til at gå ind og formidle socialhjælp og skabe kontakt med borgere, som havde behov for hjælp og støtte. Han mente ikke, at der var tid

til at vente på at deltagerne gennemførte en hel socialrådgiveruddannelse. Dam fungerede i perioden som konsulent for både Landsrådet og Grønlandsrådet i arbejdet på at oprette en central socialadministration.

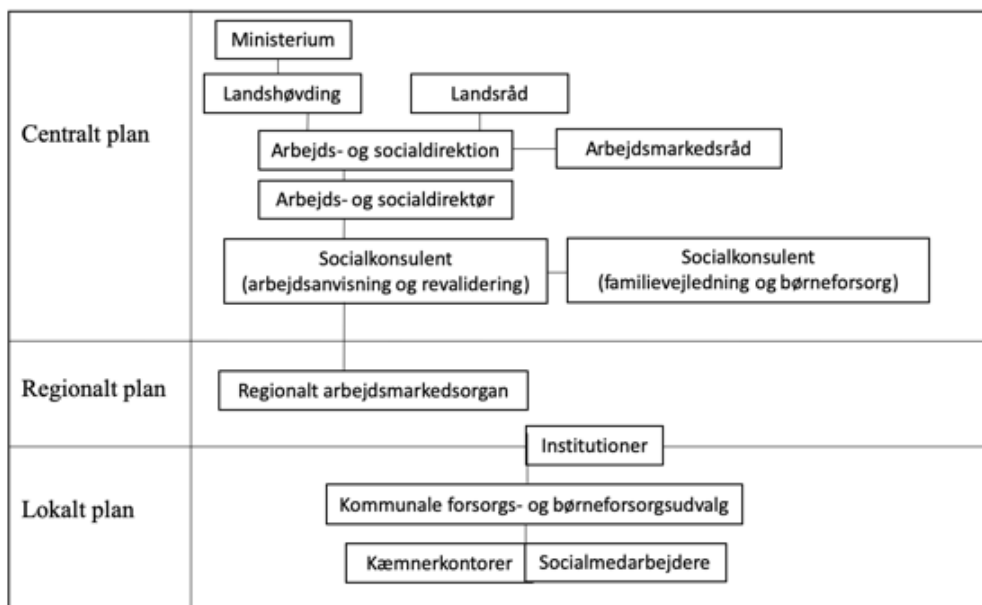
Oprettelsen af arbejds- og socialdirektionen 1967

Den centrale administration kom til at hedde Arbejds- og socialdirektionen. Centralenheden skulle være et vigtigt koordinerende led i opbygningen af effektive socialforvaltninger i kommunerne. I oplægget gentages behovet for en central administration i erkendelsen af, at samfundet oplever: *"Øget alkoholforbrug, voksende ungdomsproblemer, stabilitetsproblemer på arbejdspladserne og børnepasningsproblemer"*. Arbejds- og socialdirektionen hørte formelt under Landshøvdingen, med referencer til Landsrådet og et nyt Arbejdsmarkedsråd. Begrundelsen var et stigende behov for en koordinering af kommunernes sociale indsats og en erkendelse af, at man fra centralt hold skulle have en enhed, som også kunne vejlede kommunerne (Ministeriet for Grønland 1962b). I praksis skulle det overordnede socialvæsen også tage sig af ankesager. (Ministeriet for Grønland 1968:2b, bilag 78).

Der var tale om en nyordning, hvor socialforsorgen blev centraliseret.

Den gamle administrationsplan fra 1967.

Den ny administrationsplan fra 1967.

I 1967 tiltrådte Alfred Dam som direktør for Arbejds- og socialdirektionen. Pressen kaldte ham for den nye socialdirektør (Chemnitz 1967). Han tiltrådte forud for den egentlige lovgivning for direktoratet, som først trådte i kraft januar 1968. Dermed var den formelle struktur var på plads. Forude lå et arbejde med at opkvalificere de administrative medarbejdere og socialhjælperne. Dam forklarede det socialfaglige efterslæb således:

"Medens man har planlagt og udviklet sundhedsvæsen, undervisningsvæsen, boligbyggeri, havneanlæg og fiskeindustrier, så er det sociale og arbejdsmarkeds-mæssige område først kommet med de seneste år. Årsagerne hertil er flere, men det skyldes først og fremmest, at ansvaret har været fordelt på to instanser, og at den instans som skulle varetage det sociale, ikke har haft saft og kraft til at gøre sig gældende. Man synes først temmelig sent at være blevet opmærksom på, at også det sociale område bør være veludviklet, for at alt det øvrige i samfundsudviklingen kan siges at være planlagt." (Dam 1968:257–58)

Den politiske side af det sociale arbejde forblev formelt set et dansk anliggende, indtil indførelsen af Hjemmestyret i 1979, men centraladministrationen lå i Nuuk.

Administrationsbygningen hvor landsrådet og arbejds- og socialdirektoratet holdt til fra 1967-1975 — Foto: Ivalo Adolfsen Arnfjord.

Den sociale forsyning var gennemgående ledet af tilkaldt arbejdskraft. Der ses i landsrådsreferaterne ikke tiltag til at uddanne grønlandere til ledende positioner på kærnerkontorerne.

En rapport fra 1968 over kærnerkontorets virksomhed i Nuuk viser, at der alene var ansat tilkaldt arbejdskraft i de ledende positioner. Rapporten viser også, hvor omfattende det sociale arbejde var i slutningen af 1970'erne. Kontoret havde ingen ansatte socialrådgivere. I rapporten fra kærnerkontoret fremgår det at de 42 ansatte som var fuldmægtige, kontorassistenter og tolke, havde akkumuleret 8.273 overtimer. 7 af de ansatte tog sig af socialforsorgen. Her lå den tungeste arbejdsbyrde på ca. 1.000 løbende sager om bidrag, 52 sager om offentlig hjælp, 120 borgere der fik aldersrente, 80-120 børneværnsager (børnehjem, vuggestuer, mødre hjem mv.), 200 borgere på invaliderente og 300 journalsager, som er kategoriseret som diverse sager (Christensen 1968). Der var tale om et enormt sagspres og ingen ansatte socialrådgivere. Socialrådgiveruddannelsen fandtes på daværende tidspunkt ikke men man kunne som i sundhedsvæsenet og i skolevæsenet, indtil uddannelsen blev oprettet, have benyttet sig af tilkaldt arbejdskraft fra Danmark.

En historisk manglende socialfaglige forankring

Der er flere forskellige sammenfald, som havde indflydelse på at socialrådgiverprofessionen ikke fra starten blev forankret herhjemme. Alfred Dam fortæller i et interview, at han diskuterede med Ministeriet for Grønland og dansk socialrådgiverforening op til uddannelse af de første socialhjælpere. Det handlede om at kunne skabe kontakt til klienterne og om at tale grønlandsk:

De troede jeg vil sige, at nu skulle der komme danske socialrådgivere til Grønland. Men jeg sagde, det skal der ikke. For jeg havde blandt andet haft med familievejledningsuddannelsen i Danmark at gøre, som var en meget beskeden uddannelse af folk som bare havde fungeret i nogle forskellige hjemmefunktioner i det danske sociale system. Så jeg sagde, det er den overordnede model. Den skal laves om til grønlandske forhold. Det vigtigste er, at der er nogle mennesker der kan tale grønlandsk, den nonverbale kommunikation er ikke så forfærdelig meget værd. Der sagde ministeriet top. Den var de med på (Dam 2015).

Hvis man forestiller sig et velfærdssystem bestående af fire dele, hvor en del tager sig af sundhedsområdet, en anden del af børn og unges udvikling, en tredje del af uddannelse til fremtidens samfund og den sidste del af forvaltningen af den overordnede velfærd. Så har det en vægtig indvirkning, hvis den sidste del mangler repræsentanter og ikke forstår sin egen rolle og generelt er tavs omkring forandringer på velfærdsniveauet. Socialt arbejde er i høj grad lokalt arbejde. Det er viden og metoder, som udvikles i den kontekst, som socialarbejderne opererer i. Ligesom med skolelærerne tager det tid at udvikle en for landet og kulturen egnet tilgang til socialt arbejde. Den fase har manglet i oprettelsen af en central administration og i oplæring af socialhjælperne. Behovet var akut, og det blev løsningen også. Man skal så at sige tillade, at en bestemt profession må komme ind i en del af en offentlig forvaltning og virke og opbygge et råderum. Det var f.eks. en stor prioritet at højne uddannelsesniveauet, og der var ingen diskussion om, at det skulle være uddannede skolelærere, der skulle undervise landets børn. Det virker derfor besynderligt, at man ikke fra starten lagde samme fokus på velfærdsniveauet. Vi skal op til tiden omkring hjemmestyrets indførelse, før det bliver mere almindeligt med grønlandske socialrådgivere og socialrådgivere i det hele taget. Politisk og administrativt har man været tilbageholdende med at

oprette en fuld socialrådgiveruddannelse i Grønland før midten af 1980erne. Uddannelse er en side af sagen, men man har heller ikke arbejdet med at forstå den afgørende betydning, som professionen har for udviklingen og stabiliseringen af et velfærdssystem.

Afslutning

Historisk set er sociale forhold nogle af de tidligste administrative områder, hvor der reelt er tale om en lokal administration med lokal medbestemmelse i kommunerådene, som kan trækkes tilbage til 1911 (Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978a:11). Med indføringen af hjemmestyret sker der en formel juridisk overdragelse, så det sociale område opnår en: *"hjemmel for hjemmestyre"* (Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978b:30). Når man gennemgår hjemmestyrebetænkningen, ligner overdragelsen af socialområdet en formssag. Den fylder ikke meget i de fire bind, og man kan se tegn på, at her blev overtaget et område, som reelt havde været en del af en grønlandsk forvaltning gennem længere tid.

I det historiske forløb fra 1950 til 1980 er der en tendens til, at man har betroet det til enkelte eksperter at komme med samlede analyser af socialområdet i stedet for at give denne opgave til flere med kendskab til området, som kunne konferere fagligt og ikke mindst tværfagligt i udvalg, kommissioner eller lignende. Dette ser vi først efter hjemmestyrets indførelse, hvor en egentlig selvstændig socialpolitik vedtages.

Processen med et administrativt område for sociale forhold er i et postkolonialt perspektiv behæftet med overvejelser om kolonimagts design af det grønlandske velfærdssystem, som er processer, vi også i moderne form ser i dag. Kommunesammenlægning efter et dansk forbillede og den nuværende diskussion om udflytning af offentlige arbejdspladser er ligeledes efter et skandinavisk forbillede.

Det, som man kan hente fra kapitlet her er, at vi ser en overgang med lokalt styre allerede med kommunelovgivningen fra 1950 og for alvor i 1960erne med uddannede socialhjælpere og en grønlandsk baseret central socialadministration. Alt sammen årtier før hjemmestyrets indførelse.

I det efterfølgende kapitel skal vi se på indholdet af de tre store social-reformskommissioner og deres forhold til den socialfaglige uddannelse. Vi ser på den nyere socialforskning og de sociale udfordringer, som vi stadig står overfor. Der gives en beskrivelse af socialrådgiverprofessionens udvikling og arbejdet med at organisere socialrådgiverne fagligt.

3. 50 år med socialadministration og socialfaglighed – del 2

Socialpolitik, kommissioner og socialrådgivere med Bachelorgrader

I anden del ser vi på den nyere socialadministrative historie. Tråden tages op fra det tidligere kapitel, og der arbejdes her mod nutiden med afsæt i Grønlands første socialpolitik og de første uddannede socialrådgivere der blev uddannet herhjemme. Afsættet sker i de tre socialreformskommissioner og den socialfaglige uddannelseshistorie. Hovedvægten i artiklen ligger i 1980'erne og 1990'erne. Fokus er mere på landspolitik fremfor kommunalpolitik.

Allerede i hjemmestyrebetænkningen fra 1978 optræder sociale forhold under det, der kaldes tilskudsfinansierede områder. Det var områder, man opfattede som berettigede til statstilskud. Om det sociale område står der meget sigende:

Kommissionen har ved denne udvælgelse af områder lagt vægt på, at der er tale om opgaver, som i høj grad præger den fastboende befolknings hverdag, som for socialvæsenets vedkommende allerede næsten fuldt ud er hjemmestyret, og som i øvrigt for de kulturelle opgavers vedkommende vil være væsentlige i den grønlandske befolknings bestræbelser på at realisere det ønske om at styrke og udbygge egen identitet, som er baggrunden for ønsket om hjemmestyre.

(Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland 1978a:53)

På det første landstingsmøde i maj 1979 var administrationen af det sociale område på som punkt 20. Man diskuterede hvorvidt arbejds- og socialdirektionen, som blev etableret i 1967, skulle opsplittes under hver sin politiske ledelse. Forslaget var til første behandling. Det skulle ske ved at landstyremedlemmet for sociale anliggender skulle lede den sociale direktion, og landstyremedlemmet for erhvervsområdet skulle lede arbejdsmarkedsområdet. Lars Chemnitz fra Atassut var betænkelig ved forslaget og havde følgende bemærkning:

Det var Atassuts opfattelse, at landstyremedlemmet for erhvervsområdet fik rigeligt at lave, hvorimod man kunne befrygte, at landsstyremedlemmet for sociale anliggender ikke fik nok at lave.

(Grønlands Landsting 1980b:57)

Det var den gængse opfattelse på forsamlingen, at det sociale område længe havde været hjemmestyret, og at der var tale om en formsag. På samlingen nævnes socialområdet direkte i formand Jonathans Motzfeldts tale. Formanden talte blandt andet om: *"at sikre alle generationer lige vilkår (...) at man skulle sikre individuelle hensyn (...) og at kommuner skulle tage del i finansieringen"*. Temaer som børnetilskud, ældres trivsel også i bygderne, kommunernes medansvar, boligspørgsmål og spiritusrationering blev også drøftet (Grønlands Landsting 1980a:8–9). Man diskuterede en række omstruktureringer af det socialadministrative område. Første skulle der være et socialdirektorat så landsstyremedlemmet blev øverst ansvarlig for socialvæsenet. Socialdirektoratet skulle og høre ind under landsstyremedlemmet. Dernæst handlede om nedsættelsen af et stående socialudvalg,⁸ som kun skulle bestå af landsstyremedlemmer. Forslagene blev vedtaget (Grønlands Landsting 1980a:172–73).

Hjemmestyre og den første kommission

Moses Olsen, det første landsstyremedlem for sociale anliggender, nedsatte den første socialreformkommission i foråret 1980. Sofus Joelsen, som står listet som socialdirektør i Qaanaaq og formand for landstingets socialudvalg påtog sig kommissionsformandsskabet.⁹ Halvandet års intensivt arbejde ventede forude. Kommissionen skulle grundlæggende skabe et oplæg til en reform, som omhandlede tidssvarende forståelser af det sociale område.

Moses Olsen ønskede at bruge kommissionsarbejdet til at skabe en moderniseret og målrettet socialpolitik, hvor samme princip lå til grund for, hvornår

8 Det første socialudvalg (minus suppleanter) bestod af: Sofus Joelsen (Siumut), Preben Lange (Siumut), Aage Hammeken (Siumut) og Peter Ostermann og Konrad Steenholdt (Atassut).

9 Han fik følgeskab af landstingsmedlem Lars Chemnitz, Narsaqs daværende borgmester Agnete Nielsen og kommunalbestyrelsesmedlem Emilie Lennert (Sisimiut). Den folkevalgte del blev repræsenteret af kommunal bolig- og socialchef Hans Christensen, fuldmægtig i de Grønlandske kommuners landsforening Arne Thorsen, vicedirektør fra socialdirektoratet Storch Lange, socialkonsulent fra socialdirektoratet Bjarne Møller og Landslæge Jørgen Bøggild (Socialreformkommissionen 1981:8).

man talte om objektive kriterier (ydelse alle var berettiget til) og subjektive kriterier (ydelse som byggede på faglige vurderinger). Tre ting stod centralt i kommissoriet:

1. reglerne indenfor det sociale område skulle være tidssvarende
2. det skulle handle om hjælp til et værdigt liv
3. man skulle se på muligheden for at harmonisere nogle af de politikker, som havde indflydelse på borgernes hverdag — f.eks. hvorledes man kunne harmonisere bolig- og socialpolitikken. (Socialreformkommissionen 1981:10).

Socialreformkommissionen fik stor mediebevågenhed med overskrifter som *"Grønland får sin helt egen socialpolitik"* (Chemnitz 1980). Retrospektivt var det en misvisende titel, for det kan være vanskeligt at se en lige overgang fra kommissionsarbejdet til den socialpolitiske virkelighed, som efterfølgende udspillede sig med budgetplanlægning, politiske forhandlinger og den faglige kapacitet, der reelt var til rådighed til at gennemføre en socialreform.

Avisudklip: AG, 12. juni, 1980.

Mediemæssigt kunne fokus have været rettet på en case omkring den første selvstændige socialpolitik skabt af en arktisk oprindelig befolkningsgruppe. For enkelte inuitområder i Canada sås de første aftaler om socialpolitik først i slutningen af 1980'erne (Anderson 2008), og samernes socialpolitiske selvstyre er fortsat betinget af, hvilken stat de som oprindelige folk befinder sig i (Josefsen, Mörkenstam, og Saglie 2015). I Norge sås de første socialpolitiske tiltag i et samisk perspektiv i 1995 (Blix, Hamran, og Normann 2013).

De overordnede emner i den første socialreformkommissionsrapport var: "Hjælp til Børn og unge", "Hjælp fra det offentlige", "Arbejdsløshedsydelse", "Ældreforsorg", "Handicapforsorg" og "Boligområdet".¹⁰ Der skrives i rapporten meget om tværfaglighed som et generelt administrationsprincip. Man søgte modernisering og væk fra begreber som fattighjælp. Der skrives stadig om forsorg, men forebyggelsesbegrebet var på vej ind. (Socialreformkommissionen 1981:44). Sociale problemstillinger kobles tydeligt til tabet af arbejde og børns mistrivsel (Socialreformkommissionen 1981:25). Som en modsatrettet tendens gives der på den ene side udtryk for, at der ikke er den fornødne faglighed til at håndtere de kommunale socialsager (Socialreformkommissionen 1981:27). På den anden side forsøger man at dæmme op for dette ved at foreslå, at faglige vurderinger lægges ud til et tværfagligt samarbejdsudvalg, som skal understøtte kommunalbestyrelsens beslutningsproces. Der går ikke i detaljer med hvilken faglighed, der skal sidde i udvalgene, som er forløbere til nutidens TFU (tværfaglige udvalg). Samtidig skrives der om, hvorledes der er behov for individuelle vurderinger af, hvad der f.eks. er barnets tarv og skønmæssige vurderinger af, hvad der forstås som socialhjælp (Socialreformkommissionen 1981:16,44,66). Disse forhold taler alle for øget faglighed i sagsbehandlingen, hvilket er krav man kunne stille til en socialrådgiverprofession. Det modsatrettede opstår i kommissionsrapportens afsnit om "Personalebehovet". I afsnittet var man tilbageholdende med at oprette en socialrådgiveruddannelse i Grønland og henviste i stedet til, at man kunne tage socionomuddannelsen i Danmark.¹¹ I stedet ønskede

10 Jeg har ladet de overordnede temaer fra den første kommission fungere som den struktur, de to efterfølgende kommissionsrapporter er læst med.

11 Socionombetegnelsen blev foreslået anvendt af dansk socialrådgiverforening i 1970'erne, som en bredere betegnelse end socialrådgiver. Betegnelsen bruges i dag stadig i Norge og Sverige (Blegvad 2013b). Man kunne blandt andet tage socionomuddannelsen på Roskilde Universitetscenter, hvilket tidligere landsstyreformand Kuupik Kleist har gjort.

kommissionen, at der blev oprettet en social-administrativ sagsbehandleruddannelse (Socialreformkommissionen 1981:141).

Kommissionen opridsede en række af de gængse sociale problemstillinger, men undlod at gå i detaljer med, hvorledes disse kunne løses, eller hvorledes man kunne sikre en stabilitet i administrationen af de sociale forhold. Kommissionens prioritering fik gennemgående konsekvenser for, hvorledes man planlagde at tænke socialfaglige uddannelser i næsten et årti fremad. Set i bakspejlet kunne det have været en fordel at administrationen og det fremtidige socialfaglige arbejde fik en særskilt plads i kommissionsrapporten.

Anden kommission

Den anden kommission blev nedsat af Landsstyrekoalitionen¹² og fik følgende ord med på vejen: *"Erfaringerne gennem de seneste år (har) vist, at en gennemgribende revision på hele det sociale område var påkrævet"*. Socialreformen fra starten af 1980erne skulle revideres i løbet af 1990erne. I kommissoriet stod der blandt andet, at der skulle lægges særligt vægt på ældre og handicappede. Endvidere skulle kommissionen se på selve strukturen på det sociale område for at sikre, at borgerne kunne blive selvhjulpne og ansvarlige for egen situation (Grønlands Hjemmestyre 1997:1).

Kommissoriet beskrev dels, hvorledes man ønskede et mere håndterbart administrativt system. Områderne der var i fokus var ældre, børn og handicappede. Fokus lå på den sidste gruppes rettigheder og institutionsniveauet, hvilket var døgn- og daginstitutioner samt professionaliseringen af plejefamilieområdet (Grønlands Hjemmestyre 1997:4). Det generelle område for myndige borgere, som f.eks. var ramt af arbejdsløshed, boligproblemer eller andet kaldtes under en kam for "Sikringsyndelser". Man fastholdt en betegnelse skabt i landstingsforordning nr. 11 af 1. november 1982 som hed "Offentlig hjælp". Betegnelsen eksisterer stadig i skrivende stund. I kommissionsrapporten ses et udtryk for stramninger i form af et fokus på, at det offentlige system skulle yde hjælp til, hvad der: *"sikrer opretholdelsen af et*

12 I den oprindelige koalitionstekst mellem Siumut og Atassut handlede det alene om ældre og handicappede: *"Der skal gennemføres en socialreform. Dette skal sigte på at forbedre vilkårene for ældre og handicappede samt i højere grad end i dag sikre, at personen og dennes sociale struktur styrkes til at kunne klare sig selv i samfundet"* (AG 1995).

eksistensminimum for alle, der søger hjælp". På samme side står: "*Hjælpen bør dog ikke ligge så højt, at en families hidtidige levestandard kan oprettholdes*" (Grønlands Hjemmestyre 1997:24). Rapporten giver ikke et indblik i arbejdsløshedsproblematikken. Politisk var gennem 1990erne flere politiske signaler om sparetider, bla. i form af 5 % nedskæringer i alle direktorater, og det fremtræder lidt af rapporten (Ljungdahl 1995; Møller 1994).

Afsnittet om ældre beskriver ældre som en befolkningsgruppe, der er i stærk vækst. Der tales om en stigende udfordring. Ældre forstås overvejende som borgere, der ikke kan klare sig selv og er på institution. Man diskuterede at nærdemokratiet eller beboerdemokratier skulle have bedre vilkår på landets alderdomshjem. Gruppen af ældre var blevet mere behandlingskrævende, hvilket skabte nye faglige udfordringer for området. Administrationen af ældre i den sociale sektor handlede dels om, at der var personalemangel og om at sikre den rette faglighed — her tænkes på sundhedsfaglighed. Der kom en række anbefalinger, som indikerede et fokus på centrering. Det handlede især om en centralisering af hele ældreomsorgen, som på daværende tidspunkt var spredt ud over alderdomshjem, hjemmehjælp og sygehus (Grønlands Hjemmestyre 1997:80).

Handicappede var fra et socialpolitisk perspektiv en udfordring i forhold til regler om alderspension. Lovmæssigt var borgerne alderspensionister, når de fyldte 60 år. Det betød, at førtids- eller invalidepensionister ikke længere var berettiget til den handicaprelaterede hjælp, de havde modtaget før, de fyldte 60 år. En konkret anbefaling var at øge alderspensionsgrænsen til 63, som udtryk for en fremadskuende seniorpolitik og ønske om en *bedre udnyttelse* af ældres ressourcer (ibid. 172).

På børneområdet diskuterede kommissionen tiltag som f.eks. om kommunernes socialudvalg var de bedst egnede til at træffe endelige afgørelser i forskellige børnesager. Om man skulle øge centraliseringen af sagsbehandlingen omkring børn og unge, og om man skulle have en "Børneombudsmand" (Grønlands Hjemmestyre 1997:161). På det socialfaglige område blev det anbefalet at opkvalificere sagsbehandlere og socialarbejdere¹³ på børne- og ungeområdet (ibid. 174).

13 Ingen af disse stillingsbetegnelser peger tilbage til en specifik profession. Man skal ikke være uddannet socialrådgiver for at kunne kaldes sagsbehandler eller socialarbejder.

I afslutningsskrivelsen opstod en række modsigelser. Man ønskede f.eks. at understøtte nærhedsprincipper samtidig med, at man skrev om øget centralisering. Sidst i skrivelsen står, at man vil sikre borgeren et minimumsniveau af sociale ydelser, som skal sætte denne i stand til at overvinde sociale problemer. Dette står i kontrast til, at man tidligere i rapporten har skrevet, at borgeren skal have støtte til at opretholde et eksistensminimum (Ibid. 177). Det var socialpolitiske begreber, som trak i hver sin retning. Generelt er der mangel på visioner for socialpolitikken i kommissionsrapporten.

Sen 90ernes socialpolitiske stilstand

Sidst i 90erne udkom en ny kommissionsrapport, men der var stille omkring det sociale lovarbejde.

Det endte med en mindre politisk skandale, som udspillede sig i medierne. Revisionsplanen for det sociale området strandede indtil 1999, hvor der blev skiftet ud i den socialpolitiske top (Kristensen 1997). Det var især den manglende handling på ældreområdet, som IA og Atassut ikke kunne acceptere. Det kostede det siddende landsstyremedlem på området Benedikte Thorsteinsson posten. En gennemgående kritik var manglen på nye love på det sociale område. Kaster man et blik på lovudviklingen, så skete der heller ikke meget set i lyset af det store behov for reformer. I 1997 kom en lov om socialrådgiveruddannelsen. I 1998 en enkelt ændring i sagsbehandlingsloven, en bekendtgørelse om hjælp til personer med handicap. Endvidere i 1998 en lov om socialvæsenets styrelse og organisation med fokus på forsimpning af bureaukratiet omkring ankenævnet. Derefter fulgte forordninger om offentlig pension og ældreforordninger. I hele 1999 ses to ændringer til lov om offentlig pension og lov om arbejdsformidling. I 2000 ses to større bekendtgørelser på handicap- og førtidspensionsområdet, samt en række små lovændringer og loven om socialrådgiveruddannelsen, der nu fik uddannelsesråd og krav om fagspecificeringer i studieordningen.¹⁴ Man skal helt frem til 2003 før den, for socialrådgivere kendte forordning på børn- og ungeområdet trådte i kraft. Forordningen gav blandt anvisninger på, hvorledes man skulle handle i akutte børnesager. Forordningen er i dag erstattet af den seneste børnelov fra 2017.

14 <http://arkiv.lovgivning.gl/>

Den professionaliserede kommission

Den tredje kommission fik navnet "Skatte- og velfærdskommissionen". Man tematiserede dermed kommissionsarbejdet. Det blev som før en politisk nedsat, men professionelt ledet kommission med en dansk økonomiprofessor som formand. Torben M. Andersen var oprindelig formand for den grønlandske skattekommission og den danske velfærdskommission — og man sammenlagde dermed to kommissioner under samme formand.¹⁵

Med den valgte kommissionssammensætning risikerede man at stå med en mangel på lokal- og kulturel forståelse. Tre ud af kommissionens fem medlemmer heriblandt formanden var ikke bosiddende i Grønland. En lignende situation ville f.eks. være utænkelig i Danmark. I dag er kun en af kommissionsmedlemmerne bosiddende i Grønland.

Rent omfangsmæssigt var der tale om en langt mere omfattende kommissionsrapport. Dette skyldtes sammenlægningen af to kommissionsopgaver/kommissorier. Der er et gennemgående økonomisk budskab i kommissionsrapporten om, at forbruget på den offentlige konto ikke hang sammen med indtægterne. Status quo var ikke en mulighed. Budskabet blev kommunikeret ud i pressen, i den offentlige præsentation i Katuaq¹⁶ og i selve kommissionsrapportens overskrift: "Vores velstand og velfærd — kræver handling nu".

Kommissoriet tog den økonomiske tråd fra den foregående reform op med ordlyden: "*At så mange som muligt forsørger sig selv og medvirker i og bidrager til samfundets udvikling*" (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b:14). I en socialpolitisk sammenhæng er dette klassisk retorik, der rækker langt tilbage. Her er f.eks. et uddrag fra Rousseaus "Social Contract" fra 1724: "*Each of us puts his person and all his power in common under the supreme direction of the general will, and, in our corporate capacity, we receive each member as an indivisible part of the whole.*" (Rousseau 1994:55). Når vi indgår i fællesskabet, så er vi forpligtet til at yde til fællesskabet. Det er den vestlige version. I en arktisk version er fællesskabet traditionelt også bindeleddet, og moralen handler typisk om

15 Tak til projektchef Emeritus Birger Poppel for en baggrundssnak om dette.

16 Observation fra forfatterens tilstedeværelse under præsentationen.

fælles fremgang. Det har givetvis krævet, at individet måske i mindre omfang opfattede sig som et individ og mere som en del af gruppen, bopladsen eller fællesskabet.

De centrale temaer som den sidste socialreformskommission kom ind på var: Børn og Unge, ældre, pension, handicap og socialadministration heriblandt socialrådgivernes position i velfærdssystemet.

På børne- og ungeområdet fokuserer kommissionsrapporten på baggrundsmateriale fra tidligere SFI-rapporter om børns velfærd. Udgangspunktet er, at størstedelen af børnene trives godt, men et for stort mindretal mistrives. Et gennemgående udgangspunkt er, at et land drager store fremtidige fordele af at investere massivt i børn og unge (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b:66).

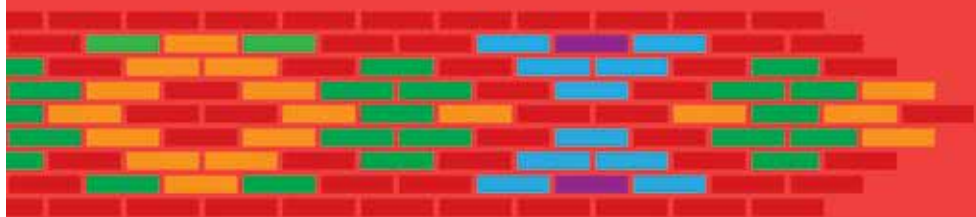
På ældreområdet er gruppen af ældre borgere stigende. Det blev fremadrettet beskrevet som en økonomisk byrde, som samfundet skulle forbedre sig på for at sikre trygge vilkår. (ibid. 193) Man anbefalede en national plan — og en boligplan — der tog højde for nye boligbehov på området og generelt inkluderede de ældre i de politiske beslutninger (ibid. 213, 214).

Personer med handicap hedder det i den seneste rapport. De har, som i de to forudgående rapporter, ikke fået et selvstændigt afsnit, men placeres i et overordnet kapitel som kaldes sårbare grupper. Området behandles næsten alene med opremsning og en række folkesundhedsvurderinger frem for et egentligt socialpolitisk perspektiv omkring anerkendelse og deltagelse, adgang til offentlige institutioner osv., som tidligere har været i fokus. I en del af det overordnede sårbarhedskapitel fulgte nogle anbefalinger af, om man skulle revurdere grundlaget for at tildele førtidspension (ibid. 288). Der var i Danmark i den periode et stort socialpolitisk tema, som på sin vis blev gentaget af Landsstyret. I 2015 kom en ny lov om førtidspension, som indeholdt §13 om revurdering af førtidspensionen hvert 5. år (Inatsisartut 2015a).

Socialrådgivere er særligt nævnt i forbindelse med efterspørgslen på faglig arbejdskraft, og der følger bemærkninger om, at der er ansat mange sagsbehandlere som ikke er uddannede som socialrådgivere. Dette kobles til udfordringer med systematisk sagsbehandling, problemer med overholdelse

Vores velstand og velfærd - kræver handling nu

Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning
Marts 2011

Forside af den seneste velfærdskommissionens betænkning, marts 2011.

af basale sagsbehandlingsregler og mangelfulde rapporter fra socialvagten (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b:76) Rapporten problematiserer, hvorledes skæve lønninger på velfærdsprofessionsområdet skubber professionelle over i andre erhvervsområder. F.eks. at kan en pædagog tjene mere i skolesystemet end på daginstitutionsområdet.

På bistandsområdet, som hedder offentlig hjælp, handlede fokus i 2011-rapporten om opretholdelsen af rimelighed fremfor et eksistensminimum fra 1997.

Socialrådgiveruddannelsen fra lovløs opstart i 1985 til BA-niveau i 2008

Fra et socialfagligt perspektiv har været gennemgående for alle tre kommissionsrapporter, at man har efterspurgt et kompetenceløft på socialområdet. I midten af 1980erne blev dette løst med de sociale uddannelser under Ilinniarfissuaq.

De grønlandske socialrådgivere blev oprindeligt uddannet i Danmark, og den vej har flere ledende politiske skikkelser gået. Kort efter den første socialreformkommission nedsatte det daværende erhvervsuddannelsesråd (EUR) et reformuddannelsesråd, som blandt andet skulle se på det man kaldte en socialformidleruddannelse. Socialformidleruddannelsen blev i 1980erne udbudt ved de sociale højskoler i København og Aalborg (Blegvad 2013a).

Arbejdet foregik mellem 1981 og 1983. Styregruppen bestod blandt andet af Jette Binzer og Sermersooqs daværende borgmester Asii Narup m.fl. Gruppen varslede, at den ville fremlægge resultaterne i starten af 1987. Det var en af arbejdsgruppens medlemmer, socialrådgiver og underviser Jette Binzer, som beskrev hvordan gruppens arbejdsproces var besværliggjort af udskiftninger og manglende ressourcer (Binzer 1987). Før gruppen nåede at indlevere deres betænkning, besluttede landsstyret sig for at igangsætte en uddannelse uden lovgivning eller en egentlig studieordning.

Det lykkedes artiklens forfatter med hjælp fra lederen af Landsarkivet at finde kilder på gruppens arbejde i arkivet,¹⁷ men det krævede gennem-

17 Tak til leder af landsarkivet og ph.d. Inge Seiding for en enorm indsats i forbindelse med dette.

gang af pædagogseminariets arkiver. I disse fandtes referater, oplæg og betænkninger i forbindelse med det, man startede med at kalde den social-administrative uddannelse. Vi fandt også udkast til en studieordnings-skrivelse til socialformidleruddannelsen¹⁸ af en ekstern konsulent, som via e-mail bekræftede at han var konsulent på arbejdet og bidrog til strukturen i studieordningen (Olesen 1983).

Socialrådgiveruddannelsen, som landsstyret igangsatte, blev en del af "De Sociale Uddannelser" under Ilinniarfissuaq, som dengang også inkluderede socialpædagoguddannelsen. Socialrådgiveruddannelsen startede i 1985, men der skulle gå yderligere fire år, før man i 1989 fik Landstingsforordning om "Uddannelse af lærere til folkeskolen og om de sociale uddannelser" (Grønlands Hjemmestyre 1989). I forordningen specificeres hvad faggruppen socialrådgivere kan varetage af samfundsopgaver:

Socialrådgiveruddannelsen skal kvalificere til at varetage social sagsbehandling og rådgivning samt vejledning for kriminalforsorg, sundhedsvæsen, private og offentlige institutioner.

Man skal helt hen til lovens kapitel 4 §25 før socialrådgivere omtales som en faggruppe. Af forordningen fremgår, at uddannelsen overordnet omfattede: Jura (socialret og familieret), Psykologi, Sociologi, Økonomi, forvaltningskundskab samt praktikophold.

I midten af 1990'erne oprettedes Isumaginninnermi Siunnersortinngorniat Ilinniarfik (ISI) med egen landstingsforordning (Grønlands Hjemmestyre 1996), og socialrådgiveruddannelsen fik dermed egen rektor og skolebygning.

I 2000'erne skete der igen et nyt løft, hvor socialrådgiveruddannelsen i 2008, med den nye lov om Ilisimatusarfik, blev en universitetsuddannelse med bachelorgrader og dermed med yderligere muligheder for kvalificering på master og ph.d.-niveau.

18 Socialformidleruddannelsen i Danmark er en diplomuddannelse, som kvalificerer til arbejde på lige fod med socialrådgivere. Det er en videreuddannelse, som typisk kræver en forudgående professionsfaglig baggrund på bachelorniveau, men studerende med f.eks. kommunale uddannelser kan også komme ind (Undervisningsministeriet 2017).

Isumaginnittunngortut 20-It: 20 nye socialpædagoger: Ulrikke Amiinaq, Dorthe Marie Brandt, Johanne Cortsen, Karoline Eugenius, Ella Kleist, Karen Kleist, Naja Kreutzmann, Minannguaq Lindenhann, Arnannguaq Madsen, Helene Møller, Ivalo Møller, Ingeborg Nielsen, Grethe Olsen, Naja Olsen, Frederikke Petersen, Hanne Poulsen, Inatdliaq Qaerngaq, Gerda Rasmussen, Martin Thørring og Yvonne Stenskov.

Slunnersortinngortut 14-It: 14 nye socialrådgivere: Tage Abelsen, Anni O. Christensen, Ottoraq Heilmann, Martine Isaksen, Stine Jeremiassen, Elisabeth Kleist, Mogens Kleist, Olgannguaq Kleist, Malene Lyberth, Sara Møller, Aron Nielsen, Tabitta Olsen, Birgit Sørensen og Josef Therkildsen.

Avisudklip: Det første hold socialrådgivere — AG, nr. 54, 1988.

Socialrådgiverforeningen for faglærte socialrådgivere i Grønland (NIISIP) er ikke en selvstændig fagforening, men en forening under AK (Atorfillit Kattuffiat), som også forhandler på vegne af kontorphersonale, klinikassistenter mv.

NIISIP ønskede at blive synlige i den socialfaglige debat, at tiltrække flere medlemmer og på sigt blive en selvstændig fagforening. I den forbindelse deltog de i et aktionsforskningsprojekt (Arnfjord 2014), og er i høj grad lykkedes i forhold til deres ønsker. Medlemstallet er steget fra 8 til 50. NIISIP er synlig i medierne, og er i dag repræsenteret i blandt andet børnerådet. I 2016 inviterede selvstyret NIISIP med til overenskomstforhandlingerne som blev underskrevet i november 2017 (Redaktionen 2017).

Nyere socialfaglige og administrative tiltag

Med indførelsen af selvstyret i 2009 var der samtidigt kommunevalg, hvor de hidtidige 18 kommuner blev sammenlagt først til fire og senere til fem, heriblandt Kommuneqarfik Sermersooq, som også blev kommune for østkystens byer og bygder.

I marts 2012 tiltrådte Grønlands første børnetalsmand for børnetalsmandsinstitutionen MIO. Organisationen er på finansloven, og skal varetage børns rettigheder i henhold til FN konventionen (Naalakkersuisut 2015). MIO har dokumenteret omfattende udfordringer på det sociale område med den socialadministrative behandling af børn som klienter (Børnerettighedsinstitutionen MIO 2014; MIO 2016). MIO udgiver løbende rejserapporter. De seneste rapporter fra Sydgrønland og Nordgrønland blev afsluttet med at MIO, som ikke er en myndighedsinstitution, indgav mange underretninger på opfordring af børn og borgere, som ikke har følt sig hørt. En af rapporterne blev afsluttet med tre overordnede anbefalinger. At man skal sikre en lige adgang for børn uanset, baggrund, ståsted og handicap. At der skal arbejdes med at gøre op med tabuer og tavshed. Endeligt at man som offentlig myndighed skal sikre, at børn har ret til at blive hørt og deltage i forløb, der omhandler dem (MIO 2017).

Socialrådgiveruddannelsen lå i Nuuks ikoniske gamle hospitalsbygning frem til 2008.

I 2010'erne var det kommunale selvstyre på socialområdet til debat. Et eksempel er Inatsisatits vedtagelse af kommunernes oprettelse af såkaldte

opkvalificeringscentre (Inatsisartut 2015b). Et af udfaldene er oprettelsen af en Central Rådgivningsenhed, som placeres i Departement for sociale anliggender.¹⁹ Enheden består af et rejsehold af socialrådgivere, som har en landsdækkende udredningsfunktion. Oprettningen af enheden har været et udtryk for, at det har været vanskeligt at rekruttere uddannede socialrådgivere til alle landsdele.

En ny Socialstyrelse

I 2016 vedtages Inatsisartutlov om ændring af Landstingsforordning om socialvæsenets styrelse og organisation (Inatsisartut 2016).

Den første styrelseschef Hans Peder Barlach Christensen holder oplæg om den nye Socialstyrelse på Ilisimatusarfik marts 2017.

Socialstyrelsen giver et brugbart led mellem kommunerne og departementerne. Noter til dette kapitel er derfor begrænset til lovteksten, bemærkninger og styrelseschefens power points. Baggrunden for styrelsens oprettelse

19 Alt efter ressortfordelingen i Selvstyret skifter departementerne navn. I skrivende stund hedder det: "Departement for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen".

er blandt andet nogle af de store udfordringer, som kommunerne står overfor. Det handler om et stort pres på at styrke indsatsen på børn-, unge- og handicapområdet. Styrelseschefens oplæg om den nyes socialstyrelse handlede specifikt om et behov for en centraliseret understøttelse af kommunernes sociale indsats. Styrelsens arbejde skal ske i en tæt dialog med kommunerne, og skal understøtte og bistå kommunerne i det sociale arbejde. Slående i nedenstående organisationsdiagram er fraværet af voksenområdet generelt. Alene familie-, børn- og ungeområdet samt handicap figurerer som selvstændige afdelinger:

Christensen 2017.

Styrelseschefen forklarede dette med, at styrelsen var under etablering, og at voksenområdet i første omgang måtte sortere ind under de beskrevne afdelinger.

Med socialstyrelsen blev der igen oprettet en direktoratslignende instans mellem departement- og kommuneniveauet, som ligner konstruktionen med det gamle socialdirektorat i 1967.

Afsluttende bemærkninger og bud på tiltag der kunne afhjælpe nutidens sociale udfordringer

Fire elementer kunne løse op for dette:

1. Tydeliggørelse af de kommunale socialpolitikker. Selvom der bliver lavet sociallovgivning, f.eks. en ny børnelov i 2017, og selvom der kommer socialreformer, som kunne ske hyppigere, så det noget utydeligt, hvorledes de fem kommuner prioriterer deres socialpolitik. Hvilke socialpolitiske områder fremhæver de? Dette kunne med fordel skrives klarer på kommunernes hjemmesider. Det skal dæmme op for at landsstyrets socialpolitik bliver til kommunernes socialpolitik, da der er tale om et kommunalt selvstyrende område. Det er i kommunerne at socialpolitikken realiseres.
2. Samspillet mellem kommune, styrelse og selvstyret kunne styrkes. I 2010 har vi set tegn på kampe om det kommunale selvstyre på det sociale område, som kulminerede i stilstand, top-down-tiltag og centralisering. Der er lagt op til at den nye socialtstyrelse bliver det bindeledet mellem kommunerne og selvstyret. Det bliver i denne sammenhæng vigtigt at kommunerne med klare strategier yder et fagligt modspil på det socialpolitiske område for at skabe bottom-up-tiltag.
3. Fremadrettet bør ledelsesledet og en øget mængde socialrådgivere have master- og kandidatuddannelser. Dette kunne ske efter islandsk forbillede, hvor en femårig universitetsuddannelse danner baggrund for, at man arbejder i det socialfaglige felt. Et kompetenceløft vil styrke refleksiviteten og tilføre det sociale område et kvalitetsløft. Det handler først og fremmest om, at en øget kompetence kommer de sociale klienter til gode.
4. Udviklingen kunne følges videnskabeligt med et videnscenter, der er forankret i Ilisimatusarfik. Herfra kunne man igangsætte en gensidig dialog med forvaltninger, professioner og borgere og blive klogere på, hvorledes vi fremadrettet skal tænke over og udvikle fagligheder til gavn for det sociale område.

Herhjemme taler vi stadig om et hjælpebegreb. I Nordeuropa har man været igennem bistands- og servicebegreber, i Norge har de Folketrygden (Mæland

og Hatland 2017) og i Sverige arbejdes der mere og mere med et forsikringssystem — Försäkringskassan (Försäkringskassan 2017). Det er vigtigt, hvilke begreber der benyttes, da de udsender socialpolitiske signaler. Det skal handle om, at borgerne styrkes (empowers) til selv at kunne handle og bidrage — originalt set i det gamle Rousseau-perspektiv. Vi diskuterer stadig de fortsatte sociale udfordringer der eksisterer i Grønland. Udfordringerne eksisterer hos et mindretal. Det er væsentligt at nævne om end det er et bekymrende stort mindretal.

Flere af udfordringerne havde stået på så længe at de har en kronisk karakter. De handler om en problematisk misbrugskultur, lav børnevelfærd, fattigdom, vold, selvmord samt en stigning i anmeldelser af vold mod kvinder (Grønlands Politi 2017). Dette er ikke udfordringer der alene løses oppe fra og ned. Borgerne skal sikres ressourcer til at kunne medvirke og skabe handling, der påvirker systemerne nedefra og op.

Dette afrunder denne korte historiske gennemgang, hvor vi har set på et socialpolitisk og socialfagligt perspektiv i lyset af 50-året for overtagelsen af det socialadministrative område.

4. Grønlændernes deltagelse i social forskningen i Grønland

Indledning

Under den 5. Thule-Ekspedition gik Knud Rasmussen (1879-1933) i land på en lille ø ud for Alaskas kyst næsten midt i Beringshavet. På inupiat hedder øen Inaliq (grønlandsk: Inaleq, engelsk: Little Diomedes). På Inaliq besøgte han den ældre kvinde Majuaq (Opstigeren), der var øens historiefortæller. Hun fik indledningsvis at vide, at Knud Rasmussen ikke var handelsmand eller missionær, men en af deres egne. Majuaq sagde til Knud Rasmussen, at hun ville fortælle ham lidt, men at han først skulle fortælle hende, hvornår han drog af sted igen. Knud Rasmussen svarede, at der kunne gå nogen tid, vel vidende at han ville tage af sted, så snart vejret tillod det. Majuaq godtog, at Knud Rasmussen blev og ikke havde hastværk. Hun fortalte ham den nat kun en fortælling, og hensigten var, at hun ville fortælle mere den efterfølgende dag. Fortællingen handler om tilstanden "qarrrsiluni", som betyder, at man for at finde på nyskabelse skal opnå en tilstand, hvor man er uforstyrret og

Little Diomedes anno 2008 fotograferet af United States Coast Guard, Petty Officer Richard Brahm.

ikke adspredes. Det skal ske i tavshed og i mørke. Qarrtsiluni kan sammenfattes til fordybelse. Majuaqs fortælling handlede blandt andet om at finde nye ord til sange, som skulle hylde hvalens sjæl. Knud Rasmussen skriver efterfølgende: *"Det var alt, hvad Majuaq kom til at fortælle mig. I nattens løb stiltede vinden af, og vi fortsatte vor rejse"* (Rasmussen og Hansen 1929).²⁰

I dette kapitels sammenhæng er Knud Rasmussen den udefrakommende. Der er stor respekt for Majuaq i Knud Rasmussens tekst. Der er dog grundlæggende stadig tale om en søgen efter viden (fortællinger), hvor man lover at have respekt for lokale skikke, men i det øjeblik, at den prospekterede viden er "indfanget", drager man (forskeren) af sted og vender ikke tilbage. Fortælleren (giveren af viden) når dermed ikke at erfare, hvorledes overleveringen bruges af modtageren, og får dermed ikke del i den mulige læreproces.

Socialforskningens rolle i Grønlands modernisering

Socialforskningen²¹ kom til Grønland, længe før landet havde en egentlig forskningsinstitution. I den tidlige begyndelse ser vi socialforskning blive initieret af den danske stat og nu til dags ofte som noget, der rekvireres af Selvstyret. Genstandsfeltet for socialforskningen er større sociale problemstillinger, som administrationerne ønsker at få belyst. Den socialvidenskabelige grønlandshistorie er tidligere blevet belyst i historiske og magtteoretiske perspektiver (Arn fjord 2014; Bentzon 1998; Dahl og Olsen f. 1975; Dybbroe m.fl. 2005; Holm, Poppel, og Petersen 1997; Kahlig 2003). Berettigelsen for nærværende kapitel er muligheden for at gå mere i detaljer med opstarten af socialforskningen, og helt centralt står her det nye og kritiske spørgsmål, hvor grønlanderne er at finde i socialforskningen i deres eget land?

Når det kommer til grønlandsk socialforskning generelt, er de, der før som nu får tildelt opgaverne, typisk de samme danske videnskabsfolk, som repræsenterer forskellige danske forskningsinstitutioner, og de arbejder uden tilknytning til en grønlandsk forskningssamarbejdspartner. Dette har foregået i

20 Tak til Lektor Birgit Kleist Petersen ved Ilisimatusarfik for både i 2010 og i 2017 at gøre mig opmærksom på *Festens Gave*.

21 I teksten anvendes både den længere term socialvidenskabelig forskning og nogle gange bare ordet forskning. Det betyder dog stadig, at fokus ligger på socialvidenskaben.

årtier, uden at der er kommet mærkbar grønlandsk socialvidenskabelig kapacitet ud af processen. Den grønlandske befolkning tager som informanter eller assistenter kun i begrænset omfang del i den forskning, der sker, og det er sjældent, at deres navne optager forfatterpladsen i den peer-reviewede forskningslitteratur eller i den grå forskningslitteratur. Så hvor er grønlænderne henne i den grønlandske socialforskning? Blev der gjort en reel indsats for at uddanne grønlandske forskere? Var det en del af den tidlige forskningsindsats, og hvad sker der nu til dags på det socialvidenskabelige område? Tager man højde for den almene befolknings²² forhold til socialforskning og dermed synet på netop forskere fra Danmark?

Det videnskabelige fokus i kapitlet er lagt på en tværfaglig socialvidenskab, især på den sociologiske, antropologiske og socialpsykologiske dimension frem for et måske mere generelt samfundsvidenskabeligt perspektiv, som kunne omfatte politologi, økonomi og forskellige planlægningsvidenskaber. Der knyttes an til de tidligere sociale studier fra 1950erne og 1960erne, hvor man kobede sociologien sammen med socialpsykologien:

Når udvalget har understreget den socialpsykologiske side af samfundslivet i Grønland, skyldes det dels, at man tillægger den væsentlig betydning for såvel samarbejdet som den økonomiske og kulturelle udvikling i Grønland, dels at den hidtil ikke har været tilstrækkeligt påagtet, men ofte er blevet sat i skygge af ensidige økonomisk og materialistiske synspunkter. (Udvalget For Samfundsforskning I Grønland 1963:77)

Når man taler om socialforskningen i Grønland, er der en række forhold, som må bringes frem i lyset historisk, videnskabeligt og politologisk. Disse tre forhold uddybes i nedenstående og udgør samtidig rammen for dette kapitel.

Den historiske linje i kapitlet bliver et udgangspunkt, der skal placere socialvidenskabens i Grønland og den rolle, den fik. Grønland var med

22 Begrebet "almene befolkning" er problematisk. Det kunne insinuere, at danskere eller grønlandske og danske forskere ikke er almene. Der var tale om en akademisk elite, hvis arbejdsopgaver var anderledes, end hvad folk i handlen og fangsten beskæftigede sig med. Helt grundlæggende var de ikke hævet over andre. Når ordet almen versus forsker alligevel er valgt, er det for at kunne operere med professionsforskelle. Det bør ikke være mere problematisk end at snakke om, at nogle har et erhverv som jæger, skolelærer eller læge og andre dele af en befolkning ikke bestrider disse erhverv, fordi de ikke har den pågældende erfaring.

grundlovsændringen efter 1953 en del af Danmark, men stadig et land med et Landsråd, som diskuterede og blev orienteret om den forskning, der foregik. Socialforskning blev et af de redskaber, som man brugte til at træffe store beslutninger omkring bosætningspolitik, uddannelsespolitik og diverse sociale indsatser. Det var en gennemgående tanke, at udviklingen af Grønland skulle foregå på et videnskabeligt grundlag, hvilket også med enkelte undtagelser blev ført ud i praksis (Grønlandsudvalget af 1960-1964).

Den videnskabelige linje i kapitlet drejer sig om den rolle, som socialvidenskaben spiller som videnskab. Langt størstedelen af den socialforskning, som vi ser i Grønland, er ikke fri og dermed ikke kritisk forskning. Den udspringer ikke af videnskabelig nysgerrighed, hvor et fænomen i samfundet afdækkes, enten fordi det i sig selv er interessant, eller fordi det potentielt kan bibringe samfundsforbedringer. Forskning har det, som den tyske filosof Jürgen Habermas har kaldt en instrumental form. Den bruges som et administrativt værktøj, hvilket i et kritisk teoretisk eller marxistisk perspektiv er påfaldende og stort set det modsatte af, hvad der var formålet.

Sociologien forstås hos Habermas overvejende som en kritisk videnskab, hvor bl.a. Karl Marx (1818-1883) er en central teoretiker. Det er i en sådan optik påfaldende, at den sociologi, som man er vidne til i Grønland, i 1960'erne går administrationens ærinde. Der findes f.eks. i ph.d.-projekter fra danske universiteter en del fri forskning om Grønland, men det hører til sjældenhederne, at den danske ph.d.-uddannede forsker vender tilbage til Grønland og fortsætter arbejdet.

Den politologiske linje i kapitlet handler om den demokratiske inddragelse af grønlænderne i forskning, der rent faktisk handler om dem selv. Inddragelsens ene pol repræsenteres af simpel orientering og den anden af fuld inddragelse, som indebærer, at grønlænderne opnår adgang til og får ejerskab over de socialvidenskabelige forskningsdata, som er indsamlet i Grønland. De forskere, der arbejdede i Grønland i 1950'erne og 1960'erne havde vanskeligt ved at leve op til minimumskriteriet om blot at orientere den almene befolkning om, hvad de foretog sig i Grønland, hvilke resultater de fandt frem til, og hvordan disse kunne være til gavn for befolkningen fremadrettet. Årsagen skal findes i manglende etiske retningslinjer for socialvidenskabelig forskningsvirksomhed og et fravær af forståelse for forskningens demokratiske princip.

Det handler generelt om at bestemme skæringspunkter eller afgrænsninger, eller om der overhovedet findes et overordnet design, når man sætter sig for at diskutere og tilrettelægge det overordnede forskningsdesign. Det handler også her om en kolonirelation og den almindelige sociologiske kobling til magtbegrebet. Magtens grundlæggende og direkte form kan opstilles i forholdet mellem aktør A og B, hvor A kan få B til at gøre noget, som B ikke af egen vilje ville have gjort (Dahl 1957). I en grønlandsk forskningssammenhæng drejer det sig om, at A forsker i B, uden at B kender formålet eller oplever resultaterne af A's forskning. I denne opstilling er A både den danske stat og den elite af grønlændere, der blev kommunikeret med i Grønland. B er den almene befolkning i Grønland. Selve relationen knytter sig til en positivistisk og kvantitativ socialvidenskabelig forskningstradition, hvor samfund undersøges i et distanceret perspektiv. Den danskstyrede forskningstradition i Grønland var ikke kun positivistisk og kvantitativ. Der er også foregået forskning sammen med befolkningen. Som eksempel herpå præsenteres et par forskningseksempler, der omhandler begrebet deltagelse, der som politologisk begreb afdækker muligheden for tage del i en demokratisk proces. Den politologiske teoretiker Carole Pateman har understreget, at selv om vi kalder et samfund demokratisk, så er demokrati stadig et koncept, som skal læres. Det er ikke givet, at borgere "bare" lærer at deltage i et demokrati. Mange af de organisationer, de er en del af, er f.eks. ikke demokratiske: Familien, skolen og de fleste arbejdspladser er typisk hierarkiske (Pateman 1989:45). Så demokrati skal trænes, og at det sker, er magthaverenes ansvar.

I deltagerorienterede forskningsmiljøer er princippet om deltagelse et indlejret etisk princip. I socialforskning handler det derfor ikke kun om forskernes varetagelse af god pli, høflighed og f.eks. anonymisering; det handler også om at vurdere, hvordan der kan gives de udforskede en mulighed for deltagelse i vidensarbejdet. Elden og Taylor har således udviklet et firdelt spektrum, som går fra ingen deltagelse fra de udforskedes side over ingen deltagelse i teorikonstruktion og videre til deltagelse i teorikonstruktion og endelig til fuld deltagelse (Elden og Taylor 1983). Elden og Taylor opfordrer endvidere til, at man evaluerer forskningsprojektet på baggrund af et princip om deltagelse, der her forstås som graden af forskernes involvering af de grupper i samfundet, som er blevet undersøgt, og dermed hvilke reelle muligheder for at deltage i forskningsprocessen disse fik.

Deltagelse er et menneskeretligt princip, der har skærpede omstændigheder, når der forskes i lande med oprindelige folk. I denne sammenhæng kan der kobles direkte an til artikel 18 i FN-deklarationen for oprindelige folk, hvor der står:

Oprindelige folk har ret til at deltage i beslutningstagning vedr. forhold, der kan påvirke deres rettigheder, via repræsentanter valgt af dem selv i overensstemmelse med deres egne procedurer såvel som til at opretholde og udvikle deres egne oprindelige beslutningstagende institutioner. (FN 2007)

Deklarationen for oprindelige folk er ny. Men princippet om retten til at deltage er indlejret i flere konventioner, som konkret siger, at folk har ret til at blive inddraget i sager, der omhandler dem, og koblingen til FN-deklarationens artikel 18 ses ofte anvendt inden for deltagerorienteret forskning (Brydon-Miller m.fl. 2011).

Socialvidenskab er social i sin udformning. Man skal ofte ud i felten og have kontakt med repræsentanter fra den lokale befolkning. Det handler om forskningens åbenhed, og spørgsmålet om lokalbefolkningens deltagelse har været et fast tema i den grønlandske socialvidenskab, der i øvrigt takket være sin optagethed af dette tema kom til at spille en ofte overset central rolle i opbygningen af det danske sociologiske miljø. Arbejdet i Grønland lagde grundstenene til en dansk kultursociologisk bølge og til oprettelsen af Institut for Kultursociologi (Blegvad 1984; Hansson og Aagaard Nielsen 1996; Kropp 2011).

FN-pagtens artikel 73

Det tidsmæssige afsæt i dette kapitel er tiden fra den danske stats underskrift på FN-pagten i 1945, hvor man tilkendegav en række forpligtigelser over for det internationale samfund (Dansk Institut for Internationale Studier 2007; FN 1945). Dernæst følger nedsættelsen af Grønlandskommissionerne i 1950 (G50) og 1960 (G60). Når det handler om socialforskningen i Grønland, så er afsættet i FN-pagten yderst relevant, for her indgår to afsnit under artikel 73 kapitel XI – Erklæring Angående Ikke-Selvstyrende Områder. Særligt a) og d):

- a) at sikre, med behørig hensyntagen til de pågældende folks kultur, deres politiske, økonomiske, sociale og undervisningsmæssige fremgang, retfærdig behandling af dem og beskyttelse af dem imod misbrug.
- d) at fremme opbyggende og udviklende foranstaltninger, at opmuntre til forskning, samt at samarbejde med hverandre og, når og hvor det er hensigtsmæssigt, med særlige mellemfolkelige organer med henblik på den praktiske gennemførelse af de i denne artikel nævnte sociale, økonomiske og videnskabelige formål.

Hartvig Frisch underskriver på Danmarks vegne FN-pagten i 1945.

For at besvare spørgsmålene om, hvordan socialforskningen opstod i Grønland, hvordan forskningen blev brugt, og hvordan den grønlandske befolkning selv deltog i forskningen, så hjælper det at vende tilbage til underafsnit

a) og d) i artikel 73. Den danske stat anvendte socialforskningen som et af redskaberne til at sikre det grønlandske folks: *"politiske, økonomiske, sociale og undervisningsmæssige fremgang"*. Dette skete blandt andet gennem en forskning, der i FN-pagten er omtalt som et område, hvor samarbejde spiller en central rolle. Den anden væsentlige årsag til starten på en socialvidenskabelig forskning i Grønland er det daværende lovarbejde med en grønlandsk kriminal-, arve- og ægteskabslov. Det ansås som vigtigt at følge befolkningsudviklingen for at sikre, at lovene så at sige passede ind i det samfund, de skulle virke i.

Nedenfor afdækkes derfor den nøjere sammenhæng mellem socialforskningen og det politiske fokus på at forstå og sikre den sociale fremgang. Via landsrådsmødereferater og arkivarbejde vil vi endvidere komme omkring baggrund, design og gennemførelse af socialforskning i Grønland, særligt med FN-pagtens kapitel 73 afsnit XI, d) i baghovedet. Gjorde man sig fra dansk side reelle anstrengelser for at *"samarbejde med hverandre"* (jf. underafsnit d) i den dansk ledede socialforskning i Grønland?

Socialforskningen i den grønlandske moderniseringsperiode

Modernisering kan for nogen være et positivt klingende ord. Modernisering i Grønland hed officielt integration i forhold til danske velfærdsnormer. 1950'erne og 1960'erne var på mange måder en teknokratisk tid i landet, karakteriseret af udvidelser af infrastrukturen og en modernisering med fokus på sundhed, læring og dannelse som centrale emner. Som et redskab i moderniseringen af landet skulle indgå analyser af muligheden for en erhvervsmæssig bæredygtig udvikling. Dette har sidenhen været et stort gennemgående tema i den tidlige socialforskning. Hvordan kunne landets borgere blive mere produktive på arbejdsmarkedet, og hvilket arbejdsmarked kunne der være i Grønland? Hvilke erhvervsmuligheder var der, og kunne den almene befolkning varetage opgaverne? Hvorledes ville befolkningen tage imod det nye lovarbejde? Svarene på disse spørgsmål krævede socialanalyser.

I 1955 nedsatte statsministeren et udvalg, som skulle følge befolkningsudviklingen, og som repræsenterede en af Danmarks første organiserede

socialvidenskabelige indsatser. Nedsættelsen skete i kølvandet på Grønlandskommissionen i 1950. Selvom socialforskning ikke er omtalt eksplicit i betænkningens andet bind, som satte fokus på videnskab, så lå der her et stort fokus på at følge befolkningsudviklingen og de sociale forhold i landet.

Det nyligt nedsatte udvalg blev i august præsenteret for Landsrådet med det lidet velklingende navn: *Udvalg for undersøgelse af reformernes virke i Grønland* (Ministeriet for Grønland 1955:nr. 2, s. 11). Udvalgets faktiske navn var *Det Humanistiske Udvalg for Grønland* (Ministeriet for Grønland 1955:nr. 8, s. 54). Rådets opgave var at følge udviklingen i Grønland efter G50-reformen og efter Den Juridiske Ekspedition til Grønland 1948-1949. Socialvidenskabeligt var perspektivet styret af, at man arbejdede hen mod ligestilling i henhold til de forhold, der rådede i Danmark. Udvalget havde som en central opgave at: *"Stå til tjeneste for statsministeriet som et konsultativt organ"* (Ministeriet for Grønland 1959:69).

I sin tale til Landsrådet fremlagde formanden for Det Humanistiske Udvalg, professor Carsten Høeg (1896-1961), at formålet med de videnskabelige undersøgelser var at følge virkningen af den kommende kriminallov og lov om ægteskab, som skulle træde i kraft i 1959/1960. Høeg sagde følgende:

Disse love angår dybtliggende og for alle individer så væsentlige samfundsnormer, at en undersøgelse over deres virkning må anlægges på meget bred basis. Statsministeren har derfor besluttet at nedsætte et alsidigt sammensat udvalg, hvis opgave skal være at planlægge og lede på videnskabelig basis de undersøgelser, der skønnes fornødne for at sikre lovgivningsmagten og administrationen et solidt grundlag for det videre arbejde til fremme af rolig og harmonisk kulturel udvikling i Grønland fra gammelt til nyt.

(Ministeriet for Grønland 1956:nr. 2, s. 207)

I sin fremlæggelse udtrykker Høeg et stort ønske om at inddrage grønlandsk forskningskompetence i det videnskabelige arbejde:

Vigtigt og ønskeligt [er det], at egnede og begavede grønlændere får en sådan skoling af videnskabelig art, at de kan komme med i arbejdet jo før jo hellere.

(Ministeriet for Grønland 1956:nr. 2, s. 215)

Den første socialvidenskabelige ekspedition gik til Sisimiut og Sarfannguit²³. Byen og bygden blev valgt af bekvemmelighed på grund af nærheden til Kangerlussuaq. De grønlandske deltagere i arbejdet var Guldborg Christoffersen (1919-2003) (Jessen 2003), som på daværende tidspunkt var tolk i landsretten, Robert Petersen, der var seminarielærer²⁴, og tidligere bestyrer i Sarfannguit Frederik Lennert (Nellemann 1950). De grønlandske deltageres rolle var at virke som tolke og rådgivere for udvalget. Man ser i rejserapporten, at det humanistiske udvalg fokuserede på alkoholvaner,

Det humanistiske udvalg i Sisimiut 1956 — fra venstre: Annemarie (Pie) Barfod, Guldborg Christoffersen (senere Chemnitz), muligvis Helge Larsen, Franz From og Verner Goldschmidt. (Fotograf: udvalgsmedlem Helge Larsen, copyright Arktisk Institut)²⁵

boligforhold, ægteskabelige forhold, erhvervsforhold, indtægtsforhold og relationen til lovgivningen. I arkivmaterialet fra et af de senere udvalgsmedlemmer, etnologen George Nellemann (1930-2014), understreges forskningens rolle i følgende korte afsnitstitel *Det humanistiske udvalgs forhold til myndighed og offentlighed*:

23 Omtales som Sarfannguaq i kildematerialet.

24 Dette er før eskimologistudierne, professoratet, institutledelsen og rektoratet.

25 Ingen på fotografiet var navngivet ud over fotografen Helge Larsen.

Rejseholdet anså sig ikke for kompetent til trods for en anmodning fra landshøvdingen herom at give landsrådet en skriftlig orientering. Derimod gav holdet en privat sammenslutning af fremstående grønlandske og danske borgere i Holsteinsborg by en udførlig redegørelse for arbejdet i distriktet. (Nellemann 1950:28)

Af arkivmaterialet fremgår det endvidere, at udvalget skulle levere forskning, der kunne informere eliten og administrationen. Man kan se i Nellemanns eget arbejde, at hvad angik de etnografiske forskningsspørgsmål, så blev de formuleret af Nellemann selv og ikke i et samarbejde mellem ham og nogle af de grønlandere, der var genstand for hans undersøgelser. I hans materiale er det et gennemgående træk, at han havde et sparsomt kendskab til Grønland, som han endnu ikke selv havde besøgt (Nellemann 1975; Nørgaard 2015).

I den officielle publikation — *Beretninger vedrørende Grønland* — var man ikke stringente med, hvad det humanistiske udvalg blev kaldt, og det fremgår, at der sker lederskifte to gange. Første gang i 1956, da Carsten Høeg måtte fratræde grundet sygdom (Ministeriet for Grønland 1959:69). I 1957/58 blev psykologiprofessor Franz From (1914-1998) leder af udvalget, som nu står opstillet med navnet *Udvalget for Samfundsvidenskabelig Forskning i Grønland* (USG). Fra 1962²⁶ var Verner Goldschmidt (1916-1982) forskningsleder for udvalget (Blegvad 1984). Under Froms ledelsesperiode tilførtes udvalget ud over et nyt navn også følgende nye videnskaber: Sociologi, psykologi, etnologi, eskimologi, retsvidenskab, kriminologi og statistik. Udvalgets økonomi fra 1955-1958 var på 260.000 kr. (Ministeriet for Grønland 1959:69).

I en af de sidste afrapporteringer til Landsrådet i 1963 informerede Goldschmidt om, at udvalget havde opbrugt bevillingen på ca. 800.000 kr. svarende til 8,9 millioner kr. anno 2016 (Danmarks Statistik 2017; Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2b, 185). Det blev Diskobugstens byer og bygder, der i første omgang kom i fokus, da man her fandt:

26 Bibliografisk leksikon angiver 1962 som årstal for Goldschmidts formandskab, men Goldschmidt refererer selv i 1963 til From som leder af udvalget (Ministeriet for Grønland 1966:nr 2, s.185). Detaljerne må afklares med mere dybtgående arkivstudier.

Steder, hvor den gamle fangerkultur stadig består, samt steder hvor fiskeriet er dominerende. Endvidere findes her ret forskelligartede bysamfund, hver med sine karakteristiske leveforhold og arbejdsmuligheder. (Ministeriet for Grønland 1959:70)

I en detaljeret afrapportering i 1958 forklarer From, hvorledes arbejdet var delt op i grupper, og understregede vigtigheden af samarbejdet og suppleringen mellem de grønlandske og danske medlemmer. Han forelægger for Landsrådet, at følgende forskningstemaer vil blive afdækket:

1. kriminalloven samt problemer i forbindelse med manglende social tilpasning og forholdsreglerne derimod
2. ægteskabsloven og familielivet m.v.
3. befolkningens retsopfattelse og praktiske anvendelse af retssystemet
4. uddannelse og oplysning
5. arbejde og erhvervsliv
6. forholdet mellem forskellige befolkningselementer.

Man udvalgte dernæst 400 familier i Diskobugten via Statistisk Departement i Danmark. Familierne skulle udspørges om de ovenstående emner (Atuagagdiutit 1960; Ministeriet for Grønland 1959 Nr. 2, s. 39-41). For USG var det vigtigt, at dets arbejde var apolitisk:

Det bør (...) slås fast med syvtommersøm, at udvalget og dets medarbejdere ikke på nogen måder driver politik, deres opgave er udelukkende at beskrive faktiske forhold, samfundstilstanden, enkelte reformer og deres virkning i forskellige relationer, endvidere at pege på visse udviklingsmuligheder fremover. (Goldschmidt 1959:20)

Det fremgår dog af landsrådsreferaterne mellem 1960 og 1963, hvorledes et forskningsudvalg, som primært skulle informere Statsministeriet, også blev en ekspertenhed i forhold til det politiske arbejde i Landsrådet. Det ses på flere områder som f.eks. alkoholsalg og udskænkning i Uummannaq (Ministeriet for Grønland 1962a nr. 2, 45), prioritering af, hvilke faggrupper der skulle uddannes i Grønland (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2, 167), nedsættelse af politiske udvalg, spiritusudvalget samt kriminalloven (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2, 175-198). På alle områderne er der tale om, at Landsrådets

politiske beslutninger følger direkte i kølvandet på USG's udgivelser af de videnskabelige rapporter om alkohol, uddannelse og lovgivning i starten af 1960erne.

I en gennemgang af USG's udgivelser ser man en opfølgning på Høegs oprindelige intentioner om at få "*begavede videnskabeligt uddannede*" grønlændere med i arbejdet. Der var deltagelse af: Marius Abelsen (1929-1972), Robert Petersen og særligt Guldborg Chemnitz (1919-2003), som blev medforfatter og eneforfatter på en række udgivelser om samfundsudviklingen og kvindernes position (Chemnitz 1964; Chemnitz og Goldschmidt 1964; Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder 1975).

I 1970erne nedlagdes USG trods ønsket om at fortsætte arbejdet med dels landsdækkende undersøgelser, dels undersøgelser med særligt fokus på Østgrønland. Årsagen var dels manglende forskningsmidler og dels en omlægning af forskningsstyrelsen for Grønland fra ministeriet til i første omgang Grønlandsrådet. På mandat fra Grønlandsrådet, som blev nedsat i 1964 (Sørensen 2009), oprettes et nyt udvalg med titlen *Rådgivende Udvalg for Samfundsforskning i Grønland* (RUSG). Agnete Weis Bentzon (1918-2013) og Robert Petersen deltog begge i det nye udvalg. Der skabes dermed nogle personsammenfald mellem de to udvalg, og det er fra Petersens beretninger over for Landsrådet, at vi har noget kendskab til den interne organisering. Det var RUSG, som igangsatte det, der kaldtes *Lokalsamfundsundersøgelsen i Grønland* eller bygdeundersøgelserne, som startede i 1974. Forskergruppen blev ledet af Hans Gullestrup. Gruppen var forskningsmæssigt tilknyttet Institut for Arbejdssociologi og Organisation ved Handelshøjskolen i København og bestod af lektor og lic.merc. Hans Gullestrup, mag.scient.soc. Margrethe Sørensen samt cand.merc. Henning Schwerdtfeger (Madsen 1976). Forskningsmidlerne blev bevilliget af Ministeriet for Grønland og Handelshøjskolen, hvorfra økonomien og sociologen Torben Agersnap (1922-2013) var tilknyttet om konsulent (Gullestrup, Sørensen, og Schwerdtfeger 1976b).

Der lå to perspektiver i lokalsamfundsstudierne. Det ene handlede om bygden som et socialt system (Gullestrup, Sørensen, og Schwerdtfeger 1976a: 19-30). Det andet handlede om rentabilitet og om, hvordan det var muligt økonomisk at opretholde bygderne (Gullestrup 1976). Forskergruppen fandt, at der var væsentlige udfordringer i bygderne, men at der kunne rettes op

på skævheden mellem by og bygd, da gruppen forstod problemstillingerne som samfundsskabte og dermed som nogle, der kunne løses med politisk vilje.

Socialforskningsinstituttet (SFI) udgav rapporten *Sociale Problemer i Grønland* (From 1975). Udgivelsen sagde det modsatte af bygdeundersøgelserne og konkluderede, at den bedste løsning for Grønland måtte være at lukke de bygder, som ikke fungerede. SFI's tidlige arbejde i Grønland er dog ikke nævnt i institutionens egen historiebeskrivelse, hvor det eneste fokus på Grønland er de sene børne- og familiestudier (Haahr og Karlsson 2009).

Meget lidt i forskningsaktiviteterne efter USG's nedlukning vidner om grønlandske videnspersoners involvering i arbejdet og analyserne. Vi kan ikke se noget om høringer, hverken før eller efter at forskningen er gennemført. Robert Petersen deltog i rådernes arbejde, men det forekommer, at han blev mere optaget af den vigtige forestående opgave omkring oprettelsen af det kommende universitet i Nuuk. Guldborg Chemnitz blev i 1965 formand for *Udvalget vedrørende grønlandske kvinders forhold* med udgivelser såsom *Kvinders Liv og Vilkår* samt *Kvinden og samfundsudviklingen* (Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder 1975).

1980erne bød ikke på megen socialforskning. Det lader til, at fokus lå på det administrative — på etableringen af hjemmestyret. I Hjemmestyreloven og kommissoriet er forskning ikke nævnt. I en senere rapport fra et udvalg under Forskningsministeriet begrundes det med, at: *"det ikke var forventet, at relativt små samfund på egen hånd kunne udvikle forskningsmiljøer med en tilstrækkelig kritisk masse"* (Forskningsministeriet 1999).²⁷

Den første egentlige lovgivning med relevans for socialforskning er Hjemmestyreloven af 1981, der oprettede Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet).²⁸ Her står der, at: *"Ilisimatusarfik (...) har til formål at drive forsknings- og undervisningsvirksomhed vedrørende den grønlandske kultur, herunder sprog, historie og samtidsforhold"* (Grønlands Hjemmestyre 1981).

27 Der angives i udgivelsen ikke kilde på denne bemærkning. Det fremstår derfor noget uheldigt som Forskningsministeriets udtalelse.

28 Jonathan Motzfeldt var forslagsstiller til et universitet i Grønland under en forårslandsrådsamling allerede i 1974, hvor også Robert Petersen var inviteret ind som gæst under landsrådsdebatten.

At gøre de enkelte forskningsudvalg ansvarlige for at skabe en grønlandsk socialvidenskabelig forskningstradition, ville være urimeligt. Men når opdragsgiveren var staten, så kunne man have fulgt USG's tidlige eksempler med at inddrage befolkningen i forskningsarbejdet. At dette ikke skete, blev en central anke i kritikken af de tidlige forskningsaktiviteter. Den manglende inddragelse skabte en forskningskultur, hvor det primært handlede om selve vidensproduktet og ikke om de vilkår, under hvilke produktionen foregik. Det hører stadig til sjældenhederne, at grønlændere er at finde som medforfattere eller hovedforfattere på samfundsvidenskabelige forskningsrapporter, der vel at mærke er finansieret af staten eller Selvstyret.

Det er tidligere beskrevet, hvordan der opstod to spor i den grønlandske socialforskning (Arnfred og Andersen 2014b). Det spor, der indtil nu har været beskrevet, var overvejende ikke-deltagerorienteret, også selvom den deltagerorienterede tilgang i 1960'erne og 1970'erne havde årtier på bagen. I 1990'erne begynder vi at se tiltag, hvor der er mere fokus på at inddrage befolkningen i sociale studier, der handler om dem.

Kritiske perspektiver på distanceret socialforskning²⁹

I det følgende fremhæves teoretiske dimensioner på socialforskning, som kan være orienteret mod at inddrage folk i Grønland i forskningsaktiviteter. I den sammenhæng er det nærliggende at gøre brug af den kritiske pædagogik. Disciplinen har sit ophav i Sydamerika, hvor oplevet kolonisering er indlejret i befolkningens bevidsthed. Den kritiske pædagogik er sidenhen hentet ind i forskning om og af oprindelige folk. Vi får her en teoretisk begrebskasse, der gør det muligt at tegne nogle meget dialektiske fronter op. Det er ikke altid diplomatisk kritik, men det er en tilgang, der tjener sit formål med tydelige eksemplificeringer.

Den socialvidenskabelige forskning i Grønland har været distanceret på særligt to områder. Først og fremmest har der været tale om tilrejsende forskere uden lokale bindinger eller forpligtigelser over for Grønland. På engelsk: *They had no stake in the future of the country*. For det andet havde Grønland

29 Min normative indstilling til socialforskning, der omtales i dette kapitel, og som jeg deler med den kritiske fløj i sociologien, er, at socialforskning skal være til gavn for hele samfundet og ikke kun en politisk eller administrativ elite (Bauman 1967).

i 1950'erne, 1960'erne og 1970'erne ikke en institution, som var klædt på til at tage medejerskab til forskningen, opbevare data eller gå i kritisk dialog omkring de forskningsresultater, som den tidlige socialforskning fremlagde. Den egentlige kritiske dialog om forskningen foregik i Danmark.

Når vidensproduktionen på den måde var distanceret og afkoblet fra den grønlandske befolkning, så skete der en afkobling i forhold til kultur og klasse. Forskerne var danske og var i kraft af deres profession også repræsentanter for en dansk intellektuel elite. De tekster, der blev produceret i disse forskningsforløb, var orienteret, som vi var inde på tidligere, mod at informere landets administration og den tidligere kolonimagt. Det er med andre ord en forskningsproduktion, som kun i et begrænset omfang taler imod, hvad opdragsgiverne har bedt om. I et kritisk pædagogisk perspektiv ville man tale om videnskabsproduktioner, der foregik distanceret og ude af kontakt med, hvad folkets behov var på området. Det vil sige en videnskabsproduktion, som overvejende informerede dominerende sociale og kulturelle grupper (Giroux og McLaren 1992).

Den kritiske pædagogik tager generelt afsæt i den humanistiske marxisme og første generation af kritisk teori (Frankfurterskolen). Centrale kritiske pædagogiske teoretikere som Paulo Freire, Henry Giroux, Peter McLaren og kritiske teoretikere, der samtidig er repræsentanter for oprindelige folk, som Sandy Grande, Michael Yellowbird og Linda Tuhiwai Smith har som fællesnævner fokus på vigtigheden af, at folk bliver hørt, får ejerskab og indflydelse på den forskning, der handler om dem og deres samfund. Tuhiwai Smith taler direkte om koloniserende forskning, som tager viden fra oprindelige folk og omsætter denne viden til eurocentriske termer uden brug af traditionel viden (Smith 2012). En mangel på opmærksomhed over for, hvad almindelige grønlandere uden for forskningssfæren og den politiske sfære mener om forskning, risikerer at skabe det, Henry Giroux kalder en struktureret tavshed. Giroux har beskrevet fænomenet i forbindelse med, at der i folkeskoler, hvor der overvejende går elever med baggrund i et samfund med en postkolonial historie, synes at være et begrænset fokus på træning i et kritisk ordforråd, som er essentielt for at kunne afdække undertrykkende tendenser, der legitimeres af eksisterende magtforhold (Haun 2004). Kritik skal læres, og en væsentlig kilde til dette er deltagelse i forskningsaktiviteter, som netop tillader rum til refleksion over perspektiverne i den

viden, der produceres. Sociologen C. Wright Mills taler om den sociologiske fantasi, hvor perspektiveringer indlæres og dermed også evnen til at se den store fortælling i den lille (Mills 2002).

I en grønlandsk sammenhæng handler det om vigtigheden af, at undervisningsstillinger besættes af aktive forskere med forankring i det grønlandske samfund, der ikke reproducerer eurocentrisk viden, som er distanceret fra den kontekst, der undersøges. En kritisk kundskab hos befolkningen i Grønland er væsentlig, for at denne kan gå i dialog med den stadigvæk ganske omfattende produktion af, hvad Mills har kaldt abstrakt empiricisme, dvs. forskning, der på designniveauet tilstræber objektivitet via distance. Eller, som det hedder i et af USG's arbejder, hvor Goldschmidt har følgende udtalelse om, at de tilrejsende forskere tilegnede sig en omfattende viden, som de uden at være handlingsanvisende efterfølgende fremlagde til efterretning for opdragsgiverne:

Vores opgave har kun været at give os til at sætte os ind i problemerne heroppe [i Grønland] og lægge vores resultater frem for landsrådet, folketing og G60 simpelthen til efterretning, så bliver det politikernes sag, om de vil bygge på vore oplysninger og er enige i vore betragtninger. (Ministeriet for Grønland 1966 nr. 2b, 188)

Man lærer forskningsetik på socialvidenskabelige uddannelser. Et grundlæggende element er, at der skal skabes pålidelighed omkring forskningen for at undgå, at den kan være påvirket af f.eks. politiske intentioner. I en grønlandsk sammenhæng opstår der en brydning her, for hvad var forudsætningerne på Goldschmidts tid for at være kritisk i forhold til USG's produktion, og hvilke forudsætninger har en travl politiker i dagens Grønland for at nå at gennemlæse og forholde sig kritisk til en lang rapport om f.eks. hjemløshed?

Vidensproduktion udført alene af udefrakommende har Tuhiwai Smith har kaldt forskning med "Imperial Eyes", "White Research" og "Outsider Research" (Smith 2012:2). Sandy Grande har suppleret ved at tale om "White Washing" (Grande 2004). Brugen af traditionel eller lokal viden er ganske fraværende i en sådan forskningstilgang, og man kommer i tvivl om, hvad forskningens egentlig formål er. Uanset om det er bilproduktion i Detroit, eller om det er unges oplevelser af selvmord i Diskobugten, som forskningen beskæftiger

sig med, så er formen og udtrykket næsten ens. I processen fraskæres den oplevede erfaring, og man kan som læser få den tanke, at data bare er trukket i en database eller "samlet op fra jorden". Eksempelvis kan det nævnes, at forskere er rejst til Ilulissat og har fået byens unge til endnu en gang at udtale sig om selvmord, så dette kan skrives ind i små rubrikker i et survey-skema. Efter endt datahøst er forskeren rejst fra Grønland og har meriteret sit forsknings-cv med nye peer-reviewede publikationer. Det er ikke kun viden, der på denne måde tages fra et område, det er også stemmerne. De unge fratages mulighederne for at gå i clinch med de forskningsresultater, deres udtalelser er blevet anvendt til at skabe. De får ingen chance for at diskutere og forstå emnet mere indgående. I denne aktivitet skabes der tavshed. Her kan drages en parallel til Knud Rasmussen og Majuaq i prologen.

Den store inspirator for kritisk pædagogik er brasilianeren Paulo Freire. Et gennemgående kritisk koncept hos Freire er pointeringen af, at et lands folk skal have en grundlæggende kapacitet til at indgå i en demokratisk lige-stillet dialog med landets politiske og administrative system. En mulighed for, at dette kan realiseres, kan være en facilitering af en kritisk bevidsthed af den ovennævnte slags. Freire kalder dette "conscientization", bevidstgørelse (Freire 2005). Grande understreger vigtigheden af en kritisk bevidsthed til at modstå det, som hun kalder "White Streaming" i forskning (Grande 2008).

Reaktioner fra Grønland

Der er ikke skrevet megen grønlandsk kritisk litteratur om socialforskningen. Kritikken eksisterer dog, og i det følgende præsenteres eksempler på, hvad folk fra Grønland havde af holdninger til denne forskning fra 1950-1980. Efter Hjemmestyrets indførelse i 1979 har også forskellige landsstyremedlemmer udtalt sig om forskningen. Der er ofte tale om landsstyremedlemmer, som har haft forskning som en del af deres ressortområde. Tidligere har forskningen været omtalt som noget, der har været rekvireret af administrationen, hvilket er sket med en ministers godkendelse, og ministre er ofte tilbageholdende med selvkritik. Det hører til sjældenhederne at støde på landsstyremedlemscitater, som kritiserer en forskningsaktivitet.

I referaterne fra landsrådsforhandlingerne i 1950erne og 1960erne står der som regel alene rosende ord om forskerne og deres aktiviteter i Grønland.

Under et symposium om *Om forskningsbehov og forskningsmuligheder i Grønland* i 1969 havde man planlagt oplæg fra mandlige danske forskere om deres forskning i Grønland. Guldborg Chemnitz var inviteret, men holdt ikke noget oplæg. Der var afsat tid til respons. Blandt de 50 deltagere i symposiet deltog: Stephen Heilmann, Guldborg Chemnitz, Ingmar Egede (1931-2003), Aqqaqaluk Kleeman, Robert Petersen, Jens Rosing (1925-2008) og Moses Olsen (1938-2008) (Dahl og Olsen f. 1975:81).

Under afholdelsen af symposiet kan følgende bemærkninger fremhæves fra grønlandere angående forskning i Grønland:

Ingmar Egede udtalte:

at det var vigtigt, at forskningsresultater meddeles den lokale befolkning, og at forskning udføres på befolkningens betingelser, ligesom den bør inddrages i forskningsprocesser, herunder formulering af problemer, hypoteser og metoder. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:57)

Robert Petersen ønskede:

at alt råmateriale (data), der ikke var udnyttet, blev gjort alment tilgængeligt. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:43)

Stephen Heilmann udtalte:

at han bemærkede, at forskningen skulle give grundlaget for målsætningen i Grønland. Man må lægge vægt på nytteværdien af samfundsforskningen. Befolkningen er positivt indstillet over for videnskabelige arbejder, men har på sin side et behov for forståelse. Der var f.eks. ikke kommet publikationer fra skoleundersøgelsen 1958-63, som efter skoledirektionens udsagn rummede vellykkede forsøg, ej heller forklaring på, hvorfor man anså dem for vellykkede; men man lavede en ny lov på trods af modstand fra skolefolk. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:53)

Guldborg Chemnitz udtalte:

at hun anbefalede meget indtrængende, at befolkningen involveres i det administrative arbejde. Den nye samfundsstruktur medfører mange nye institutioner, og selvom de voksne grønlandere ikke er uddannet til administration har de øvrige nødvendige egenskaber. (...) For tiden

bliver alt etableret efter dansk mønster, og man savner tilstrækkeligt lokalkendskab til den rette gennemførelse; blot noget mere grønlandspræg ville lette samarbejdet. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:58)

Mosen Olsen udtalte:

at man gennem forskning fandt ud af, hvordan det grønlandske samfund var i dag. Grønlænderne selv ved ikke, hvad der er behov for, og hvilke forudsætninger man må gå ud fra. Desuden må man vide, om de opstillede præmisser vil føre til målet: Grønlændernes overtagelse af samfundet. Han pegede på forholdet mellem grønlændernes formelle mulighed for at øve indflydelse på planlægning og realisation. (Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd 1969:54)

Det handlede om at skabe kendskab til den forskning, der foregik i Grønland, om at forskning skulle styrke grønlændernes vej til selvstændighed. Forskningen skulle have en nytteværdi, og så skulle den grønlandske befolkning inddrages i forskningsarbejdet.

I en udgivelse af Dansk Sociologforening fra 1975, som byggede på et tredagesseminar med deltagelse af blandt andre: Finn Lyng (1933-2014), Pujo (Carl Christian Olsen) og Henriette Rasmussen (1950-2017), blev der formuleret følgende kritikpunkter:

1. Oversatte spørgsmål fra dansk til grønlandsk gør besvarelsen vanskelig
2. Forskere uden kendskab til Grønland tager utilstrækkeligt hensyn til de udsurgte, hvilket kan skabe krænkende situationer
3. Informationsmangel omkring undersøgelsens formål
4. Udvælgelsen af tolke skal også handle om tolkens sociale kompetencer
5. Overrend³⁰ gør at folk bliver trætte af længerevarende interview-situationer
6. Manglende information om resultaterne
7. Manglende medinddragelse (Dahl og Olsen f. 1975:1968)

30 I dag kaldes dette også research fatigue. Overrend går som begreb igen i 1970ernes forskningslitteratur.

Det er bemærkelsesværdigt, at seminarerne om forskning i Grønland blev afholdt i Danmark. Det forhindrer den almene befolkning i at deltage, og man ser alene udtalelser fra en uddannet grønlandsk elite, der enten ved et tilfælde befandt sig i Danmark eller var særligt inviteret.

En af de mere markante grønlandske kritikere var Robert Petersen. I et af de første egentlige akademiske grønlandske værker om refleksioner over opdragelse: *Det Ændrede Samfund og Børnenes Situation*, omtaler Petersen et tidligere studie, som sociologen Kirsten Glarborg (1932-2012) gennemførte i Ilulissat i 1967 (Glarborg og From 1968). Studiet fokuserede på, hvorledes børn blev opdraget til fremtidens samfund. En fremtid, som for deres forældre rummede mange ukendte elementer på grund af de forandringer, som den politisk planlagte modernisering medførte. For grønlandske læsere af studiet kan det være markant, hvorledes Glarborg, en sociolog, mislykkes med at "go native" og indtage et indefra-skuende perspektiv på opdragelse. I Glarborgs studie ses tydeligt den danske opdrager, der vil placere det danske i det grønlandske, hvilket fremstår tydeligt i studiets indledning, der er skrevet af tidligere formand for USG Franz From:

Grønland er en del af Danmark. Det er vort udgangspunkt, når vi interesserer os for grønlandske forhold. En beretning om børn på Grønland er en beretning om børn i en del af det danske rige — om danske børn. (Glarborg og From 1968:9)

Der blødes efterfølgende lidt op på denne udmelding, men dette er ikke desto mindre første linje i teksten. Der følger flere af disse betragtninger, som f.eks. denne fra Glarborgs feltarbejde:

Tolken og jeg sidder i stuen og taler med moderen, børnene er sendt ud for ikke at forstyrre. På mærkelig vis er de inde hos os igen, ser på os, holder os i hånden, kravler under og over os, søger at sikre sig moderens opmærksomhed, eventuelt ved et lille bid i armen. (Glarborg og From 1968:16)

Her er tale om et akademisk arbejde, udført af en udsendt forsker med tilknytning til USG (Franz From skrev indledningen). Metodisk er der tale om, at man kan anlægge flere vinkler på forståelsen. Man kan gå åbent til arbejdet og bestræbe sig på at opnå forståelse, eller man kan forblive inden for egen

kulturopfattelse, hvor alt, man beskuer, først og fremmest er anderledes og eksotisk. Når man ikke er indforstået, eller med et ældre antropologisk begreb "native", og forstår kulturen flydende, så må empiriske indtryk først igennem et genkendeligt komparativt filter, som i dette tilfælde er skandinavisk opdragelseskultur. Robert Petersen havde denne bemærkning til Glarborgs studie:

Sådanne iagttagelser siger faktisk meget lidt om, hvordan børns udvikling foregår, men indeholder dog ofte en forbavselse over, at de meget frit opdragne børn ofte bliver til hjælpsomme voksne, der forsørger deres forældre, og på mange måder frivilligt hjælper bopladsfæller med forskellige arbejdsopgaver, der kræver en større indsats, end et hushold kan klare alene. Sådanne overraskelser kunne måske undgås, hvis man ikke i den grad nøjedes med at omtale forældrenes forhold til de små børn, men også omtalte familielivet og dets krav til de større børn. (Petersen 1980)

Dr. Petersen. Her fotograferet af Jette Bang i 1961. Copyright Jette Bang / Arktisk Institut.

I de følgende årtier er der ligeledes bemærkninger fra de grønlandske naalakkersuisut (ministre), som havde forskning som et ressortområde. Først tidligere Landsstyremedlem for Kultur, Kirke og Undervisning, Stephen Heilmann:

Der har været for mange forskere, der har forsket i nogenlunde det samme, med de samme mennesker som undersøgelsesobjekter. Vi er jo kun 50.000 heroppe, og måske er det ikke helt det samme, vi er blevet spurgt om, men vi er blevet spurgt om det ene og det andet, og vi har næsten aldrig fået at vide, hvad det er brugt til. (Sachs 1986:4)

Stephen Heilmann — her som leder af demonstrationen mod opførelse af en foreslået parlamentsbygning på Aqqaluks Plads i Nuuk. Foto: Leiff Josefsen.

Heilmanns bemærkning er sammenfaldende med det tidligere Landsstyremedlem for Forskning Henriette Rasmussen, som med henvisning til forskningen i 1970'erne skriver, at selv om Landsrådet var positivt over for at modtage forskningsrapporter, så savnede man blandt andet en bedre formidling af forskningsrapporternes indhold, og at der var bedre koordinering af forskningsindsatsen (Rasmussen 2006).

Forskningstilgange med et deltagerorienteret perspektiv – to eksempler

Med afsnittets overskrift vender vi igen tilbage til deltagelse som begreb og som metodisk tilgang. Perspektiver om deltagelse kan anvendes internt mellem forskningssamfund og det lokalsamfund, som studeres. I forskningsmiljøet er der en risiko for, som vi har set med tidligere socialforskning i Grønland, at der opstår en forskningskultur, hvor man griber til velkendte og hjemmевante teknikker, når aspekter af et samfund skal studeres. Man samler nogle spørgsmål i en survey. Det kan handle om hjemløshed, om hvor velhavende familier er, om børn vurderer, at de går sultne i seng, eller om man som ung kender nogen, der har begået selvmord. Alt sammen proppet ind i 20-30 spørgsmål, der er eftertjekket af en følgegruppe og verificeret i adspredte fokusgrupper. Målet er tilstræbt objektivitet og generaliserbarhed. Det handler i mindre grad om, at befolkningen rent faktisk ønsker svar på disse spørgsmål. Når graden af deltagelse, set i et Elden og Taylor-perspektiv, er lav, så øges risikoen for, at distancen mellem forsker og samfund stiger, samtidig med at vi risikerer tilfælde af research fatigue (overrend), som det f.eks. forlyder er tilfældet i Tasiilaq.

I det følgende omtales to eksempler på, hvorledes der kan igangsættes forskning, som er inddragende og aktuel, og hvor der kom konkrete positive samfundsforandringer ud af forløbet. Det første eksempel er Grønlands hidtil største communitymobiliseringsprojekt Paamiut Asasara, og det andet er et deltagerorienteret projekt om organisering af landets socialrådgivere.

Paamiut Asasara startede i 2008 som et 5-årigt projekt. Udgangspunktet for projektet var en revitalisering af Paamiut by. Paamiut har siden 2009 været en del af storkommunen Sermersooq, hvor hovedstaden Nuuk ligger. Paamiut havde i 2016 1.430 indbyggere. Byen kæmpede med en nedgang i erhverv, med ungdomskriminalitet, vold i hjemmene og et generelt lavt niveau af sammenhængskraft i byen som lokalsamfund (Berliner og Larsen 2010).

Projektets forskningskoordinator var professor i psykologi Peter Berliner. En af opgaverne bestod i at afholde folkemøder i byen, samtidig med at der blev nedsat et lokalt forskningsråd bestående af paamiormiut (borgere i Paamiut) frem for eksperter udefra. Forskningsrådet blev tovholder på,

hvad man gerne ville have udforsket i byen. Forskningen blev udført af forskere i nært samarbejde med lokalbefolkningen. Det kom blandt andet til udtryk ved, at man på publikationerne ikke kun ser forskeren repræsenteret. Med et stort medforfatterskab opstår der deling, inddragelse og medejerskab af viden (Berliner m.fl. 2009). Af konkrete forandringer i projektet kan nævnes, at antallet af anmeldelser af vold i hjemmet faldt. Der blev skabt forskellige fællesskaber såsom mødregrupper og meningsgivende ungdomsaktiviteter. Borgere i Paamiut giver i videoer fra et lignende communityforskningsprojekt mellem Montana University og Ilisimatusarfik kaldet Inuulluataarneq udtryk for, hvor betydningsfuldt det er at blive inddraget i forskning, der handler om dem selv (Inuulluataarneq 2012).

Det er deltagerne, der er i centrum. Her ved et fællesmøde i forbindelse med Paamiut Asasara. Foto: Jørgen Chemnitz.

Det andet eksempel er et forskningsprojekt, jeg selv har været leder på. I forbindelse med min ph.d.-afhandling blev det tydeligt, at de grønlandske socialrådgivere ikke havde en reel fagforening. Det var en situation, som påvirkede socialrådgivernes forståelse af sig selv som tilhørende en profession. Marx skriver i *Den Tyske Ideologi* fra 1845 om klassetilhørsforholdet (klassebevidstheden) og vigtigheden af, at hvis man skal kunne forandre på sin situation, skal ens tilhørsforhold være erkendt (Marx og Engels 2015).

Dette perspektiv blev introduceret i samarbejdet med socialrådgiverne, hvor vi talte om deres professionsbevidsthed. En ikkeeksisterende fagforening betød mangel på et overordnet kommunikations- og forhandlingsorgan, som blandt andet kunne sætte fokus på nationens sociale tilstand ud fra et kritisk og apolitisk perspektiv. En central del af forskningsprojektet blev derfor at etablere et forskningssamarbejde med socialrådgiverne. Det hentede stor inspiration fra latinamerikansk empowerment og deltagerorienteret aktionsforskning, som tilstræber en medinddragelse af lokalsamfundene i en positiv communityforandring. Det blev til grønlandsk socialforskning med et dynamisk design.

Aktionsforskningen strækker sig tilbage til tiden omkring Anden Verdenskrig med navne som den amerikanske psykolog Kurt Lewin (1890-1947) og den amerikanske antropolog Sol Tax (1907-1995), men i Grønland er der tale om en rimelig ny tilgang. Som indledning til mit samarbejde med socialrådgiverne stillede jeg spørgsmålet: *"Er der noget, I kan bruge mig til?"* Socialrådgivernes individuelle arbejdsforhold i det kommunale regi var stærkt kritisable, men uden en instans eller et organ til at reagere eller kommunikere igennem kunne den enkelte socialrådgiver nemt stå med en følelse af magtesløshed over for systemet og arbejdsgiverne (Arnfjord og Hounsgaard 2015).

Forskningssamarbejdet foregik på møder, hvor vi delte ideer, og hvor jeg til tider fungerede som faglig sekretær for den lille forening af socialrådgivere. Der blev formuleret retningslinjer og værdisæt, som på sin vis samlede medlemmerne og satte dem i stand til at kommunikere præcise budskaber i medierne. Resultatet i tiden derefter blev en produktion af værdisæt, foreningsgrundlag, medieopmærksomhed og en stigning i medlemstallet.³¹ På nuværende tidspunkt har foreningen med hjælp fra en jurist fået formuleret et udkast til en overenskomst, som var til forhandling i 2018.

Eksemplerne viser, at distance er et valg, der kan træffes i forskningsdesignstadiet. Når forskerne kommer fra en dansk forskningsinstitution og gennemfører forskning i Grønland, risikerer man ikke alene at forstærke distancen mellem forsker, lokalbefolkning og genstandsfelt, men man risikerer også, at grønlanderne står tilbage med en oplevelse af, at nu kom der igen folk

31 Arnfjord og Andersen 2014.

udefra, som udsurgte og undersøgte, men ikke fortalte, hvad de fandt frem til, og hvordan dette kunne være til gavn for befolkningen fremover.

Når distance er et spørgsmål om valg, kan den også fravælges, og forskerne kan i stigende grad begynde at spørge lokalbefolkningen: Hvilke spørgsmål ønsker I svar på?

Afrunding

Så hvor var grønlænderne henne i de socialvidenskabelige forskningsprojekter, som lagde fundamentet til at diskutere, hvorvidt bygder skulle lukkes, hvordan arbejdet skulle struktureres, og hvorledes samfundets sociale system skulle udvikles?

Grønlænderne var til stede i processen. De sad i Landsrådet, de var forskningsassistenter, de sejlede forskerne rundt til bygderne, de besvarede spørgsmål om sig selv, og de var på den måde deltagende i processen. Det er i denne sammenhæng væsentligt at bryde deltagerbegrebet op og tale om, i hvilken kapacitet grønlænderne deltog i dette arbejde. Grundlæggende kan det konstateres, at det med enkelte undtagelser var en grønlandsk elite, som godkendte forskningsarbejder udført af danske forskere, som i sagens natur også befandt sig i en intellektuel elite. Men blev der gjort en reel indsats for at inddrage og kvalificere grønlænderne til at indgå forskningsarbejdet? Ja, i enkelte tidlige tilfælde med blandt andet Guldborg Chemnitz og Robert Petersen. Det blev dog efterfølgende ved de gode intentioner, og det lader ikke til, at der i årtierne efter gøres en aktiv indsats for at uddanne grønlandske socialforskere.

Der var flere grønlændere, der kunne have deltaget. Hvor var de? Det kan konstateres, at man i den tidlige socialforskning havde intentioner om at inddrage og samarbejde med grønlændere på et forskningsniveau, hvilket i et vist omfang lykkedes i USG-tiden, men ophørte i de efterfølgende årtier. Proceduren med disinvolvering har ikke ændret sig nævneværdigt i dag, når vi ser på rekvireret socialforskning.

Der er sket et omfattende grønlandsk videnstab i det forskningsarbejde, der har fundet sted gennem tiden. Det kan alene konstateres ved, at vi på trods af årtiers socialforskning ikke har bosiddende grønlandske professorer,

hvilket er stærkt problematisk. Socialforskning er en offentligt finansieret virksomhed. Det er arbejde, som vil kunne sendes i licitation, og med en lærlingelignende kontrakt om, at hvis man ønsker at gennemføre forskningsarbejde af en omfattende karakter, så skal der skabes kandidat- eller ph.d-stipendier som en del af denne aktivitet, og stipendierne skal lægges ved Ilisimatusarfik. Dette kan modvirke videnskoloniserende tendenser. Licitationer skulle indeholde forpligtigelser til at komme med anbefalinger og indgå i offentlig dialog omkring socialforskningens formål og anvendelse.

Der findes intet grønlandsk socialvidenskabeligt etisk råd, som kan udarbejde retningslinjer for, hvordan udefrakommende forskere bør interagere i små lokalsamfund, for hvordan og hvor forskningen anmeldes, og for hvem der ejer de data, der indsamles i Grønland. Er det lokalsamfundets data, som de kan arbejde videre med og blive klogere af, eller tilhører data forskeren og forskningsinstitutioner i Danmark? Disse forskningsetiske samfundsopgaver lå ikke i det gamle og generelle forskningsråd Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland (KVUG), og de ligger heller ikke i den nuværende "erstatning for" KVUG, Grønlands Forskningsråd, som er et generelt forskningsråd uden en nuværende grønlandsk socialvidenskabelig forskningsrepræsentant (Arneborg og Secher 2005; Namminersorlutik Oqartussat 2017).³²

Ilisimatusarfik kunne fungere som et samlingspunkt for forskningsetiske råd i Grønland, der ikke alene skulle bestå af forskere, men også af menige repræsentanter for de lokalsamfund i Grønland, som forskerne ønsker at forske i. De forskningsetiske råds myndighed skal også gælde i de mange tilfælde, hvor Selvstyret igangsætter undersøgelser ved, at et departement tager kontakt til en dansk forskningsinstitution, som dernæst gennemfører endnu en vidensekspedition i Grønland med det formål instrumentelt at understøtte administrative og politiske beslutninger.

Den italienske socialistiske teoretiker Antonio Gramsci (1891-1937) taler om traditionelle og organiske intellektuelle (Gramsci 1992). Den traditionelle intellektuelle er eksemplificeret ved akademikerens sprogbrug og arbejdet

32 De to seneste repræsentanter for samfundsvidenskab, som sidder i det grønlandske forskningsråd var henholdsvis en gymnasielærer og en zoolog, der er professor i arktisk miljøhistorie.

med at skabe viden. Den traditionelle intellektuelle har som modpart den organisk intellektuelle, som kan være repræsenteret ved borgeren med den store lokale viden, kerneinformanten. Det er et samfunds opgave at sikre plads til den organisk intellektuelle.

I den grønlandske socialvidenskabelige forskningshistorie blev videnskaben og dens metoder til redskaber for landets administratorer. Både i kolonitiden og i G50- og G60-perioden og senere også i tiden med hjemmestyre og selvstyre.

Videnskab kan godt være et styringsværktøj i en teknokratisk forstand, men hvis videnskaben alene fremstår som dette, så mister folket, videnskabens reelle aftagere, en direkte adgang til skabelse af viden og en direkte adgang til selv at være rekvirenter på vidensopgaver. Det skaber afstand mellem forskere, som i dette kapitels sammenhæng ofte er danske forskere, og den almene befolkning i Grønland.

Det bringer os tilbage til et af de centrale temaer i denne antologi — grønlandernes syn på danskerne. Danskeren har i dette kapitel overvejende rollen som den udefrakommende socialforsker. I mange tilfælde er det tilmed rollen som ekspert i en befolkning, hvor der stadig ikke var mange indbyggere med længere videregående uddannelser.

I et grønlandsk politik- og administrationsperspektiv lader det til, at grønlandernes syn på danskeren er inviterende, da stadig flere eksperter ansættes og anvendes på konsulentniveau af især af centraladministrationen og forskningsinstitutionerne: ARTEK (Center for Arktisk Teknologi), Pinngortitaleriffik (Naturinstitutet) og Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet).

Vender vi blikket mod debatten på de landsdækkende onlinemediers kommentarfora, så er det ikke udsædvanligt, at man efter artikler, hvor en forsker eller en ekspert er citeret for en udtalelse, finder utallige kritiske bemærkninger, der vidner om research fatigue, overrend og en generel irritation mod danskperspektiveret forskning.

Ud af 15-20 artikler om samfundsvidenskabelig forskning inden for de sidste 2 år er her valgt tre karakteristiske kommentarer, der gengives verbatim:

*Godt nok er jeg ikke forsker, men det er meget relevant for mig, da jeg er ved at være småtræt af alverdens forsker, især fra dk, som har sagt om det ene og det andet her i Grønland. Om det virkelig holder, hvad deres vise ord holder (...).*³³

*Hvis man skal snakke om noget der er skammeligt må det være alle disse selvbestaltede eksperter, herunder også den ærede professor.*³⁴

*Slut med at rigets kloge eksperter og professorer evig altid prøver at irrettesætte vores politikker med danske omformulerede regler og love.*³⁵

Ovenstående udvalg er ikke repræsentativt, og enkelte kommentarer er også positive, men at dømme ud fra stemningen på onlinemedierne kan der spores nogen træthed i den grønlandske befolkning over danske ekspertudtalelser.

Afslutningsvist kan man ikke ændre på, at man i den socialvidenskabelige forskning ikke har taget et ansvar og uddannet tilstrækkeligt mange grønlandere til at overtage forskningsopgaverne i eget land. Dette kunne have øget mængden af lokale perspektiver i forskningen. Vi bør fremadrettet facilitere, at der kommer flere socialvidenskabelige forskere, som bor i og er fra Grønland. Landet vil altid have brug for eksperter udefra, men de skal mødes med en hjemlig kompetence og indgå i konstruktive kapacitetsopbyggende samarbejder.

33 Kilde:<http://knr.gl/da/nyheder/sv%C3%A6rt-se-borgernes-interesse-i-retssag-mod-forsker>.

34 Kilde: <http://sermitsiaq.ag/professor-staevning-ingen-kommentarer>.

35 Kilde: <http://knr.gl/da/nyheder/professor-kalder-fyringen-af-henrik-leth-%E2%80%98ulovlig%E2%80%99>.

5. Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland

med John Andersen

Den bedste måde at forstå samfundet på er ved at forandre det!
(Lewin, 1946)

Der har været for mange forskere der har forsket i nogenlunde det samme. Vi får næsten aldrig fået at vide, hvad det er blevet brugt til.
(Stephen Heilmann tidl. Landsstyremedlem i Sachs 1986:4)

Det meste af socialforskningen i Grønland har gennem årtier været beskrivende kvantitativ "elendighedsforskning", som har dokumenteret sociale problemer. Der har imidlertid manglet sociologisk og forandringsorienteret viden om vilkår for indsatser og praksis for det sociale arbejde. Aktionsforskningstraditionen er et af budene på, hvordan man kobler forskning til empowerment af forandringsagenter i praksisfeltet.

Denne artikel handler om empowerment og aktionsforskning med socialarbejdere i Grønland og er baseret på et nyligt afsluttet aktionsforskningsprojekt (Arnfjord 2014).³⁶ Målet var at opbygge viden som understøttede en professionel og organisatorisk kapacitetsopbygning i det socialpolitiske felt. I forskningen blev en tidligere historisk tradition for deltagerorienteret forskning i Grønland re-aktualiseret. Det blev påvist at aktionsforskning, som metode, kunne bidrage til at skabe forandringer og resultater for socialarbejdere gennem et succesfuldt forskningssamarbejde.

Artiklen indledes med en sammenfatning af de sociale udfordringer samt de institutionelle og organisatoriske vilkår for det sociale arbejde. Dernæst introduceres og positioneres aktionsforsknings- og empowermenttraditionen og tilgangen i projektet. Dette efterfølges af et kort review af tidligere aktionsforskning i Grønland, hvorefter der præsenteres metoder, processer

36 Aktionsforskningsprojektet har dannet baggrund ph.d.-afhandlingen med titlen: "Deltagende Aktionsforskning Med Socialrådgivere — Empowerment Af Grønlands Oversete Velfærdsprofession". Afhandlingen bliver forsvaret ved Ilisimatusarfik — University of Greenland i juni 2014.

og resultater i aktionsforskningsprojektet. Artiklen afsluttes med en opsamling af projektets konklusioner som resulterede i konkrete afkast der medvirkede til at transformere, socialrådgiverprofessionens muligheder for at øge dens egen faglige organisering og mulighed for at indgå i den grønlandske socialpolitiske debat.

De sociale udfordringer og vilkår for det sociale arbejde

I Socialrådgiverprofessionens arbejdsfelt, velfærdsområdet, har der i mange år været et skærpet fokus på udsatte børn, unge og familier. Det har resulteret i forskning om unge (Banerjee 2007), børnefattigdom (Schnohr m.fl. 2007), børn i udsatte familier (Kristensen m.fl. 2008) og skolebørn (Arnfjord og Niclasen 2011; Niclasen og Bjerregaard 2011). I den seneste rapport fra Velfærdskommissionen (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b) sammenfattes velfærdssituationen med formuleringen: *"En stor del af befolkningen har det godt, men en betydelig andel har det vanskeligt"* (Kristensen m.fl. 2008; Pedersen og Bjerregaard 2012; Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b).

Ovennævnte undersøgelser har overvejende fokuseret på velfærd og sundhed på befolkningsniveau, hvilket der historisk set har været tradition for også før indførelsen af hjemmestyret i 1979. Forskningen fokuserede til at starte med på alkoholforbrug, arbejdsmoral, uddannelsessituationen, samarbejdet mellem danskere og grønlandere som blev samlet i en overordnet befolkningsundersøgelse, hvis anbefaling af en befolkningskoncentration i Vestgrønland har været et fast tema i efterfølgende forskning (Udvalget For Samfundsforskning I Grønland 1963). Der blev efterfølgende lavet flere lokalsamfundstudier i de grønlandske bygder, der havde til hensigt at vurdere bygdernes bæredygtighed målt på velfærd, erhvervs og uddannelsesmuligheder. En del af undersøgelseernes konklusioner såede tvivl om bygdernes mulighed for at overleve som små samfund i forhold til de urbaniserede tendenser i de større havne-, uddannelses- og hospitalsbyer (Gullestrup m.fl. 1976a). Før hjemmestyrets indførelse konkluderede en SFI-undersøgelse, at et stort mindretal mistrives med temaer såsom: skulkeri, alkoholmisbrug, børnemishandling og en *"ufornuftig indstilling til arbejdslivet"* (From 1975).

Disse monitoreringer er i dag "overtaget" af folkesundhedsvidenskaben og til dels SFI, som forsætter arbejdet med at måle på sundhed og velfærd.

Med hjemmestyreløven afgav Danmark autonomi, så det grønlandske folk blandt andet overtog ansvaret for socialpolitikken. På trods af en lang tradition for at have uddannede socialarbejdere, har der dog været meget få undersøgelser af det socialfaglige arbejdsområde. En undersøgelse fra 2002 dokumenterede et behov for et generelt uddannelsesløft, en bedre personale-normering, som er afstemt til arbejdsbyrden, bedre lønforhold, forebyggelse af stress og vold samt en ledelsesmæssig opkvalificering (Arbejdsgruppen om undersøgelse af arbejdsforholdene i den sociale sektor 2002). I 2014 udgav Grønlands børnetalsmand en redegørelse over det sociale arbejde på børneområdet, hvor der blev udtrykt bekymring over manglende overblik, faglig kapacitet og ressourcer i forhold til behovet. Børnetalsmanden anbefalede et fokus på: Kompetenceløft, udarbejdelse af vejledninger til sagsbehandlerne og at dialogen mellem socialrådgiverprofessionen og det politiske niveau skulle styrkes (Børnerettighedsinstitutionen MIO 2014). Behovet for et skærpet blik på socialrådgiverprofessionens handlemuligheder skal ses i lyset af, at der stadig forekommer en række betydelige velfærdsmæssige udfordringer:

- 7 % af børnene er anbragt uden for hjemmet
- Fødselstallet og aborttallet er cirka ens (i 2010 blev der født 869 levende børn og foretaget 858 aborter)
- Ifølge WHO er selvmordsraten blandt de højest i verden
- Vold målt pr. 10.000 indbygger gør Grønland (i 2009, 128) til et mere voldedigt land end f.eks. USA (43), Frankrig (53) og Tyrkiet (29) (Clarke 2013)

Den ovenfor nævnte overvejende kvantitative forskning har gennem årtier leveret et beskrivende overblik over omfanget af sociale problemer, men har kun sporadisk bidraget til at afdække årsagen til problemerne herunder fokus på rammerne for den sociale indsats. Der blev derfor foretaget et strategisk valg i aktionsforskningsprojektet om at fokusere på den socialfaglige professions arbejdsvilkår på baggrund af at "elendigheds"-forskningen tydeligt dokumenterede, at de sociale problemer stort set var uforandrede set over en årrække. Den manglende forandring har skabt en "research fatigue" overfor "mere af det samme" "elendigheds"-forskning. Tendens har medført

reaktioner helt oppe på landsstyremedlemsniveau. Daværende Landstyre-
medlem for Kultur, Kirke og Undervisning Stephen Heilmann udtaler i 1986
f.eks.:

*Der har været for mange forskere der har forsket i nogenlunde det
samme, med de samme mennesker som undersøgelsesobjekter. Vi er
jo kun 50.000 heroppe, og måske er det ikke helt det samme som vi
er blevet spurgt om, men vi er blevet spurgt om det ene og det andet,
og vi næsten aldrig fået at vide, hvad det er blevet brugt til. (Sachs
1986:4)*

Tidligere forskningsrådgiver ved hjemmestyret, sociologen Mogens Holm
argumenterede da også for at forskningen skulle ændres fra at være "objek-
tiverende" til at blive deltagende så der kunne træffes politiske beslutninger
på et mere kvalificeret grundlag. Den "objektiverende" forskning tilgang var
initieret af kolonimagten med et stort karriereudbytte for de danske forskere
der fik adgang til Grønland. Holm skriver f.eks. om naturvidenskaben: "*Dan-
mark har haft en fordel af adgangen til Grønland og har opnået den højeste
anerkendelse af dansk forskning [med dette antager vi at Holm henviser til
publicering i højtrangerede tidsskrifter] kun overgået af Niels Bohrs atom-
fysik*" (Holm 2000). Det vil være nærliggende med lignende nutidige analo-
gier til dele af den danske politologiske-, antropologiske³⁷, lægefaglige- og
folkesundhedsvidenskabelige forskning. Der afsluttes årligt 2-3 ph.d.-afhand-
linger, hvor det empiriske materiale er grønlandsk, men der er ingen tegn på
forskere er blevet bedre til at melde tilbage og indgå i forpligtigende dialog
med institutioner og forandringsaktører i landet.

Landstyremedlem Henriette Rasmussen skrev i 2006: "*Forskere fra Danmark
og mange andre lange kom, iagttog og rejse hjem for at analysere, publicere
og meritere sig. Det grønlandske samfund fik imidlertid ikke meget kend-*

37 Et af udtrykkene for den koloniale arv på forskningsområdet er at/danske for-
skere fastholder eskimo-begrebet. Betegnelsen eskimo er en klassisk stereotyp
beskrivelse af inuit eller grønlændere. Begrebet vækker harme i Grønland og kan
samlignes med hollændernes fremstillingen af en hottentot (hollandsk betegnelse
for khoikhoi som bruger kliklyde i deres sprog), eller den gulansigtede kinamand
med en omvendt skål på hovedet. På trods af eskimobetegnelsens etnocentriske
reference eksisterer faget eskimologi stadig ved Københavns Universitet: [http://
eskimologi.ku.dk/](http://eskimologi.ku.dk/). Det ville være utænkeligt at samme universitet i dag havde et
"negerstudium" eller et center for "perkerforskning".

skab til resultaterne". Udtalelsen efterfølges af mere optimistiske forventninger til fremtiden (Rasmussen 2006:75)

Artiklens omtalte aktionsforskningsprojekt startede med et pilotstudie for at få greb om en "baseline", der beskrev, hvordan socialrådgivere beskrev og opfattede deres faglige udfordringer.

De kommunale socialrådgivere var disorganiserede og frustrerede

Pilotstudiet påviste markante frustrationer blandt socialrådgivere i Kommuneqarfik Sermersooq, som i dag er en storkommune der dækker hovedstaden Nuuk og byerne Paamiut, Tasiilaq og Ittoqqortoormiit, omkring samarbejde og ledelse (Arnfjord 2012a). Generelt oplevede socialrådgiverne deres arbejdsliv som atomiseret i forhold til at være alene om krævende socialsager og uden en stabil ledelse og en organisatorisk ramme at arbejde indenfor. Dette førte til en høj personaleomsætning, da flere ansatte ikke kunne realisere deres ambitioner med at yde social hjælp i et system, som ikke kunne tilbyde de fornødne hjælpeforanstaltninger i form af f.eks.: Mor-barn hjem, botilbud til hjemløse eller aflastningstilbud. Andre fund handlede om en utilfredshed med: Lønniveauet, stress, trusler om vold og faglig tvivl (Arnfjord og Hounsgaard 2015). En gennemgående erkendelse fra pilotstudiet var, at socialrådgiverne ikke refererede til nogen form for overordnet professionsidentitet og tilhørsforhold. De efterlyste en faglig organisering. En konsekvens af denne erkendelse førte til at aktionsforskningsindsatsen i projektet herefter prioriterede en facilitering af at socialrådgiverne kunne etablere en fagforening. Det blev derfor et spørgsmål om empowermentfacilitering: at udvikle positiv forandringsmagt til både at organisere sig og magt til at socialrådgiverne kan være en stemme for udsatte befolkningsgrupper (Arnfjord 2013).

Aktionsforskning og empowerment

Aktionsforskning er et paraplybegreb for forskning baseret på demokratiske og inkluderende værdier, som understøtter kollektiv handling og social innovation (Gaventa, Cornwall, og Cornwall 2006). Det er karakteristisk for aktionsforskning som metode, at målgruppen og forandringsagenterne inddrages aktivt i forskningens tilrettelæggelse og gennemførelse.

Aktionsforskning er et forskningsperspektiv, hvor forskningen understøtter kollektiv handlen og social innovation samtidig med, at der produceres ny viden (Reason og Bradbury 2008).

I aktionsforskningen er målet, at forskeren med vidensproduktionen bidrager aktivt til social mobilisering, demokratisk udvikling og positiv forandring af det felt, der (aktions)forskes indenfor. Aktionsforskningen udfordrer således forskningsmetoder, der har adskillelse mellem forsker og undersøgelsesobjektet som ideal. Sagt på en anden måde så understreger aktionsforskning dermed forbindelsen mellem *forståelse* af verden og *forandring/transformation* af verden. En af aktionsforskningens grand old men, Kurt Lewin (jf indledningscitater) udtrykte det på denne måde: "*Den bedste måde at forstå samfundet på er ved at forandre det!*" (Lewin 1946). Viden bliver et produkt af kollektive videnskabelige processer i en løbende erkendelses- og praksis-cyklus, der består af (1) *kritik* af utilfredsstillende tilstande inden for et givet felt, uretfærdigheder, underprivilegerede gruppers vilkår etc., (2) *undersøgelse og dokumentation*, (3) *refleksion, herunder udvikling af konkrete vision og forandringsstrategier* og (4) *handling* (Andersen og Bilfeldt 2013). I aktionsforskningstraditionen er det ontologiske udgangspunkt, at de samfundsmæssige strukturer sætter rammer for individers og forandringsaktørers handlemuligheder, men at de samfundsmæssige strukturer er ikke uforanderlige. Den samfundsmæssige virkelighed ses som socialt skabt, uafsluttet og påvirkelig for forandringskræfter. Epistemologisk er forståelsen, at aktionsforskningen danner rammer om videnskabelse, hvor refleksion forbindes med handling (Kemmis 2006).

I det grønlandske aktionsforskningsprojekt har den amerikanske sociolog Erik Olin Wrights aktionsforskning spillet en central rolle. Wright kalder sin tilgang emancipatorisk socialvidenskab og arbejder ud fra tre faser bestående af: Kritisk diagnose, bæredygtige alternativer og transformationer (Wright 2010). På den måde ligger Wright sig op af den centrale rolle som aktionsforsker ved at være *medskabere* af viden i et tillidsfuldt og ligeværdigt samarbejde med de sociale aktører, både ved at undersøge og dokumentere tingenes tilstand og ved at udvikle og prøve at gennemføre konkrete alternativer og at fastholde et demokratisk perspektiv i proces og resultat (Svensson og Aagaard Nielsen 2006).

I Danmark har en særlig variant indenfor aktionsforskningsfamilien vundet udbredelse (Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling 2014), nemlig den kritisk-utopiske aktionsforskning, hvis rødder går tilbage til Frankfurterskolens arbejde i Tyskland og USA. Horkheimer (1895-1973) og Adorno (1903-1969) fra Frankfurterskolen var blandt de mange kritiske intellektuelle, der måtte flygte fra nazismens Tyskland til eksil i USA. De pegede ud fra erfaringerne med nazismens forbrydelser på, at oplysning ikke havde ført til øget humanisering, men til øget barbari og dehumanisering. I *Oplysningens Dialektik* argumenterer de for, at med den positivistiske adskillelse af videnskab fra værdier og kultur bliver humanisme og demokratiske værdier ekskluderet fra de essentielle samfundsdynamikker.

Kurt Lewin (1890-1947), der var inspireret af Horkheimer og Adorno, bliver betragtet som én af grundlæggerne af aktionsforskning i Europa og USA. Lewin forskede i demokratisk organisationsudvikling og organisationskultur (Lewin, 1946). Erfaringen med fascismen i Europa dannede udgangspunkt for Kurt Lewins udsagn om, at demokrati ikke kan tages for givet, men skal læres. Kuren mod autoritære systemer var igangsættelse af demokratiseringsprocesser og udvikling af kompetencer til at tage socialt ansvar "nedefra" gennem deltagelse, træning og udvikling af ansvar (Nielsen og Nielsen 2006).

Ernst Bloch (1885-1977) pegede på "håbet" som en særlig erkendelsesform, der foregriber det endnu ikke værende. Han kritiserede dermed både psykoanalysen og den ortodokse marxisme for at have overset håbet, drømmen og fantasiens potentiale ved at reducere dem til udtryk for fortrængning eller virkelighedsflugt. Ifølge Bloch kunne utopiske flows i hverdagslivet åbne for muligheden for social forandring.

Marcuse (1898-1979) satte med begrebet "realitetsmagten" fokus på, at menneskers sociale forestillingsevne om, hvad der er muligt, begrænses af hverdagens praksis. For at overvinde denne realitetsmagt udviklede Robert Jungk (1913-1994) fremtidsværkstedet som en praktisk metode til skabelse af social forestillingsevne og utopiske fremtidsscenerier. Forestillingen om "fremtiden som noget, der bare kommer", skulle erstattes med erfaringer med, at der findes mange mulige "fremtider" (Jungk og Müllert 1989). Jungk pointerede, at fremtiden var for vigtig til, at man kunne overlade den til

eksperterne. Fremtidsværkstedernes radikale nytænkning skulle overvinde og overskride den eksisterende og ofte videnskabeligt formidlede fremtidshorisont. Fremtidsværkstedet består af en kritikfase, en utopifase og afsluttes med en virkelighedsgørelsesfase, hvor deltagerne udvikler handlingsforslag. Forskernes rolle i fremtidsværkstedet er at være mødeledere, facilitatorer og referenter. Med en fase for kritik og en fase for utopiudvikling som grundlag for udarbejdelse af handlingsforslag er fremtidsværkstedet metodisk udviklet med henblik på, at værkstedsdeltagerne får mulighed for at "tænke ud af boksen" og frirum til fælles social refleksion og nytænkning, der ikke er begrænset af hverdagens forestillinger om, hvad der er muligt. Fremtidsværkstedet blev med grundstrukturen: kritik/fantasi/virkelighed en grundmodel for udvikling af kreative lærings- og empowermentprocesser "fra neden".

Empowerment er et begreb for forandringsprocesser og strategier for et mere inkluderende og demokratisk samfund (Andersen 2005). Aktionsforskning kan således defineres som forskning, der bidrager til empowermentprocesser. Empowerment kan defineres som "*processer hvorigennem underprivilegerede sociale grupper forbedrer deres evne til at skabe, overskue og kontrollere materielle, sociale, kulturelle og symbolske ressourcer*" (Andersen og Siim 2004).

Historisk forbindes empowerment især med Paolo Freire, der definerer empowerment, som evnen til at "*forstå sociale, politiske og økonomiske modsætninger og evnen til at handle mod virkelighedens undertrykkende elementer*" (Freire 2007). Den amerikanske professor Richard Levin har i forlængelse af den latinamerikanske aktionsforskningstradition udviklet en endnu bredere definition på empowerment:

(...) den allround-kapacitet, ressourcer, information og viden, selvtilid, færdigheder, forståelse, organisation og formelle rettigheder, som mennesker kan anvende til individuelt og kollektivt at bestemme, hvad der skal ske med dem. Jeg inkluderer også menneskers mobilisering af kollektive visioner og fantasi, intelligens, kreativitet, entusiasme, mod og energi i et frigørende projekt. (Levin 1995)³⁸

38 Egen oversættelse.

Empowermenttilgangen har som kritisk paradigme fået en genopblomstring de sidste årtier, fordi den over for nyliberalisme og markedsgørelse (Craig og Mayo 1995) sætter social mobilisering, kollektiv myndiggørelse, kapacitetsopbygning og handling i centrum. Empowermentbegrebet kan opdeles i henholdsvis *mægtiggørelse* og *myndiggørelse*. Mægtiggørelse, eller den objektive dimension af empowerment, refererer til *forandring af de samfundsmæssige og institutionelle rammer* for individers og fællesskabers faktiske muligheder for at skabe forandring. Myndiggørelse, eller den subjektive dimension af empowerment, refererer til udviklingen af *aktørernes evner og kapacitet* til at udnytte mulighedsrummet for at skabe positiv forandring. Empowermentbaserede forandringsstrategier forsøger at gå på to ben, der skal støtte hinanden i en forandringsproces over tid: (1) ændringer i det objektive mulighedsrum (mægtiggørelse) og (2) udvikling af aktørernes subjektive kapacitet til at udnytte dette til positiv forandring (myndiggørelse).

Inden for empowermenttraditionen skelnes der endvidere mellem vertikal og horisontal empowerment. Vertikal empowerment omhandler sociale grupper og styrkelse af lokalsamfund i forhold til økonomiske og politiske magtcentre og handlesammenhænge på højere niveauer i samfundet (fx statslige politikker og kommuners prioriteringer) og ligeledes i forhold til overordnede diskurser og tænkemåder. Ved vertikal empowerment styrkes magtpositioner udadtil og opadtil. Ved horisontal empowerment etableres og styrkes handlekraftige netværk indadtil og nedadtil mellem aktører på samme niveau, fx mellem borgerne og sundheds- og socialarbejderne i et lokalområde. Nedbrydning af fjendebilleder, overvindelse af apati og netværks- og tillidsopbygning er vigtige elementer i horisontal empowerment.

Vellykkede empowermentprocesser er gensidigt forstærkende over tid, og de udvikles typisk dialektisk mellem horisontal og vertikal empowerment: Evnen til fælles handling internt i en gruppe (fx socialrådgivere) kan øge gennemslagskraften udadtil, hvilket igen kan styrke handlingskapaciteten indadtil osv. Selvom empowermentstrategier i praksis oftest afprøves på lokalsamfundsniveau, en bestemt medarbejdergruppe og/eller med bestemte sociale grupper (fx mødre, minoritetsunge eller sindslidende osv.), er det afgørende at understrege, at empowermentstrategier også omfatter det samfundsmæssige niveau (Andersen 2012).

Strategier i empowermentperspektivet omhandler således både forandringer på det samfundsmæssige (makro) niveau, forandringer på organisations- og institutionsniveau (mesoniveauet) og ændringer i menneskers hverdagslivssammenhænge (mikroniveauet). Empowermenttilgangen havde i aktionsforskningsprojektet to dimensioner. Det første handlede om at styrke socialrådgivernes faglige identitet og organisering internt (horisontalt), og vertikalt dvs som aktør og stemme i det socialpolitiske felt.

Professionen er repræsenteret på arbejdsmarkedet af fællesorganisation (AK)³⁹, som forhandler løn og arbejdsvilkår ud fra en overenskomst, som passer til et kontorphersonale. AK har ikke en forhandler til med indsigt i socialrådgivernes praksis. AK råder heller ikke over tillidsrepræsentanter, som er socialrådgivere. Den manglende organisering påvirker socialrådgivernes løn, pensions og arbejdsforhold betydeligt i forhold til de øvrige velfærdsprofessioner. I forhold til den socialpolitiske debat har professionen heller indtil nu ikke været synlig eller repræsenteret i offentlige udvalg og lignende. Professionens manglende socialpolitiske stemme har betydet, at den ikke advokerer på vegne af udsatte grupper. Advocacy, som har rod i empowermentbegrebet, er teoretisk og politisk blevet beskrevet som en af socialrådgiverprofessionens centrale kerneværdi (IFSW 2004; Wilks 2012).

I aktionsforskningsprojektet blev socialrådgiverne derfor identificeret som en *disempoweret* gruppe blandt andet på grund af professionens manglende organisering, hvilket stiller dem uden for indflydelse på deres egne løn- og arbejdsmarkedsforhold. På uddannelsessiden er universitetslovgivningen endvidere formuleret således at praksisfeltet ikke skal høres når socialrådgivernes studieordning f.eks. skal revideres. Forskningsmæssigt er socialrådgiverne de sidste til få tematisk opmærksomhed som et forskningsfelt, hvilket også har konsekvenser i form af manglende udvikling af lokal relevant teori og metode.

Empowerment — forstået som en bevægelse fra relativ afmagt til en større grad af magt og kapacitet fra faggruppen til at påvirke rammerne for deres arbejde — var succeskriteriet for projektet. Den empowermentorienterede aktionsforskningstilgang adskiller sig hermed på nogle stræk fra den

39 Atorfillit Kattuffiat (Ordet: Organisationen for dem der arbejder på kontor)

kritiske utopiske aktionsforskningstradition. I projektet indgik der i mindre grad et arbejde med utopier og mere et arbejde med konkrete forandringer, der kunne udfordre afmægtigheden.⁴⁰

I det følgende gennemgås hvordan aktionsforskningsprojektet blev udformet og gennemført, men først en kort historisk kontekstualisering af aktionsforsknings- og empowermenttilgangen via en genopdagelse af tidligere aktionsforskningsinspireret forskning i Grønland.

Tidligere aktionsforskning i Grønland

Indledningsvist beskrev vi den dominerende socialforskning som "beskrivende elendighedsforskning". Der er imidlertid også en anden understrøm, som fortjener en fornyet opmærksomhed. I den tidlige kvalitative forskning og under i arbejdet med at udvikle en særskilt lov for Grønland i 1960erne var ægteparret den danske kultursociolog Verner Goldschmidts og juristen Agneta Weiss Bentzon markante figurer. I en senere biografisk beretning beskriver Bentzon, hvorledes Goldschmidt inddrog lokalbefolkningen som medforskere i arbejdet. De var mere end tolke eller lokalguider: de bidrog med analyser og formulerede hypoteser, som indgik i forskningsarbejdet (Bentzon 1988). Senere i 1980erne udvikledes en deltagerorienteret forskning indenfor den *community psykologiske* tradition med blandt andet med brug af borgermøder som et empirisk udgangspunkt. Sprogmanden Langgaard benyttede borgermøder og fokusgrupper i en tidlig artikel om borgerinddragelse i forbindelse med diskussioner om de grønlandske bygders overlevelse fra 1986 (Langgaard 1986). I 1996 brugte lægen Ove Rosing Olsen samme metode i bygden Kullorsuaq i Nordgrønland (Rosing Olsen 1997). Siden følger forskellige spredte projekter med brugen af deltagerorienteret forskning indenfor ungdoms- og medieforskning (Pedersen og Rygaard 2003a), mobilisering af omkring sundhed, hvor hele byen gik i forsamlingshuset, hvor de havde tematiske diskussioner om sundhed der endte ud i planlægningen af områder i byen, hvor man kunne udfolde sig

40 Dette følger med Erik Olin Wrights fokus på kampen for at skabe effektiv social retfærdighed: "Since most of the experiments concentrate on problems of disadvantaged people — ghetto residents in Chicago and Milwaukee, those from poor neighborhoods in Porto Alegre, Brazil, low status villagers in India, and industrial workers in Wisconsin facing technological displacement — sheer effectiveness is an important component of social justice" (Fung og Wright 2003:26).

fysisk. Endvidere blev der arrangeret en sundhedsuge, som stadig er en årlig tilbagevendende begivenhed (Nørby og Curtis 2005). I 2008 får Grønland sit største deltagerorienteret forskningsprojekt omkring byen Paamiut, som ligger syd for Nuuk. Projektet havde et metodisk afsæt i Community Based Participatory Research (CBPR), hvor gruppeorienteret kapacitetsopbygning var målet med forskellige gruppemetoder så som fokus grupper og workshops. I projektet blev der nedsat et lokalt forskningsråd med deltagelse af byens borgere, som tog stilling til hvilke udviklingsprojekter de ville prioritere. Projektet, som blev kaldt Paamiut Asasara,⁴¹ fik mobiliseret hele byen lige fra erhvervsliv, ungdomstilbud til mødregrupper. Det overordnede mål for programmet var at styrke resiliens, psykosocial trivsel i lokalt forankrede værdier. Det lykkedes gennem fælles aktiviteter og etableringen af bæredygtige sociale netværk (Berliner og Larsen 2010; Berliner, Larsen og Soberón 2012; Watar, Fanous og Berliner 2010).

Tråden fra tidligere tiders grønlandsk aktions- og deltagerorienteret forskning samles op

Arbejdet med sociale alternativer har i aktionsforskningsprojektet været direkte samarbejder med praksisfeltet i form af workshops med kommunale socialarbejdere og med den landsdækkende socialrådgiverforening.

Projektet tog fra starten udgangspunkt i deltagerorientering i stedet for at se socialrådgiverne som informanter eller objekter som afgav faktuelle data. Der blev igangsat aktionsforskning på to praksisfelter / med to (overlappende?) målgrupper. Den første var de kommunalt ansatte socialrådgivere. Den anden gruppe var bestyrelsen i Grønlands landsdækkende socialrådgiverforening (NIISIP). Den første gruppe var der blevet arbejdet med tidligere. Dele af gruppen deltog i 2010 i en interviewrunde, hvor der i første omgang blev snakket bredt om den professionelle tilværelse som socialrådgiver og om hvad der blev oplevet som hæmmende og fremmede for det sociale arbejde. Konklusionerne på undersøgelsen viste blandt andet tegn på udbrændthed, stress, en høj personaleomsætning samt et godt kollegafællesskab, men en svag faglig identitet og et manglende tilhørsforhold til en profession (Arn fjord og Hounsgaard 2015). Disse konklusioner var

41 <http://www.bikubenfonden.dk/content/paamiut-asasara-frederikshaab-jeg-elsker-dig>

med til at motivere et videre forløb med gruppen med bla. et fremtidsværksted med "trivsel" som selvvalgt tema. Fremtidsværkstedet blev foreslået som metode, da vi her havde muligheden for at skabe et nogenlunde demokratisk frirum til at kunne diskutere og udvikle på ideer. Værkstedet bestod af de klassiske tre faser (kritik, utopi og handling) (Jungk og Müllert 1989).

Fremtidsværkstedet i kommunen tydeliggjorde en række problematikker som rakte udover, hvad der kunne løses internt på arbejdspladsen. Efter kritikfasen var der udarbejdet en liste over mangler som socialrådgiverne prioriterede i. Den indeholdt blandt andet et kritisk forhold til ledelsen, problemer med vidensdeling og vanskeligheder med at forvalte service ydelser til borgere med specialiserede behov. Utopifasen er fremtidsværkstedets innovative nerve. Udgangspunktet er at skabe frirum, hvor der kan tales åbent, hvilket ofte er en sjældenhed på i moderne organisationer. Frirummet er blevet beskrevet som et særligt rum der åbne for mulighed for demokratisk deltagelse (Bladt og Nielsen 2013). Udfaldet af utopifasen gjorde udslaget til at påbegynde et samarbejde med den landsdækkende socialrådgiverforening. Under utopifasen blev der foreslået alt lige fra tonsvis af hjælpeforanstaltninger, til bedre løn og arbejdsforhold. Men et særligt punkt var et humoristisk forslag om flere lækre bodyguards (socialrådgivergruppen var overvejende kvinder). Utopien om bodyguards knyttede sig til de potentielt farlige situationer, der kunne opstå når socialrådgivere var på hjemmebesøg hos ressourcensvage borgere. Utryghed i jobbet var et udtalt tema og trusler om vold var noget de fleste kendte til som en del af deres job.

Forslagene som omhandlede trusler på jobbet, bedre sociale hjælpeforanstaltninger, løn og ansættelsesvilkår blev under handlingsfasen kategoriseret som temaer, der var vanskelige at realisere i den kommunale afdeling. Det var emner som refererede til overordnede arbejdsforhold og derfor som temaer som egnede sig til at indgå i arbejdsforhandlingsregi.

Fremtidsværkstedet viste sig som metode ikke at være fuld anvendelig i et kommunalt bureaukratisk regi. Metodens vægtning på utopifasen som den emancipatoriske del, der gennem indsigt skaber brud med den eksisterende "realitetsmagt" havde vanskeligt ved at skabe en effekt, som rakte ud over den lokale problematik. En af konklusionerne var at utopierne og den efterfølgende handlingsfase lå for langt fra, hvad der var muligt at gennemføre

inden for de kommunale rammer. Derfor blev det besluttet at flytte fokus fra den lokale til den nationale problematik. Dette ville også på sigt have mulighed for at styrke den transformativ proces.

Samarbejdet med socialrådgiverforeningen NIISIP blev igangsat på baggrund af et møde, hvor de gensidige interesser blev fremlagt. NIISIP's bestyrelse var meget positiv overfor et forslag om en række workshops, som kunne revitalisere en forening som kæmpede om at øge medlemsantallet og om indflydelse i arbejdsmarkedsforhandlingerne for landets socialrådgivere. Samarbejdet blev kickstartet med en række åbne sonderende møder.

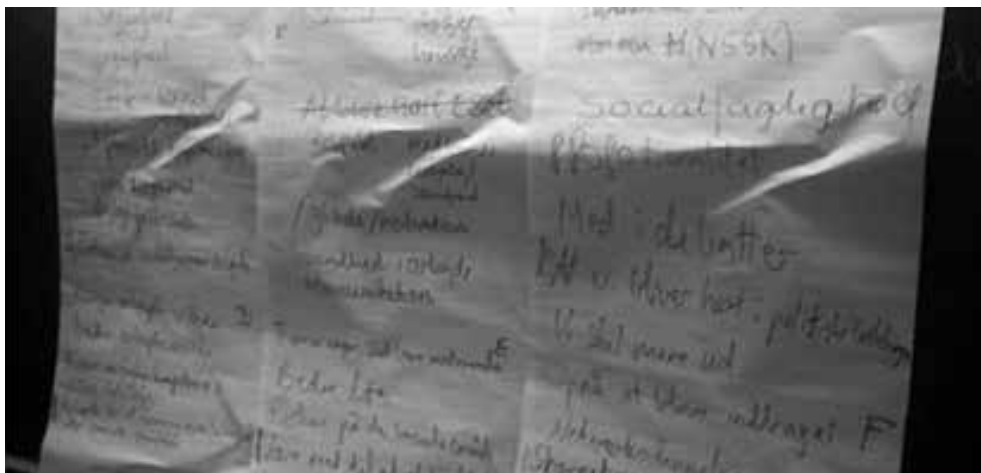
Workshoppene handlede om at identificere og skabe fagpolitiske mærkesager for foreningen. Der blev brainstormet og afstemt i forhold til hvilke mærkesager der lå deltager i møderne på sinde.

Bæredygtige alternativer og NIISIP's mærkesager

Det forudgående arbejde med diagnose og kritik knyttede sig til de generelle identifikationer og den kollektive italesættelse af socialrådgiverprofessionens disempowerede position i det socialpolitiske felt. Socialrådgiverforeningen ville forandringen, men ønskede faglig sparring i processen og det blev kernen i samarbejdet, som fungerede med aktionsforskeren som både facilitator og ekspert (evt eksempel på dette) når foreningen selv udtrykte ønsker om dette.

Omdrejningpunktet var arbejdet med at lave mærkesager, som kunne empower NIISIP som et samlende organ for professionen. På daværende tidspunkt havde NIISIP 8 betalende medlemmer (månedligt kontingent 50,- kr.).

Arbejdet med mærkesagerne strakte sig over to workshops. Forslagene blev til at starte med alle skrevet op på vækaviser og indeholdt forslag om at styrke professionen internt såsom bedre løn, uddannelses- og arbejdsforhold. Andre forslag gik på øge, hvad deltagerne så som det sociale arbejdes funktion såsom at deltage i den socialpolitiske debat og en generel synliggørelse af professionen. Nedenstående er et billede fra de to første workshops over runden med forslag:

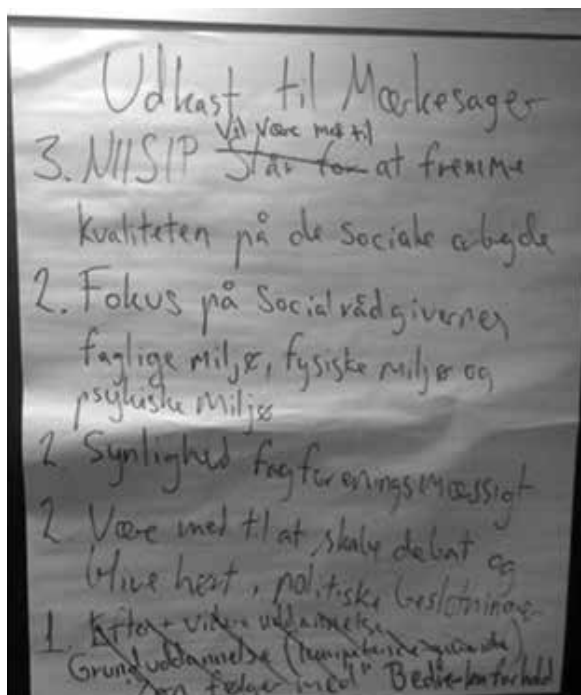

Vægavis fra idé-brainstorm.

Næste fase handlede om at prioritere blandt de mange forslag. Det blev gjort med først en udvidet argumentationsrunde, hvor deltagerne kunne vælge at argumentere for forslag som lå dem meget på sinde. Dette gav en mulighed for de andre deltagere for at forstå forslaget på et uddybet grundlag. Resultaterne fra vægviserne blev følgende mærkesager:

Mærkesager i prioriteret rækkefølge

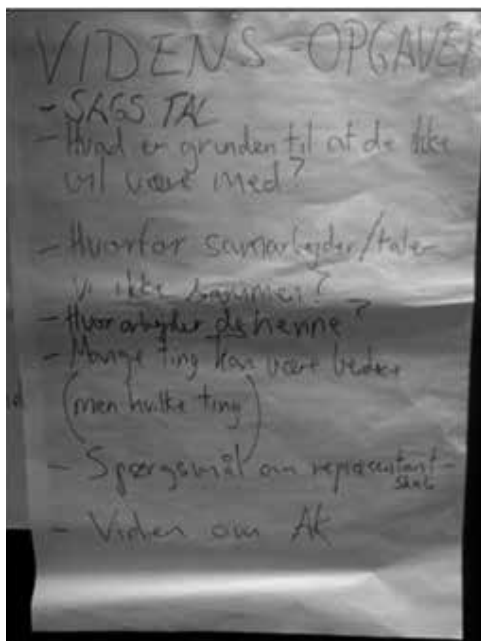
- NIISIP vil være med til at fremme kvaliteten af det sociale arbejde
- Fokus på socialrådgiverens faglige, fysiske og psykiske miljø
- Synlighed som fagfor-ening
- Være med til at skabe debat og blive hørt i politiske beslutninger
- Bedre lønforhold

Efter arbejdet med mærkesagerne igangsattes på en efterfølgende workshop en drøftelse forløbet og NIISIP's fremtidige arbejde. Der blev snakket om NIISIP's tilknytning til AK.

Første spørgsmål var om NIISIP viste, hvor mange socialrådgivere, der rent faktisk arbejdede som socialrådgivere i kommunerne. Det næste var en undren over om, der var lovhjemmel udmeldingen fra AK om at foreningen skulle repræsentere 50 % af en arbejdsstyrke for at overtage forhandlingerne for socialrådgiverne. Efterfølgende begyndte en ny workshop, om NIISIP's fremtidige videns- og kommunikationsopgaver.⁴²

Der blev nedsat to ad hoc udvalg som skulle kigge på de første to sager. Det blev til aktionsforskning, hvor deltagerne selv definerede nye opgaver:

Videns-opgaver

- Sagstal
- Hvad er grunden til at de (andre socialrådgivere) ikke vil være med (i NIISIP)?
- Hvorfor samarbejder / taler vi ikke sammen?
- Hvor arbejder de (socialrådgiverne) henne?
- Mange ting kan være bedre (men hvilke ting)
- Spørgsmål om repræsentant-skab
- Viden om AK

42 De øvrige spørgsmål om sagstal, motivation for medlemskab, socialrådgivernes arbejdssted osv. indgår alle i en planlagt spørgeskemaundersøgelse i efteråret 2014 som bliver den første af sin slags som professionsrettet skal afdække en række baggrundsdata om socialrådgiverprofessionen.

Ved næste workshopmøde kom der svar fra de to ad hoc grupper. Det første spørgsmål var umuligt at svare på: kommunerne kunne ikke fortælle om dem de havde ansat var socialrådgivere. Stillingerne var ikke bundne til ansatte med en specifik uddannelsesbaggrund. Det vil kunne skulle afdækkes gennem deres lønsedler eller en konkret spørgerunde hos hver enkelt ansatte. Det andet spørgsmål havde samme overraskende indhold. Det viste sig, at der ingen lovhjemmel var for AK's udmelding og det viste sig samtidig at NIISIP krævede et dobbeltmedlemskab af deres medlemmer af både AK og NIISIP. Dette var i strid med ILO (International Labour Organisation) og menneskerettighederne om mennesker ikke skal kunne tvinges til at indgå i foreninger. Konsekvensen af denne konstatering blev et stort arbejde med nye vedtægter for foreningen, hvor mærkesagerne blev indføjjet, og hvor NIISIP skrev vedtægter, som ikke krævede medlemmernes medlemskab af AK.

Ny bestyrelse i NIISIP i 2013.

Transformationen – Aktionsforskningens resultater

Den tidligere noget dvalende tilstand som socialrådgiverforeningen befandt sig i blev erstattet af en revitaliseret forening:

- Medlemmestallet steg fra 8 til 47 i perioden 2012 - 2014. Dette er tæt på en organisering af 50 % af alle socialrådgivere, hvilket der kræves for at de kan organisere sig selv

- NIISIP fik en forstærket bestyrelse efter at de fik revideret deres vedtægter
- De blev synlige gennem kronikker, artikler i landsdækkende aviser og fagblade
- De fik en ny hjemmeside www.niisip.gl og en facebookprofil
- Bestyrelsen fik empoweret sig selv til at tale om fagpolitiske emner og holdt gensidigt hinanden op på vigtigheden af fagforeningsarbejdet

Konklusion – vidensproduktionen i projektet

I den skandinaviske aktionsforskning placeres spørgsmålet om epistemologi i et dialektiske forhold mellem modus 1, traditionel universitær vidensproduktion, og modus 2, udviklingsorienteret viden, som bygger bro mellem universitetet og samfundet uden for (Laursen 2012; Nielsen og Nielsen 2006). Modus 2 viden knyttes til vidensformer som er genkendelige i aktionsforskning, hvor resultatet af en forskningsproces ikke er givet på forhånd, men udvikles gennem interaktion mellem aktionsforskeren og deltagere fra praksisfeltet.⁴³ Den norske sociolog Thomas Mathiesen har kaldt dette for arbejdet med "det ufærdige" fordi forskningen konstant bevæger sig mod videnshorisonter, som sætter deltagerne i stand til at stille nye spørgsmål (Mathiesen 1973). På den måde kvalificerer vidensproduktionen deltagerne til at blive kritisk refleksive på en, for dem, aktuel problemstilling. Disse perspektiver ses også i aktionsforskningsprojektet med den grønlandske socialrådgiverprofession gennem det løbende arbejde med udviklingen af foreningens faglige fundament.

Den viden der blev arbejdet med i aktionsforskningprojektet kan med den venezuelanske psykologiprofessor Maritza Montero kaldes relations epistemologi (Montero 2000). Det er levende viden, som socialrådgiverne har gjort brug af til at styrke deres position. De er blevet empoweret i at navigere i et fagpolitisk og socialpolitiske felt gennem erkendelser af de uden en faglig organisering ikke vil få nogen indflydelse med det grønlandske socialpolitiske felt.

43 Orienteringen mod modus 2 modtog i den danske aktionsforskningens spæde begyndelse kritik for at være teoriløs og mere egnet til udviklingsopgaver (Sørensen 1992).

Aktionsforskning viste sig metodisk at være et særdeles brugbar som en sikring af at viden fra projektet dels blev til nogle af de første studier af en grønlandsk velfærdsprofession og samtidig indgik som en del af en kapacitetsopbygning for socialrådgiverne. Socialrådgivernes styrkede kapacitet i form af værdisætninger for foreningen NIISIP, deres indgang i medierne og deres udvidede bestyrelse er eksempler for forandringskabelse i aktionsforskning som potentielt set har en vedvarende effekt.

Aktionsforskningstilgangen demonstrerede på denne måde, at der ikke blot er tale om et alternativ til kvantificerbar "elendigheds"-forskning men som en varig legitim forskningstilgang til gavn for det grønlandske velfærdssamfund.

6. Deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland

tidligere trykt med titlen "Positiv Magt"

Denne artikel handler om empowermentorienteret aktionsforskning med socialrådgivere i Grønland.⁴⁴ Vilkårene for socialt arbejde har indtil nu været helt overset i den grønlandske socialforskningen, der oftest er rent beskrivende i forhold til sociale problematikker. Socialrådgivernes arbejdsvilkår, deres faglighed og deres muligheder for bedre at håndtere nogle af de social udfordringer har således ikke været belyst.

I 1970ernes Colombia havde sociologen og aktionsforskeren Orlando Fals Borda lignende oplevelse af den colombianske traditionelle socialforskning. Borda beskriver, hvordan han og andre unge sociologer oplevede et behov for radikale forandringer i måden at håndtere samfundsproblemer på. Han kaldte det et behov for en reorientering af social teori og praksis (Fals Borda 2006). Jeg har ladet mig inspirere af Bordas og andre sydamerikaneres tilgang til at forske i sociale problematikker via et demokratisk samarbejde med praksisfeltet om at skabe viden, som også kan være brugbar i praksis.

Efter indledningen og en kort gennemgang af projektet i forhold til nyere socialforskning i Grønland præsenteres det aktionsforskningsteoretiske afsæt i moderne marxisme og empowerment. Herefter beskrives socialrådgivernes oplevelse af ikke at have faglig og organisatorisk indflydelse på deres arbejde. Her bruges Paulo Freires begreb om disempowerment i form af en "culture of silence" til at beskrive socialrådgivernes "tavse faglige kultur". Begrebet knytter sig til den socialfaglige stemme, som ikke høres i den grønlandske socialpolitiske debat og til antagelsen af, at den manglende socialfaglige stemme blandt andet skyldes, at socialrådgiverne ikke er fagligt organiserede og derfor har en begrænset indflydelse på det socialfaglige felt (Arn fjord og Hounsgaard 2015).

44 Ph.d.-projektet er finansieret af KVUG (Kommissorium for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland).

For at modarbejde denne oplevelse af manglende faglig indflydelse, blev der igangsat et aktionsforskningsforløb med den grønlandske socialrådgiverforening. Det havde to formål. Det første var at styrke socialrådgiverprofessionens position på det socialfaglige felt, hvilket var et af foreningens erklærede målsætninger. Det andet formål var at se på, hvorledes man kunne bedrive aktionsforskning i direkte samarbejde med praktiskfeltet. Afslutningsvis diskuteres der, hvorledes man med få forskningsmidler kan lave socialforskning, som er forankret i et lokalsamfund, og som kan skabe et grundlag for en positiv magt til at organisere en styrket faglig organisation, som vil kunne fungere som socialrådgivernes platform i udviklingen af fremtidens sociale arbejde.

Socialforskningen i Grønland

Det er alment kendt, at Grønland står overfor en række velfærdsmæssige udfordringer. Der produceres årligt videnskabelige rapporter om børn, unge og familier, som fortæller om en høj grad af omsorgssvigt og ressourcetsvaghed (Bjerregaard og Aidt 2010; Curtis 2006; Kristensen m.fl. 2008; Niclasen 2007; Pedersen og Bjerregaard 2012; Schnohr m.fl. 2007). Fra et aktionsforskningsperspektiv kan rapporterne kritiseres for, at de kun i begrænset omfang har inddraget erfaringer fra de praksisområder i velfærdssystemet, som har kontakt med borgerne.⁴⁵ I rapporterne er det sociale arbejde kun sparsomt belyst, og der foreligger ikke forskning, som eksplicit har socialrådgiverprofessionen, dens faglighed eller metoder som genstandsfelt. Der mangler derfor et indblik i, hvordan velfærdspolitikken forvaltes i praksis, og hvilke arbejdsvilkår (miljømæssige og faglige) socialrådgivere arbejder under. En væsentlig del af den grønlandske socialforskning, som man bliver præsenteret for produceres i forskningsmiljøer, som ligger uden for Grønland. De forskningsansvarlige deltager med andre ord ikke i det samfund de forsker i. Hos den norske filosof og positivisme-kritiker Hans Skjervheim (1926-1999) er netop spørgsmålet om deltagelse meget afgørende for, hvordan forskeren forstår det samfund der studeres. I nedenstående citat fra

45 Her er tale om et begrænset tidsmæssigt snit af forskningsrapporter. Deres kvalitet er ikke til diskussion da rapporterne ikke har haft et fokus på de professioner, som de undersøgte befolkningsgrupper kunne være i kontakt med.

Skjervheim fremgår det, hvordan ikke-deltagelse i forskning skaber grobund for fremmedgørelse:

Om man objektiverer sin omverden, de andre og samfundet, så stiller man sig udenfor. Samfundet fremtræder derefter fremmede for en selv, det fremmede er netop det som man ikke deltager i, eller er i stand til at deltage i. (Skjervheim 1996)⁴⁶

Fremmedgørelsen overfor vidensproduktionen er problematisk fordi viden, som man er fremmed overfor risikerer at blive til viden, som man ikke har noget ejerskabsforhold og som i sidste ende ikke bliver anvendt. Mere problematisk er det, at forskningen ikke har øje for befolkningen som subjekter. I stedet tingsliggøres befolkningen og reduceres til lagkagediagrammer, grafer og procentsatser. Tilgangen skaber afstand og sikrer ikke, at viden forbliver i (lokal)samfundet efter at de forskningsansvarlige er fløjet fra Grønland igen.

Aktionsforskning som en reorientering af grønlandsk socialforskning

Det har været et ønske fra starten af dette projekt, at forståelsen af genstandsfeltet, skulle ske med et afsæt i deltagerorienteret aktionsforskning (Arnfjord og Hounsgaard 2013). Deltagerorienteret aktionsforskning trækker på traditionen fra Participatory Action Research, hvor udgangspunktet er at forankre viden i lokalsamfundet gennem en engageret praksis, som dermed sikrer et grundlag for, at en mængde af den viden der produceres også forbliver hos deltagerne efter at et forskningsprojekt er afsluttet (Fals Borda 1998; Hall 2005). Modsat Grønland er der i Canada eksempelvis mobiliseret kampagner for at få etableret forskningsprocedurer, som skal sikre, at knowhow om Canadas oprindelige befolkning ikke kun kommer en akademisk elite til gode men også lokalsamfundet. Akronymet OCAP (Ownership, control, access and possession) anvendes blandt andet til at skabe debat om, hvem forskningsdata tilhører. Der lobbyeres for at forskningsresultater bør tilhøre de lokalsamfund, hvor de er indsamlet (Schnarch 2004). Der findes dog ikke meget canadisk forskning om socialt arbejde med den canadiske

46 Min oversættelse fra Nynorsk.

inuit-befolkning. Professor i socialt arbejde Glen Schmidt bemærker i et review af *One hundred years of social work: A history of the profession in English Canada 1900-2000*, at værket dels ikke afdækker socialt arbejde i afsidesliggende områder eller socialt arbejde med Canadas oprindelige befolkning (Schmidt 2012). Forskning i socialt arbejde blandt Canadas oprindelige befolkning har endnu ikke kontekstualiseret egentlige begreber, men er stadig eksplorativ i forståelsen af de vidensbehov, som kunne eksistere i feltet (Durst 1992; Graham m.fl. 2008; McKay 1987; Schmidt 2000, 2005; Tester og Irniq 2008; Zapf 1993).

Teoretisk inspiration fra de amerikanske kontinenter

I socialforskningen er det gået ubemærket hen at kritisk sociologi har fået en revival med direkte genlæsninger af Marx' arbejde. Projektets teoretiske ramme er inspireret af den (post)moderne marxist Erik Olin Wrights sociologiske og politiske studier. Wright er mest kendt for hans klasseforskning og moderne fortolkning af classesamfundet i bl.a. bogen *Class Counts* (Wright 1997). Wrights nye projekt, som han har kaldt frigjort socialforskning (eng. Emancipatory Social Science), tager udgangspunkt i aktionsforskning og demokratiske processer i blandt andet Chicago (USA) og Kerala (Indien). Wright og hans team arbejder med organisering af lokaldemokrati og social mobilisering. I Chicagos bydele organiserede de blandt andet lokale borgerråd, som fungerede som en slags minikommuner med kontakt til socialarbejdere, skolevæsen og politi (Fung og Wright 2003). Wrights aktionsforskningsprojekter er styret ud fra et moralsk kompas, som sigter mod frisættelse (Wright 1993). For Wright handler frisættelsen om transformation af den sociale verden og ikke kun om et individualiseret koncept som f.eks. indre frisættelse (Wright 2010). Wrights tilgang indgår i dette projekt i kombination med den kritisk orienterede nordiske empowerment- og aktionsforskning (Andersen og Bilfeldt 2010; Andersen og Frandsen (red.) 2007; Husted og Tofteng 2012; Nielsen 2009; Nielsen og Nielsen 2006). Enden anden inspirationskilde er Professor i community psykologi ved Universidad Central i Venezuela Maritza Montero, som tog del i det Sydamerikanske faglige miljø omkring deltagerorienteret aktionsforskning. Montero anser også frigørelse som et centralt formål:

(...) liberation is not something someone possesses and grants, lends, or bestows to some other people. Liberation is collectively and

individually built, obtained, and won. That is the reason for participation to be a sine qua non condition, and it explains why liberation psychology has adopted and employs participatory methods. (Montero 2009:76)

Deltagelse i forskning ses som et centralt element i facilitering af frisættelse. Operationalisering af et fokus på frisættelse sker med inspiration fra den brasilianske pædagog Paulo Freire og amerikaneren Myles Horton fra det rurale Nordamerika. De har skrevet en interviewbog sammen med titlen *We make the road by walking* (Horton og Freire 1990). Horton arbejdede, med mobilisering af fattige amerikanske industriarbejdere og borgerrettighedsforkæmpere efter 2. Verdenskrig i en institution som er inspireret af den danske højskole tradition som hed *The Highlander Folk School*.⁴⁷

Integreret workshop i The Highlander Folk School. Bemærk billedet er taget i 1950erne i de amerikanske sydstater, hvor raceadskillelseslove stadig blev håndhævet.

47 Myles Horton besøgte Danmark i 1931 for at studere den danske højskolemodel. Højskolen eksisterer stadig i dag under navnet Highlander Research and Education Center (www.highlandercenter.org).

Nogle af de gennemgående temaer var lighed og deltagelse (Matthews 2006). I aktiviteterne på The Highlander Folk School, som vel og mærke lå i Tennessee i de amerikanske sydstater, deltog blandt andet Martin Luther King i seminarer om borgerrettigheder. Det var efter deltagelsen på et Highlander-seminar at Rosa Parks blev anholdt for at nægte at opgive sit bussæde i den hvide sektion af en Montgomery bybus i staten Alabama. Hendes demonstration af civil ulydighed førte til omfattende borgerrettighedskampagner (Brinkley 2005:98).

Freires fokus lå på frisættelsen af den brasilianske landbefolkning gennem læse- og skrivekurser. Det overordnede formål var at gøre individet i stand til at kunne deltage i demokratiske processer, og at kunne tage del i et lands politiske debat. Freire betegnede processen som uddannelse til en kritisk bevidsthed (Freire 2005; Kampmann 2008). Freire skrev ikke eksplicit om deltagende aktionsforskning, men han har i hovedværket fra 1970: *Pedagogy of the Oppressed* (da. *De Undertryktes Pædagogik*, 1973), konceptueliseret en projektilgang han kalder for "Meningsfulde Tematiske Undersøgelser" (Freire 2007). Projektilgangen tog udgangspunkt i inddragelsen af deltagerne i et projekt eller et undervisningsforløb, der skabte en sammenhæng mellem vidensarbejde og deltagernes dagligdag. Det handlede om at facilitere en meningsskabelse, som relaterede sig til daglig praksis. Meningsfulde Tematiske Undersøgelser er i dette projekt oversat til et samarbejde med socialrådgivere om at komme tæt på beskrivelser af, hvad de oplever som centrale problematikker i deres dagligdag.

Wright samt Freire og Horton udgør hovedinspiration til det analysearbejde, som går forud for at arbejde med empowerment og aktionsforskning. De er alle klasseteoretisk tænkende og arbejder med metoder til at gøre op med et samfunds ulige ressourcefordeling og magtbalance.

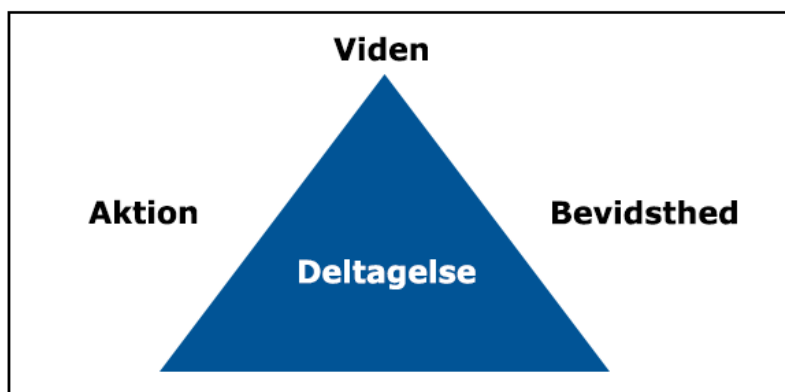
Deltagerorienteret aktionsforskningen som metode til empowerment

Empowerment bruges i vidt forskellige betydninger. I dette grønlandske aktionsforskningsprojekt tages der afsæt i en samfundskritisk tradition, hvor empowerment defineres som: *"(...) et begreb, der sætter fokus på processer, hvor igennem underprivilegerede grupper bliver i stand til at modvirke*

afmagt" (Andersen 2005). Empowermentperspektivet knytter sig i projektet til mulighederne for at deltage i beslutningsprocesser såvel som i forskning. Disempowerment er som empowermentbegrebet relateret til individet eller befolkningsgrupper, hvor der er et fravær af ressourcer som f.eks. fattigdom på grund af marginalisering i forhold til arbejdsmarked eller uddannelsesområdet. For Gaventa og Cornwall er aktionsforskningens deltagerorientering det centrale fokus, som øger muligheden for empowerment. Forfatterne påpeger det vigtige i, at der i aktionsforskningsprojekter eksisterer en balance mellem dimensionerne:

- **Viden** — som en ressource der påvirker beslutninger
- **Aktion** — som inddrager de aktører der er involveret i produktion af viden
- **Bevidsthed** — som perspektiverer, hvorledes produktion af viden forandrer erkendelse og verdensbilleder hos de involverede

Illustreret med følgende model:

Gaventa og Cornwall 2008:179.

Udover at empowermentbegrebet fremhæver, at mennesker og befolkningsgrupper kan lære at mobilisere en egen drift mod selvstændighed, så berører empowerment det væsentlige ved magtbegrebet, at magt ikke kun kan omtales som noget negativ f.eks.: som magt over nogen. Magt kan i en empowermentssammenhæng f.eks. også forstås: som magt til at handle.

Gaventa og Cornwall vægter kontrollen med den viden, som har indflydelse på den kritiske bevidsthed. De henviser til Freires begreb om de undertryktes "culture of silence". Freire anvendte begrebet til at beskrive, hvordan især koloniserede folk, ikke høres af samfundets dominerende gruppe. Et eksempel kan hentes fra skolesystemet, hvor et koloniseret folk bliver anvist ord og begreber der er udvalgt af den dominerende gruppe. Dermed uddannes folket ikke i en sproglig kultur, som kan anvendes til at ytre kritik. Der installeres så at sige en tavshed. Tavshed betyder ikke, at der ikke er respons på spørgsmål men henviser til fraværet af en kritisk kvalitet i responsen (Heaney 1995).

Culture of silence kan ses i sin post-koloniserede sammenhæng, hvor begrebet især er anvendeligt. Det kan dog også ses afkoblet fra koloniseringsteoriene, og blandt andet bruges til at analysere, hvorledes der i en moderne grønlandsk sammenhæng opstår et svigt i dannelsen af en kritisk bevidsthed. For at fremhæve Freire igen kan man f.eks. konstatere, at folkeskolen i årtier har båret præg af, en sparrekassepædagogik, hvor undervisningen har været docerende. Dette er en grov generalisering men undervisningsreformen fra 2002 Atuarfitsialak (da: den gode skole) kan være et eksempel på, hvorledes man politisk ønskede at gøre eleverne ansvarlige for egen læring med pædagogiske metoder, hvor der tales med eleverne i stedet for til dem. Freire ville sige, at hvis man ikke som barn eller ung bliver trænet i kritisk bevidsthed, så er det ikke noget, der sker automatisk senere i tilværelsen. Reformerne er kærkomne, hvis der er fokus på at en forudsætning for at kunne deltage og bidrage til en samfundsudvikling kræver en kritisk bevidsthed. Reformerne kan ses som en indikation på det nødvendige i at forstyrre magtforholdet mellem de vidende lærere og de uvidende elever. Det er også en indikation på, at det at udvikle en kritisk og deltagende samfundsborger skal begynde tidligt i samfundets institutioner. Det argument understøttes af politologen Carole Pateman, som skriver:

(...) there is something paradoxical in calling socialisation inside existing organisations and associations, most of which, especially industrial ones, are oligarchical and hierarchical, a training in democracy. (Pateman 1989:45)

Man kan med afsæt i Pateman altså ikke forudsætte, at demokrati automatisk læres ved at være deltager i et offentligt skolesystem da mange skoler og senere arbejdspladser er kendetegnet ved at være hierarkisk opbyggede og ikke i udgangspunktet demokratiske.

I det følgende beskrives det mere detaljeret, hvorledes empowerment-processer i samarbejde med socialrådgivere, som deltagere har udviklet sig til at handle om magt til at organisere sig fagligt og til at få en stemme i den socialpolitiske debat.

Deltagende aktionsforskning med kommunale socialrådgivere og NIISIP

I projektet deltager to grupper af socialrådgivere. Den ene gruppe er ansat i en socialforvaltning og den anden gruppe har i fællesskab etableret en socialrådgiverforening der hedder NIISIP.⁴⁸ For at kategorisere dem betegnes de her som kommunale socialrådgivere og NIISIP.

Kommunale socialrådgiveres oplevelse af disempowerment

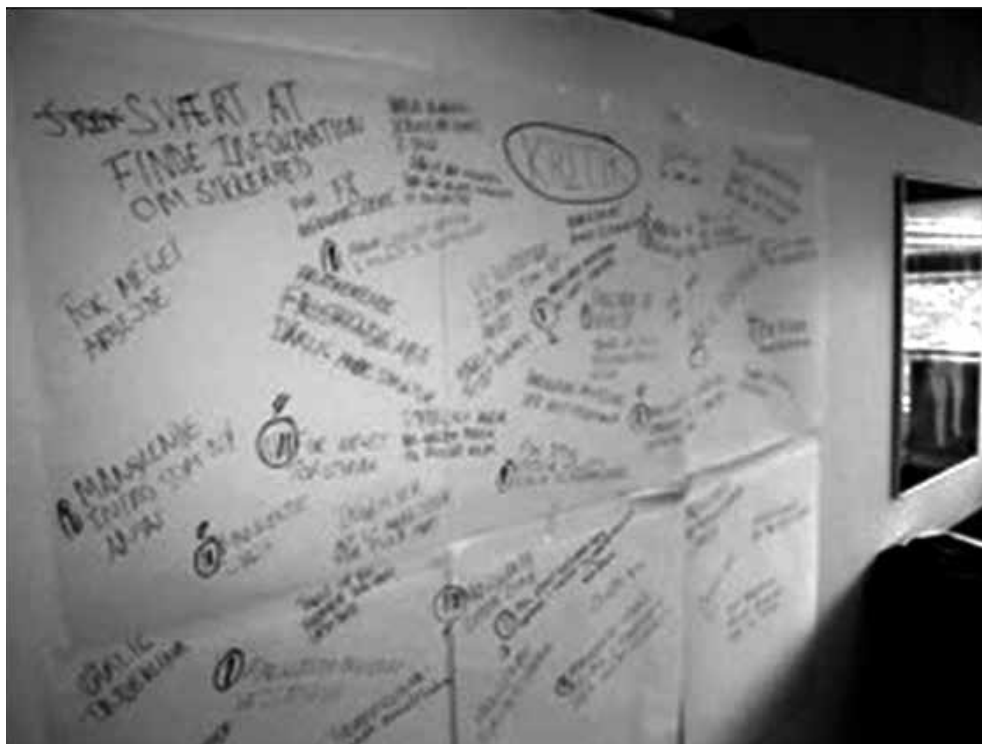
Projektet startede med eksklusivt at fokusere på det socialpolitiske meso-niveau, hvilket forstås som kommunale socialrådgivere, som funktionsmæssigt er sammenlignelige med socialrådgivere i en dansk kommunal socialforvaltning. Efter en række møder med ledelsen, uden hvis accept projektet ikke ville være muligt, og socialrådgiverne i en kommunes børne- og familieafdeling begyndte projektet. Valget faldt på børne- og familieområdet da dette forskningsmæssigt og politisk har været og forsat er meget i fokus i Grønland. Der har ikke tidligere været foretaget studier, som i et tilstrækkeligt omfang har inddraget repræsentanter fra velfærdsprofessionerne (skolelærere, pædagoger, sygeplejersker og socialrådgivere). Processen startede med gennemførelsen af ordinære kvalitative interviews med alle socialrådgivere i afdelingen. På baggrund af dette indledende arbejde blev der udgivet en rapport og en artikel (Arnfjord 2012b; Arnfjord og Hounsgaard 2013).

48 Nunatsini Inunnik Isimaginninermi Siunnersortit Ilinniarsimasut Peqatigiiffiat (Landsdækkende forening for uddannede socialrådgivere)

Aktionsforskningsmæssigt bar det indledende studium præget af en statistisk relation. Det var primært undertegnede, der som projektansvarlig leverede majoriteten af indholdet i form af udvælgelse af tema, interviewspørgsmål og analysemetoder. Projektet har derfor retrospektivt i begyndelsen været styret af en for "naiv" tilgang til ideologien om den frie deltager i forskningsforløbet, hvor jeg ellers oprindeligt havde en idé om at lave et projekt styret alene af deltagerne. Med de kommunale socialrådgivere forsøgte jeg at afdække deres oplevede mulighed for at have indflydelse i den organisation, hvori de arbejdede. Temaerne fra den kvalitative interviewforskning beskrev blandt andet en mangel på ledelseskontakt og manglende anerkendelse fra tværfaglige samarbejdspartnere, hvilket i tidligere studier af socialrådgivere i England er blevet defineret som stressfaktorer (Baines, Davis og Saini 2009; Lloyd, McKenna og King 2005). På den ene side var det væsentligt at få kontakt til socialrådgiverne og få indledt et projekt omkring deres arbejdslivserfaringerne. På den anden side var ulempen ved denne proces, at jeg placerede mig i en afventende position, hvor man traditionelt i forsknings-samfundet er handlingslammet i rædslen for at påvirke og manipulere genstandsfeltet. Det første lyder måske beskedent, men det er et akademiseret perspektiv på en ikke-erkendt praksisproblematik. Myles Horton beskrev de samme problemer i deres forsøg med at organisere minearbejdere. Horton, som kun i meget begrænset omfang har skrevet om sine metoder, fortæller i et Tv-interview, hvorledes de fravalgte en ufrugtbar akademisk tilgang som lød: *"Vi har analyseret os frem til at I har et problem! Her er løsningen"*. Dette havde ikke nogen langsigtet effekt. I stedet valgte de en mere pragmatisk forståelse, hvor udgangspunktet var de konkrete problemer arbejderne havde som f.eks. mangel på mad, dårlige arbejdsforhold og lav løn. Horton fortæller at problemet var ganske konkret: *"They needed something to put in their bellies"* (Moyers 1981).

Ud fra en anerkendende tilgang om, at de er eksperter på deres arbejdsliv inviterede jeg socialrådgiverne ind i den analytiske proces. For at modarbejde en objektiverende tilgang med et forløb som var designet på forhånd, foreslog jeg under et møde Fremtidsværkstedet som en workshopmodel. Så kunne socialrådgiverne være dem som stillede spørgsmål og selv kom med løsninger. De 15 kommunale socialrådgivere som deltog valgte at temaet for Fremtidsværkstedet skulle være "Trivsel". Det valgte tema kunne dække et behov hos deltagerne for både at snakke om fysisk og psykisk trivsel.

Med ledelsens accept blev der afholdt et endags fremtidsværksted, som udviklede sig til store variationer over emnet trivsel. Strukturen i et endags fremtidsværksted blev hentet direkte fra Jungk og Müllert (Jungk og Müllert 1989). For at deltagerne kunne forberede sig lidt på dagen havde de på forhånd fået uddelt en kort artikel af Kurt Aagaard Nielsen *Hvad kan man lære i et fremtidsværksted?* (Nielsen 1988). Fremtidsværkstedet bestod af tre faser. Fase et startede med et kritisk udgangspunkt, hvor deltagerne problematiserede forhold omkring trivsel som alle blev skrevet op på en vægavis og gjort synlige for alle i workshoppen. Fase to handlede om at deltagerne skulle gå utopisk til problematikkerne uden at skelne til f.eks. økonomisk eller strukturelle begrænsninger. Det instruerende budskab var "hvis I havde alle verdens ressourcer til rådighed, hvordan ville I så håndtere problematikkerne fra den kritiske fase." I den sidste fase tre lagde vi vægt på handlingsorientering inspireret af forløbene fra den kritiske og den utopiske fase omhandlende, hvorledes man dels på kortsigt dels på lang sigt kunne håndtere problematikkerne omkring trivsel.

Vægavis fra kritikfasen.

Efter kritikrunden, hvor socialrådgiverne blandt andet problematiserede at de savnede hjælpeforanstaltninger, manglede anerkendelse deres netværk og kom med nogle eksempler på, hvordan ledelsen kunne støtte dem bedre, blev der stemt og prioriteret i kritikpunkterne.

Resultatet af kritikfasen, illustrerede et oplevet asynkront og hierarkisk forhold mellem medarbejdere og ledelse. Det vidnede også om, at deltagerne ikke oplevede nogen mærkbar indflydelse i deres arbejdsliv. Selv om de gav udtryk for, at de udmærket kunne forestille sig alternativer under den utopiske fase. De bidrog med flere konstruktive handlingsforslag under fremtidsværkstedets sidste fase såsom "Mere innovativ ledelse", "En måneds sidemandsoplæring", "Mere i løn", "Et loft på antal socialsager" og "Lige så meget ferie som skolebørn". Der var en oplevelse blandt deltagerne af at disse handlinger var betinget af ledelsens accept og interesse i forandring. Fremtidsværkstedet blev afsluttet med en handlingsorienteret runde, hvor deltagerne i gruppe bød ind på handlinger som kunne realiseres på kort og på lang sigt. Efter workshop-dagen udarbejdede jeg en protokol over dagen med en opfordring til at gå videre med handlingsforslagene og til at tage kontakt til mig såfremt de ønskede det.

Fremtidsværkstedet havde som model i denne situation nogle begrænsninger, når den blev anvendt inden for et bureaukratisk system. Der var blandt andet begrænsninger i mulighederne for at føre handlingsforslagene ud i livet. Jeg har måttet erkende, at et kommunalt bureaukratisk system ikke er en ideel arena til at arbejde videre med nogle af de problematikker, som socialrådgiverne beskrev i forhold til ikke at blive hørt og set i deres arbejdsliv. Vores anden erkendelse gik på, at noget af det socialrådgiverne efterspurgte såsom: "Et loft på sagstal", "Bedre samarbejde med ledelsen" samt "Mere ferie og løn", var kampe som i andre lande blev ført af en faglig organisation.

Socialrådgiverne i Grønland har ikke deres egen fagforening. De er organiseret i en fællesorganisation Atorfillit Kattuffiat (AK), som laver aftaler for en mængde forskellige grupper såsom: kommunalt ansatte, tjenestemænd, klinikassistenter, jagt- og fiskerikontrollører og forskellige faglærere på erhvervsskoler (Atorfillit Kattuffiat 2013). Socialrådgiverne skiller sig ud fra disse grupper ved at være den eneste professionsgruppe med en mellemlang videregående uddannelse. AK kan f.eks. ikke stille en ekspert til rådighed,

som kender socialrådgivernes professionspecifikke erhvervsvilkår. Som professionsgruppe er de derfor disempoweret i arbejdsmarkedsforhandlingerne.

Foreningen NIISIP og processen med at empower socialrådgiverne

Efter aktionsforskningen på kommunen indledte jeg et samarbejde med en gruppe socialrådgivere. Det skete efter en erkendelse af at min tilgang til det kommunale bureaukrati havde været for statisk samt, at der kunne være begrænsningerne i at arbejde med transformativ metode i en for hierarkisk organisation, som en kommune nu engang er.

Socialrådgiverne i foreningen NIISIP var modsat kommunen og fri af hierarkiske og bureaukratiske bindinger. Disse socialrådgivere var gået sammen om at skabe fornyet aktivitet i en forening, som aktivitetsmæssig havde levet en meget stille tilværelse gennem flere år. Gruppens formål var, at foreningen skulle blive den organisation som varetog socialrådgivernes professionsinteresser på i Grønland, både når det kom til arbejdsmarkedsforhandlinger, professionens anerkendelse og opgaven med at være en stemme man lytter til i den socialpolitiske debat.

Indledningsvist kontaktede jeg NIISIP og beskrev forskningsprojektet for dem. Jeg spurgte herefter: "Er der noget som I kan bruge mig til?" Jeg foreslog programmering af en hjemmeside, hvilket i foreningen var et konkret behov, og det blev indledningen til et samarbejde omkring faglig organisering. To metodiske inspirationer lå forud for kontakten med NIISIP. Det første var et fagligt møde med Randy Stoecker, som er professor ved University of Madison og en læsning af hans bog *Research Methods for Community Change* (Stoecker 2012). Da Stoecker i sin tid var specialestuderende, skulle han skrive en opgave om lokalsamfundsarbejde. Han tog derfor kontakt til en lokalsamfundskoordinator, men blev mødt med en besked om, at han først og fremmest burde yde en indsats på kontoret ved at katalogisere og sortere deres papirarkiver. Resultatet af indsatsen viste sig ved at lokalsamfundskontoret fik styr på deres arkiver, som samtidig indeholdt alt det empiriske materiale, som Stoecker kunne drømme om til brug i specialeopgaven. Hans udgangspunkt har derfor siden været, at starte så praktisk som muligt. Den samme pragmatiske tilgang til akademisk arbejde beskrev Horton i deres arbejde med minearbejderne, som først og fremmest skulle have stillet deres sult.

Den anden faglige inspiration kom fra en genlæsning af Freires skelnen mellem den autoritære underviser og underviseren med autoritet. Det særligt udfordrende i projektet har været balancen mellem rollen som forsker, og rollen som koordinator af workshops. Den gennemgående rolle har været facilitatorrollen og afgjort den position, som jeg har befundet mig bedst i. Der var perioder, hvor jeg igangsatte og påvirkede mere end en facilitator burde. Freire skrev om underviserens forpligtigelse og ansvar for at gøre noget i stedet for bare at være til stede:

I am convinced that a progressive educator cannot speak exclusively with the people. He or she also has to speak, from time to time, to the people. It has to do with the directiveness of education, and directiveness does not mean necessarily authoritarianism or manipulation.
(Horton og Freire 1990)⁴⁹

Facilitatoren er hos Freire ikke en passiv deltager, som f.eks. planlægger og starter et møde for så at trække sig ud. Facilitatoren har hos Freire en forpligtigelse til fra tid til anden at styre processen enten for at øge en dynamik, hvilket skete under vores møder med NIISIP, når foreningsmedlemmerne oplevede at gå lidt i stå i arbejdet under forskellige workshops. Vi kunne her oversætte Freires directiveness til processuel styring, hvilket blev empowerment til at øge en dynamik og sikre flow. Henry Giroux har et bud på et mere konkret formål, som han kalder *transformative agents* (transformative aktører) (Giroux 1988). NIISIP-medlemmerne kan dermed anskue sig selv som transformative aktører, som interagerer med og forandrer det socialfaglige felt. Dette fungerede som et af mange udbytter af aktionsforskningsforløbet med NIISIP.

Processuel styring blev i samarbejdet med NIISIP til positiv magt, hvor medlemmerne gennem fællesmøder omkring udviklingen af socialrådgiverforeningen, fik opbygget en kapacitet til at organisere et talerør for socialrådgivere rundt om i Grønland og samtidig mobilisere det faglige arbejde med at overtage processen, som forhandler med arbejdsgiverne i stedet for fællesorganisationen AK. Efter et indledende forløb med at diskutere en workshopform, som jeg indledningsvist koordinerede, udstak foreningsmedlemmerne

49 Disse overvejelser knytter sig mest til arbejdet med de kommunale socialrådgivere i det kommunale bureaukrati.

i NIISIP selv retningen for arbejdet i workshoppene. Aktionsforskningen tog konkret udgangspunkt i at foreningen brugte mig til sparring, mens jeg ind imellem også fungerede som en autoritet, når de havde behov for dette men specifikt ikke i en autoritær position (jf. tidligere reference til Freire). Nedenstående illustrerer, hvorledes en af de i alt fire workshops, der til at begynde med var igangsat af mig men som midtvejs blev overtaget af deltagerne.

Grete har lige "overtaget" rollen som leder af den første workshop under et NIISIP-møde – her er ingen tegn på en tavs faglig kultur men mere tegn på en kapacitetsopbygning hen i mod transformerende aktører.

Billedet er fra en workshop, hvor vi indkredsede NIISIP's mærkesager. Deltagerne ankom til mødet med egne refleksioner, som blev udvidet til en brainstorm over, hvilke mærkesager foreningen skulle støtte sig op af i den kommende tid i forbindelse med deres øgede engagement for at skaffe flere medlemmer og derved stå stærkere i den socialpolitiske debat.

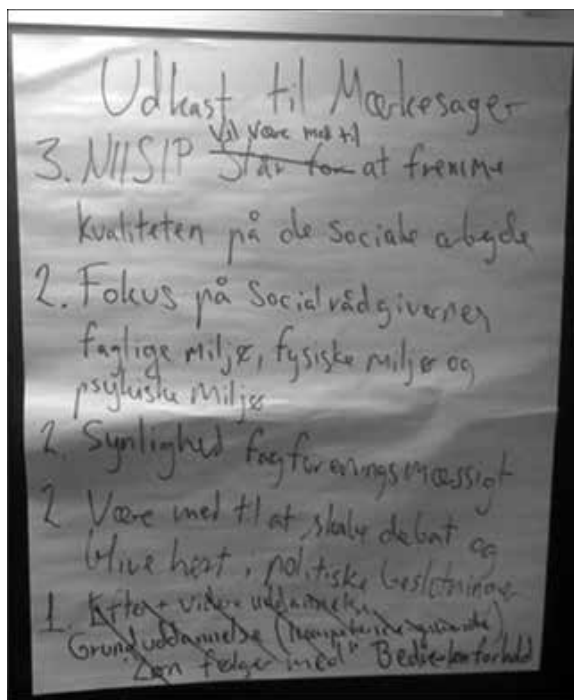
Deltagerne blev vejledt til i starten kun at arbejde på overskriftsniveau. De måtte altså ikke gå ind i lange forklaringer bag deres forslag. Dette indeholdte en vis dimension af kritisk utopisk aktionsforskning, jeg havde dog indtil videre afholdt mig fra at køre hele fulde fremtidsværksteder med foreningen. Dette var ud fra et praksishensyn, idet NIISIP på dette

tidspunkt kun mødtes til vores workshops, og for dem var foreningsarbejdet en ulønnet aktivitet. De første workshops havde derfor karakter af regulære møder. I workshoppene fremkom medlemmerne med konkrete formuleringer og ønsker til fremtiden. Det essentielle ved disse øvelser var, at der i værkstederne blev skabt et forum for frie kritiske tanker. Her var ingen arbejdsgivere, tværfaglige samarbejdspartnere eller politikere som skulle medtænkes i processen. Selv om arbejdet ikke garanterede nogle håndfaste resultater blev processen taget meget alvorligt, og foreningsmedlemmerne diskuterede og producerede idéer ivrigt.

Erfaringen fra flere indledende møder var, at de havde mange ting på hjertet. De oplevede, at de blev udfordret, når de skulle forsøge at kategorisere og f.eks. prioritere i de vigtigste emner. De blev instrueret i at ingen af forslagene var bindende, og at de kunne ændres. Dermed afspejlede det deltagerens egen opfattelse af, hvad der var de vigtigste mærkesager for foreningen. Resultatet fra fire workshops i efteråret 2012 blev til fem mærkesager, som så således ud:

Fem mærkesager:

- NIISIP Står for at fremme kvaliteten af det sociale arbejde
- Fokus på socialrådgiverens faglige miljø, fysiske miljø og psykiske miljø
- Synlighed fagforeningsmæssigt
- Være med til at skabe debat og blive hørt i politiske beslutninger
- Løn: der skal fokuseres på en stigning i grundløn og løn der følger med kompetencegivende videre- og efteruddannelse

Grundlæggende ligner arbejdet med formulering af indhold og omformulering beskrivelserne af procesorienteret arbejde. Vi arbejdede med opdagelsen af nye videnshorisonter, som en metafor for at navigere på baggrund af én viden mod erkendelsen af nye vidensformer, hvilket svarer til, hvad Thomas Mathiesen kalder at arbejde med det ufærdige (Mathiesen 1973).

Resultatet af disse workshops var en stor lettelse for flere af medlemmerne, som on and off har været aktive i foreningen. *"Endelig er NIISIP kommet videre efter alle de år"*, var der en deltager der udbrød efter et møde. Det havde været en positiv oplevelse. Et resultat af dette projekt er, at være igangsætter på en faglig proces. I et deltagende aktionsforskningsperspektiv er arbejdet med at skabe grundlaget for motivation helt og aldeles grundlæggende for faciliteringen deltagernes kritiske bevidsthed.

Det næste led i processen er, at mærkesagerne skal danne baggrund for nye vedtægter, som skal diskuteres på en kommende generalforsamling, hvor foreningen vil organisere sig stærkere.

Konklusion

I artiklen har jeg præsenteret en problematik, hvor der hos socialrådgiverne er et fravær af legitime og transparente beslutningsprocesser. Denne iagttagelse kan relateres til policyorienteret forskning, hvor magtperspektiver også handler om et fravær af beslutninger. Når politologerne (Bachrach og Baratz 1962) (Bachrach og Baratz 1962). Et drilsk spørgsmål kunne være, om det er et problem at socialrådgiverne ikke figurerer som en beslutningskompetent profession i det grønlandske velfærdssystem? Hvis det drejede sig om et velfærdsområde som var stabilt og uproblematisk, så kunne magtspørgsmålet måske være irrelevant. Socialrådgiverne spiller en central rolle i velfærdssystemet, hvor de er faglige og praktiske eksperter på udmøntningen af socialpolitikken. En nuværende konstatering er dog at, socialrådgiverne ligger inde med en faglig viden, som ikke er aktiveret, og de bidrager ikke til diskussionerne om socialpolitikken. Hvis vi her til sidst ser bort fra deres arbejdsforhold, så er en mere overordnet problematik, at en socialrådgiverprofession i afmagt ikke opfylder en af professionens centrale roller, som er at være advokat for social retfærdighed overfor samfundets udsatte grupper.

Med Mathiesens terminologi er foreningsmedlemmernes med revitaliseringen af foreningen NIISIP gået fra at have været bidragsløse til at blive bidragsydere i det socialpolitiske spil (Mathiesen 1973). Man er i færd med at etablere en rolle i spillet og det er i etableringen af rollen, at der bliver skabt noget konkret, som de øvrige parter i "det socialpolitiske spil" SKAL forholde sig til. Foreningen kan blive det sted, hvorfra vi ser socialrådgivere som transformativt aktører der kan mobilisere deres kollegaer på kommunekontorerne og bidrage til bedre arbejds- og lønforhold. De kan blive en stemme i den socialpolitiske debat for andre som ingen stemme har.

Så hvad kan man lære af dette eksempel? Forskningsmæssigt fører det til at forskning bliver opfattet som en øjeblikks-, hverdags- og (forhåbentlig) langtidsholdbar ressource og derfor ikke kun som noget vi først hører om, når forskningsrapporter som sociale problematikker bliver omtalt i medierne. Det er et eksempel på, hvordan begreberne deltagelse, viden og aktion gensidigt indvirker på hinanden. Gennem deltagelsen i aktionsforskningen skabes der viden, som forskeren ikke ville kunne have afdækket gennem konventionelt kvalitativt arbejde. Det er samtidig viden, som udfordrer de negative forståelser af, hvad magt er og at dette ikke kun består i "magt over" men bliver til "magt til" at en gruppe kapable socialrådgivere kan organisere sig og etablere en socialfaglig stemme i den socialpolitiske debat.

Med deltagende aktionsforskning kan man således se et eksempel, hvordan man kan re-orientere grønlandsk socialforskning og med relativt beskedne ressourcer skabe dynamik i et ellers magttomt rum.

7. Hjemløshed i Nuuk – et kritisk sociologisk- og planlægningsperspektiv

Det offentlige kan ikke løse alle problemer. Det vil være godt, hvis vi kunne. Så er det godt, at sådan nogle som jer kan træde til.

Vittus Qujaukitsoq (Naalakkersuisoq for erhverv) – tale ved åbningen af Kofoeds Skole i Nuuk juni 2016

Der er behov for, at man strategisk får fulgt op og sagt, hvad er det for nogle strategier der skal til, for at vi får flere socialt udsatte i uddannelse og arbejde. Formanden for Rådet for Socialt Udsatte, Jan Sjørnsen (DR2 Morgen 2016)

Antallet af hjemløse er stigende i Nuuk. I denne artikel fokuseres der på, hvorledes en styrket social planlægningsindsats kan forbedre forholdene for mennesker, som er ramt af svære udfordringer.

Artiklen⁵⁰ bygger på en række resultater fra et årelangt feltarbejde og kvalitative interviews i miljøet omkring hjemløshed fra to forskningsprojekter, som henholdsvis ser på hjemløshed og tuberkulose (Arnfjord 2015b) og på de sociale dynamikker omkring hjemløshed (Arnfjord og Christensen 2016).

Efter en rammesætning omkring hjemløshed i Grønland følger en kort teoretisk konceptualisering af det sociale planlægningsbegreb og kritisk sociologi. Dernæst præsenteres feltarbejdet, som afrundes med en fremadrettet konklusion.

Hjemløshed i en grønlandsk sammenhæng

Det første nødherberg for kvinder blev oprettet i Nuuk og fungerede fra 1970'erne og til 1990'erne (Jensen 1982; Vammen 2003). Det var ikke et offentligt initiativ, men var drevet af KFUK (Kristelig Forening for Unge Kvinder).

50 Tak til redaktionen og de 2 reviewere for konstruktive kommentarer, som har været med til at skærpe fokus og argumentation. Dele af feltarbejdet er muliggjort med forskningsmidler fra Sundhedsstyrelsens TB pulje.

Der findes ikke mange grønlandske nyhedskilder om hjemløse i 1970erne. Først i 1990erne kom der nogle få case-baserede artikler, som beskrev livet som hjemløs i Nuuk. En mand fortæller f.eks., at det er turene ud og ind af Anstalten, der er årsagen til, at han er hjemløs (Kleist 1997). Avisartikler om hjemløse stiger i frekvens efter årtusindskiftet med flere reportager om livet på gaden i Nuuk og estimerer inde fra miljøet om, at der i år 2000 var 100 hjemløse i byen. Nuuk slår i 2008/9 dørene op for et offentligt herberg, og sidenhen er medieopmærksomheden steget. Forskning i hjemløshed har derfor både en historisk og aktuel relevans, da problematikken har eksisteret i hovedstaden i 30-40 år uden at denne sociale problemstilling har fået egentlig forskningsmæssig opmærksomhed.

Der er ingen præcise opgørelser over antallet af hjemløse. Det hænger sammen med de store udfordringer, der er forbundet med at afgøre, hvordan vi skal definere hjemløshed og hvilken metode, vi skal bruge til at kortlægge problematikens omfang og karakter. Det gør sig gældende i flere hjemløsestudier, at man må arbejde ud fra et estimat omkring det faktiske tal. Gruppen af hjemløse er ofte meget mobile, og hjemløshed kan som en tilstand variere mellem at være kort- eller længerevarende.

Preben Brandt, som er tidligere formand for Rådet for Socialt Udsatte, har defineret hjemløshed således:

Hjemløse, forstået i en socialpolitisk kontekst, er mennesker, der, ud over at mangle en bolig har en række komplicerede og gensidigt forstærkende sociale og helbreds-mæssige vanskeligheder, der giver dem problemer med at indgå i nogle, men langt fra alle sociale sammenhænge. Mange af disse forhold er dybt forankret i den enkeltes liv og langt fra sådan lige at gøre noget ved. (Brandt 2013)

Herhjemme har vi set konservative estimer, der vurderer, at antallet af hjemløse i Nuuk er på omkring 100 (Departementet for Familie og Sundhed 2008; Hansen og Andersen 2013). De to citerede referencer er begge tilbageholdende med et præcist tal, og arbejder metodisk med at sammenlægge antallet af borgere uden en bopælsadresse med antallet af udsættelser. I den seneste rapport deltog en socialrådgiver i opøgningen og optællingen af antallet af hjemløse. Problematikken med den store mobilitet er også kendt af canadiske forskere, som har set på ungdomshjemløshed:

Many youth experiencing homelessness are difficult to locate in order to count them. These youth are couch surfing, moving back and forth from their family home, in and out of foster care, etc. Researchers made many attempts to work with schools and community organizations in order to outreach to these youth. (Albert, Penna-Cooper, og Downing 2015)

Optællingsmæssigt er mobiliteten en udfordring, men det viser os også et bevægelsesmønster mellem bygder, mindre byer og byer som Ilulissat, Sisi-miut, Nuuk og Qaqortoq. Hjemløshed er primært et urbant fænomen, men forekommer også i et mindre omfang i mindre byer. F.eks. besluttede Kommuneqarfik Sermersooqs udvalg for Velfærd, Arbejdsmarked og Erhverv i april 2016 at oprette en varместue i Paamiut. Ifølge udvalgsreferatet var der 25 hjemløse borgere i Paamiut med 1.450 indbyggere (Kommuneqarfik Sermersooq 2016b).

Vender vi igen blikket mod Nuuk, så er befolkningstallet siden 2006 steget fra 14.583 til 17.316 indbyggere i 2016 (Grønlands Statistik 2016). En stigning på 18,7 procent på 10 år. En mindre del af tilflytterne kommer uden et job, og har ingen bolig på hånden. De bor hos deres familie eller må trække på deres netværk for at have et sted at bo. Denne strategi har ofte en kort tidshorisont, hvorefter de må flytte igen og finde et nyt sted at bo, hvis ikke de skal ende på gaden.

Ventetiden på en offentlige bolig i Nuuk er over 20 år. På Nuuks private boligmarked opereres der med kvadratmeterpriser på over 20.000 kr. Det kræver en enkelt eller kombineret indkomst på godt 600.000 kr. for at man kan betale af på et boliglån. Den grønlandske gennemsnitsindkomst er på 218.000 kr. (Grønlands Statistik 2015). Bolig-job-ordninger dvs. job med tilhørende bolig gælder typisk kun for ansatte i offentlige stillinger og med mellemlange uddannelser (Skolelærere, sygeplejersker, læger, socialrådgivere og ansatte i offentlige administrationer) (Kommuneqarfik Sermersooq 2016c).

Det private boligmarked henvender sig ikke til den gennemsnitlige lønmodtager. Uden en årsindtægt over gennemsnittet eller et job med tilhørende bolig har man som tilflytter stærkt begrænsede muligheder for at betale for en bolig, hvilket kan presse resourcesvage grupper ud i hjemløshed. For nogle er interne flytninger i Grønland ikke en god løsning, og som resultat heraf

ender en del med helt at forlade landet og søge mod Danmark og særligt mod storbyerne Aalborg, Aarhus, Odense og København, hvor der er iværksat sociale tilbud henvendt til folk fra Grønland. Men en flytning til Danmark er langt fra altid en god løsning. Rådet for Socialt Udsatte har udgivet to rapporter, som vidner herom. Rapporterne har fokus på især hjemløse grønlandske kvinders situation (Rådet for Socialt Udsatte 2014, 2016). Rapporterne indeholder blandt andet reportager om sprogproblemer, og problemer med adgang til uddannelse og arbejdsmarked. Det skyldes blandt andet, at kvinderne ofte kommer ind i disempowered/ressourcesvage netværk.

Planlægningsteoretikeren John Friedmann sammenstiller disempowerment med mennesker der er uden for den normale indflydelse, som politiske borgere med autonomi over eget liv nyder (Friedmann 1992). Selvom kvindernes situation kunne opfattes som et delt ansvar mellem Grønland og Danmark, så er begge lande i Rigsfællesskabet tilbageholdende med at erkende og handle på problematikken (Arnfjord 2016b).

I andre arktiske områder er der en længere tradition for forskning i hjemløshed. Et studie fra Alaska kobler, lidt singulært, hjemløshed til alkoholmisbrug (Travis 1991). Det amerikanske studie fokuserer dog også på sociale faktorer og konkluderer, at oprindelige folk i Alaska var overrepræsenterede i bunden af samfundet i forhold til ikke-oprindelige folk. Canadiske studier viser, hvordan boligpolitik og overbelægning i almindelige hjem har en direkte relation til sundhed (Lauster og Tester 2014).

Den canadiske geograf og hjemløshedsforsker Julia Christensen argumenterer for, at vi må forstå hjemløshed i arktiske områder som mere end materiel hjemløshed. Hun kritiserer eksempelvis en tidligere romantiserende og dermed bagatelliserende kobling mellem hjemløshed og de oprindelige folk som har haft en nomadekultur:

[It is] Undermining the real significance of material homelessness when one is living on his or her ancestral homelands. (Christensen 2013)

Grønland adskiller sig fra Alaska og Canada ved at have mere suverænitæt over jordbesiddelser og ved at være suveræne i kontrollen over egen social-, sundheds- og boligpolitik.

Når vi ser på det grønlandske velfærdssystem generelt, så kæmpes der med socialpolitiske udfordringer på flere fronter: En stor minoritet af børn oplever omsorgssvigt (Kristensen m.fl. 2008; Pedersen og Bjerregaard 2012), og senest har vi set en øget opmærksomhed omkring kvinder i voldelige parforhold (Fievé og Hansen 2016; Poppel 2016). Disse problematikker får en del mediedækning og som følge heraf også politisk bevågenhed.

Opmærksomheden på hjemløseområdet har været mindre i omfang og dermed risikerer hjemløseproblematikken at vokse sig så omfattende, at det vil kræve langvarige sociale indsatser for at reetablere velfærdsniveauet blandt borgere ramt af hjemløshed.

Social planlægning og sociologisk marxisme

Jeg sætter i det følgende lighedstegn mellem planlægning og social planlægning. Davidoff kalder planlægning: *"The contentious forming of social policy"* (Davidoff 1965). Social planlægning er en social handling, som har fokus på advokering på vegne af disempowered grupper i samfundet (Roach og Rosas 1972). Den australske professor i byplanlægning Leonie Sandercock anskuer social planlægning som en kritisk opgave, der fokuserer på social retfærdighed og advocacy (Sandercock 2004).

Friedmann argumenterer for, at planlægning består af tre centrale opgaver: En filosofisk, hvor fokus er på den menneskelige dimension i en hvilken som helst planlægningsfase. En tilpassende, som ser på hvordan planlægningen kan realiseres. Den sidste opgave handler om translation. Her arbejdes der med at forstå, hvordan øvrige videnskaber forstår planlægning via nabobegreber, som f.eks. deltagelse og empowerment.

Social planlægning bliver relevant i forbindelse med tværsektorielt arbejde omkring hjemløse i Nuuk, fordi vi inden for dette paradigme kan lokalisere begreber og et sprogbrug, som informerer os om, hvordan politikker og forbedringer af det tværsektorielle arbejde kan empower gruppen af hjemløse i Nuuk. Teori omkring social planlægning sammenkobler relationer mellem borgerne og den struktur, som de som aktører og mulige forandringsagenter indgår i. Her ses en tydelig kobling til Marx 11. Feuerbach tese: *"Filosofferne har kun fortolket verden forskelligt, men hvad det kommer an på, er at forandre den."* (Marx og Engels 1973).

Med socialplanlægningsbegrebet opnås der et gennemgående fokus på, hvordan en politisk ide eller nye måder at forbedre tilværelsen på kan ske ved at inkludere samfundets borgere. Friedmann foreslår, at man tager udgangspunkt i, hvad der virker i småskalaprojekter, men at disse oftest overses af en stat eller helt ignoreres. Han tager selv udgangspunkt i Sydamerika, hvor han har været involveret i flere småskalaprojekter. I Friedmanns senere arbejde referer han direkte til Bent Flyvbjerg, som har centrale pointer omkring casesdesignet. Flyvbjerg snakker om den kritiske case, der har meget tilfælles med Friedmanns ældre koncept omkring småskala, der har en strategisk værdi, når det relateres til en mere generel problemstilling. Det er langt fra altid den gennemsnitlige case, der har strategisk værdi. Værdien findes oftere, siger Flyvbjerg, i cases som tager eksemplerne eller eksperimenterne et skridt videre end det gennemsnitlige (Flyvbjerg 2001:77). Cases omkring hjemløshed i Nuuk kan være et kritisk eksempel på, hvordan et småskalaprojekt kan eksemplificere, hvordan et offentligt system kan styrke den tværsektorielle indsats.

I et planlægningsperspektiv handler det om:

- Hvad er problemet?
- Hvordan kommer vi videre?
- Med hvem når vi i mål?

I socialplanlægningsforskning er handling indlejret i designet. Det er dog relevant at tilføje en yderligere faglig dimension i tråd med det Friedmann blev citeret for ovenfor – som hedder translation – for at få nye faglige begreber til at forstå planlægningsprocessen med. Det sættes her i forbindelse (med?) sociologen Erik Olin Wrights arbejde med neomarxistisk sociologi. Wright har moderniseret forståelsen af Marx blandt andet med afsæt i, at vi ikke behøver at adaptere et nært doktrinært forhold til den totale Marxisme, når vi ønsker at anvende dele af Marx' teori (Wright 1997). Med sin læsning af Marx er Wright forenelig med David Harvey, som er "Marx-kender"⁵¹ og i en videooptaget forelæsning fortæller om at praksisorientere læsningen af Marx. Hvis han ikke kan operationalisere et af Marx' begreber, så forkaster han det. For Marx var ikke Gud: *"He got some things crazily wrong.(...) But he also wrote about loose ideas that needed to be taken up. What comes*

51 Harvey vil ikke kaldes Marx-ekspert.

out of reading that Marx is infinite possibility and interpretation" (Ligthart 2014). Hvis vi forfølger disse moderne læsninger af Marx, så er det nu mere legitimt at anvende og modernisere klassebegrebet fra det Kommunistiske Manifest (Marx og Engels 2015), tanker om forandring fra Feuerbach Teserne og ideerne om fremmedgørelse fra Marx' tidlige filosofiske arbejder (Marx 1959; Marx og Engels 1998). Uden at skulle blive totalitære og snakke om oprør i gaderne for at bringe systemet i sænk. En mindre nation som Grønland har også en mindre kritisk masse. Man kan derfor ikke altid forvente et kvalificeret feedback fra et offentligt system og igen uden at dette i den anden yderlighed kammer over i et autonomt overdrev a la: "Lad os besætte regeringsbygningen og guillotiner de ideer, som ikke stemmer overens med vores egne".

Symbiotisk transformation

Erik Olin Wright har studeret, hvorledes marxistiske begreber kan revitaliseres og tilpasses nutidens globaliserede verden. Han beskæftiger sig med mange af de samme koncepter som Friedmann og Harvey, men med et fokus på kritisk sociologi. Wright har sammen med Achon Fung arbejdet med småskala projekter eller kritiske cases, som de beskriver i fællesprojektet "Deepening Democracy." Det er cases omkring lokalsamfundsudvikling i Chicago (Fung 2003) og forsøget med sociale banker i Kerala (Isaac og Heller 2003).

En moderniseret kritisk sociologi overskrider et fagligt filter på Marx, hvilket skaber en direkte tilgang til at arbejde med teorier om transformation og empowerment. Det er foreneligt med forståelsen bag social planlægning. Wright beskriver f.eks. tre tilgange til transformation: Ruptual, Interstitial og Symbiotic transformation. Han simplificerer dem sidenhen ved at oversætte dem til: *At smadre systemet* (ruptual), *at ignorere systemet* (interstitial) og *at bruge systemet* (symbiotic). Når han taler om den sidste, som er den tilgang, der anvendes i forskningen om hjemløshed, skriver Wright (2006):

Symbiotic transformations thus have a contradictory character to them, often taking advantage of a tension between short- and long term symbiotic forms of social empowerment are in the interests of elites and the dominant classes. In the long term they can shift the balance of power towards broader social empowerment.

Symbiotiske forandringer har hos Wright en potentiel dobbeltfunktion, hvor forandringer kan ske med afsæt i f.eks. en elites interesser på kort sigt med det formål, at den bredere befolkning på længere sigt får gavn af dette. F.eks. kunne kortsigtede private investeringer i etablering af herberger for kvinder på længere sigt gavne samfundet ved at fungere som socialt sikkerhedsnet for kvinderne, som så på længere sigt kan reetablere sig som selvberende borgere og bidrage til samfundsøkonomien.

Det ovenfor beskrevne kritiske perspektiv sættes efterfølgende i forbindelse med et længere feltarbejde, som er gennemført i Nuuk by.

Resultater fra et længerevarende feltarbejde i hjemløse-miljøet i Nuuk

I forbindelse med hjemløseforskningen i Nuuk er der igangsat et årelangt feltarbejde fra 2015 til 2016. Feltarbejdet har været et samarbejde med den lokale Frelsens Hær, som jeg har haft ugentlig kontakt med. Endvidere har jeg engageret mig i foreningen NoINIs suppekøkken, og har ad den vej fået et indgående kendskab til nogle af de hjemløses udfordringer. I forbindelse med feltarbejdet er der gennemført en række kvalitative interviews med en varighed på omkring 45 minutter med sundhedspersonale, NGO-personale og socialrådgivere, som alle har berøring med borgere der er ramt af hjemløshed. De fleste interviewpersoner er blevet identificeret via en snowball proces, og er indledningsvis blevet kontaktet via mail forud for interviewene. Alle interviews er blevet optaget og transskriberet. I forbindelse med interviewene er der spurgt ind til samarbejdet mellem sundhedssektoren, den frivillige sektor og den sociale sektor i relation til hjemløshed og marginalisering, som et lidt bredere begreb.

Der er gjort meget ud af at skjule identiteten på de interviewede. Det er en særlig udfordring i en by med 17.000 indbyggere. I den forbindelse bliver tid også en central faktor, og flere af de interviewede er i skrivende stund ikke længere ansat i den stilling, de var ansat i, da de blev interviewet. Således oplever man fx i Nuuk en høj personaleomsætning inden for det sociale område (Arn fjord og Hounsgaard 2015).

I feltarbejdet har jeg talt med personale, frivillige og gæster, der kommer i Frelsens Hærs Varmestue (Arn fjord 2015a). Der er også gennemført en

række gadeinterviews, som ikke er optaget men, hvor data findes i noteform. De interviewede var bekendt med min rolle. Feltarbejdet har givet et stærkt empirisk grundlag for viden om hjemløshed i hovedstaden.

Det har også resulteret i en oversigt over det antal personer, som frekventerer suppekøkkenet, som køres i samarbejde mellem Kalaallit Røde Korsiat (Nuuk) (finansiering), Frelsens Hæri (Facilitering) og NoINI (operationalisering). Suppekøkkenet har åbent hver tirsdag, og tilbereder mad til de mennesker, som kommer og spiser her. Nedenfor vises et display over det antal serveringer i forårsperioden, siden suppekøkkenet åbnede i 2014.

Antal serveringer i NoINIs suppekøkken i forårene 2014-2016			
	Antal serveringer	Gennemsnitlige serveringer	Forskel i procent
januar til juni 2014	488	22	
januar til juni 2015	701	27	23 % (siden 2014)
januar til juni 2016	881	46	70 % (siden 2015) 109 % (siden 2014)

Tabellen viser en markant stigning, som alene signalerer et øget behov, da der ikke registreres om folk der er decideret hjemløse. Der er ganske enkelt flere nye ansigter i suppekøkkenet. Der er sket en udvidelse med 23 procent fra 2014 – 2015, og fra 2015 – 2016 er der sket en stigning med 70 procent. Samlet set er der mellem 2014 og 2016 sket en stigning på 109 procent altså en fordobling af antal serveringer.

I april og maj 2016 interviewede føromtalt Julia Christensen og jeg politikere, NGOer og offentligt ansatte i forbindelse med forskningsprojektet om sociale dynamikker omkring hjemløshed. I 2015 er der foretaget interviews i forbindelse med et projekt omkring hjemløshed og tuberkulose (Arn fjord 2015b).

Interviewene er kodet i en grounded theory tilgang med fokus på åben kodning (Charmaz 2006). Feltarbejdet gav informationer, som ikke blev optaget digitalt men blev registeret i form af feltnoter.

De indspillede interviews er opstillede nedenfor i et display, hvor fokus har været på tværsektorielt og tværfagligt arbejde. Generelle citater fra interviewene er gennemgået, hvorefter jeg har kondenseret dem ned til kerneudtalelser (Dahler-Larsen 2008; Kvale og Brinkmann 2009).

Display over interviews		
Informanter	Citater fra interviews mellem 2010-2016 om samarbejde og social udsathed I = interviewer R = respondent	Kerneudtalelser (statements)
1. Sygeplejerske	<p>Fortæller om en sag med en teenager, som hun har kendskab til gennem dennes medicinske behandling.</p> <p>I: Underretter du det sociale system om den samtale, du har med hende der?</p> <p>R: Nej nej.</p> <p>I: Det må du ikke?</p> <p>R: Det ved jeg ikke, det har jeg slet ikke tænkt på. Jeg har jo ikke noget samarbejde med dem, så på den måde er det jo ikke sådan noget, jeg lige tænker. Jeg tænker, at jeg skal sikre mig om, at hun ikke er gravid. Hvis hun er gravid, så skal jeg sikre mig, at der er nogen, der tager hånd om det.</p>	<p>Ingen tanker om samarbejde</p> <p>Behandling er monofagligt</p> <p>Ingen kommunikation med socialvæsnet</p>

<p>2. Sygeplejerske</p>	<p>R: Jeg tænker også, at kommunen kunne have gjort det lidt bedre for de hjemløse, at der var et sted, hvor de kunne være, mens de var i behandling. Så det ikke var her på hospitalet. Det virker meget mere institutionsagtigt her.</p> <p>R: Der kunne jeg godt savne noget bedre fra kommunen. Man kunne bygge et eller andet sted. Der ikke var så langt fra byen sådan lidt skærmet, hvor de kunne komme derhen måske.</p>	<p>Der skal skabes hjemlige rammer for hjemløse i behandlingsforløb.</p>
<p>1. NGO- medarbejder</p> <p>Frelsens Hær</p>	<p>Om samarbejdet med kommunen:</p> <p>R: Jeg tror, at de (kommunen) både er skeptiske, fordi vi er en religiøs organisation, og fordi de gerne vil selv. Så de behøvede jo ikke være så skeptiske. Og jeg kan godt forstå det, og egentlig havde det også været rart, hvis vi bare kunne køre vores eget løb. Men jeg tænker, bare at man kunne finde en gylden mellemvej, når nu at vi har ressourcerne og kan stille forskellige ressourcer til rådighed, at de ikke bare griber det. De kan bare se til andre lande, hvor man har driftsoverenskomster.</p>	<p>Kommunen ønsker ikke et delt ansvar</p>
<p>2. NGO- medarbejder</p> <p>Frelsens Hær</p>	<p>R: Mens IA har været i opposition, der har de også lavet et kæmpe forarbejde eller hvad det hedder. Undersøgelser omkring hjemløse.</p>	<p>Samarbejder handler også om den politiske stemning</p>

	<p>Vi bliver inkluderet, og vi bliver taget med. Men der har været meget stille og roligt næsten siden sidste sommer, tror jeg. Der har ikke rigtig været så meget. Indtil da der har vi været inviteret med til forskelligt.</p>	
<p>3. NGO- medarbejder</p> <p>Kofoeds Skole</p>	<p>R: Vi har ikke nogle fastlagte møder på årsbasis.</p> <p>Vi har et godt forhold til både sundhedssektoren og socialvæsnet. De har været her alle sammen og besøgt stedet. Jeg ved, hvem jeg skal kontakte, hvis der er noget.</p>	<p>Ingen faste møder</p> <p>Positiv kontakt og godt netværk</p>
<p>Socialrådgiver</p>	<p>R: Der er mange frustrationer ude i byen, eller hvad skal man sige. Der er mange frustrationer til kommunen. Vi er handlemyndighed. Det er os, der skal tilbyde. Det er os, der skal komme med muligheden. Det er os, der skal handle på de forskellige ting. Men virkeligheden er jo en anden. Vi har jo meget få handlemuligheder øh, og det har de forskellige myndigheder som sundhedsvæsnet f.eks. meget svært ved at forstå, hvorfor vi ikke bare lige kan tilbyde hjemløse en bolig, hvorfor vi ikke bare sørger for, at barnet (til en ung mor) kommer i vuggestue, hvorfor sørger vi ikke for sådan noget. Så når vi ikke kan tilbyde det, så får vi et svært samarbejde.</p>	<p>Frustration mod socialvæsnet</p> <p>Oplever en ensidig forventning om at det offentlige løser alle sociale problemer</p> <p>Samarbejdet er svært</p>

En generel konstatering er, at ingen peger på et struktureret forum, hvor forskellige sektorer mødes. Kofoeds Skole melder som det eneste sted, at de har et godt netværk. Det er vanskeligt at få øje på åbne kommunikationskanaler mellem de forskellige sektorer. Der tænkes monofagligt. Støder man f.eks. i sundhedsvæsenet på en patient med sociale problemer, tænker man ikke umiddelbart på at kontakte socialvæsenet. I socialvæsenet oplever man, at der er ensidige forventninger til, at socialvæsenet løser alle sociale problemer. Denne mangel på samarbejde og kommunikation skaber revner i det offentlige system, hvor mennesker uden ressourcer til at råbe op risikerer at falde i.

Erfaringen med at falde ned i revnerne mellem systemerne kommer til udtryk i nedenstående uddrag fra interviews med Inuk, Simigaq og Christian. De alle er anonymiseret. Nedenfor præsenteres uddrag fra interviews. Det ene med Inuk har jeg foretaget og det andet interview er med Simigaq er fra et interview, som hun har givet til en dansk journalist.

Inuk:

Jeg var gået til lægen med min arm, fordi det gjorde ondt. Lægen kiggede på armen og sagde, at jeg havde brug for en operation. Så hørte han, at jeg var hjemløs, og så kunne jeg pludselig måske ikke blive opereret alligevel, fordi det ville kræve noget genoptræning. Lægen sagde, at jeg skulle have et fast sted at bo, så jeg kunne komme fast på sygehuset og få genoptrænet min arm. Jeg kunne ikke bo på patienthotellet imens, fordi det kun er for folk uden for Nuuk.

Simigaq:

Vi har været på venteliste til en bolig i mange år. Det er ikke nemt at komme ind. Og man kan ikke få et arbejde, hvis man er hjemløs. Folk vil ikke give et arbejde til en hjemløs. Det er min drøm at få et hjem og et job.

Christian (uddrag fra feltnoter):

Jeg havde vagt i suppekøkkenet, og ind kommer Christian, som er fast gæst. Han bliver 60 år i år, siger han. Jeg tror Christian må være lidt dement, for han gentager sine historier mange gange, og har svært ved at holde fokus i en samtale. Han fortæller, at nogen fra kommunen

kom hjem til ham og begyndte at rydde op. Der har ikke været ryddet op i flere år, siger han. Det lugter noget, siger han, som om han gentager, hvad de sagde til ham. Christian bor i mit boligområde, og jeg kender ham rimelig godt. Han ryster lidt på hovedet og kigger ned i gulvet. "Hvad tænker du på?" spørger jeg. "Jeg tror, de smider mig ud" siger han: "Så må jeg nok hellere tage på herberget i fremtiden." Jeg spørger ham, om han har betalt husleje. Han siger: "Nej ikke i 4-5 år nu, det tror jeg ikke." Sandheden er nok, at Christian ikke ved, om han har betalt sin husleje. Hvis han er lidt dement, som jeg har en lille formodning om, så har han brug for et omsorgsfuldt sted og bestemt ikke Nuuks frysende gader.⁵²

Det empiriske materiale ovenfor skaber en historisk forbindelse til det tidligere refererede indslag fra journalisten Kleist om manden i 1997, hvis recidiverende forhold til Anstalten havde gjort ham hjemløs. Der har i 30-40 år været socialproblematisk furore i Nuuk, hvor folk er faldet igennem og er blevet hjemløse. I de korte uddrag, som der er plads til her, vidner det om en generel mangel på samarbejde og kommunikation internt og imellem de offentlige sektorer. Man får øje på flere kommunikationsbrist mellem borgeren og systemet. Det er ikke usædvanligt, at gæsterne i suppekøkkenet ikke kan forklare eller genfortælle, hvad de har fået at vide på socialkontoret eller på hospitalet. Det er ikke altid tydeligt for dem, hvad der blev sagt til dem.

Udfordringer mellem sektorerne med at samarbejde og skabe sammenhængende indsatser på tværs for borgerne er perspektiveret i en teoretisk forståelse af dels socialplanlægning og kritisk sociologi. Disse tilgange kan, når de fusioneres, byde ind dels med en kritisk analyse af hjemløses situation i Nuuk samtidig med, at vi fra disse teorier henter et operationaliseret fremtidsorienteret koncept omkring socialplanlægning, som om muligt kan forbedre situationen.

52 Rent etisk så kender Christian (anonymiseret navn) mig nu gennem over et år. Jeg har fortalt åbent, at jeg også forsker. Det bliver der ikke lagt skjult på. Man kan argumentere for, om brugen af denne note er etisk korrekt men på den anden side, så fortæller den om en alvorlig social situation, som trænger til at blive belyst.

Konklusion: en mulig fremtidig løsning

I denne artikel har opgaven været at påbegynde en afdækning af problematikken omkring hjemløshed i Nuuk. Problematikken er historisk. Den er langstrakt, og den er strukturelt betinget i den forstand, at vi ser udfordringer observeret af repræsentanter fra den frivillige sektor med enkelte undtagelser. Man ser et behov for et øget og forbedret samarbejde mellem sundhedsvæsenet og socialvæsenet.

En problematik med disse udfordringer og med Nuuks tætte samfund taget i betragtning kan hente ny forståelse i en mulig fusionering af teoretiske aspekter fra kritisk sociologi og socialplanlægning. Fusionen skaber et brugbart analytisk koncept, som vi her kan kalde: Planlagt forandringsorienteret empowerment. Dette operationelle koncept inddrager essensen fra social planlægning med en moderne forståelse for symbiotisk transformation.

I det trefasede planlægningsdesign, som er omtalt ovenfor, (hvad er problemet — hvordan kommer vi videre — med hvem når vi i mål) kan vi derfor gå videre med at:

1. Begynde med at identificere en disempowered gruppe og se på, hvorledes aktørerne i det tværsektorielle felt forholder sig til denne. (hvad er problemet?)

Det kræver en åbenhed over for fænomenet hjemløshed og i fremtiden også en differentiering af den samlede population til mindre enheder. Der er tidligere peget på, at gruppen kunne inddeles i Unge, Mænd 35+, ældre og kvinder (Christiansen 2016). Kvinder er en overordnet kategori inden for hjemløshedsforskning i forhold til f.eks. unge eller ældre, hvor der naturligvis også figurerer kvinder. Der eksisterer egentlige paradigmer som feminisme og socialfaglig teori og metode, som eksklusivt fokuserer på kvinder som en udsat gruppe. Derfor denne adskilte kategori. For hver gruppe vil der skulle gennemføres en grundigere identificering og undersøges hvilke visioner, målsætninger og konkrete indsatser aktørerne i det tværsektorielle felt vil kunne anvende i relation til og dialog med grupperne.

2. Hvorledes planlægger man i Nuuk at løse udfordringer omkring disempowered borgere, her forstået som hjemløse. (hvordan kommer vi videre?)

Hvis en sektor støder på problematikker, som kræver et bredt og involverende samarbejde med andre sektorer, hvordan løses det så bedst? Et forslag kunne være at sektorerne gik sammen om at udvælge de visioner, målsætninger og indsatser, som der var behov for, at de løste i fællesskab. Næste skridt ville så være at udvikle og afprøve modeller for samarbejde og lave aftaler om, hvordan det skulle foregå i praksis. Det kunne ske i form af kvartalsvis planlagte møder mellem nøglepersoner fra kommune, selvstyre, NGO og repræsentanter for de hjemløse i et forum, hvor principper som tavshedspligt, sags- og journalindsigt f.eks. var afklaret. Ligeledes skulle myndigheds- og mandatforhold være afklaret, så der kunne planlægges realistiske tiltag.

3. Identificere muligheder for en alternativ forandringsproces som har sigte mod bæredygtig forandring (med hvem når vi i mål?)

Et tværsektorielt samarbejde som beskrevet under punkt 2 kunne indledes som et småskalaprojekt, hvor man kunne lære af erfaringer fra lignende tværgående tiltag som f.eks. tidlig indsats over for gravide, hvor der er iværksat procedurer for, hvorledes de enkelte sektorer skal samarbejde med information således, at patienten (i sundhedsvæsnet) og klienten (i socialvæsnet) mødes for at opnå en helhedsorienteret indsats i relation til den gravide kvinde. (Hansen og Skaftø 2009).

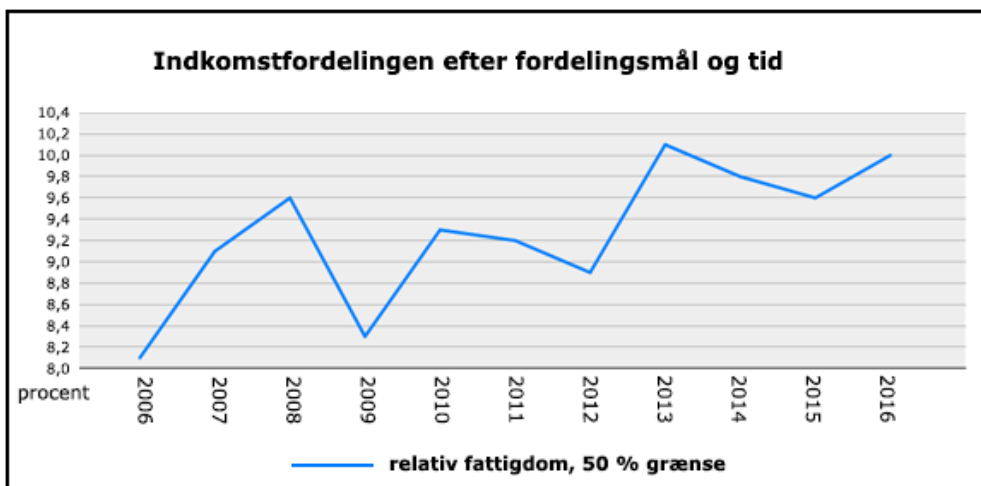
Det, som grundlæggende efterspørges i hjemløsemiljøet, er empowerment tiltag til: Finde boliger til borgere med en lav indkomst, at der er jobs at få, at der er tilbud om misbrugsbehandling og ikke mindst at der er samarbejde i mellem de forskellige offentlige sektorer.

Her overskrides den klassiske marxistiske kritik af undertrykkende mekanismer, som når borgerskabet udnytter arbejderklassen eller kapitalkræfter fremmedgør arbejderne. Kritikken bliver i et kritisk sociologisk perspektiv handlingsorienteret. Fokus bliver på, hvorledes vi i Grønland kan bruge de offentlige systemer i et gensidigt udbytterigt samarbejde, hvor sigtet er at skabe velfærds- og sundhedsindsatser, som inddrager borgeren som aktiv samarbejdspart og styrker borgernes muligheder for at opnå en grundlæggende autonomi over eget liv.

8. Grønlandsk politisk neokonservatisme overskygger behovet for åbne socialpolitikker

Sociale problemstillinger i form af fattigdom og hjemløshed blandt den grønlandske voksne befolkning er iøjnefaldende i disse tider. Samtidig ses der neokonservative tendenser, som overskygger behovet for klare kommunale socialpolitikker.

Det anslås at 6-700 mennesker er ramt af hjemløshed, heraf op mod 250 i Nuuk. Det sidste årti har mængden af husstande som lever omkring en relative fattigdomsgrænse på 50 % af medianindkomsten bevæget sig over 10 %.

Model fra Grønlands Statistik: Relativ fattigdom. 50 pct.-grænse. Målet beregnes som den andel af befolkningen, der bor i en husstand, hvor den disponible husstandsindkomst ligger under en fastsat procentdel (her 50 pct.) af medianindkomsten.

I stedet for moderne og overordnede socialpolitikker, der kunne sigte mod housing-first programmer (Gulcur m.fl. 2003), lavtærskelstilbud (Schepelehn Johansen 2007) og jobintegration, ser vi i Grønland som i øvrige dele af verden tegn på en øget neokonservatisme.

Hjemløsheden i Grønlands hovedstad (min hjemby) Nuuk fortsætter på problematisk vis med at stige. For 20 år siden regnede man med 10 måske 30 borgere, som var hjemløse on & off (Kleist 1997; Møller 1998). I dag er tallet mellem 200 og 300 hjemløse. En stigende centralisering af det administrative system, uddannelsestilbud, behandlingstilbud og erhvervs-muligheder betyder, at Nuuk er blandt de få byer i Grønland, hvor indbygger-tallet er stigende. Næsten hver tredje indbygger bor i dag i hovedstaden. Det er problemstillinger som vi på Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet) bearbejder i sammen med Memorial University i Canada. Der ses lignende problematikker inden for hjemløshed på tværs af arktiske områder som Grønland, Nordcanada og staten Alaska i USA (Christensen m.fl. 2017b). Den seneste danske hjemløsetælling, der blev foretaget af VIVE, viser, at man således har 440 mennesker i hjemløsetællingen med en grønlandsk baggrund (Benjaminsen 2017). Canadisk forskning bekræfter ligeledes, at der i de sydlige storbyer er en overrepræsentation af mennesker med en oprinde-lig folkebaggrund.

Inatsiartut (Landsstyret) har indtil nu benyttet sig af to rapporter på hjem-løseområdet. Rapporterne har efter alt at dømme haft til opgave at tælle antallet af hjemløse. Det har skabt en materiel kobling mellem hjemløshed og boligbesiddelse.

I den sammenhæng fremhæves nedenfor tre aspekter:

1. For det første opfanges stratificeringen i hjemløsheden ikke i de fore-gående rapporter. Opfattelsen af hjemløse er politisk blevet til borgere uden bopæl. Der skelnes ikke i forhold til variable som køn, alder, mental sundhed eller klasse.
2. For det andet mangler der socialpolitiske refleksion om den kontekst hjemløshed er i. Det vil sige f.eks. den socialpolitik der er eller, og her kommer den egentlige grund til dette skrivi, ikke er på Inatsiartut- og kommuneområdet.
3. I Grønland ser vi for tiden et populistisk klima, hvor det neokonser-vatistisk handler om at fokusere op den pæne middelclassesborgers velfærdssamfund.

Ad (1) Hvis vi starter med den første anke. Så er hjemløse i Grønland blevet forsøgt talt og der er brugt ressourcer på at forstå omfanget. Der er i Grønland ikke tale om en homogen gruppe af hjemløse, hvilket der i en række sammenhænge blevet givet udtryk for endda ved møder mellem forskere på lands- og kommunalpolitisk niveau og i populær og videnskabelige sammenhænge (Arnfjord 2016a; Arnfjord og Christensen 2017; Christiansen 2016). Grundlæggende kan politisk handlingslammelse opstå, hvis man har en for uoverskuelig opgave at stå overfor. Hjemløseproblemstillingen kan brydes ned til delmål om f.eks. at anskue mennesket, som er ramt af hjemløshed mere heterogent. Det er netop ikke én gruppe hjemløse. Det er en mængde individer. De er ikke ens og har dermed ikke samme behov. Vi taler overordnet set om mænd og kvinder. De giver udtryk for forskellige behov. Der til kommer en aldersinndeling (unge og ældre). Så har vi en sundhedsstratificering (somatiske og psykiske lidelser). Et manglende eller langsomt forhold til denne problemstilling, hverken fjerner den eller er i nabolaget er ansvarligt, hvis man vil opfattes som en velfærdsstat.

Ad (2) Inatsisartut og de kommunale selvstyrer mangler forsat at udarbejde en hjemløsestrategi som et led i nogle overordnede socialpolitiske retningslinjer. Man mangler generelt en socialpolitik, som også er orienteret mod marginalerne i samfundet. Det usexede mindretal, som ikke lige råber højest når hverdagen ramler omkring dem. Der er forskningsmæssigt og på foreningsniveau gjort en del for at understrege denne problematik. Med tendenserne til øget centralisering, at flere rykker mod byer som: Nuuk (17.500 indb.), Sisimiut (5.400 indb.) Ilulissat (4.600 indb.) og Qaqortoq (3.100 indb.) med en stor gruppe unge som ikke har kompetencegivende uddannelser (Økonomisk Råd 2016), så er der risiko for at flere skubbes ud i hjemløshed, med mindre der handles forebyggende og nu. Risikoen for hjemløshed er ikke kronisk eller simpel at forstå. Hjemløshed kan opstå i kortere eller længere perioder og kaldet risiko-hjemløshed (at-risk-homelessness). Vi må heller ikke alene have et materielt fokus på hjemløshed. Det handler ikke "kun" om at have et tag over hovedet. Ser man på kvinder, som rammes af hjemløshed, så har man med et ældre begreb snakket om skjult hjemløshed (engelsk: concealed or hidden homelessness). Dette er et udtryk for at kvinder kan leve i logi-situationer, hvor de er tvunget ind i utrygge omstændigheder fordi boligsituationen ikke byder på et reelt alternativ.

Den danske psykiater og leder af projekt UDENFOR Preben Brandt har følgende tilgang til hjemløshed:

Hjemløse, forstået i en socialpolitisk kontekst, er mennesker, der, ud over at mangle en bolig har en række komplicerede og gensidigt forstærkende sociale og helbredsmæssige vanskeligheder, der giver dem problemer med at indgå i nogle, men langt fra alle sociale sammenhænge. Mange af disse forhold er dybt forankret i den enkeltes liv og langt fra sådan lige at gøre noget ved. (Brandt 2013:7)

Brandt kobler socialpolitik og boligpolitik med forståelsen af de grader af udsathed som mennesker, der er ramt af hjemløshed, oplever. Man kan f.eks. ikke kun i Nuuk lave byudvikling til den pæne middelklasse, det er skal en skal blandet boligmasse til og vi skal have oprettet skæve boliger, opgangsfællesskaber med botræningstilbud osv.

Boligen er ikke nok, hvis man er funktionelt hjemløs, det vil sige at man har en bolig som man ikke kan trives i (Alström 2017).

Det er nu blevet vinterkoldt i Nuuk igen. Fra oktober til marts kommer middeltemperaturen ikke over frysepunktet. Sidste år i 2016 havde vi tre offentligt dokumenterede dødsfald med mennesker, som var faldet om i vinterkulden. Jeg bilder mig selv ind, at jeg følger meget med i den socialpolitiske dagsorden og kan ikke få øje på hverken samlede udmeldinger eller noget der ligner i en beredskabsplan. Der skal sættes et beredskab op — en slags social DEFCON. Vi har masser af opvarmede bygninger, der kunne skærme for vinterkulden. Vi kan lære af situationer som i den amerikanske by Portland, hvor man efter fund af fire døde mennesker i kulden tog konsekvensen af et manglende beredskab og åbnede administrative bygninger om natten, hvor ALLE med behov kan komme ind (Dake 2017). Man kan ikke overnatte på herberget, hvis man er fuld og skæv og det er altså en tilstand som mennesker ude i samfundets marginaler sagtens kan befinde sig i. Eskapisme handler om at man flygter (escaper fra nøden). Det kan ske med selv forgiftning i rusmidler og stoffer.

Ad (3) En mere udtrykt neokonservatisme har skabt et demokratisk modtryk som handler om en middel- og en øvreklasser / elites (der er typisk her vi finder den økonomisk og den formelle magt, også i Grønland) legitimering af afstandsskabende holdninger.

Vi har oplevet, at det er blevet politisk legitimt at tale om fattige, alkoholiserede og arbejdsløse borgere som nogle der må tage sig sammen og komme i arbejde og opføre sig hensigtsmæssigt.

To gennemgående neokonservative temaer har været udtrykt:

- A:** Forhindre berusede voksne i det offentlige rum
- B:** Arbejdsløse skal trækkes i ydelse og ansatte skal have offentlige udgifter fratrukket før lønudbetaling

Lad os starte med **A**. Naalakkersuisoq (ministeren) for Sundhed har reklameret for en ny alkohollov, hvor man i bemærkningerne blandt andet skriver:

Der er som noget nyt indsat en bestemmelse om forbud mod at udvise støjende, voldelig, fornærmelig eller lignende adfærd, der er egnet til at forstyrre den offentlige orden. (...) Bestemmelsen er indføjet, for at alle skal kunne færdes uden at blive mødt med disse forulempelser, og at man også som børnefamilie kan gå på indkøb og på cafe, uden at børn og unge udsættes for en sådan uhensigtsmæssig adfærd.

(Inatisisartut 2017)

Det er en nem inddækning, at vi skærmer samfundets små poder fra uhensigtsmæssigheder. Det ubekvemme der forstyrrer den offentlige orden. Skal vi alene vise børnene en beskyttet ensidig "disney"ficeret verden? Børn skal se nuancer og stille spørgsmål til dem. Man risikerer en instrumentalisering af det offentlige rum. Det bliver middelklassebørnefamiliens midte-højre-demokratiske offentlige rum.

I Nuuk er der f.eks. tendenser til, at man bygger den pæne og den nydelig by som turisterne kan gå ugeneret rundt i. Butikkerne er lagt i centre, og flere er på vej, hvor en strømlinet oplevelse skal styrke "indkøbsfornøjelsen" #inuitshopping. Naalakkersuisut for Sundhed henviser i "Bemærkninger Til Loven" til at man kan blive generet på indkøbsturen. I denne politiske fortælling forstås borgerne overvejende som vælgere, der bruger fritiden på cafeophold og indkøb (forbrug + forbrug). Byen bliver i dette billede til den glatbarberede og tandrensede middelklassen. Et dødsygt udtryk for en bymidte uden forstyrrelser. Da jeg var barn i 1980'erne var der en sand fest i Nuuks bymidte, hver fredag. Nuvel måske nok lige for meget fest, men

vi så som børn nuancer af livet. Manden der havde drukket sig en pind i øret og råbte og sang samt Flaskejuruts vilde jagt efter pantflasker. I dag er bymidte fyldt med forbudt-skilte.

Billedecollage med skilte i nabolag.

Hvor bliver de nuancer af i dag? Skal vi ud og finde dem i Nuuks forstæder eller andre områder, hvor folk presses hen fordi den politiske elite ikke længere anser dem som et fornærmende selskab? Hvis den politiske agenda skal handle om ro og renskurethed så skal vi kun træffe et dannet borgerskab promenerende på indkøb i Nuuks bymidte. Det bliver en stiliseret ordentlighed, hvor alle ligner alle, en ensartet klump af shoppere iført Canada Goose uniformer, Salomonstøvler og Apple/Samsung-telefoner. Udsynet stopper ved de 5 tommer mens vores humanisme langsomt afvikles.

Dannelse kommer fra de samme elementer, hvor vi finder altruismen og modtrykket til de stærkt konservative, racistiske (Hansen 2017), homofobiske (Kruse 2014) og de tidligere misogynistiske vinde (Netredaktionen 2009), som fra tid til anden luftes i medierne og de politiske talerstole.

B — Naalakkersusoq for arbejdsmarked vil trække arbejdsløse i tilskud (Platou 2015) og sammen med Ilanngaassivik (system, hvor gæld til det offentlige trækkes før lønudbetalingen (Departementet for Finanser og Skatter 2017).

Det er et udtryk for straf frem for integrerende indsatser. Erkend i stedet, at vi har en stor minoritet, som skal have flere lavstærskels tilbud, hvor man ikke først skal være udredt, helbredt og sober for at komme i betragtning til at blive udredt. Jobordninger, deltidsløsninger, understøttelse af små skæve jobtilbud – reel jobformidling med socialrådgivere der får den løn de er værd. Vi skal efterspørge reelle politiske visioner, der skal forstås som når man som politiker kommer igennem nåleøjet til Inatsisartuts årsløn på en ½ million for så at trykke på de nederste i samfundet, som aldrig ser de lignende økonomiske midler? Klasse handler om at undertrykke. Det er bottomline i oprindelige socialistiske ideologier. Politik og især folkepolitik skulle være sat i verden til at modgå den proces. Vores demokratiske skoler, frie sundhedsvæsen og høje skattetryk er sat i stand til at sikre at samfundet trives. Denne sikring af borgernes trivsel og velfærd og her skriver jeg om alle borgere også den multihandicappede, barnet i suppekøkkenet og borgeren ramt af diverse elendigheder.

Man kan konkluderende samle op på følgende:

- Det grønlandske politiske system på lands- og kommuneniveau skal tydeliggøre og styrke det socialpolitiske udtryk
- Vi skal have et råd for socialt udsatte i Grønland, som har samme mandat som børnetalsmandsinstitutionen MIO til at advokere for social retfærdighed
- Borgere i storbyerne skal kræve, at velfærd er for alle og ikke kun for dem der har ressourcerne til at råbe op
- Neokonservatisme skal have et kritisk modtryk. I Grønland skal vi insistere på kritisk dannelse for også hos os kan uniformeringstanken overtage. Derfor skal det kritiske fundament vedligeholdes så argumenter for positive visioner trænes og udvikles

9. "De Søger Trygheden" – Kvinder ramt af hjemløshed i Nuuk

med Julia Christensen

Reformperioden har være præget af en betydelig folkeomflytning. Man må her nok skelne mellem tilflyttere, der frivilligt har valgt at forlade det tidligere bosted, og dem, der er tvunget dertil. De frivillige flytninger er langt de hyppigst forekommende, og har tilsyneladende ikke medført en større følelse af usikkerhed og utryghed. De tvungne flytninger har derimod i mange tilfælde været skyld i meget menneskelig rodløshed. (Det Grønlandske Kvindeudvalg 1975:136)

Kvinder og hjemløshed

Et højt niveau på over 200 borgere ramt af hjemløshed er en aktuell kedelig problematik i Grønlands hovedstad Nuuk med 17.600 indbyggere. Hjemløshed er i medier og rapporter blevet fremlagt uden kønsdifferentiering, som kunne have fremhævet de grønlandske socialt udsatte kvinders situation. Grønland kæmper stadig med et højt antal af anmeldelser om overgreb på kvinder i forhold til det øvrige rigsfællesskab. Det skærper nødvendigheden af et fornyet socialfagligt fokus på udsatte kvinders position i samfundet. I den øvrige arktiske verden har der igennem længere tid været fokus på kvinder, som er ramt af hjemløshed. Der er blevet arbejdet med temaet i et par årtier især i Canada og Alaska (Bopp og YWCA Yellowknife 2007; J. Christensen 2012; Shepherd 2001).

I artiklen anlægges et feministisk perspektiv, som overvejende er materielt og ikke følger en socialkonstruktionistisk forståelse af kønsbegrebet. Vi erkender samtidig, at vi i mindre omfang får belyst den heterogenitet i form af den store variation af præferencer, social status, klasse og kulturopfattelser, der eksisterer inden for det enkelte køn. Artiklen bygger dels på et langvarigt feltarbejde og på et litteraturstudie af arktisk hjemløshed i et nordcanadisk perspektiv. For Grønlands vedkommende er litteraturen overvejende grå litteratur og mediedækning. Artiklen starter med et afsæt i kvindehistorie og sidenhen diskuteres forholdene for den socialt udsatte kvinde.

Vi afrunder med et perspektiverende forslag om et styrket fokus på feministiske perspektiver og kønsteorier på samfundsniveau.

Baggrund

I 1976 blev det første herberg oprettet i Nuuk og det var henvendt fortrinsvist til kvinder i nød og i visse tilfælde også mænd (Harild m.fl. 1987; Vammen 2003). Herberget blev drevet af KFUK (Kristelig Forening for Unge Kvinder), der er en del af fællesskabet YWCA (Young Women's Christian Association) frem til 1987 og blev efterfølgende overtaget af Nuuk kommune. Initiativet blev startet af KFUK's leder Fanny Truels Jensen og Grønlands første vicebiskop Jens Christian Chemnitz og husede 20 borgere (Truels Jensen 1993). I et jubilæumsskrift fra KFUK skriver kvindeforkæmperen Gudrun Chemnitz i 1980'erne, at der er behov for flere krisecentre og mere rådgivning til kvinder (Chemnitz 1987). Tidligere borgmester Agnethe Davidsen konstaterer i 1996 at kommunens overtagelse af herberget i 1980'erne aldrig rigtigt fungerede (Kristensen 1996). Igen i 1998 skrives der om dyre opholdspladser i Nuuk Kommunes herberg, som dengang havde plads til 10 beboere (Møller 1998).

Omkring årtusindskiftet opstod et større mediefokus i form af case-orienterede rapporter om mennesker, som var ramt af hjemløshed. Omkring 100 mennesker var beskrevet som hjemløse. Det nuværende skøn er produceret ved at tælle mennesker uden en fast bolig. Disse skøn sætter antallet af hjemløse til omkring 500 landsdækkende (Hansen og Andersen 2013). Dette omfatter også kortere perioder ned til få dage og et par uger. Det siger ikke meget om hjemløshed som en mere permanent situation, og heller ikke noget om udbredelsen af "hidden homelessness" der er den nuværende betegnelse. I 1980'ernes forskning om kvinder ramt af hjemløshed kategoriserede Watson og Austerberry kvinders usikre og utilstrækkelige overnatningsmuligheder som "concealed homelessness" (Watson og Austerberry 1986). I artiklen her har vi oversat begreberne ovenfor til skjult hjemløshed. De citerede grønlandske rapporter er omhyggelige med ikke at referere præcise antal over borgere uden en bopæl og udsættelser fra offentlige boliger. I forbindelse med feltarbejde i Nuuk har vi været i kontakt med folk på gaden og de, der hyppigt anvender forskellige dagtilbud, her forlyder det at estimatet af borgere ramt af hjemløshed er mellem 250-300. Hjemløshed som et spirende socialpolitisk spørgsmål er næsten udelukkende en

problematik, der er gældende for Nuuk. Det er i Nuuk, at den nuværende hjemløseforskning er koncentreret (Arn fjord og Christensen, 2016). Forskningen udspringer af et nyt projektsamarbejde mellem Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet) og Roskilde Universitet, som søger at afdække sociale dynamikker omkring hjemløshed, dels som en udfald af social nød så som bolignød og fattigdom (Arn fjord og Christensen 2016). Under et længerevarende feltarbejde, som dels er sket gennem deltagelse i en frivillig hjemløsestøtteforening NoINI og i Frelsens Hæris⁵³ lokale varmestue har vi opnået et mere differentieret billede af hjemløshed i Nuuk (Arn fjord 2017b).

I Grønland har der endnu ikke været et særligt fokus på kvinder ramt af hjemløshed. Det kan skyldes at den tidligere grønlandske kvindekamp er gået i dvale og muligvis den kvantitative måde, hvorpå man har forsket i hjemløshed og i øvrigt i social udsathed i det seneste årtier. Det har givet et indtil nu noget mangelfuldt indblik i, hvordan en problematik som hjemløshed manifesterer sig forskelligt mellem kønnene. Det kan også være relateret til en generel tendens til at samle mænd og kvinder i socialforskning uden en forståelse for de måder, hvorpå køn spiller en rolle i hvorledes hjemløshed erfares. Hjemløshed er blevet et problem, der i høj grad er knyttet til mænd fordi mænds hjemløshed er mere synlig. Selvom det oftest er kvinder, der oplever skjult hjemløshed, så forbliver medie- og det politiske fokus på synlig hjemløshed, hvilket forsømmer erfaringerne med skjult hjemløshed i form af usikre boformer, f.eks., at man accepterer partnervold eller at man ikke har en reel chance for at betale husleje.

Udsatte kvinder er som et socialpolitisk tema underbelyst. I den nuværende landsdækkende socialpolitik og i den kommunale socialpolitik er ikke kvindespørgsmålet svagt. Kommuneqarfik Sermersooq har ikke opdaterede socialpolitikker. Der er en Børne- og familiepolitik, som gælder fra 2010-2013 (Kommuneqarfik Sermersooq 2010). I hovedstadens nye strategi optræder der et stort fokus på børns velfærd, hvor voksne nævnes i form deres pligt til at bidrage til samfundet. Boligpolitikken fremlægges med lovning om boliggaranti, men der sigtes mod offentlige ældreboliger, ungdomsboliger, familieboliger og private boliger. (Kommuneqarfik Sermersooq 2016a). Forslag eller

53 Frelsens Hær har efter anbefaling fra det grønlandske sprogsekretariat tilføjet et i til deres navn for at grønlandisere organisationen, som til daglig omtales som Frelsens Hæri.

visioner om skæveboliger, bo-træning eller andre sociale boformer nævnes ikke i strategien. Man kan heller ikke finde et fokus på udsatte kvinder.

Hjemløshed har som en social problemstilling været meget i det politiske søgelys i 2016. Det kulminerede i et forslag om hurtigt at bygge 100 hjemløseboliger rundt om i landet. Det politiske forslag blev godt modtaget og gik igennem første runde i Selvstyret den 26. oktober (Karlsen 2016). Forslaget betyder at Naalakkersuisut (regeringen) anerkender hjemløshed som et socialt problem. Forslaget lider i sin formulering af samme mangelfulde forståelse af mennesker ramt af hjemløshed som en homogen gruppe. Offentlige hjemløseboliger er i lande som Canada og Danmark typisk videreudbygninger af forsorgshjemmene. F.eks. er den danske lov om skæveboliger etableret i tilknytning til danske § 110 institutioner (forsorgshjem). Sådanne lignende institutioner har man ikke meget erfaring med i Grønland, hvor tiltag som skæve boliger (transitional housing), bo-træning og sociale viceværter ikke endnu er afprøvede tiltag.

På samme måde har vi heller ikke gjort os længerevarende erfaring i form af systematisk viden om krisecentrene.

I forskningsprojektet i Nuuk har vi grovkornet opdelt gruppen af mennesker ramt af hjemløshed i fire kategorier: Unge under 35, Ældre (heraf flere med tegn på alderssygdomme og nogle med mentale lidelser), Mænd over 35 med store misbrugsproblemer og kvinder. Det er en opdeling som i første omgang giver os en forskningsmæssig forståelse af den forskel der er på gruppen. Denne indledende kategorisering skal tages med forbehold, da man inden for køns-kategorien også kan differentiere væsentlig. Man kunne aldersindeksere gruppen af kvinder, de kunne inddeles i kvinder med eller uden uddannelse og kvinder med eller uden børn osv.

Hjemløshed og kvinders skjulte hjemløshed

I de tidligere rapporter i Grønland er hjemløshed fremstillet næsten analogt til Marx' klassesdeling i "the haves and the have nots". Der skrives om: Dem som har en bolig og dem som ikke har en bolig (Departementet for Familie og Sundhed 2008; Hansen og Andersen 2013). Forskerne har inddelt hjemløshed i tre former:

1. Hjemløse, der ikke har et fast sted at opholde sig om natten.
2. Genhusede, der er sat ud af deres bolig hos boligselskaberne INI eller Iserit og har et rum i en genhusningsbolig. De har tag over hovedet, men boligen er ikke permanent.
3. Boligløse er personer, der bor hos nogen, ofte familie eller venner, og som har en bolig at være i. Dog er det usikkert, hvor længe de kan bo der. (Hansen og Andersen 2013:36)

Det er nogle væsentlige inddelinger, men det er en definition på, hvad hjemløshed er og igen er her tale om overvejelser, som vedrører en materiel tilstand (at have eller ikke at have). Fokus på den menneskelige dimension og på den sociale kontekst er udeladt. Det fremstår lidt mere klart hos Preben Brandt i følgende definition:

Hjemløse, forstået i en socialpolitisk kontekst, er mennesker, der, ud over at mangle en bolig har en række komplicerede og gensidigt forstærkende sociale og helbredsmæssige vanskeligheder, der giver dem problemer med at indgå i nogle, men langt fra alle sociale sammenhænge. Mange af disse forhold er dybt forankret i den enkeltes liv og langt fra sådan lige at gøre noget ved. (Brandt 2013:7)

Hjemløshed bliver med disse definitioner koblet til noget materielt og fraværet af netop boligen skulle så være at andre hjem-havere kan se ikke-hjem-havere (hjemløse) på gaden udenfor uden noget. Det er vagabonden, posedamen, bumsen og gadesoveren. Disse afvigerkategorier virker ikke som definitioner i et arktisk område. Endvidere tager de ikke højde for at mænd og kvinder kan være ramt af hjemløshed på forskellige måder. I en canadisk undersøgelse: *A Study of Women's Homelessness North of 60* (Bopp og YWCA Yellowknife 2007), arbejdes der med definitioner, som bedre matcher forholdene i Nuuk bl.a.:

- *Synlig eller absolut hjemløshed* (visible or absolute homelessness) — Det omfatter mennesker, som sover på gaden, på herberg eller i opgange eller befinder sig i lignende akutte situationer
- *Relativ hjemløshed* (relative homelessness) — Det relaterer til mennesker, som lever steder, hvor det grundlæggende ikke er sundt eller sikkert at opholde sig, forladte huse, telte ude i naturen eller tilsvarende

- *Skjult hjemløshed* (hidden homelessness) — Her bor man midlertidigt hos venner og bekendte. Et ophold som ofte har en udløbsdato. Dette er andet steds kaldet sofasurfing eller skjult prostitution når det handler om kvinder da det forstås som en strategi at kvinden bor hos en mand og tilbyder seksuelle ydelser for at have et sted at overnatte. Men det er ikke kvindens hjem
- *Hjemløshedstruede* (at risk of becoming homeless) — Dette indbefatter de borgere, hvor det næste negative skridt er at blive sendt på gaden. I Grønland kaldes, det for udsættelser

Når disse definitioner er anvendelige her, er det fordi de informerer om den porøsitet der er omkring hjemløshed og hvordan f.eks. kvinder ramt af hjemløshed kan drive ind og ud af disse kategorier.

I Canada er kvinder overrepræsenteret blandt dem, der oplever hjemløshed. Schmidt et al. (2015) anslår, at op mod 1.000 kvinder er hjemløse på tværs af Canadas tre nordlige territoriale regioner: Yukon, Northwest Territories og Nunavut (Schmidt m.fl. 2015). Især for hjemløse kvinder er traumer og vold i familien betydelige faktorer, der fører til personlige livskriser, som leder til hjemløshed (Bopp og YWCA Yellowknife 2007; Schmidt m.fl. 2015). Disse faktorer forværrer virkningerne af en alvorlig mangel på boliger i Nordcanada, hvor udbuddet af lejeboliger er meget lavt. Kvaliteten af boliger er også et spørgsmål. De billige boliger som er tilgængelige, har alle en boligstandard under gennemsnittet og overbelægning er almindelig. Ifølge Poole og Bopp (Poole og Bopp 2015) har socialpolitiske tilbud har tendens til at være blind for køn og de måder, hvorpå det påvirker kvinders erfaringer af traumer, vold, og post-traumatisk stress disorder. I Nordcanada bor de fleste hjemløse kvinder ikke på gaden. De er skjulte hjemløse og et resultat af at migrationen fra yderdistrikterne til hovedstæderne pågår på grund af sociale-, økonomiske- og beskæftigelsesmuligheder (Schmidt m.fl. 2015). Når kvinderne ankommer til storbyen, så er realiteten, at mange kvinder mangler økonomiske, sociale og kulturelle ressourcer (J. Christensen 2012). Forholdene i Nordcanada er på mange måder sammenlignelige med problematikken i Nuuk. En væsentlig forskel er, at man i Grønland lige nu ikke har et skærpet fokus på kvindernes situation.

Feltarbejdet i Nuuk har hovedsageligt omhandlet mennesker, som benytter Frelsens Hærs varmestue og den kontaktflade de har til servicetilbud såsom

Kofoed Skole. Den gennemgående historie er at folk ramt af hjemløshed har været igennem flere tiltag såsom misbrugsbehandling, forældre har deres børn anbragt og mange har et anstrengt forhold til det offentlige system. I varmestuen, som kan have op mod 80-100 besøgende om dagen, er ca. 1/5 kvinder.

Kigger man mod de danske opgørelser og deres målinger af hjemløshed er der i optællingen en overvægt af mænd. Bestyrelsesformand for Kofoed Skole i Danmark Robert Olsen gengiver tal fra 2011, hvor kønsfordelingen i en dansk optælling er $\frac{3}{4}$ mænd $\frac{1}{4}$ kvinder (Olsen 2013). At være hjemløs som mand og som kvinde forstås væsentligt forskelligt blandt andet i forhold til begrebet skjult hjemløshed. Et kerneområde som forskere og fagfolk er enige om er relationen til sikkerhed. Kvinder forstås personsikkerhedsmæssigt som en anden gruppe end mænd. Forholdet til kvinders personlige sikkerhed går igen i nedenstående citater fra den canadiske forsker Rusty Neal, som skriver:

For women, a home is more than roof over one's head. It is also a place where they, as women, can be safe and secure and have a little privacy and control over their living spaces. (...) Home is a place that is safe and secure and you don't have anybody there who is going to hurt you. (...) Where men seek shelter, women seek a secure and safe place to make a home. (Neal 2004)

I Grønland eksisterer der få tilbud i form af herberger der alene henvender sig til kvinder og værner om deres ret til en sikkerhed og en privat afskærmning der adskiller kønnene, hvis kvinderne ønsker dette. Det er ikke en del af det sociale sikkerhedsnet i Nuuk. Det oversete blik på kvindernes nuværende situation kan forklares med at det hidtidige stærke fokus på kvinders situation i Grønland er gået lidt i glemsel. Dette udfoldes yderligere i nedenstående afsnit.

Kort moderne og historisk grønlandsk kvindeforskning

Grønland har tidligere set tiltag til mere kritisk eller radikale organiseringer af kvinders stemmer (Bransholm Pedersen og Paniula 2014). Det har været organiseringer, som har haft en stor betydning for den grønlandske kvindehistorie. Den feministiske debat i Grønland i dag er præget af holdninger

fra det bedre borgerskab med idealer om at man må gøre det kriminelt at indtage alkohol under en graviditet eller at amning skal være mulig uden diskrimination (Duus og Hansen 2013; Rosa 2016) Vi er langt fra mere konkrete problematikker omkring barselsforhold, kønnenes økonomiske ligestilling, voldsbekæmpelse og systematisk bekæmpelse af kvinders hjemløshed.

Historisk set er det grønlandske samfund blevet beskrevet som funktionelt kønsopdelt (Arnfred 1991). I nyere tid har antropologen Gitte Trondheim kaldt samfundet for patriarkalsk (Trondheim 2010). Karakteriseringen begrundes med mændenes historisk meget fremstående position i samfundet, en position vi på mange områder kan genkende i dag. Det er stadig gennemgående, at det er den mandelige politiker, der sidder på de tunge poster, at det er den mandelige forretningsmand og bestyrelsesformand, som har indflydelsen ifølge de seneste grønlandsk elitestudier (Christiansen og Togeby 2004; Vedel Ankersen og Munk Christiansen 2013).

I det følgende afgrænses den moderne historie fra år 1950 og fremefter. Det er tiden efter anden verdenskrig og det er på mange måder en brydningstid, hvor Grønland bevæger sig eller bliver "trukket" ud af en mere traditionsbunden fase både med hensyn til den sociale orden (Goldschmidt 1964), men også med tankerne på opbruddet i familie og særligt kønsrollemønstret.

I nyere grønlandsk kvindehistorie har årtiet, hvor Grønland bliver et dansk amt, dels som en reaktion på kritik af koloniens tilstand fra FN og dels som et ønske fra landsrådene (Heinrich 2012), været udgangspunktet for beskrivelserne af kvindens situation. Samfundsforskeren Guldborg Chemnitz' tidlige skriftlige arbejde fokuserede på kvindelige perspektiver på urbanisering og oplevelsen af fremmedgjorthed i migrationen fra mindre bygder til hovedstaden Nuuk i 1960erne (Chemnitz 1964).

I en rapport om kvinders liv og vilkår udarbejdet af Det Grønlandske Kvindeudvalg, som havde Guldborg Chemnitz som formand, beskrives netop kvindens centrale rolle i udviklingen af den moderne boligpolitik, som også bliver kaldt koncentrationspolitikken, da det var en opfattelse at landets fremtid burde koncentreres om udviklingen i de store kystbyer (Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder 1975:136). Det kan argumenteres at boligen er et kerneelement, når fokus her er hjemløshed men også "sikkerhed og tryghed"

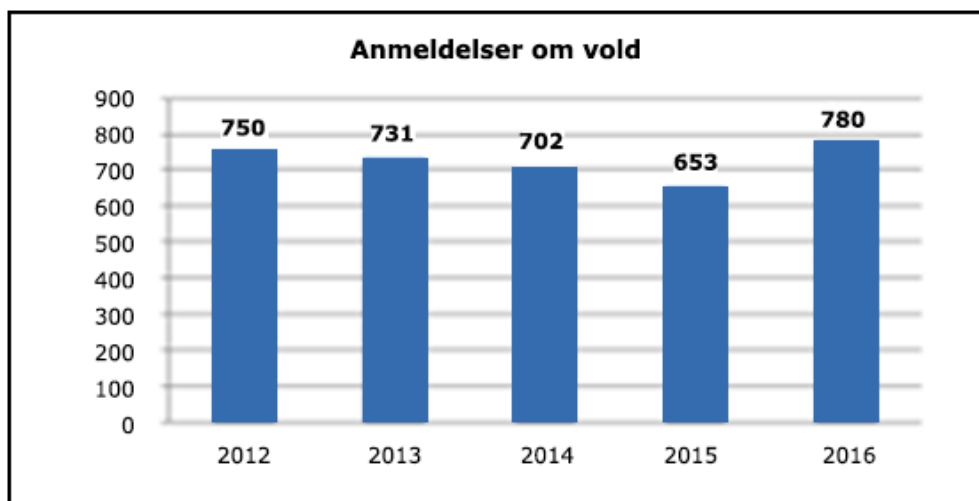
optræder i rapporten som selvstændige afsnit. Det knytter sig vel og mærke alene til uddannelse og den omstillingsparathed man måtte forvente i et land som undergår hastige reformer.

I 1970'erne og frem mod 1990 var der produceret en del politiske skrifter og nogle forskningsundersøgelser omkring kvindeforeninger og kvindesammenlutninger. F.eks. gennemgår Eva Rude, hvorledes de grønlandske kvinder er organiserede. Det handler om empowerment — om at mobilisere kvinder til at synliggøre deres dagsorden på landsbasis. Rude citerer kvindeforeningen for følgende opråb: *"Grønland har brug for, at du — som kvinde — får medindflydelse, er med til at tage et ansvar, således at der i Grønland skabes et samfund, hvor mænd og kvinder er borgere på lige fod."* (Rude 1991:58). Den kritiske socialpolitiske vinkel på grønlandske kvinders position i samfundet ses i Måliâraq Vebæks interview med kvindeforkæmperen og eskimologen Lise Lennert (Vebæk 1990:221). Lennert forklarer det således: *"Kvinderne blev hurtigt klar over, hvor utilfredsstillende forholdene var, men de var uvante med at klage offentligt, så de tøvede længe med at tale højt. De havde brug for pengene. Mange af dem var nemlig enlige med børn."* (Vebæk 1990:222). Det mobiliseringsønske, som er beskrevet i interviewet er lang tid undervejs. Da Lise Lennert bliver interviewet i 1988 beretter hun, hvorledes man stadig kan se, at der er udfordringer med at få de grønlandske arbejderkvinder organiseret. De er ganske enkelt ikke vant til at stille krav. Kvindernes arbejdsforhold, deres ønsker om faglig organisering og dobbeltarbejdet som husmor og arbejder er alt sammen filmatiseret i dokumentaren Arbejderkvinder i Grønland fra 1975 (Aidt og Borker 1975). Processen omkring kvinders indtog på det grønlandske arbejdsmarked og det efterfølgende kaos med et uforberedt socialt system i forhold til børnepasning samt den uretfærdighed, hvormed arbejdsgiver havde total kontrol over arbejdsvilkår og løn er dokumenteret af den norske antropolog Sandberg (Sandberg 1975). Fra et marxistisk synspunkt tales der her om arbejderkvinder. De grønlandske kvinders forhold i en begyndende industrialisering er en problematisk gentagelse af de europæiske kvindernes indtog på arbejdsmarkedet. Den engelske forfatter og kvinderettighedsforkæmper Joan Smith (citeres nedenfor af Neil Smith) har tidligere fremhævet den gennemgående ulighed som europæiske arbejdskvinder var udsat for, ved at de pludselig blev dobbelt beskæftigede de skulle dels varetage arbejdet i industrien, i Grønlands tilfælde typiske rejeindustrien, og efterfølgende skulle kvinderne også

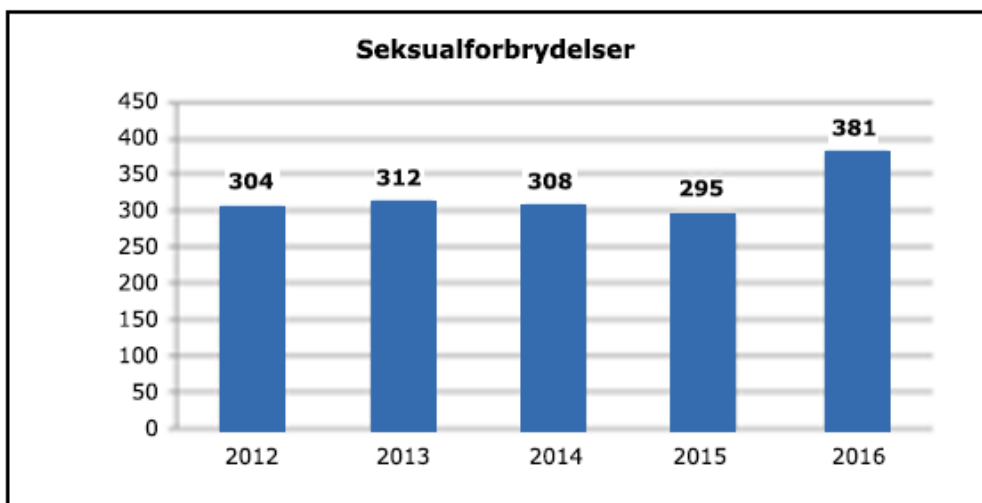
varetage det sædvanlige huslige arbejde, som var et fuldtidsarbejde (Chemnitz 1987). Det forhold der hidtil har ligget i at acceptere den naturlige autoritet i at varetage de huslige opgaver, overføres til et lignende autoritært forhold på arbejdspladsen (Smith 2008:74). Lennert beskriver det som kvinders manglende erfaring med organisering. Hun omtaler det som at kvinder er uvante med at problematisere at de er dobbeltbebyrdet med husmoderrollen og arbejderrollen. Der er tegn på en gennemgående manglende, selvorganisering som fastholder kvinder i Grønland i et historisk undertrykt forhold.

Der er tidligere arbejdet konkret med den udsatte kvinde som en kategori i Grønland. Blandt andet med Bo Wagner Sørensens arbejde omkring vold og magtmisbrug af kvinder i et antropologisk kvalitativt studie (Wagner Sørensen 1994). Særligt er nyere forskning af Marie Kathrine Poppel relevant at nævne, hvor det påpeges, at volden hænger sammen med at kvinder via uddannelse og indtog på arbejdsmarkedet er økonomisk mindre afhængige af mænd. Dette er et nyt kønsrollemønster. Kvinderne har et stigende uddannelsesniveau, hvor mænd overtid kun i mindre omfang uddanner sig og derfor risikerer at blive marginaliseret (Poppel 2006).

I medierne bliver der i dag talt meget om vold mod kvinder, Kronprinsesse Mary holder konferencer i Nuuk, men det er ikke noget som indtil nu har haft en konkret indvirkning på opgørelser over vold. Nedenstående er uddrag fra den seneste årlige politistatistik over anmeldelser. I voldsanmeldelserne,

som er steget markant, er der ikke konkret tale om vold mod kvinder. Det formoder vi, der er oftest, når man taler om anmeldte seksualforbrydelser.

Det gælder især husspektakler.

Husspektakler i Grønland 2012-2016					
	2012	2013	2014	2015	2016
Husspektakler (i hushold uden børn)	2.408	2.512	2.412	1.827	1.916
Husspektakler (i hushold med børn)	456	439	410	301	331

Grønlands Politi 2017.

Sammenlignet med det øvrige rigsfællesskab er anmeldelser af vold over 4 gange større og for voldtægt over 10 gange større i Grønland. Man kan sige at trusselsbilledet mod kvinder er uforandret og i nogle situationer stigende vurderet ud fra anmeldelser. Der er ikke tegn på at niveauet falder i fremtiden. Når der ikke politisk er mange tiltag eller meget fokus, som er målrettet kvinderne, så er der ikke tegn på at forholdene er i bedring.

Forskningsmetodisk arbejde med kvinder ramt af hjemløshed

Datagrundlaget består af et årelangt feltarbejde i Nuuk. Det tager dage og måneder, som forskere at opnå tilliden til at mennesker ramt af hjemløshed vil dele ud af deres erfaringer. Fokus lå i første omgang på en bred tilgang til at forstå de sociale dynamikker omkring hjemløshed i Nuuk som en arktisk hovedstad (Arnfjord og Christensen 2016).

Vi vil her inddrage nogle beskrivelser som alle er anonymiserede. Interviewene er kategoriseret i forhold til servicetilbud, dagliglivet, kønsspecifikke udmeldinger og en kategori vi kalder fremtidsønsker. Fra et videnskabeligt etisk perspektiv er det ofte en udfordring at skabe reel anonymisering i et så lille miljø som hjemløsemiljøet i Nuuk. Inden for kvalitativ forskning er det blevet diskuteret om interview med sårbare grupper overhovedet kan forsvares (Fontana og Frey 1998; Winsløw 1991). En af de faktorer, som arbejder for dette, er tid. Fra databearbejdning, til formidling til læsning går der i disse miljøer 6-12 måneder og det kan for flere, der er ramt af hjemløshed betyde store skift og forandringer i livssituationer, således at man på den måde er vanskeligere at genkende i dag i forhold til da data blev indsamlet. Et andet perspektiv, når vi taler om Grønland, er den væsentligt socialpolitiske indvirkning, som forskningen kan have.

Viden skabt i en kvalitativ form er udpræget kontekstuel og det betyder at meget af pålideligheden ligger i vores fremstilling af den situation, hvor i vi forstår hjemløshed. I Grønland har, man som vi tidligere har beskrevet, arbejdet meget med at kvantificere viden om sociale forhold. Det er en kvantitet, som ikke altid er meningsfuld da den ikke efterlader rum for faglig refleksion over, hvad der egentlig undersøges. De seneste meget brede undersøgelser har været givtige og dækkende de har skabt et overblik og bliver i stort omfang citeret i medierne. Rapporterne om hjemløshed i 2008 og 2013 (Departementet for Familie og Sundhed 2008; Hansen og Andersen 2013) er et kvantificerende eksempel på at vi får optalt et omfang af en social problematik.

Vi får på den anden side også i den sidste rapport nogle meget indsigtfulde historiebeskrivelser omkring livet som hjemløs. Vidensudviklingen stopper som regel med rapporterne som et slutprodukt, enten fordi forskerne mener

at vidensarbejdet i denne sammenhæng er afsluttet eller Selvstyret, som ofte har bestilt rapporterne, ikke har mandat til at komme med anbefalinger. I én rapport skrives der direkte:

Dette afsnit indeholder nogle emner, temaer m.m., som kan være relevante at have fokus på, når man vil gøre en indsats mod hjemløshed og de følger, den har. Det er alle punkter, som udspringer af resultaterne af undersøgelsen. Det er ikke anbefalinger til handlinger. Det er ikke undersøgelsens opgave, og den giver ikke grundlag for at pege på bestemte løsninger. (Hansen og Andersen 2013:21)

At forskere og eksperter, hvis ydelser man indkøber for offentlige midler direkte ikke kommer med anbefalinger er besynderligt. Man har netop ekspertviden og dermed en pligt til at videregive anbefalinger eller blot vejledninger. Om disse følges er en mere politisk sag. Denne problematik er gennemgående for meget af det kvantitative rapportarbejde der er udført i Grønland. Når eksperter ikke afgiver anbefalinger eller åbent fortæller, hvorledes der kunne reflekteres videre over data, så efterlader det næsten alene den lovgivende magt, politikkerne og embedsværket med denne opgave.

Empiri fra feltarbejdet i Nuuk

Under feltarbejdet, som er fortløbende, har vi talt med flere kvinder og fået deres beskrivelser på hjemløshed og deres perspektiv på hjemløsemiljøet i Nuuk. Det er langt fra alle som selv under anonymitet ønsker at lade sig interview i en forskningssammenhæng. Det er en lang proces at opnå et tillidsforhold for, hvor kvinder vil fortælle direkte om deres egne erfaringer. Fokus er på empiriske beskrivelser af en problemstilling. Interviewene havde måske været nemmere, hvis det drejede sig om mennesker, som var kommet igennem en periode, hvor de var belastet af hjemløshed.

Der er i Nuuk ikke et eksklusivt tilbud til kvinder. Det der kommer tættest på er skindsyningsværkstedet på Kofoed Skole, som åbnede i 2016. På værkstedet sidder der for det meste kvinder og arbejder i dagtimerne. Nedenstående er observationer fra feltarbejdet, udsagn om kvinders situation fra en kvindelig NGO-medarbejder, en mor der har været hjemløs i Nuuk med børn i 6 måneder samt udtag fra et sekundært interview.

Interview med kvindelig NGO-medarbejder

(Svar er skrevet med kursiv)

Hvor mange kvinder møder op når der afholdes noget kun for kvinder?

Vi er mellem 8-10 kvinder til Caféen.

Har hjemløse kvinder i Nuuk andre problematikker end du har set f.eks. i Danmark?

De har brug for et tæt samvær med en mand for at føle sig tryk. Nogle skynder sig at finde den næste mand ret hurtigt efter et forhold er slut, så de kan føle sig trygge.

I Danmark kom der langt flere mænd på vores sted, end kvinder. Meget få kvinder kom, og når de kom var det altid sammen med en mand. Her kommer der flere kvinder end i Danmark. Stadig flere mænd. Her kommer der også meget unge kvinder.

Hvis der skulle være et særligt tilbud til hjemløse kvinder i Nuuk, hvad skulle det så være?

Måske et sted hvor de kan komme og få hjælp til at komme videre i sit liv, med hjælp til at få nogle af deres drømme ført ud i livet. Så som uddannelse. Hjælp til at kunne klare sig, uden at skulle tilbyde sig til mænd for at føle sig tryk.

Når jeg læser om socialhjælp til kvinder andre steder i verden så er personlige sikkerhed det at føle sig tryk en ting som går igen. Er det noget man kan sige om de kvinder du møder i FH?

Tryghed. Svaret ligger faktisk i spørgsmål nr 2. De ønsker tryghed, og er de i et godt forhold, føler de sig mere glade.

Er der noget generelt som kvinderne efterspørger her i caféen, f.eks. muligheden for at sove eller private samtaler med jer som personale eller lign?

Folk ved godt at vi ikke kan tilbyde dem at sove om natten i vores hus. Det er totalt udelukket. Men vi har samtaler med folk om deres tro og vejen til Jesus. Nogle kommer og fortæller at de ønsker at deres tro på Jesus bliver dybere. Denne søgen efter Jesus kan, hvis man ser nøgternt på det, også fortælle om en søgen efter mere tryghed.

Interview med hjemløs mor

(Direkte citater fra interviewet er skrevet med kursiv)

Hun var rejst til Nuuk fra et andet bosted (bygd/by). Hun var alene mor og medbragte hendes børn. Familien var på flugt, hendes børn var truet og et af børnene havde på bostedet forsøgt selvmord to gange. De var rejst til Nuuk for at få terapeutisk hjælp. De kunne ikke tage hjem, da det ikke var sikkert. Børnene var utrygge.

Selv var hun uden arbejde grundet ledsmerter. I dag er hun førtidspensionist. Det var hun ikke under opholdet i Nuuk. Mens hendes ene barn var i behandling havde familien en lånelejlighed.

Kommunen fremskaffede en tom lejlighed med madrasser på gulvet. Det var grufuldt. Sådan boede vi i 4 måneder. Vi levede hulter til bulter.

Midt i mit barns behandlingsforløb mister vi vores bolig på vores tidligere bosted, da den person der har fremløjet den ikke betalte husleje. Jeg stod pludselig med en gæld på 11.000 kr., som først kunne betales før vi kunne få en ny bolig. Jeg var syg og på morfin for smerterne og på krykker og kunne ikke arbejde.

Familien bliver hjemløs. De kan ikke flytte tilbage. Barnet er færdigt med det bevilligede terapiforløb, men hjemssituationen er stadig ikke sikker. Psykologen som behandler hendes ene, barn skriver breve til kommunen med beskeder som: "Sørg for at hjælpe". Familien modtager ingen akut hjælp. Der er ingen penge og venner fra hjemstedet må sende de småbeløb de kunne.

Jeg står uden en reel bolig med mine børn i 6 måneder. Som mor rendte jeg frem og tilbage mellem kommunekontorer. Jeg skrev masser af mails. Det handlede for mig om at sørge for børnene mens mit ene barn var i terapi og de yngste var med. Børnene boede hos noget familie i byen, men jeg kunne ikke altid være der. Jeg var velkommen men var gæst og der var gniderier. Børnene skulle jo have et sted at være. De var hos forskellige familiemedlemmer. Jeg var meget i fjeldet men havde mange mørke tanker.

Adspurgt direkte om, hvilke servicetilbud hun blev anvist eller hvilken hjælp hun fik svarer moren:

Ikke en skid hjælp, hverken til elregninger eller husleje. Det var helt blankt.

Hun ønskede sig:

Noget dispensation for mine økonomiske problemer. Hjælp til folk i min situation med børn. Jeg har tænkt meget på den dispensation, hvor de (kommunen) ser lidt bort fra huslejen. Noget dispensation kunne jeg have brugt eller en lejlighed eller bare noget.

I dag er hun tilbage på bostedet som ikke er i Nuuk og har sit eget hjem. Det er hårdt for børnene og hun kan se at det har været hårdt for hendes mindste. Den mindste er udsat for mobning og han skal dagen efter interviewet flytte tilbage Nuuk og bo hos noget familier og fortsætte i skole der. Det er hun tryk ved. Barnet der var i terapi går det lidt bedre med.

Simigaq interview (sekundært)

Simigaq, anonymiseret navn, er et kendt ansigt i Nuuk hjemløsemiljø. Hun er gift og er sammen med hendes mand ramt af hjemløshed på 5-6 år. De er kunsthåndværkere og lever et hårdt liv, hvor alkohol ofte indgår som et eskapistisk rusmiddel. Interviewet er bragt i en dansk formiddagsavis (Pedersen 2013). Simigaq giver i interviewet en indsigt i nogle af de oplevelser hun har som kvinde.

I relation til morrollen fortæller hun:

Jeg har ikke set mine børn i seks år. Inden jeg rejste fra Qaqortoq, gav jeg mine tre børn til min eksmand, og jeg har ikke været tilbage og set dem siden 2007.

I relation til parforholdet fortæller hun:

Det er hårdt at være hjemløs som par. Når man er gift. Jeg tænker måske mere over det, fordi jeg er kvinde, og jeg bliver en gang imellem deprimeret, men vi er jo nødt til at tage det, som det er.

Observation fra feltarbejdet

Arnaq, anonymiseret navn, er af NGO-medarbejdere, andre i hjemløsemiljøet og sundhedspersonale beskrevet som hårdt slidt. I sundhedsvæsenet omtales hun som et problembarn på over 50 år, som kommer med veninderne og stjæler finsprit på medicinsk afdeling. Hun drikker sig fuld i smug i Frelsens Hærs varmestue og må en gang i mellem sendes ud osv. Under vores feltarbejde har vi sjældent oplevet Arnaq ædru. Når hun er påvirket svinger

hun mellem at være mild og rolig til at blive meget vred. Hun er en besøgende i varmetuerne som man er meget opmærksom på og urolig for. Ingen har rigtig set andre sider. Få nogle uger siden ser jeg en ædru Arnaq ledsage en blind mand på en gåtur i byen. "Problembarnet" er altså mere end dette.

Opsamling på empiri

Tre gennemgående elementer kan fremhæves: Sikkerheden, Omsorgen og Mobiliseringen.

Sikkerheden er som tema gennemgående dels i det empiriske arbejde, i kvindehistorien samt perspektiverne fra Nordcanada. I vores indlednings-citat fra 1975 tales der med reference til kvinder om sikkerhed og tryghed. Hos den kristne NGO-medarbejder forbindes kvindernes søgen efter tro også med tryghed. For moderen der var ramt af hjemløshed med hendes tilsidesættes hendes egne prioriteter. Det handlede om at børnene. De skulle undgå et hulter-til-bulter-liv. Det er ikke en sikkerhed de længere forventer af det offentlige system. Man må i privatsfæren selv finde den. Det gøres ved at man som kvinde finder en kæreste eller bliver gift. Parforholdet bliver en kanal til tryghed og sikkerhed. NGO-medarbejderen notere sig at de kvinder der kommer gør de i selskab med en mand. Det sociale system giver heller ikke kvinderne meget alternativ ikke i forhold til det canadiske system, hvor det er muligt at søge safety og privacy i et herberg henvendt kun til kvinden. Den mulighed stiller vi endnu ikke til rådighed i Grønland. I navigeringen efter tryghed bliver kvindens strategi at søge dette gennem parforholdet.

Omsorg kan som tema relateres til børn, hvis kvinderne har det. Det har rigtig mange af de kvinder, som vi har mødt i feltarbejdet. De snakker til forskel fra de ammende mødre på byens caféer, eller middelklassen på facebook ikke om deres børn. De er typisk ikke sammen med deres børn, som er fjernet fra dem på grund af misbrug og andre problemer. Når børn fjernes i Grønland kan det nemt være til andre byer. Omsorgsfortællingerne er koblet til oplevelser af svigt og tab, så det bliver et sårbart tema. Man kan se omsorg i glimt, hvis man holder øje, som da Arnaq er ædru og på ledsager tur med en blind mand rundt i byen. Det bliver på den måde en visualisering af medmenneskelig dimension som viser til anden verden end misbrug og mistrivsel. Mændene, som vi møder, omtaler aldrig deres børn, hvis de har

nogen eller taler om deres farrolle. Deres udtalelser handler ofte konkret om økonomi, arbejde og bolig. Hjemløshed er i denne sammenhæng ikke et definerende stigma. Der er også hjertevarme og reel omsorg gruppen af Nuukborgere som er belastet af ikke at have et sted at bo. Gruppen skal ikke kun indfanges med monobegreber som, ressourcetsvag, udsat eller hjemløs. For gruppe bryder selv med disse stigma. Den er differentieret — heterogen og derfor må analyser og efterfølgende tiltag også være forskellige.

Mobilisering af udsatte kvinder — et andet ord kunne vælges her. Det kunne kaldes advocacy eller det mindre mundrette danske ord "fortalervirksomhed". "Ikke en skid hjalp de". Udtalelsen fra den hjemløse mor hænger ved os efter feltarbejdet. Ting som ikke opfanges i en interviewtransskription er den dvælende stilhed efter at sætningen er sagt. Man ved at interviewpersonen tænker videre. Vedkommende genkalder en sårbar episode. Man kan næsten høre fortvivlelsen og oplevelsen af at her er en borger, en kvinde og en mor, som havde brug for hjælp. I interviewet giver hun ikke udtryk for at hun er opmærksom på de to først roller. Det er den altruistiske moder, som har brug for hjælp. Hun har tilsidesat alt andet: "Det handlede for mig om at sørge for børnene". I denne analytiske sammenhæng er det kvinden vi fokuserer på. For det er hende der er moderen. Den primære omsorgsgiver. Men også hende som ikke kan råbe systemet op og hende der til sidst må resignere og tage tilbage til det tidligere bosted med en ikke forløst social situation. Eksemplet som en kritisk case og de øvrige empiriske situationer vidner om et vakuum i den hidtidige kvinde mobilisering. En eventuelt forståelse af, hvad advocacy som en metode eller en mobiliseringsteknik kan for at skabe et modtryk mod lignende fremtidige tilfælde.

Afslutning

Der skal skabes et modtryk til denne accept af tingenes tilstand. Med et ældre marxistisk udtryk kan der snakkes om undertrykkelsen af et autoritært forhold. Det autoritære er majoritetens manglende forståelse af udsatte kvinders usynlighed i det sociale system. Flere centrale aktører skal på banen. Vi har samlet en diskuterende afslutning i fire følgende dele.

1. Kvindestemmen bør revitaliseres
2. Mænd skal bidrage til at bryde tabuet om vold i parforholdet

3. Socialrådgivere skal markere sig i debatten om udsatte kvinder
4. Socialpolitik som inkluderer et fokus på kvinder

Kvindestemmen bør revitaliseres

Grønland har med gaypride og samesex ægteskaber på fornem vis indtaget en plads i den feministiske historie, hvor den 3. bølge nu er repræsenteret. Denne mere festlige side af feminismen kan ske at have lagt en dæmper på den mere traditionelle eller radikale feminisme, hvor ligestilling mellem kønnene fortsat kan debatteres. Vi har vist tidligere at kvinder i Grønland stadig har meget at kæmpe for men der er meget få og små stemmer i kønspolitikken. Lyden for disse stemmer må skrues op, hvis forholdene for kvinder skal ændres i nærmeste fremtid. Der skal råbes op og det kan gøres med arbejdsseminar om bevidstgørelse og borgerrettigheder.

Mænd skal bidrage til at bryde tabuet om vold i parforholdet

Det er et samfundsproblem at kvinder mishandles og mistrives. Det skal alle tale om også mændene. At have en kompartmentaliseret forståelse af at kvinder skal løse kvinders sociale problemer, også hvis mænd er skyld i dem, er problematisk og et af de punkter, hvor en radikal feminisme måske kan slå fejl. Mænd skal inddrages og ressourcestærke mænd bør gå forrest i debatten, hvilket stort set ikke foregår i Grønland på nuværende tidspunkt.

Socialrådgivere skal markere sig i debatten om udsatte kvinder

Gennemgår man studieordningen for socialrådgiveruddannelsen er kønsforskning, feminisme eller lign. ikke en fast del af pensum. Det må bero på et valgfag eller en temadag. Det på trods af at der eksisterer et omfattende videnskabeligt og pædagogisk materiale om feminisme indenfor disse professioner. Det er vel og mærke ikke noget de studerende planmæssigt og systematisk indføres i.

Socialrådgivere har etisk et ansvar for at afdække socialt udsatte grupper i samfundet. Tager man det sociale arbejde som et eksempel så vidner historien om en gennemgående socialfaglig feminisme som tidligere var indlejret i grundlæggeren Jane Addams sociale arbejde med Hull House i 1800tallets Chicago (Frandsen 2016). Udgangspunkt var socialt arbejde rettet mod kvinder og dele af den tradition kan med fordel genindføres i fagene. Derved sikres en professionel tilgang til kvinders velfærd. Det betyder, at vi har en

offentlig social arbejdsindsats som ikke er "trænet" / vant til at arbejde med kvinder og de problemstillinger, som er særskilte, når kvinder f.eks. rammes af hjemløshed.

Socialpolitik som inkluderer et fokus på kvinder

I forbindelse med den nordcanadiske inspiration har nyere social- og politisk opmærksomhed på arktisk hjemløshed resulteret i initiativer, der er relevante for Nuuk. Et eksempel er udviklingen af "transitional housing programs", der leverer boliger samtidig med at der fortages en social- og sundhedsindsats til kvinder som rammes af hjemløshed eller er hjemløshedstruede. Et sådant program blev for nylig lanceret i Yellowknife, Northwest Territories, kaldet Lynns Place (YWCA 2017). I den canadiske boligpolitik gives der boliger til enlige mødre med børn. Under normale omstændigheder ville en mor der mister hendes bolig i Canada få frataget sine børn. Det undgås med den nye politik. Ofte er der en kobling mellem tabet af børn, som bliver anbragt hos plejefamilier eller på institutioner og kvinders hjemløshed (Christensen 2016).

I Nordcanada, er det politiske fokus på børnefamilier. I forhold til kvinders hjemløshed, er det politiske fokus på vold i hjemmet. Der er krisecentre i de største byer i Nordcanada for kvinder og børn, der er nødt til at forlade et voldeligt hjem. Det betyder dog, at kvinder, der ikke forlader et voldeligt hjem, hvoraf mange dog har været udsat for vold gentagende gange. Lignende eksempler ser vi i interviewet med Simigaq og moderen som befinder sig i risikozonen, hvor hendes børn kunne blive anbragt. Socialpolitikken skal være konkret på dette område og sikre at dette ikke sker. Vi skal også have sikret midlertidige løsninger med plads på herberg i de største byer i landet.

Man kan konstatere, at der er væsentligt udfordringer når det handler om, hvorledes det sociale system i Grønland er gearret til at håndtere kvinder, som rammes af hjemløshed. Ligesom mændene har kvinder forskellige behov alt efter hvilke livsfasen de befinder sig alt efter om de er mødre eller ej og f.eks. bor sammen med deres børn. Skjult hjemløshed er et meget relevant begreb at tage brug i tilknytning ovenstående problemstillinger. Der kan gøres noget på området, f.eks. i form af de ovenstående strategiforslag.

10. Hjemløshed i Grønland — og socialpolitiske perspektiver

Hjemløshed i Grønland har længe været en overset social problemstilling, som i dag er blevet meget synlig omkring Nuuk. Hjemløshed viser sig på samme måde som i de fleste lande i de urbane centre, med undtagelse af at vi i Grønland ikke ser rough sleeping (folk der sover på gaden) (Arn fjord og Christensen 2017; Christensen 2016; Christensen m.fl. 2017b; Minich m.fl. 2011; Tester 2006). I Grønland har vi på Ilisimatusarfik forsket i hjemløshed siden 2015 i et tæt samarbejde med Dr. Julia Christensen fra Memorial University i Canada. Fokus har været på en voksende social problemstilling, som nu er markant i flere arktiske storbyer.

I Nuuk så man de første tegn på hjemløshedsproblematikken i 1970'erne. I dag er situationen forværret. Da vi startede forskningsarbejdet, var estimeret, at der var 250 hjemløse i Nuuk og ca. 500 på landsplan. I dag taler man om 350 hjemløse i Nuuk og ca. 850 på landsplan.

Stigningen i Grønland er ikke unik. Den følger tendenser, som også ses i blandt andet USA og i flere europæiske lande (FEANTSA 2017; The U.S. Department of Housing and Urban Development 2018).

I en vesteuropæisk sammenslutning af lande følger de den samme monitoringsmetode kaldet Point In Time (PIT), hvor alt fra bosteder og herberg til gadeplansmed-arbejdere udfylder personskeemaer med en ambition om at tælle de hjemløse mennesker, som de kommer i berøring med i den samme uge. Det er vanskeligt at finde en præcis metode. PIT indeholder nogle faldgrupper i form af dobbelttælling og udfordringen med gruppens migration — men det er indtil nu den mest anerkendte tilgang. Tællingen viste for Danmarks vedkommende i 2017 en markant stigning i hjemløshed særligt blandt unge. Med relevans for Grønland påviste tællingen at ud af de ca. 6.600 hjemløse i Danmark, så havde ca. 460 mennesker en grønlandsk baggrund (Benjaminsen 2017).

Der er endnu ikke gennemført en PIT i Grønland. De talopgørelser, som findes, er en kommune-tælling af borgere uden registreret bopælsattest.

Her endte på tallet på 878 (Petersen 2017). Kommunerne har ikke fremlagt deres metode, da de er blevet til på baggrund af en departemental ordre i relation til et §37 spørgsmål ved landstingssamlingen i 2017.

Uanset om der er tale om 6-7 eller 800, så er tallet højt. I Nuuk arbejder Kofoeds Skole, Frelsens Hær og en frivillig forening ved navn No INI på hjemløseområdet, og lederne af de tre organisationer estimerer, at der er ca. 350 hjemløse borgere i hovedstaden. Socialretligt har der ikke været den store politiske reaktion på taløvelserne. Der eksisterer ligeledes ingen egentlige formulerede socialpolitiske strategier som følge heraf eller noget gennemgående forebyggende arbejde eller lovarbejde, hvis formål aktivt er at nedbringe antallet af hjemløse. Kommuneqarfik Sermersooq har meldt ud, at man bygger mange nye boliger — og i Nuuk nærmest vælter vi over byggekraner, stilladser og bulldozere i morgentrafikken. Men intet af byggeriet er øremærket gruppen af hjemløse.

NoINI er en frivillig forening i Nuuk, som driver et suppekøkken hver onsdag aften. Størstedelen af de spisende gæster er hjemløse. I foreningen føres der en tallerkentælling. Der er registreret en fordobling mellem årene 2015 og 2016. Frem mod 2018 har niveauet stabiliseret sig. Den kvantitative opgørelse er suppleret med en række kvalitative observationer, som vidner om en sivning af flere nye ansigter — flere unge og flere familier.

Hvad er forskningen baseret på?

Artiklen her tager afsæt i et længerevarende feltarbejde med ugentlig kontakt til feltet siden 2015. Der er gået 4 år, hvor vi har interviewet mennesker berørt af hjemløshed, det politiske niveau og den frivillige sektor — og vi har aktioneret, undervist, debatteret, holdt offentlige foredrag og skrevet om hjemløshedens udvikling i Grønland (Arnfjord 2017b; Christensen m.fl. 2017b).

Hvad er hjemløshed?

Hjemløshed er mere end blot manglen på den fysiske bolig. Tidligere rapporter har inddraget forsøgsvis definitioner på hjemløshed i form af: hjemløse, boligløse og genhusede (Departementet for Familie og Sundhed 2008; Hansen og Andersen 2013). Det er begreber, som også anvendes i den

europæiske hjemløseforskning, men som kan kritiseres for et ensidigt fokus på det materielle hus eller den fysiske bolig frem for sikre og trygge hjem, hvor man kan opholde sig på ubestemt tid.

Under vores længerevarende feltarbejde, gennem interviews og samtaler med folk i hjemløsemiljøet er det tydeligt, at koncepter som usikkerhed og utryghed også fylder i forståelsen af denne gruppe (Arnfjord og Christensen 2017). Der er tale om en flydende tilstand. I foråret talte vi med en kvinde, som beskrev en oplevet form for hygge ved at overnatte på kvindeherberget. Hun ærgrede sig over ikke altid at kunne have sine ting stående, men ellers beskrev hun det som rart at være på kvindeherberget. Man kunne forestille sig, at dette ikke vil være en længerevarende men en måske mere umiddelbar tilfredshed.

Ovenstående har ledt os til en definition, som lyder: Hjemløshed er en situation, hvor man ikke retmæssigt har et sikkert, trygt og fast sted at opholde sig ubestemt.

Definitionen er ikke bestemmende for det arktiske område, hvor også skjult hjemløshed er en faktor i form af sovesurfing m.v. Definitionen understreger dog koncepter som tryghed og sikkerhed, som begge er ting, man jævnligt hører efterspørges i miljøet i Grønland.

Gruppering af mennesker ramt af hjemløshed

Tidligt i feltarbejdet identificerede vi fire grupperinger af mennesker, som er ramt af hjemløshed:

1. Unge op til 35 år
2. Kvinder generelt
3. Mænd over 35 år — størstedelen har et alkoholmisbrug
4. Ældre, som er svære at aldersbestemme men flere udviser tegn på kognitive brister i form af f.eks. alkoholdemens

Det er en blandet gruppe og derfor også en gruppe, der har behov for en blandet indsats. Selv indenfor den enkelte gruppering er der en enorm variation, men hvis man blot kunne starte indsatser op baseret på disse grupper, så ville det i det mindste være en begyndelse.

Behovet for en socialpolitik

I Grønland har vi traditionelt aldrig rigtigt set en socialpolitik, som henvender sig til gruppen af myndige voksne, som ikke kan omfattes af pensionssystemet. Vi har politikker omkring misbrugsbehandling og på arbejdsmarkedsområdet. Men det er forsvindende lidt, der har et fokus på gruppen som reelt står uden for arbejdsmarkedet, uden for Nuuks jobfest og uddannelses-trippen. Ser vi historisk på understøttelsen og fattighjælp, så var især fattighjælp koblet til ideen om dovenskab, manglende vilje og dermed en selv-forskyldthed (Høiris 1982; Seiding m.fl. 2017). I den socialpolitiske historie er der kilder på, at det var forbundet med skam at modtage fattighjælp – udover at det fratog modtageren muligheden for at udleve grundlæggende borgerrettigheder. At modtage fattighjælp var noget, der for alt i verden skulle undgås, da det var kraftigt stigmatiserende.

Grønland er både historisk tilbage til FN-deklarationen og jævnlige fra politiske udtalelser at betragte som et velfærdssamfund med et offentligt finansieret universelt system af uddannelse, sundhed og pensioner (Arnfjord 2017a; Redaktionen 2019). Men skal velfærdssamfundet betragtes som målet i sig selv? Eller er det vejen til at kunne genetablere et fodfæste og stå på egne ben? Spørgsmålene leder hen til tankerne bag et moderne velfærdssystem, som bygger på et offentlig foranstaltet netværk af indsatser, der forebygger og understøtter udsatte borgeres empowerment-proces, så de selv kan træffe fremtidssikrende beslutninger. Dette er ikke aktualiteten i Grønland inden for området af socialt udsatte. Når en myndig person står uden for arbejdsmarkedet, ikke har forældremyndighed og har mistet sit hjem, ja så tildeles de lige nu 656 kr. hver 14. dag af Kommuneqarfik Sermersooq. De henvises til kommunens nødherberg i Nuuk mellem klokken 15:00 - 09:00, hvortil der kræves en visitation. Derefter bruges dagene rundt om i byen hos Frelsens Hær, som er et frivilligt tilbud, eller Kofoeds Skole, som har en driftsaftale med kommunen. Der bliver ikke lagt handleplaner for borgerne, og i skrivende stund har ingen endnu fået tildelt en socialbolig. Kommunen har oprettet 26 containerboliger i en job-bolig ordning, som jeg tidligere har kaldt work first. Det er en omvendt Housing First tilgang, hvor man i Housing First som en første prioritet tildeles en bolig, hvorefter den sociale indsats kan påbegyndes (Gulcur m.fl. 2003). Kommuneqarfik Sermersooq stiller som præmis, at indflytterne, der tidligere har levet som hjemløse,

først skaffer sig et arbejde for dernæst at kunne flytte ind i containerboligerne til et 6 måneders ophold, hvorefter det forventes, at de finder egen bolig. Det vi ser på voksenområdet svarer til en gammel forsorgstilgang. Det er hjælp — men ikke empowerment.

Der findes et offentligt tilbud som Kofoeds Skole, der har en udviklende aktivitet. Skolen har hjulpet flere af deres dagselever i arbejde og bygger bro mellem indsatser. Men der er lukket om aftenen og i weekenden. Kofoeds Skole viser sig at være en succes — men en succes der mærkbart henvender sig til det man i Majoriaqsystemet (som er en del af Grønlands jobcenter-system) omtaler som matchgruppe 2 (indsatsklare til at tage imod tilbud). Det vil sige de borgere, som med nogen støtte kan genindtræde på arbejdsmarkedet. Når det drejer sig om den gruppe, der er matchgruppe 3 (midlertidig passive borgere der er under det sociale område) (Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked 2018), så er der lidt reel offentlig indsats.

Gruppen af borgere har ikke noget valg, andet end at modtage almisser i form af rester fra private virksomheders frokostordninger, der så genseserveres i Frelsens Hær, eller at stille sig i suppekøen hver onsdag aften, hvor No INI serverer mad i lånte lokaler hos Frelsens Hær med økonomisk tilskud fra Røde Kors. Her er der ingen offentlig involvering eller hjælp.

En begrænset indsats i Grønland skubber folk til Danmark

Tager vi Nuuk som et eksempel, så ved vi fra et gruppeinterview i foråret 2019, at man ikke kan sove på kommunes nødherberg om dagen. Det forhindrer f.eks. borgere i at tage aften- eller nattearbejde. En familie som vi har fulgt siden de kom til Nuuk er nu blevet opsplittet, da de efter at have været i et genhusningsforløb er sat på gaden og børnene er blevet anbragt i pleje. Der kan være andre omstændigheder bag anbringelsen naturligvis, men det er ikke første gang at familier i usikre boligsituationer bliver præsenteret for muligheden for at børnene kan blive anbragt i pleje (Broberg 2013a, 2013b; Langhoff 2012). En opsplittning af en familie er nemmere lovgivningsmæssigt end at holde dem samlet i et genhusningsprojekt eller familiehjem. Udbe-talingsgrundlaget på 656 kr. hver 14. dag er et uholdbart

økonomisk grundlag og er en desperat situation, der tvinger modtageren til at skulle modtage almisser i form af frivilligt uddelt gratis mad i Frelsens Hær, i suppekøen og tordagsmorgenmad på Sømmandshjemmet, der drives af Indre Mission. Tilmed er det yderst besværligt at få en postadresse, hvis man er hjemløs. Man er dermed i en situation, hvor der ikke kan modtages offentlig post, hvor man ikke rigtig kan have bankaktiviteter og lignende.

Flere af disse "ordninger" har vi ikke kunne lokalisere en direkte lovhjemmel for, men de fører til yderlige marginalisering. At man ikke har en postadresse, når man skal søge arbejde, at man ikke kan tage natarbejde, at man ikke har adgang til tøjvask eller hygiejniske forhold osv.

Men en konkret faktor for øget marginalisering er et manglende socialpolitisk fokus på området. Gruppen lader til at vokse og vil løbende blive mere koncentreret omkring bycentre, hvor der ydes bedre social- og sundhedshjælp.

Hvis Nuuk ikke virker i længden går turen mod Danmark, man låner penge af familie eller netværk eller gennem socialfonde — og dermed står man pludselig overfor det offentlige danske stærkt komplekse sociale system og problematiske misbrugskultur (Arn fjord 2019a; Det Grønlandske Hus 2018). Vi har haft flere møder med danske NGOer og kender flere eksempler fra Vejle, Randers, Esbjerg, Århus, Aalborg og København, hvor de på flere af deres herberg og bosteder melder om, at op mod halvdelen af alle deres pladser er optaget af grønlandske borgere. Nogle med et massivt misbrug, og i de mindre kommuner virker de nærmest handlingslammede overfor, hvorledes gruppen skal støttes i et videre forløb.

Socialpolitiske løsninger på kort og langt sigt

Området kalder på ansvarlige socialpolitikker — der landspolitisk følges op af reel lovgivning, der understøtter og hjælper de mennesker, der er kommet i uføre. Lige nu er der en "one-solution-fits-all" tilgang, der hedder misbrugsbehandling. Det er utilstrækkeligt.

Med afsæt i forskningsarbejdet er der nedenfor listet kortsigtede og langsigtete løsninger.

Kort- og langsigtede løsninger

Kort sigt	Langt sigt
<ul style="list-style-type: none">• Et reelt kvantitativt overblik• Styrk det økonomiske grundlag• Lavtærskels-tilbud	<ul style="list-style-type: none">• Housing First og øremærkede boliger• Arbejde med den 3. sektor• Kommunikation på tværs af kommuner, styrelser og lande

Et reelt kvantitativt overblik

Rent kvantitativt er PIT et vigtigt redskab, for hermed kan man følge udviklingen i det pågældende land. I Grønland har vi ikke set en PIT-tælling endnu.

Naalakkersuisut har ikke dette som et prioriteret område, men da det forskningsmæssigt anses som et relevant redskab, så er der lagt planer om en PIT-tælling i Ilisimatusarfik-regi i den nærmeste fremtid.

Styrk det økonomiske grundlag

Der kommer intet langsigtet ud af en socialstøtte på 656 kr. hver 14. dag. Borgernes kontantudbetaling er nødt til at have et kritisk gennemsyn, der skal sikre en langvarig løsning, så borgerne kan genetablere fodfæstet i tilværelsen. Årligt svarer udbetalingen til 15.744 kr. — det er mindre end det nuværende skattefradrag på ca. 45.000 kr. Til sammenligning er en dansk kontanthjælp (for en enlig over 30 år uden børn) på ca. 11.500 kr. per måned før skat. Svarende til ca. 8.300 kr. udbetalt. I Grønland må vi tilstræbe at komme tættere på dette niveau. Den lave udbetaling fastholder folk i fattigdom. En meget simpel løsning er ifølge professor Jørgen Elm Larsen at give folk noget mere at leve for, da fattigdom skaber øget fattigdom (Madsen 2018).

Lavtærskel-tilbud

Grønland har et udpræget behov for et sted, hvor man kan komme og være uanset ens rustilstand. Misbrug er et grundvilkår blandt størstedelen af

menneskerne i et hjemløsemiljø. Her er der behov for at ventilerer fra livet ind i mellem, og det sker for mange gennem et eskapistisk misbrug. Sundhedsmæssigt er misbruget naturligvis ikke hensigtsmæssigt, men i Grønland har det offentlige et total-forbud — men det får ikke misbruget til at forsvinde. Der er flere foranstaltninger, der træder i kræft, når det offentlige driver herberg og dagtilbud, hvor der er en nultolerance overfor alkohol og hashrygning. Det skubber bogstavelig talt nogle af de allermost sårbare grupper ud i kulden. Ovenstående er højtærskels-tilbud, hvor adgangsbilletten er præsteret ædruelighed og et vist menneskeligt overskud på bruger-siden. Det virker for gruppen, som er umiddelbart motiveret — men man møder ikke og får ikke skabt kontakt med de mennesker, der hænger i samfundets marginaler. Det kan man gøre med flere lavtærskels-tilbud. Lavtærskel forbindes her med sociale indsatser, der handler om skadesreduktion (harm reduction), der normalt er tiltag vi ser i forbindelse med misbrug af hårde stoffer, som vi ikke har i Grønland (Lenton og Single 1998; Tammi 2004). Med det rusdruk vi ser i miljøet, så mangles der indsatser, der sætter ind overfor alkoholforgiftning og andre alkohol- og hashrelaterede skader.

I flere byer i North West Territories i Canada kører de f.eks. det de kalder et vådt og et tørt herberg. Et vådt hvor der må drikkes alkohol, og et tørt hvor der ikke må drikkes alkohol (Punter 2017). Det er i tråd med Kierkegaards hjælpekunst hvor:

Hjælpen begynder med en Ydmygelse; Hjælperen maa først ydmyge sig under Den, han vil hjælpe, og herved forstaae, at det at hjælpe er ikke det at herske, men det at tjene. (Kierkegaard 1859)

Som nævnt tidligere er denne gruppe borgere meget blandet. Der er folk med meget forskellige behov, der kalder på en forskellighed i servicetilbuddene. Det kunne være et vådt herberg, og det kunne være steder med omfattende bo-træning og lifeskill-træning, hvor man hjælper med en struktur omkring en dagligdag. Dette skaber et grundlag for et møde og en stærkt efterspurgt humanisme på området.

Housing First og øremærkede boliger

I form af en mere tilstedeværende socialpolitik om Grønland som et velfærdssamfund for alle, så bør vi begynde at se på lovarbejdet omkring

boliger. Det kan f.eks. være halfway houses, housing first programmer eller Illu siulleq politikker — herberg hvor man kan bo fast. Housing first er en indsats omkring den grundlæggende sikkerhed i at have et sted at bo. Denne indsats er i forvejen indskrevet i den danske Lov om Social Service §110: Kommunalbestyrelsen skal tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer med særlige sociale problemer, som ikke har eller ikke kan opholde sig i egen bolig, og som har behov for botilbud og for tilbud om aktiverende støtte, omsorg og efterfølgende hjælp. Loven er dog ikke gældende for Grønland. Men noget tilsvarende kunne give kommunerne hjemmel til at oprette tilbud med boliger, som var øremærket borgere med særlige sociale problemer.

Arbejd med den 3. sektor

Det grønlandske velfærdssamfund har i nyere tid udviklet sig til, hvad der kunne ligne et skandinavisk velfærdsregime i et Esping-Andersens perspektiv (Esping Andersen 1990). Vesteuropa oplever udfordringer med at bevare serviceniveauet med en delvis ældende befolkningsgruppe og stigende udgifter. I Grønland er det ligeledes tydeligt, at befolkning bliver sundere og lever længere, samtidig med at befolkning ikke vokser. En af konklusionerne i den seneste Skatte- og Velfærdskommission er, at hvis man ønsker at bevare velfærdsniveauet i 2010'erne, så skal velfærdssamfundet og den offentlige økonomi revideres kraftigt (Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning 2011b).

I forbindelse med velfærdssamfundets nuværende økonomiske og service-mæssige udfordringer kan den 3. eller frivillige sektor spille en ny-moderne rolle. NGOerne har længe været til stede i Grønland. Her gik invitationen oprindeligt ud fra den danske stat og flere af dem såsom: Mødrehjælpen, Foreningen Grønlandske Børn, Red Barnet og Røde Kors havde direkte samarbejder med staten — KFUK drev f.eks. i en periode et hjemløseherberg i Nuuk (Atuagagdliutit 1977; Harild m.fl. 1987). I dag omkring hjemløseområdet ses et mismatch mellem frivillige spontant organiserede indsatser — som f.eks. en pensioneret økonoma i Qaqortoq der for egen regning laver offentlig bespisning én gang om ugen. I Nuuk har vi Kofoeds Skole, som i dag har en driftsaftale — men som startede på fondsmidler. Frelsens Hær opererer også, dog uden noget reelt samarbejde med det offentlige system. Der bør skabes en gennemgående strategi for samarbejder med NGOerne,

fordi lige nu skabes der en silotænkning i form af, at hver løser sit. En nytænkning kunne ske gennem et strategisk partnerskab, hvor f.eks. kommunernes velfærdsudvalg udpeger nogle områder, hvor man ønsker indsatser, men ikke står for at organisere indsatsen. Det kunne NGOerne. Der vil kunne stilles lovkrav om årsrapporter, virksomhedsplaner og evalueringer af indsatserne. Alt forholdsvist simpelt — og lige til at gå til.

Kommunikation på tværs af kommuner, styrelser og lande

En væsentlig og nok mere langsigtet løsning er at styrke kommunikationen mellem de offentlige og frivillige instanser, som arbejder på området. Med nedlæggelsen af kommunernes landsforening KANUKOKA mistede kommunerne et forum, hvor hjemløshedsproblematikken kunne have været samlet og kommunikeret. Der sker nu et omfattende informationstab, når en borger flytter kommune. NGOer ligger ligeledes inde med viden om borgerne og deres trivsel — og oftest når det gælder socialt udsathed, er det NGOerne der har kompetencen til at etablere tillid og være bisiddere i borgerens kontakt med myndighederne. Den samme kommunikation kunne etableres mellem sundheds- og socialstyrelsen for at udveksle viden om tendenser og forebyggende tiltag.

Den sidste anbefaling handler om en opblødning af den hidtidige berøringsangst, der har været på området indenfor rigsfællesskabet. Danmark tager lige nu tavst imod et stort antal grønlandske borgere, som har levet i social udsathed i Grønland. Gruppen lever dernæst adspredt i Danmark, hvor nogen forhåbentlig etablerer et fodfæste, mens andre kæmper sig igennem en dansk dagligdag. Viden og åben kommunikation i rigsfællesskabet kunne skabe grobund for holdbare indsatser i fremtiden.

Afrunding

Få af de ovenstående forslag handler reelt om store økonomiske indsatser. De fleste af dem handler blot om organisering. På Ilisimatusarfik og gennem samarbejdet med udenlandske forskere fortsætter vi den videre forskning på området med en stødt stigende lobbyering i form af opfordringer til at skabe socialpolitisk opmærksomhed med et sigte på at skabe positiv forandring.

Litteratur

- Aidt, Lene, Merete Borker.** 1975. *Arbejderkvinder i Grønland*. Ebbe Preisler Film.
- Albert, Marika Lucienne Kirk, Tanya Penna-Cooper, Rupert Downing.** 2015. "Youth Pathways: In and out of Homelessness in the Capital Region".
- Alström, Silja.** 2017. "Hjemløs med tag over hovedet: Christina lever hele dagen på gaden og herberget | Østjylland | DR". DR.dk. Hentet 6. november 2017 (<https://www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/hjemloes-med-tag-over-hovedet-christina-lever-hele-dagen-paa-gaden-og>).
- Andersen, John.** 2005. "Empowermentperspektivet: Empowermentperspektivet — vejen frem en kritisk handlingsorienteret socialforskning?" *Social Kritik* 101.
- Andersen, John.** 2012. "Sundhedsstrategier i et empowermentperspektiv". i *Sundhedsfremme — et kritisk perspektiv*, redigeret af S. Dybbroe, B. Land, og S. B. Nielsen. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Andersen, John, Annette Bilfeldt.** 2010. "Aktionsforskning på et plejehjem: et alternativ til new public management?" *Tidsskrift for arbejdsliv* 12(1):67–81.
- Andersen, John, Annette Bilfeldt.** 2013. "Social Innovation in public elder care: the role of action research". i *The International Handbook On Social Innovation: Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research*, redigeret af F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood, og A. Hamdouch. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- Andersen, John, Martin Frandsen** (red.). 2007. *Fra bibliotek til lokalsamfundscener — evaluering af Community Center Gellerup*. Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring (ENSPAC) Roskilde Universitetscenter.
- Andersen, John, Birte Siim.** 2004. *The politics of Inclusion and empowerment — gender, class and citizenship*. Palgrave.
- Anderson, Erik.** 2008. *Canada's relationship with Inuit : a history of policy and program development*. Ottawa: Minister of Public Works and Government Services Canada.

- Arbejdsgruppen om undersøgelse af arbejdsforholdene i den sociale sektor.** 2002. *Redegørelse om arbejdsforholdene i den sociale sektor*. Nuuk.
- Arneborg, Jette, Karsten Secher.** 2005. "Forskning i Grønland — forsknings for Grønland - Hovedtræk af Kommissionens historie". i *Grønlandsforskning — Historie og Perspektiver*, redigeret af K. Thisted. København: Det Grønlandske Selskab.
- Arn fjord, Steven.** 2012a. *Brugen af empowerment i evaluering af det sociale arbejde med udsatte børn og deres familier*. Nuuk (Under udgivelse): Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling.
- Arn fjord, Steven.** 2012b. "Deltagende aktionsforskning som empowerment i et projekt om disempoweret socialfaglighed i Grønland". Paper ved konferencen 10 års jubilæum for Dansk Aktionsforsknings Netværk.
- Arn fjord, Steven.** 2013. "Positiv Magt — deltagende aktionsforskning som empowerment af socialarbejdere i Grønland". *Social Kritik* 135(25).
- Arn fjord, Steven.** 2014. *Deltagende Aktionsforskning med Socialrådgivere — Empowerment af Grønlands oversete velfærdsprofession*. Nuuk (ph.d.-afhandling): Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab — Ilisimatuseq, University of Greenland.
- Arn fjord, Steven.** 2015a. "Forskning i Williamscafe". *Visionmission* 55.
- Arn fjord, Steven.** 2015b. "Social udsathed og tuberkulose i Nuuk". *Tikiusaaq* 02(23).
- Arn fjord, Steven.** 2015c. "Socialpolitikken i Grønland — empowermentopråb — vi kan hjælpe os selv". *Social Politik* 6.
- Arn fjord, Steven.** 2016a. "Hjemløshed i Nuuk — i et kritisk sociologisk og empowermentperspektiv". *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning* 2015/2016.
- Arn fjord, Steven.** 2016b. "Sociale udfordringer hos et mindretal af grønlandske kvinder i DK skal håndteres i (Rigs)fælleskab". Socialpolitisk forening.
- Arn fjord, Steven.** 2017a. "50 år med socialadministration og socialfaglighed — del 1". *Tidsskriftet Grønland* 65(2).
- Arn fjord, Steven.** 2017b. "Hjemløshed i Nuuk — et kritisk sociologisk- og planlægningsperspektiv". i *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning*

2015/2016, redigeret af J. R. og F. N. Kenneth Petersen. Nuuk: Atuagkat.

Arnfjord, Steven. 2019a. "Hjemløshed og alkoholmisbrug i et grønlandsk socialpolitisk perspektiv". *STOF Sommer*(nr. 33).

Arnfjord, Steven. 2019b. "Sociologiske perspektiver på psykisk sundhed". *Tidsskriftet Grønland* 67(4).

Arnfjord, Steven, John Andersen. 2014a. "Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland". *Dansk sociologi* 4(25).

Arnfjord, Steven, John Andersen. 2014b. "Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland". *Dansk sociologi* 4(25).

Arnfjord, Steven, Julia Christensen. 2016. "Understanding the social dynamics of homelessness in Nuuk, Greenland". *Northern Notes* 45(Spring/Summer).

Arnfjord, Steven, Julia Christensen. 2017. "De Søger Trygheden" — Kvinder ramt af hjemløshed i Nuuk". *Psyke & logos* 38(1):23.

Arnfjord, Steven, Lise Hounsgaard. 2013. "Transforming a disempowered social worker profession using participatory action research in Greenland". i *Modernization and Heritage: how to combine the two in inuit societies*, redigeret af K. Langgård og K. Pedersen. Nuuk: Forlaget Atuagkat.

Arnfjord, Steven, Lise Hounsgaard. 2015. "Problems of Professional Disempowerment — An initial study of social work conditions in Greenland". *Intersectionalities: A Global Journal of Social Work Analysis Research, Polity, and Practice* 4(1).

Arnfjord, Steven, Birgit Niclasen. 2011. "Det Sunde Sexliv". i *Folkesundhed blandt skolebørn — resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010*, redigeret af B. Niclasen og P. Bjerregaard. København: Statens Institut for Folkesundhed.

Arnfred, Signe. 1991. "Kvinder, mænd, arbejde og seksualitet i den grønlandske moderniseringsproces". i *Kvinder I Grønland: Sammen Og Hver for Sig*, redigeret af L. Lennert. Nuuk: Atuakiorfik.

Atorfillit Kattuffiat. 2013. "Atorfillit Kattuffiat". Hentet (<http://www.ak.gl/aftaler-og-overenskomster/>).

Atuagagdliutit. 1995. "Her er samarbejdsaftalen mellem Siumut og Atassut". *Atuagagdliutit* 135(21):4.

- Atuagagdliutit.** 1955. "Fra 'Droning Ingrid's Sanatorium'". *Atuagagdliutit*, februar 10.
- Atuagagdliutit.** 1960. "400 grønlandske familier siger deres mening om 500 spørgsmål". *Atuagagdliutit*, august 5.
- Atuagagdliutit.** 1962. "Chokerende at opdage, hvad man kan finde af social nød i Grønland". *Atuagagdliutit*, september 27.
- Atuagagdliutit.** 1977. "Herberget i Nuuk". *Atuagagdliutit*.
- Atuagagdliutit.** 1988. "Siunnersortinngortut 14-it: 14 nye socialrådgivere". *Atuagagdliutit*, juni 22.
- Bachrach, Peter, Morton S. Baratz.** 1962. "Two Faces of Power". *The American Political Science Review* 56(4):947–52.
- Baines, Donna, Joan MacKenzie Davis, Michael Saini.** 2009. "Wages, Working Conditions and Restructuring in Ontario's Social Work Profession". *Canadian Social Work Review* 26(1):59–72.
- Banerjee, Nina.** 2007. *Børn og unge i Grønland*. Nuuk: Milik.
- Bauman, Zygmunt.** 1967. "Modern Times, Modern Marxism". *Social Research* 34(3):399–415.
- Benjaminsen, Lars.** 2017. *Hjemløshed i Danmark 2017: National kortlægning*. Kbh.: VIVE Atuagagdliutit. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bentzon, Agnete Weis.** 1988. "Verner Goldschmidt". i *Fra Marx til Habermas: samfundsudvikling og offentlig regulering: Verner Goldschmidt forelæsningsrækken ved Institut for Erhvervs- og Samfundsforskning Handelshøjskolen i København*, redigeret af H. Sørensen og E. Fivelsdal. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Bentzon, Agnete Weis.** 1998. "Om nødvendigheden af at forbinde forskning og forvaltning". i *Retsforhold og Samfund i Grønland*, redigeret af H. Petersen og J. Janussen. Nuuk: Ilisimatusarfik.
- Berliner, Peter.** 2013. "At være i verden som en krop, der løber ind i samfundet: et community psykologisk perspektiv". *Pædagogisk psykologisk tidsskrift* 50(5):55-65,83-84.
- Berliner, Peter, Line Natascha Larsen.** 2010. "Man er mere fri Atuagagdliutit. Community psykologiske programmer for psykosocial trivsel". *Uden For Nummer* 20.

- Berliner, Peter, Line Natascha Larsen, Elena De Casas Soberón.** 2012. "Case Study: Promoting Community Resilience with Local Values — Greenland's Paamiut Asasara". i *The Social Ecology of Resilience — A Handbook of Theory and Practice*, redigeret af M. Ungar. New York: Springer.
- Berliner, Peter, Søren Lyberth, Maren Markussen, Silja Henderson, Line Natascha Larsen, Søren Vestergaard Mikkelsen.** 2009. "Paamiut Asasara: communitymobilisering, livsglæde og deltagelse". *Psyke & logos* 30(1):103–23.
- Binzer, Jette.** 1987. "Så kom socialrådgiveruddannelsen endelig til Grønland". *Socialrådgiveren* 49(25):6–7.
- Bjerregaard, Peter, Ea Cecilie Aidt.** 2010. *Levevilkår, livsstil og helbred: befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009*. Kbh.: Statens Institut for Folkesundhed.
- Bjerregaard, Peter, Stine Schou Mikkelsen, Ulrik Becker, Torben Hansen, Janne S. Tolstrup.** 2015. "Genetic variation in alcohol metabolizing enzymes among Inuit and its relation to drinking patterns". *Drug & Alcohol Dependence* 144:239–44.
- Bladt, Mette, Kurt Aagaard Nielsen.** 2013. "Free space in the processes of action research". *Action Research* 11(4):369–85.
- Blegvad, Michael.** 2013a. "Social Højskole". *Den Store Danske*.
- Blegvad, Michael.** 2013b. "Socionom". *Den Store Danske*.
- Blegvad, Mogens.** 1984. "Verner Goldschmidt". i *Dansk Biografisk Leksikon*, redigeret af S. C. Bech. København: Gyldendal.
- Blix, Bodil Hansen, Torunn Hamran, Hans Ketil Normann.** 2013. "'The Old Sami' — who is he and how should he be cared for? A discourse analysis of Norwegian policy documents regarding care services for elderly Sami". *Acta Borealia* 30(1):75–100.
- Bopp, Judie, YWCA Yellowknife.** 2007. "You Just Blink and It Can Happen: A Study of Women's Homelessness North of 60, Pan-Territorial Report".
- Bornemann, Claus.** 1969. "Udviklingsproblemer i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* 12.
- Brandt, Preben.** 2013. *En pamflet om hjemløshed : refleksioner over og kritik af den gennemførte hjemløsestrategi og den efterfølgende evaluering*. Kbh.: Projekt Udenfor.

- Bransholm Pedersen, Kirsten, Najaaraq Paniula.** 2014. "De grønland-ske kvindeorganisationers rolle i den politiske udviklingsproces: set i et postkoloniale perspektiv". *Dansk sociologi* 25(4):94-117.
- Brinkley, Douglas.** 2005. *Rosa Parks: A Life*. New York: Penguin Books.
- Broberg, Hanne.** 2013a. "Far og søn har nu tag over hovedet". *Sermit-siaq.ag*, januar 13.
- Broberg, Hanne.** 2013b. "Kommunen truer i stedet for at hjælpe". *Sermit-siaq.ag*, august 16.
- Brydon-Miller, Mary, Michael Kral, Patricia Maguire, Susan Noffke, Anu Sabhlok.** 2011. "Jazz and the Banyan Tree — Roots and Riffs on Participatory Action Research". i *The SAGE Handbook of qualitative research*, redigeret af N. K. Denzin og Y. S. Lincoln. Los Angeles: Sage Publications.
- Børnerettighedsinstitutionen MIO.** 2014. *Fra lov til praksis — en undersøgelse af vilkårene for det sociale arbejde med børn*. 1. Nuuk: Børnerettighedsinstitutionen MIO.
- Carlsen, Aksel V.** 2007. "Grønland: Et holdningskift i den post-koloniale velfærdspolitik". i *Arbejde Helse og Velfærd i Vestnorden*, redigeret af G.L. Rafnsdóttir. Reykjavik: Háskólaútgáfan og Rannsóknastofa í Vinuvernd.
- Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling.** 2014. "Center for Aktionsforskning og Demokratisk Samfundsudvikling". Hentet (<http://www.ruc.dk/forskning/forskningscentre/center-for-aktionsforskning-og-demokratisk-samfundsudvikling/>).
- Charmaz, Kathy.** 2006. *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. London: Sage.
- Chemnitz, Gudrun.** 1987. "De grønlandske kvinders udvikling gennem tiderne". i *Det gælder mennesket: KFUKs sociale arbejde 1947-1987*, redigeret af F. T. Jensen. København: KFUK.
- Chemnitz, Guldborg.** 1964. "Udviklingen Som En Grønlander Ser Den". i *Grønland i Udvikling*, redigeret af G. Chemnitz og V. Goldschmidt. København: Fremad.
- Chemnitz, Guldborg, Verner Goldschmidt.** 1964. *Grønland i udvikling*. Fremad.

- Chemnitz, Jørgen.** 1966. "Naturligt at tage hensyn til menneskelige følelser". *Atuagagdliutit*.
- Chemnitz, Jørgen.** 1967. "Den nye socialdirektør". *Atuagagdliutit*.
- Chemnitz, Jørgen.** 1980. "Grønland får sin helt egen socialpolitik". *Atuagagdliutit*, juni 12.
- Christensen, Else.** 2012. "NAKUUSA — vi vil og vi kan: en opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011".
- Christensen, Hans Peder Barlach.** 2017. *Etablering af en Socialstyrelse (slides fra socialrådgiverdage på Ilisimatusarfik)*. Nuuk.
- Christensen, Julia.** 2012. "They want a different life": Rural northern settlement dynamics and pathways to homelessness in Yellowknife and Inuvik, Northwest Territories". *The Canadian Geographer/Le Géographe Canadien* 56(4):419–38.
- Christensen, Julia.** 2013. "'Our home, our way of life': spiritual homelessness and the sociocultural dimensions of Indigenous homelessness in the Northwest Territories (NWT), Canada". *Social & Cultural Geography* 14(7):804–28.
- Christensen, Julia.** 2016. "Indigenous housing and health in the Canadian North: Revisiting cultural safety". *Health & Place* 40:83–90.
- Christensen, Julia, Steven Arnfjord, Tracy Hedwig, Sally Carraher.** 2017a. "Homelessness across Alaska, the Canadian North and Greenland: a review of the literature on an emerging social phenomenon in the circumpolar North". *Arctic* 70(4).
- Christensen, Julia, Steven Arnfjord, Tracy Hedwig, Sally Carraher.** 2017b. "Homelessness across Alaska, the Canadian North and Greenland: a review of the literature on an emerging social phenomenon in the circumpolar North". *Arctic* 70(4).
- Christensen, Per.** 1968. *Rapport vedr. Kæmnerkontoret i Godthåb*. Nuuk.
- Christiansen, Malene Sommer.** 2016. "Forskere vil give grønlandske hjemløse en stemme". *videnskab.dk*, maj.
- Christiansen, Peter Munk, Lise Togeby.** 2004. "Grønlands Elite". i *Demokrati og magt i Grønland*. Århus: Aalborg Universitetsforlag.
- Clarke, Steve.** 2013. *Trends in crime and criminal justice 2010*. 18. Luxembourg: Eurostat.

- Craig, Gary, Marjorie Mayo.** 1995. *Community empowerment — A reader in participation and development*. London: Zed Books.
- Curtis, Tine.** 2006. *Unges trivsel i Grønland 2004*. Bd. 1. udgave. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke.
- Dahl, Jens, Innoraq Olsen.** 1975. *Sociologiske perspektiver i grønlandsforskningen = ínuġtaussutut inoKatigîngnerup Kalatdlitnunane ilisimatlitut misigssuivfigineKannerane sujunigssame periarfigssatut issigissariaKartut*: Kbh., Dansk Sociologforening.
- Dahl, Robert A.** 1957. "The Concept of Power". *Behavioral Sciences* 2 nr. 3.
- Dahler-Larsen, Peter.** 2008. *At fremstille kvalitative data*. Bd. 2. udgave. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dake, Lauren.** 2017. "Four homeless people die of exposure in Portland in first 10 days of 2017 | Society | The Guardian". *The Guardian*. Hentet 7. november 2017 (<https://www.theguardian.com/society/2017/jan/11/homeless-deaths-winter-portland-oregon>).
- Dam, Alfred.** 1968. "På vej mod en ny socialpolitik". *Grønland* 257-70.
- Dam, Alfred.** 2015. *Interview med Alfred Dam af Steven Arnfjord i hans hjem i Charlottenlund 3. november 2015*. Denmark.
- Danmarks Statistik.** 2017. "Forbrugerprisindeks — Danmarks Statistik". Hentet 10. juli 2017 (<http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>).
- Dansk Institut for Internationale Studier.** 2007. *Afviklingen af Grønlands Kolonistatus 1945-54 — En historisk udredning*. København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Daugaard-Jensen, Jens.** 1911. "Om Grønlands Administration". S. 344-60 i *Gads Danske Magasin 1910-1911*, redigeret af C. Gulmann. København: Forlaget af G.E.C GAD.
- Davidoff, Paul.** 1965. "Advocacy and Pluralism in Planning". *Journal of the American Institute of Planners* 31(4):331-38.
- Departementet for Erhverv Arbejdsmarked og Handel.** 2014. *Lovpligtig Arbejdsmarkedsredegørelse 2014*. Nuuk.
- Departementet for Familie og Sundhed.** 2008. *Hjemløs i Grønland — et skøn over samtlige kommuners hjemløse*. Nuuk.

- Departementet for Finanser og Skatter.** 2017. "Høring af udkast: Forslag til: Inatsisartutlov nr. xx af xx. xx 2017 om Ilanngaassivik — opkrævning af offentlige fordringer i Grønland — Naalakkersuisut". *Naalakkersuisut høring*. Hentet 7. november 2017 (<http://naalakkersuisut.gl/da/Høring/Arkiv-over-høring/2017/Ilanngaassivik>).
- Departementet for Råstoffer og Arbejdsmarked.** 2018. *Majoriaq Centerledermøde*. Nuuk, Greenland.
- Det Grønlandske Hus.** 2018. *Drømmen om et bedre liv i Danmark — En undersøgelse blandt unge grønlandere i Københavns udsattemiljø*. København.
- Det Grønlandske Kvindeudvalg.** 1975. *Kalâtdlit-nunãne arnat inûerat atu-gaitdlo = Kvinders liv og vilkår i Grønland. 1. Arnaq ínugtaoqatigíngnilo íneriartorneq = Kvinden og samfundsudviklingen*. Kbh.: Statens Trykningskontor.
- DR2 Morgen.** 2016. "Regeringen lancerer nye mål for hjælpe udsatte m. Jan Sjursen". *DR*, maj 16.
- Durst, Douglas.** 1992. "The road to poverty is paved with good intentions: social interventions and indigenous peoples". *International Social Work* 35(2):191-202.
- Duus, Søren Duran, Nukappiaaluk Hansen.** 2013. "HHE: Derfor må der ikke ammes | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 18. marts 2017 (<http://sermitsiaq.ag/node/146895>).
- Dybbroe, Susanne, Frank Sejeresen, Hanne Petersen, Jens Dahl, Gorm Winther.** 2005. "Hundrede års dansk samfundsforskning i Grønland". i *Grønlandsforskning*, redigeret af K. Thisted. København: Det Grønlandske Selskab.
- Elden, Max, James C. Taylor.** 1983. "Participatory Research at Work: An Introduction". *Journal of Occupational Behavior* 4(1):1-8.
- Esping Andersen, Gösta.** 1990. *The Three Worlds Of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Fals Borda, Orlando.** 1998. *People's Participation: Challenges Ahead*. redigeret af O. Fals Borda. Computer Graphics.
- Fals Borda, Orlando.** 2006. "Participatory (Action) Research in Social Theory: Origins and Challenges". i *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury.

- FEANTSA.** 2017. *Homelessness in Europe*. Belgium.
- Fievé, Jonas, Paarnaq Hansen.** 2016. "Flere Kvinder Søger Hjælp". *KNR*, november 25.
- Flyvbjerg, Bent.** 2001. *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FN.** 1945. *De Forenede Nationers Pagt*. Kbh.: FN.
- FN.** 2007. "De Forenede Nationers Deklaration om Oprindelige Folks Rettigheder".
- Fontana, Andrea, James H. Frey.** 1998. "Interviewing — The Art of Science". i *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*, redigeret af N. K. Denzin og Y. S. Lincoln. London: Sage Publications.
- Forskningsministeriet.** 1999. *Dansk — Grønlandsk Forsknings Samarbejde*. København: Forskningsministeriet.
- Frandsen, Martin Severin.** 2016. "Pragmatisk aktionsforskning: arven fra Hull House-settlementet". i *Social eksklusion, læring og forandring*, redigeret af A. Bilfeldt, I. Jensen, og J. Andersen. Aalborg Universitetsforlag.
- Frederiksen, Mogens.** 1953. "Den Sociale Forsorg". *Tidsskriftet Grønland* 5.
- Freire, Paulo.** 2005. *Education For Critical Consciousness*. London: Continuum.
- Freire, Paulo.** 2007. *Pedagogy of the oppressed*. Bd. 30th. anni. London: Continuum.
- Friedmann, John.** 1992. *Empowerment — The Politics of Alternative Development*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- From, Anders.** 1975. *Sociale problemer i Grønland: levevilkår og sociale problemer i Vestgrønland*. i kommission hos Teknisk Forlag.
- Fung, Archon.** 2003. "Deliberative Democracy, Chicago Style: Grass-roots Governance in Policing and Public Education". i *Deepening Democracy — Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance The Real Utopias Project IV*, redigeret af E. O. Wright og A. Fung. London: Verso.
- Fung, Archon, Erik Olin Wright.** 2003. *Deepening democracy: institutional innovations in empowered participatory governance*. London: Verso.

- Försäkringskassan.** 2017. "Om Försäkringskassan". Hentet (<https://www.forsakringskassan.se/omfk>).
- Gaventa, John, Andrea Cornwall.** 2008. "Power and Knowledge". i *The Sage Handbook of Action Research — Participative Inquiry and Practice*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications, London UK.
- Gaventa, John, Andrea Cornwall, Patricia Cornwall.** 2006. "Power and Knowledge". i *Handbook of Action Research: The Concise Paperback Edition*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications.
- Giroux, Henry A.** 1988. *Teachers as intellectuals : toward a critical pedagogy of learning*. Granby, Mass.: Bergin & Garvey.
- Giroux, Henry A., Peter McLaren.** 1992. "Writing from the margins: Geographies of identity, pedagogy, and power". *The Journal of Education* 174(1):7–30.
- Glarborg, Kirsten, Franz From.** 1968. *Børn og opdragelse i Grønland: en sociologisk studie*. København: Gjellerup.
- Goldschmidt, Verner.** 1959. "Samfundsforskning i Grønland". *Grønland* 112–20.
- Goldschmidt, Verner.** 1964. "Udviklingen i sociologisk belysning". i *Grønland i Udvikling*, redigeret af V. Goldschmidt og G. Chemnitz. København: Fremad.
- Graham, John R., Keith Brownlee, Michael Shier, Esther Doucette.** 2008. "Localization of Social Work Knowledge through Practitioner Adaptations in Northern Ontario and the Northwest Territories, Canada". *ARCTIC* 61(4):399–406.
- Gramsci, Antonio.** 1992. *Prison notebooks*. Columbia University Press.
- Grande, Sandy.** 2004. *Red pedagogy : Native American social and political thought*. T: Rowman & Littlefield Publishers.
- Grande, Sandy.** 2008. "Red Pedagogy: The Un-Methodology". i *Critical and Indigenous Methodologies*, redigeret af N. K. Denzin, Y. S. Lincoln, og L. T. Smith. Los Angeles: SAGE.
- Grønlands Hjemmestyre.** 1981. *Landstingslov nr. 8 af 16. oktober 1981 om Ilisimatusarfik (Inuit Institut)*. Greenland.

- Grønlands Hjemmestyre.** 1989. *Landstingsforordning nr. 1 af 16. maj 1989 om uddannelse af lærere til folkeskolen og om de sociale uddannelser.* Greenland.
- Grønlands Hjemmestyre.** 1996. *Landstingsforordning nr. 10 af 31. oktober 1996 om uddannelse af socialrådgivere.*
- Grønlands Hjemmestyre.** 1997. *Socialreformkommissionens betænkning 1997.* Nuuk: Socialreformkommissionen.
- Grønlands Landsting.** 1980a. *Grønlands Landstings forhandlinger. Årgang 1979, Efterår, bilag".* 517 sider.
- Grønlands Landsting.** 1980b. *Grønlands Landstings forhandlinger. Årgang 1979, Forår, bilag.* Godthåb: Sydgrønlands Bogtrykkeri.
- Grønlands Politi.** 2017. *Årsstatistik 2016 Grønlands Politi.* Nuuk.
- Grønlands Statistik.** 2013. *Alkoholstatistik 2013.* Nuuk: Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2015. *Indkomststatistik 2014.* Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2016. *Greenland in Figures 2016.* 12. udg. Nuuk: Grønlands Statistik.
- Grønlands Statistik.** 2019. *Alkoholtilførsel efter enhed og tid.* Hentet (http://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland__AL__AL10/ALXALK.px/table/tableViewLayout1/?rxid=971479c4-fb80-4721-baee-f3769e10f880).
- Grønlandsrådet.** 1965. *Redegørelse vedrørende det sociale område.* København.
- Grønlandsrådet.** 1966. *Forslag om forhøjelse af de direkte sociale ydelser.* København.
- Grønlandsudvalget af 1960.** 1964. *Betænkning fra Grønlandsudvalget af 1960.* København: S. L. Møllers Bogtrykkeri.
- Gulcur, Leyla, Ana Stefancic, Marybeth Shinn, Sam Tsemberis, Sean N. Fischer.** 2003. "Housing, hospitalization, and cost outcomes for homeless individuals with psychiatric disabilities participating in continuum of care and housing first programmes". *Journal of Community & Applied Social Psychology* 13(2):171–86.
- Gullestrup, Hans.** 1976. *Lokalsamfundsundersøgelsen i Grønland: Fælles-resume.* redigeret af M. Sørensen og H. Schwerdtfeger. København, Nyt Fra Samfundsvidenskaberne.

- Gullestrup, Hans, Margrethe Sørensen, Henning Schwerdtfeger.** 1976a. *Bygdesamfund i Grønland: rapport om nogle udviklingsproblemer*. Kbh.: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Gullestrup, Hans, Margrethe Sørensen, Henning Schwerdtfeger.** 1976b. *Udviklingsproblemer i grønlandske bygder: sammenfattende rapport Kalâtdlit-nunâne igdlokarfêrkane ingerdlautsimut*. København: Institut for organisation og arbejds sociologi.
- Hall, Budd L.** 2005. "In from the Cold? Reflections on Participatory Research from 1970-2005". *Convergence*.
- Hansen, Birgit, Ina Skafté.** 2009. *Tidlig Indsats Overfor Gravide Familier*. NUUK: PAARISA.
- Hansen, Knud Erik, Hans Thor Andersen.** 2013. *Hjemløshed i Grønland*. København: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Hansen, Nukappiaaluk.** 2017. "GBU-formand: Der er ingen racisme i Grønland | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/gbu-formand-ingen-racisme-i-groenland>).
- Hansson, Finn, Kurt Aagaard Nielsen.** 1996. *Dansk sociologis historie: et politiseret fag gennem brud og kontinuitet*. Kbh.: Sociologi.
- Harild, Bodil, Bente Houmann, Gudrun Jarnvig, Fanny Truels Jensen.** 1987. *Det gælder mennesket: KFUKs sociale arbejde 1947-1987: udgives i anledning af 40 års jubilæum i Danmark og 25 års jubilæum i Grønland*. Kbh.: KFUK.
- Haun, Beverly.** 2004. "From Praxis to Practice: Prospects for Postcolonial Pedagogy in Canadian Public Education". S. 167-88 i *Home-Work: Postcolonialism, Pedagogy, and Canadian Literature, Postcolonialism, Pedagogy, and Canadian Literature*, redigeret af S. Cynthia. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Heaney, Tom.** 1995. "Issues in Freirean Pedagogy". *Thresholds in Education*.
- Heckscher, Birthe.** 1974. *Traditioner for social forsyning i Grønland*. [Kbh.]: Ministeriet for Grønland.
- Heinrich, Jens.** 2012. *Eske Brun og det moderne Grønlands tilblivelse*. Nuuk: Naalakkersuisut.
- Hertling, Knud.** 1977. *Grønlandske paradokser: træk af Grønlands politiske udvikling fra 2. verdenskrig til i dag*. Kbh.: Fremad.

- Holm, Mogens.** 2000. "Grønlands Grønlandsforskning: Vejen til vidensbaseret udvikling?" *Politica* 32(1).
- Holm, Mogens, Birger Poppel, Robert Petersen.** 1997. "Grønlands Forskningspolitik". i *Forskningspolitik og -strategi for Færøerne og Grønland – Forsknings Samarbejde i Vestnorden II*, redigeret af Nordisk Ministerråd. København: Nordisk Ministerråd.
- Horton, Myles, Paulo Freire.** 1990. *We Make the Road by Walking*. redigeret af B. Bell, J. Gaventa, og J. Peters. Philadelphia: Temple University Press.
- Husted, Mia, Ditte Tofteng.** 2012. "Arbejdsliv og Aktionsforskning". i *Aktionsforskning – en grundbog*, redigeret af G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen, D. Tofteng. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Høiris, Ole. 1982. "Heinrich Johannes Rinks teoretiske ideer". *Grønland* 30(1/2):28–34.
- Haahr, Ulla, Ove Karlsson.** (red.) 2009. *Danmarks billeder – SFI's forskning gennem 50 år*. Kbh.: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- IFSW.** 2004. *Ethics in Social Work, Statement of Principles*. International Federation of Social Workers.
- Inatsisartut.** 2017. *Bemærkninger til lovforslaget*.
- Inatsisartut.** 2015a. *Inatsisartutlov nr. 40 af 9. december 2015 om førtidspension*. Greenland.
- Inatsisartut.** 2015b. *Inatsisartutlov om job-, vejlednings- og opkvalificeringscentre*. Greenland.
- Inatsisartut.** 2016. *Inatsisartutlov om ændring af Landstingsforordning om socialvæsenets styrelse og organisation*. Greenland.
- Inuulluataarneq.** 2012. *CBPR Paamiuni / CBPR in Paamiut*. Greenland: Montant University / Ilisimatusarfik.
- Isaac, T. M. Thomas, Patrick Heller.** 2003. "Democracy and Development: Decentralized Planning in Kerala". i *Deepening Democracy – Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance The Real Utopias Project IV*, redigeret af E. O. Wright og A. Fung. London: Verso.
- Jensen, Fanny Truels.** 1982. "Det spændende projekt Allu – Glimt af KFUK's sociale arbejde i Grønland ved formanden Fanny Truels Jensen". *Atuagagdliutit*, august 13.

- Jensen, J. P.** 1954. "Kæmnervirksomhed i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* (6).
- Jessen, Mette-Astrid.** 2003. "Guldborg Chemnitz". *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*.
- Josefsen, Eva, Ulf Mörkenstam, Jo Saglie.** 2015. "Different Institutions within Similar States: The Norwegian and Swedish Sámediggi". *Ethno-politics* 14(1):32–51.
- Jungk, Robert, Norbert R. Müllert.** 1989. *Håndbog i fremtidsværksteder*. Bd. 2. udgave. Kbh.: Politisk revy.
- Kahlig, Wolfgang.** 2003. "Samfundsforskning i Grønland set i et magt — og participationsperspektiv". i *Demokrati og magt i Grønland*, redigeret af G. Winther. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Kam, Ping Kwong.** 2014. "Back to the 'social' of social work: Reviving the social work profession's contribution to the promotion of social justice." *International Social Work* 57(6):723–40.
- Kampmann, Jan.** 2008. "Arven efter Freire — Notalgisk tilbageblik eller fremadrettet inspiration?" *Dansk pædagogisk tidsskrift* 4:28–37.
- Karlsen, Mimi.** 2016. *Forslag til opførelse af 100 midlertidige boliger til hjemløse fordelt i hele landet*. Nuuk: Inatsisartut.
- Kemmis, Stephen.** 2006. "Critical Theory and Participatory Action Research". i *The Sage Handbook of Action Research*. Bd. 14, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London: Sage Publications, Thousand Oaks CA.
- Kierkegaard, Søren.** 1859. *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed: en ligefrem Meddelelse: Rapport til Historien*. Kbh.: Reitzel.
- Kleist, Paornânguaq.** 1997. "Hjemløs beder om hjælp". *Atuagagdliutit*, december 16.
- Knudsen, Helge.** 1960. "De sociale forhold i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* (11).
- Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland.** 1978a. *Hjemmestyre i Grønland: betænkning. Bind 1*. kbh.: Direktoratet for Statens Indkøb.
- Kommissionen om Hjemmestyre i Grønland.** 1978b. *Hjemmestyre i Grønland: betænkning. Bind 3. Hjemmestyrets opgaver på kortere sigt*. Kbh.: Direktoratet for Statens Indkøb.
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2010. *Børne og -familiepolitik 2010-2013*. Nuuk.

- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016a. *Hovedstadsstrategi*. Greenland.
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016b. "Udvalg for Velfærd, Arbejdsmarked og Erhverv — Referat 18. marts 2016".
- Kommuneqarfik Sermersooq.** 2016c. "Venteliste til INI lejebolig — Generelt om". *Sullissivik.gl - Din indgang til det offentlige*. Hentet http://www.sullissivik.gl/Emner/Bolig_og_flytning/INI/INI-lejebolig/Venteliste_til_INI_lejebolig_Generelt_om?mupid=Sermersooq&sc_lang=da-DK).
- Kristensen, Kurt.** 1996. "Gågaden Naapittarfik i Nuuk skal have nyt liv". *Atuagagdliutit*, september 24.
- Kristensen, Kurt.** 1997. "Stigende kritik af Socialdirektoratet". *Atuagagdliutit*, oktober 7.
- Kristensen, Lise G., Else Christensen, Siddhartha Baviskar.** 2008. *Børn i Grønland: en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. Kbh.: SFI — Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Kristiansen, Paarnannguaq.** 2004. *Tuberkulosebekæmpelsen i Grønland — Udvikling og følger i det offentlige tuberkuloseforanstaltninger i Vestgrønland 1900-1961*. Ilisimatusarfik (speciale).
- Kropp, Kristoffer.** 2011. *Sociologisk forskning i Danmark i historisk perspektiv — en feltanalytisk skitse af struktur og genese (ph.d.-afhandling)*. København: Sociologisk Institut.
- Kruse, Kathrine.** 2014. "Partii Naleraq-kandidat afviser homovielser og adoption | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/partii-naleraq-kandidat-afviser-homovielser-adoption>).
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann.** 2009. *Interview: introduktion til et håndværk*. 2. udg. Kbh.: Hans Reitzel.
- Langgaard, Per.** 1986. "Modernization and Traditional Interpersonal Relations in a Small Greenlandic Community: A Case Study from Southern Greenland". *Arctic Anthropology* 23(1-2):299-314.
- Langhoff, Rune.** 2012. "Kommune foreslog at sætte boligløs' datter i pleje". *Sermitsiaq.ag*, december 5.
- Laursen, Erik.** 2012. "Aktionsforskningens produktion af viden". i *Aktionsforskning — en grundbog*, redigeret af G. Duus, M. Husted, K. Kildedal, E. Laursen, og D. Tofteng. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Lauster, Nathanael, Frank Tester.** 2014. "Homelessness and Health in the Crowded Canadian Arctic: Inuit Experiences". *Homelessness and Health in Canada* 87.
- Lenton, Simon, Eric Single.** 1998. "The definition of harm reduction". *Drug and Alcohol Review* 17(2):213–20.
- Levin, Richards.** 1995. "Beyond Democracy: The Politics of Empowerment". i *Marxism in the Postmodern Age*, redigeret af A. Callari, S. Cullenberg, og C. Biewener. New York: The Guilford Press.
- Lewin, K.** 1946. "Action Research and Minority Problems". *Journal of Social Issues* 2(4):34–46.
- Ligthart, Marije.** 2014. *David Harvey on Marx*. Netherlands: De Balie.
- Ljungdahl, Erik.** 1995. "Har vi råd til at skære ned". *Atuagagdliutit*, oktober 12, 8.
- Lloyd, Chris, Kryss McKenna, Robert King.** 2005. "Sources of stress experienced by occupational therapists and social workers in mental health settings". *Occupational Therapy International* 12(2).
- Lundsteen, Poul Hugo.** 1954. "Vi må ruste os med tålmodighed i 1954". *Atuagagdliutit*, januar 14.
- Lynge, Finn.** 1977. *Tanker i et Bulldozerspor*. Nuuk: Det Grønlandske Forlag.
- Madsen, Martha.** 2018. "Money Matters". *Kirkens Korshær — Nyheder*. Hentet (<https://kirkenskorshaer.dk/nyheder/nyhed/money-matters>).
- Madsen, Tove Beck.** 1976. "Lokalsamfundsundersøgelsen i Grønland". *Tidsskriftet Grønland* 24(3).
- Marx, Karl.** 1959. *Economic and philosophic manuscripts of 1844*. Ed. with an introduction by Dirk J. Struik: 5. print. Moskva: Progress Publishers.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 1973. "Tesar om Feuerbach (1845)". S. 401–3 i *Marx-Engels: Udvalgte skrifter II*. Kbh.: Forlaget Tiden.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 1998. *The German ideology: including Theses on Feuerbach and Introduction to the critique of political economy*. Amherst, NY: Prometheus Books.
- Marx, Karl, Friedrich Engels.** 2015. *Det kommunistiske manifest. Den tyske ideologi*. 111 sider.
- Mathiesen, Thomas.** 1973. *Det ufærdige: bidrag til politisk aktionsteori*. Hans Reitzel.

- Matthews, Helen Lewis.** 2006. "Participatory Research and Education for Social Change: Highlander Research and Education Center". i *The Sage Handbook of Action Research*, redigeret af P. Reason og H. Bradbury. London.
- McKay, Sharon.** 1987. "Social work in Canada's north: Survival and development issues affecting aboriginal and industry-based communities". *International Social Work* 30(3):259-78.
- Medonos, Jakob Christensen.** 2010. *Ungdom og urbanitet i Grønland*. Københavns Universitet.
- Mills, C. Wright.** 2002. *Den sociologiske fantasi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Minich, Katherine, Helga Saudny, Crystal Lennie, Michele Wood, Laakkuluk Williamson-Bathory, Zhirong Cao, Grace M. Egeland.** 2011. "Inuit Housing and Homelessness: Results from the International Polar Year Inuit Health Survey 2007-2008". *International Journal of Circumpolar Health* 70(5):520-31.
- Ministeriet for Grønland.** 1952. *Beretninger Vedrørende Grønland 1948-1950*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1953. *Beretninger vedrørende Grønland 1951-52*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1955. *Beretninger vedrørende Grønland 1954*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1956. *Beretninger vedrørende Grønland 1955*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1957. *Beretninger Vedrørende Grønland 1956*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1958. *Beretninger vedrørende Grønland 1957*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1959. *Beretninger vedrørende Grønland 1958*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1960. *Beretninger vedrørende Grønland 1959*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1962a. *Beretninger vedrørende Grønland 1962*. København: Nielsen & Lydiche.

- Ministeriet for Grønland.** 1962b. *Beretninger vedrørende Grønland 1966*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1966. *Beretninger vedrørende Grønland 1963*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministeriet for Grønland.** 1968. *Beretninger vedrørende Grønland 1967*. København: Nielsen & Lydiche.
- Ministerråd, Nordisk.** 1997. *Forsknings samarbejde i Vestnorden. 2. Forskningspolitik og -strategi for Færøerne og Grønland*. Kbh.: Nordisk Ministerråd.
- MIO.** 2016. *Parallel Report To The Committee On The Rights Of The Child* (Crc). Nuuk.
- MIO.** 2017. *Kommune Kujalleq — Børnetalsmandens rejserapport fra Sydgrønland*. Nuuk.
- Montero, Maritza.** 2000. "Participation in Participatory Action Research". *Annual Review of Critical Psychology* 2:131–43.
- Montero, Maritza.** 2009. "Methods for Liberation: Critical Consciousness in Action". i *Psychology of Liberation*, redigeret af M. Montero og C. C. Sonn. New York: Springer.
- Mortensen, Elsebeth.** 2013. "En rigtig fagforening — Interview med Alfred Dam".
- Moyers, Bill.** 1981. "Adventures of a Radical Hillbilly: Bill Moyers interviews Myles Horton about his life, Highlander, and his philosophy of education".
- Mæland, John Gunnar, Aksel Hatland.** 2017. "Folketrygden". *Store norske leksikon*.
- Møller, Pouline.** 1994. "Kommuner på spanden". *Atuagagdliutit*, januar 18, 7.
- Møller, Pouline.** 1998. "Dyr køjeseng i Nuup Kommuneas nødherberg". *Atuagagdliutit*, december 22.
- Nakuusa.** 2014. *Nakuus Qanilaaneq / omsorg*. Greenland: Naalakkersuisut & Unicef.
- Namminersorlutik Oqartussat.** 2017. "Grønlands Forskningsråd". *Nyheder*. Hentet (http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2017/05/240517_forskningsraad).

- Neal, Rusty.** 2004. *Voices — Women, Poverty and Homelessness in Canada*. Ottawa.
- Nellemann, Georg.** 1950. "Foreløbig redegørelse for det humanistiske udvalgs arbejde, herunder en orienterende rejse i Holsteinsborg distrikt". i *Blandet materiale om Grønland, manuskripter, referater mm.*, redigeret af G. Nelleman, S. M. Saxtorph, og Det Humanistiske Udvalg for Grønland. København: Det Kongelige Bibliotek.
- Nellemann, George.** 1975. "Kontakten mellem grønlandere og danskere — et afskrækkende eksempel". *Nordisk Minoritetsforskning* 4(2):17–18.
- Netredaktionen.** 2009. "Malik: Betal selv for din abort | Sermitsiaq.AG". *Sermitsiaq.ag*. Hentet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/malik-betal-abort>).
- Niclasen, Birgit.** 2007. *Sundhed på toppen: resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006*. Bd. 1. udgave. Nuuk: Grønlands Hjemmestyre, Direktoratet for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke.
- Niclasen, Birgit, Steven Arnfjord.** 2015. "Skolen og skoletrivsel". i *Folkesundhed blandt skolebørn — resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2014*, redigeret af B. Niclassen og P. Bjerregaard. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Niclasen, Birgit, Peter Bjerregaard.** 2011. *Folkesundhed blandt skolebørn — Resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Nielsen, Kurt Aagaard.** 1988. "Hvad kan man lære i et fremtidsværksted?" *Dansk pædagogisk tidsskrift* 36(1):10–13.
- Nielsen, Kurt Aagaard.** 2009. "Aktionsforskningens Videnskabsteori — Forskning som forandring". i *Videnskabsteori i Samfundsvidenskaberne - På tværs af fagkulturer og paradigmer*, redigeret af L. Fuglsang og P. B. Olsen. Roskilde Universitetsforlag.
- Nielsen, Kurt Aagaard, Birger Steen Nielsen.** 2006. "Methodologies in Action Research". S. 63–87 i *Action Research and Interactive Research*, redigeret af L. Svensson. Maastricht: Shaker Publishing.
- Nyborg Lauritsen, Annemette.** 2014. "Den store grønlandske indespærring". *Dansk sociologi* 25(4):34–53.

- Nørby, Hanne, Tine Curtis.** 2005. *Illoqarfik Peqqissoq: Qasigiannuani inu-
unerup naleqassusia peqqissuserlu pillugit aaqqissuussineq: et projekt
om livskvalitet & sundhed i Qasigiannuit*. Nuuk: Peqqissutsimut Pisor-
taqarfik.
- Nørgaard, Johannes Hau.** 2015. "Et liv er forbi. George Nellemann (1930 -
2014)". *Information*, februar 6.
- Naalakkersuisut.** 2015. "Grønland har fået en ny Børnetalsmand". *Naalak-
kersuisut Nyheder*, april 23.
- Oldendow, Knud.** 1930. *Socialforsorg i Grønland*. København: Det Grøn-
landske Selskab.
- Olesen, Søren Peter.** 1983. *Vedr. socialformidleruddannelse ved SPS*. Nuuk.
- Olsen, Robert.** 2013. "Hjemløshed i Udvikling". i *Socialt Arbejde — teorier
og perspektiver*, redigeret af J. Guldager og M. Skytte. København:
Akademisk Forlag.
- Pateman, Carole.** 1989. *Participation and democratic theory*. Bd. Reprint.
Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, Birgit Kleist, Jette Rygaard.** 2003a. "'De forbudte trin' i forsk-
ning og undervisning. Overskridende metoder". *Grønlandsk kultur- og
samfundsforskning*.
- Pedersen, Birgit Kleist, Jette Rygaard.** 2003b. "Grønlandske Unge mel-
lem Tradition og Globalisering". i *Ung i utkant. Aktuell forskning om
glesbygdsungdomar i Norden*, redigeret af H. Helve. København: Nor-
diska Ministerrådet.
- Pedersen, Cecilia Petrine, Peter Bjerregaard.** 2012. *Det Svære Ung-
domsliv — Unges Trivsel i Grønland 2011 - En Undersøgelse Om De
Ældste Folkeskoleelever*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Pedersen, Rasmus Flindt.** 2013. "Den Onde Cirkel: Uden bolig, intet job —
uden job, ingen bolig". *Ekstrabladet*, maj 3.
- Petersen, Robert.** 1980. *Det ændrede samfund og børnenes situation*.
Godthåb: Kalaallit Nunaanni Naqiterisitsisarfik.
- Petersen, Sorlannguaq.** 2017. "Der er 878 hjemløse i landet". *Sermitsiaq*.
ag, november 27.
- Platou, Karline.** 2015. "Større krav til de arbejdsløse". *Sermitsiaq.ag*. Hen-
tet 7. november 2017 (<http://sermitsiaq.ag/stoerre-krav-arbejdsloese>).

- Poole, Nancy, Judie Bopp.** 2015. "Using a community of practice model to create change for Northern homeless women". *First peoples child & family review* 10(2):122–30.
- Poppel, Birger, Jack Kruse, Gérard Duhaime, Larissa Abryutina.** 2007. *SLiCA Results*. Anchorage: Institute of Social and Economic Research, University of Alaska.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2006. "Mænds vold mod kvinder i Grønland i nordisk og arktisk perspektiv". i *Grønland i verdenssamfundet: udvikling og forandring*, redigeret af H. Petersen. Nuuk: Forlaget Atuagkat.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2010. "Kvinder og velfærd i Grønland". S. 39–68 i *Kvinder og velfærd i Vestnorden*, redigeret af G. L. Rafnsdóttir. København: Nordisk Ministerråd.
- Poppel, Marie Kathrine.** 2016. "Citizenship of Indigenous Greenlanders in a European Nation State: The Inclusionary Practices of Iverneq". S. 127–36 i *Reconfiguring Citizenship: Social Exclusion and Diversity within Inclusive Citizenship Practices (Contemporary Social Work Studies)*, redigeret af M. Moosa-Mitha og L. Dominelli. Routledge.
- Punter, Cody.** 2017. "Yellowknife's homeless crisis: Government plays catch up as people try to survive on the street in one of coldest cities in the world". *True North Photo Journal*.
- Rasmussen, Henriette.** 2006. "Fra forskning i Grønland til grønlandsk forskning". i *Grønland i verdenssamfundet: udvikling og forandring*, redigeret af H. Petersen. Nuuk: Atuagkat.
- Rasmussen, Inge S.** 2015. "Børnetalsmand: Børns rettigheder brydes". *KNR*, september 4.
- Rasmussen, Knud, Ernst Hansen.** 1929. *Festens Gave : Eskimoiske Alaska Æventyr*. København.
- Reason, Peter, Hilary Bradbury.** 2008. *The Sage handbook of action research: participative inquiry and practice*. Bd. 2. edition. London: SAGE Publications.
- Redaktionen.** 2017. "Overenskomst for socialrådgivere og sagsbehandlere er underskrevet". *Sermitsiaq.ag*, november 2.
- Redaktionen.** 2019. "Kim Kielsen: Velfærdsmæssig udvikling skal aldrig stoppe". *Sermitsiaq.ag*.

- Rink, Johannes Hinrich.** 1884. *Om Grønlanderne*. København: Det Grønlandske Selskab.
- Roach, Russ, Bill Rosas.** 1972. "Advocay Geography". *Antipode* 4(2):69–76.
- Rosa, Anja.** 2016. "Mor til 1-årig: Gør dog druk ulovligt for gravide". *Sermitsiaq*, december 1.
- Rosing Olsen, Ove.** 1997. *Kullorsuaq: nunaqarfiup toqqissisimaffiusup ineri-artortullu ilisaritinneqarnera* 1996. Nuuk: Eskimo Management.
- Rousseau, Jean-Jacques.** 1994. *The Social Contract*. Oxford: Oxford University Press.
- Rude, Eva.** 1991. *Arnat — den grønlandske kvinde*. Kbh.: Gyrithe.
- Rådet for Socialt Udsatte.** 2014. "I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg 'bare' grønlander": udfordringer for udsatte grønlandere i Danmark. Kbh.: Rådet for Socialt Udsatte.
- Rådet for Socialt Udsatte.** 2016. *Udsatte grønlandske kvinder i Danmark — En undersøgelse af kvindernes livssituation, problemer, ressourcer og behov*. København.
- Sachs, Therese.** 1986. "Grønlandsforskningen: et inferno mellem videnskabelighed og anvendelsesorientering?" *Samfundsøkonomen* 4(3):4–8.
- Sandberg, Benedicte Ingstad.** 1975. *Kvinnelige arbejdsmigranter ved en fabrikk i Grønland*. Oslo: Benedicte Ingstad Sandberg.
- Sandercock, Leonie.** 2004. "Commentary: indigenous planning and the burden of colonialism". *Planning Theory & Practice* 5(1):118–24.
- Schepelern Johansen, Katrine.** 2007. "Brugernes syn på integreret behandling af misbrug og psykisk sygdom". *STOF* 34–40.
- Schmidt, Glen G.** 2000. "Remote, northern communities: Implications for social work practice". *International Social Work* 43(3):337–49.
- Schmidt, Glen G.** 2005. "Geographip Context and Northern Child Welfare Practice". i *Violence in the family — Social Work Readings and Research from Nothern and Rural Canada*, redigeret af K. Brownlee og J. R. Graham. Ontario: Canadian Scholar's Press Inc.
- Schmidt, Glen G.** 2012. "One Hundred Years of Social Work: A History of the Profession in English Canada 1900–2000 (Review)". *Labour*.

- Schmidt, Rose, Charlotte Hrenchuk, Judie Bopp, Nancy Poole.** 2015. "Trajectories of women's homelessness in Canada's 3 northern territories". *International Journal of Circumpolar Health* 74(1):29778.
- Schnarch, Brian.** 2004. "Ownership, control, access and possession (OCAP) or Self-Determination Applied to Research". *Journal of Aboriginal Health* 1(1).
- Schnohr, Christina, Sissel Lea Nielsen, Steen Wulff.** 2007. *Børnefattigdom i Grønland: en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn*. Nuuk: MIPI.
- Seiding, Inge, Ole Marquardt, Peter A. Toft, Niels H. Frandsen.** 2017. "Nye livsvilkår 1782-1845". i *Grønland – Den Arktiske Koloni*, redigeret af Hans Christian Gulløv. København: Gads Forlag.
- Shepherd, Judy.** 2001. "Where Do You Go When It's 40 Below? Domestic Violence Among Rural Alaska Native Women". *Affilia* 16(4):488–510.
- Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning.** 2011a. *Børn og Unge*. Nuuk.
- Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning.** 2011b. *Vores Velstand og Velfærd – Kræver Handling Nu*.
- Skjervheim, Hans.** 1996. *Deltager og tilskodar – og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Smith, Linda Tuhiwai.** 2012. *Decolonizing methodologies*. London: Zed Books.
- Smith, Neil.** 2008. *Uneven Development: Nature, Capital, and the Production of Space*. 3rd revise. Georgia: University of Georgia Press.
- Socialreformkommissionen.** 1981. *Betænkning fra Socialreformkommissionen*. Nuuk.
- Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.** 1969. *Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråds symposium 7. og 8. november 1969 i "Bakkerne", Holte om forskningsbehov og forskningsmuligheder i Grønland*. København: Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.
- Statsministeriet.** 2009. "Den grønlandske selvstyreordning". Hentet (http://www.stm.dk/_a_2566.html).
- Stoecker, Randy.** 2012. *Research Methods for Community Change: A Project-Based Approach*. 2. udg. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Svensson, Lennart, Kurt Aagaard Nielsen.** 2006. *Action and interactive research: beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker Publishing.
- Søndergaard, Niels Krogh.** 2015. "Tuborg-reklamer går over grænsen". *Sermitsiaq*, juli 21.
- Sørensen, Axel Kjær.** 2009. "Grønlandsrådet". *Den Store Danske*.
- Sørensen, Aage B.** 1992. "Aktionsforskning om og i arbejdslivet". *Tidsskrift for samfunnsforskning* 3(1992):213–30.
- Tammi, Tuukka.** 2004. "The Harm-Reduction School of Thought: Three Fractions". *Contemporary Drug Problems* 31(3):381–99.
- Tester, Frank James.** 2006. *IGLUTAQ (in my room)— Implications of Homelessness For Inuit — A Case Study of Housing and Homelessness in Kinngait, Nunavut Territory*. Kinngait, Nunavut Territory.
- Tester, Frank James F. J., Peter Irniq.** 2008. "Inuit Qaujimagatuqangit: Social History, Politics and Practice of Resistance". *Arctic* 61(1):48–61.
- The U.S. Department of Housing and Urban Development.** 2018. *The 2018 Annual Homeless Assessment Report*. Washington.
- Travis, Robert.** 1991. "Homelessness, alcoholism, and ethnic discrimination among Alaska natives". *Arctic* 247–53.
- Tróndheim, Gitte.** 2010. *Slægtskab og køn i Grønlandske bysamfund — følelser af forbundethed*. Ilisimatusarfik: Ilimmarfik-instituttet.
- Truels Jensen, Fanny.** 1993. *Græsrodde og trækrone : et liv — set i bakspejlet*. Valby: Unitas.
- Udvalget For Samfundsforskning I Grønland.** 1961. *Udvalget for Samfundsforskning i Grønland*. Kbh: Udvalget for Samfundsforskning i Grønland.
- Udvalget For Samfundsforskning I Grønland.** 1963. *Befolkningssituationen i Vestgrønland: bebyggelsespolitik og befolkningsudvikling*. København. Udvalget.
- Udvalget vedrørende Grønlandske Kvinder.** 1975. *Kvinden og samfundsudviklingen = Arnaq inugtaoqatigîngnilo ineriartorneq*. Kbh.: Det Grønlandske Kvindeudvalg.
- Undervisningsministeriet.** 2017. *Studieordning Diplomuddannelsen i socialformidling*. København.

- Vammen, Tinne.** 2003. "Fanny Truels Jensen". *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*.
- Vebæk, Mâliâraq.** 1990. *Navaranaaq og andre: de grønlandske kvinders historie*. Kbh.: Gyldendal.
- Vedel Ankersen, Pia, Peter Munk Christiansen.** 2013. "Grønlandisering: Grønlands elite 2000-2009". *Politica* 45(2).
- Wagner Sørensen, Bo.** 1994. *Magt eller afmagt?: køn, følelser og vold i Grønland*. [Kbh.]: Akademisk Forlag.
- Watar, Laila, Sandrine Fanous, Peter Berliner.** 2010. "Unge liv og muligheder — deltagende aktionsforskning i Paamiut". *Psyke og Logos* 31.
- Watson, Sophie, Helen Austerberry.** 1986. *Housing and homelessness: a feminist perspective*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Wilks, Tom.** 2012. *Advocacy and Social Work Practice*. Maidenhead: McGraw-Hill International.
- Winsløw, Jacob Hilden.** 1991. *Videnskabelig hverdag: en sociologisk undersøgelse af forholdet mellem praksis og selvforståelse i empiriske videnskaber*. Holte: SocPol.
- Wright, Erik Olin.** 1993. "Explanation and Emancipation in Marxism and Feminism". *Sociological Theory* 11(1):39-54.
- Wright, Erik Olin.** 1997. *Class Counts — Comparative studies in class analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wright, Erik Olin.** 2010. *Envisioning Real Utopias*. London: Verso.
- Young, T. Kue, Boris Revich, Leena Soininen.** 2015. "Suicide in circumpolar regions: an introduction and overview". *International Journal of Circumpolar Health*; Vol 74 (2015).
- YWCA.** 2017. "Lynn's Place | YWCA". *YWCA Yellowknife — A Turning Point For Women*. Hentet 7. marts 2017 (<http://www.ywcanwt.ca/temporary-housing/lynns-place>).
- Zapf, Michael Kim.** 1993. "Remote Practice and Culture Shock: Social Workers Moving to Isolated Northern Regions". *Social Work* 38(6).
- Økonomisk Råd.** 2016. *Grønlands Økonomi 2016 — Konjunkturudsigter Aktuel økonomisk politik Uddannelse*. Nuuk.
- Økonomisk Råd.** 2018. *Grønlands Økonomi 2018*.

Aagaard, Tine. 2014. *Hverdagsliv med sygdom: patienters kulturelle perspektiver på sundhedspraksis i Grønland: Ph.d.-afhandling.* Nuuk: Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab , Ilisimatusarfik.

***Grønlandsk socialpolitik & sociale forhold
– en tekstsamling***

Steven Arnfjord (f. 1977) er afdelingsleder og lektor ved Institut for Samfund, Økonomi & Journalistik, Ilisimatusarfik. Han underviser i sociologi & socialvidenskab, aktionsforskning, empowerment, videnskabsteori og forskningsmetoder. Han vejleder meget gerne projekter der handler om de ovenstående emner.

Om bogen

Det centrale i denne tekstsamling er diskussioner om socialpolitik og sociale forhold, samt hvordan diskussionerne indvirker på det dagligt. Dette er relevant, fordi at vi fra tid til anden skal huske at få diskuteret, hvad vi som land og befolkning forstår ved velfærd. Med tiden er velfærd blevet et så offentligt anliggende, at vi tager det for givet og blot administrerer velfærdssystemet i stedet for at stoppe op og få evalueret, om det velfærdssystem vi havde sat i værk for 20-30 år siden, stadig lever op til de behov som befolkningen har. Bogens samling af tekster har alle tidligere været udgivet.

Inussuk • Arktisk forskningsjournal

Inussuk er grønlandsk og betyder varde. Varder er som menneskeskabte stendysser især kendt i arktiske egne. Varder er gennem århundreder blevet bygget af såvel inuit som af europæere. Varden tjener som informationskilde og symboliserer fikspunktet for ny og gammel viden om Grønlands natur og kultur.